

بفضل المولیٰ و نعم النصیر

نغمات ازل

المسمی

باہتمام لسان مقبول الدولہ بہادر مرزا محمد حمید علیخان

مقبول کلان گو بہی [illegible] اثنا عشری [illegible] طبع رسید

بسم الله الرحمن الرحيم

اشرع بحمد محمود الذى اعطانا انواع الآلاء والنعم واسال الينا منابع الجود والكرم

شروع میکنم بستایش ستوده که داد مارا اقسام نعمتهای ظاهر و باطن را وجاری ساخت بسوی ما چشمهای بخشش و کرم را

اى خلقنا وهيأ لنا الاغذية اللذيذة الكثيرة ليذوق بها اللسان والالبسة

یعنی آفرید مارا و مهیا کرد برای ما غذاهای خوش مزه بسیار را تا بچشد از غذاها زبان ولباسهای

النفيسة المتلونة ليتزين بها الابدان ومعهما القصور الرفيعة الوسيعة للسكون

پاکیزه رنگارنگ را تا زینت یابند از آن لباسها بدنها وبا آن هردو کوشکهای بلند کشاده برای سکون

والارتياح والحدائق المنضرة المخضرة لارواء العيون ولتفريح الارواح فجعلنا

وآرام ونیز مهیا ساخت باغهای تر و تازه سبز برای سیرابی چشمها وراحت دادن روحها پس گردانید

اغنياء باعطاء النقود لقضاء الحاجات وصاننا ليلا ونهارا من كل الصدمات

مالداران از بخشش نقدها برای کاربراری حاجتها ونگهداشت مارا شب وروز از هر آسیبها

والآفات وشرفنا بتشريف العلوم لحصول التفوق على سائر المخلوقات

وآفتها وبزرگی داد مارا بدادن علمها برای حصول برتری بر تمام آفریدگان

المشاركات وجعلنا مميزا بين المرارة والحلاوة بتوديع الحواس والمدركات

شریکان وگردانید مارا تمیز کننده درمیان تلخی وشیرینی از سپردن حواس وقوت مدرکه

ثم امرنا بعبادته وفرض علينا تادية الصوم والصلوة ونبهنا بارسال الرسول

پس حکم کرد مارا بعبادت خود ومقرر ساخت بر ما گزاردن روزه ونماز وآگاه کرد مارا بفرستادن پیغامبر

عن فوائد الحيوة والممات فاحمده حمدا كثيرا وافيا خارجا عن حد التقرير

از فایدهای زندگانی ومرگ پس شکر میکنم آن خدارا شکر کردنی بسیار وتمام بیرون از حد بیان

واشكره شكرا مفرطا موفورا متجاوزا عن حصر التحرير هو الله العزيز القدير

وسپاس میکنم سپاس کردنی زاید بسیار گذرنده از حیطهٔ نوشتن ...

إلينا إحساناً غير محصورٍ ومنّ علينا بامتنانٍ موفورٍ لا إله إلا هو المعبود

بسوی ما احسان کرده بی نهایت ومنت نهاد بر ما بمنت بسیار نیست معبودی بحق مگر آن پرستیده

المسجود وليس الفاني الدائم إلا هو العزيز الحميد المحمود هو محسن منعم

مسجود ونیست قائم همیشه مگر اوست غالب ستوده شکر کرده شده اوست احسان کننده نعمت دهنده

مكرم بكل حال ونحن المجرمون المذنبون النادمون بقبح الأعمال هو سلطان

بخشش کننده بهرحال وما گنهکاران عاصیان پشیمان هستیم به بدی اعمال آن پادشاه

أكبر السلاطين مالك الأرض والسماء ونحن عباد أحقرون قابلون للعدم والفناء

بزرگترین پادشاهان مالک زمین و آسمان است وما بندگان حقیرترین بندگانیم قبول کنندگان نیست و نابود شدن را

ما أدينا شكر عشر من عشر ألوف إحسانه بساعة من الساعات وما جمعنا

نگزاردیم سپاس وهم حصه از ده هزار احسانهایش در ساعتی از ساعات روز و شب ونگرد آورده ایم

بضاعات السعادات بصرف الأوقات في الضلالات لا سبيل لمغفرة ذنوبنا يوم

سرمایه نیکی را از گزاردن وقتها درگمراهی ها نیست راهی برای بخشش گناهان ما روز

الدين دون ألطافه ولا باعث على عفو جرائمنا غير إعطافه إنا قميئون بالملائم

قیامت بجز لطفهایش ونیست سببی بر عفو عصیان ما سوای بخشیدنش ما سزاواریم بملامتهای

المتنوعة عند أنفسنا بالتحقيق ونحن حريّون بمكافاة الأعمال التي تنسب إلينا بنظر

گوناگون نزدیک خود ما به تحقیق وما لائقیم به پاداش اعمالیکه نسبت کرده شده اند بسوی ما

التدقيق أيا مولاي أنت كريم جليل ويا ملجاي أنت رحيم ولطفك جزيل لا ملاذ لنا

بنظر تامل ای مولای من تو بخشنده بزرگ وای پناه من تو مهربان هستی ولطف تو بسیار است نیست پناهی ما را

غير دهليزك في الحيوة وبعدها ولا مفر دون عتبتك في دار الدنيا والعقبى اليق أحسن بجناب

مگر دهلیز تو در حیات وممات وجای گریز نیست سوای آستانه تو در دنیا وآخرت تجز نیک است در درگاه

أصحاب الخطاء لأنك أنت أليق بإجابة الدعاء والتضرع أصوب بحضرتك برجاء العفو لأن

برای صاحبان خطا برای این که تو ئی سزاوارترین برای قبول دعا و عاجزی بهتر است بارگاه تو با امید عفو زیرا که

لديك أصحاب القصور عند العذر مستحقة للصفح والعطاء نظم سبحانك يا من خلق

نزد تو صاحبان تقصیر هنگام عذر سزاوار و ارجمند برای درگذر و بخشش پاکی هست ترا ای آنکه آفرید

[illegible] الليل لباساً لا تحسب أوصافك ستر وظهوراً ما تحصل إلا وهماً وقياساً

[illegible] گردانید شب را پرده شمار کرده نمیشود وصفهای تو نه پوشیده ونه ظاهر حاصل نمیشود نعمتهای تو مگر بوهم

نعت بزبان ترکی کوپ تیوق واو سرو قولوق لی سنامارا اول قوتلوق جناب ایروس

وہ مبارک جناب ہی بہت بندگے اور بہت غلاسے سکے لائق

گیم انی تنکر تعالی اوزی ساوچی قیلدی و بارچہ فاضل لار و اوزکا کیشی لارنی انی ایہت ایلدی سبحان الله

کہ اوسکو خدای برتر نے اپنا پیغمبر کیا اور تمام فاضلون اور عالمون اور آدمیون کو اوسکی امت کیا سبحان الله

اول اولوغ حضرت غہ گورگور سام گیم منی ہدایت نینک یول کورکوچی ایرور سعادت نینک یورت لی

اوس بزرگ درگاہ کا دیکھنے والا ہون کہ میری ہدایت کی راہ کا دکھلانی والا ہے اور سعادت سکے منزل کا

خضر و رہبری گیم شک نینک سوسوزلیقی نی زائل قیلکوچی دورانی روان تقریریا رہبری گیم عرب نی

خضر ہے جو کچہ کہ شک کی دریا سخن دور کرنے والا ہے اوسکے روان تقریر ہے اور جو کچہ کہ عرب نے

اولوغ فصیح و بلیغ لارنی تیل سیز قیلدی انی تحریریا کیشی لارنی کونکل لارنینک برشکانده نوری لونک

بڑی فصیحون اور بلیغون کو بی زبان کیا اوسکے تحریر ہی آدمیون کی دلون کی محفل مین نور سکے شمع

انی معرفت یا تلیق ایلادی وکول لارنی راحت باغیلارنی طراوت انی سیون لیقی باغیشلادی

اوسکے معرفت نی روشن کی اور جانونکو راحت اور جگرون کو طراوت اوسکے دوستی نے بخشے

بوکوک گیم بارچہ نیمہ لاردین رفیع ابر ورانی رفعت قدر کورنیا وری حضیض غہ گیچہ وبلد ور ر

یہ آسمان کہ تمام چیزون سے بلند ہے اوسکے رفعت قدر دیکھکر اپنے تستے پر رات مین ستاروسکے

لاریاس لاردین یغلار و بو قویاش و بوای گیم بارچہ یاروغ لیق لاردین یاروغ راق یارانی الن ہنیک

آنسوون سے روتاہی اور یہ آفتاب اور یہ مہتاب کہ تمام روشنیون ہی روشن تر ہین اوسکے پیشانی کے

نورانی قولوتی ایتار طوبی لہ جماع بستانده اوشول ایچون ہر میوہ براق غہ قادرایرور وحوض کوثر و

نور کی غلامی چاہتی ہین طوبی بہشت کی باغین اسواسطے ہر میوہ کے دینی مین قادر ہے اور حوض کوثر اور

سلسبیل ابی وضو قیلماق ایچون تولہ تور بلبل مونکورنی منبرغہ لی ثنا خطبہ وقماق ایچون حیماک نینک

سلسبیل اوسکے وضو کرنی کیواسطے بہری بلبل شاخ سکے منبر مین اوسکی ثنا کی خطبہ پڑہنی کی لسطے پہول کے

اعامہ نی ایستاکوچی دور و سروانی بوی نینک قیبس کورغور مان مین قمری نی تیلبہ قیلکوچی

عمامہ کو چاہنی والی ہی اور سروا سکے قدکے دیکھنے سے قمری کو دیوانہ کرنے والا

[illegible]

گرودی آت منیم دوراوشول والاجناب بازگیم یا رچه بدعت و استلم خرمن لارنی انی ذوالفقار نے

گردکا گھوڑا تسلیم ہی وہ برترجناب ہی تمام بدعت اور ظلم کے خرمنون کو اوسکی ذوالفقار کے

برق کوتدوروی وکفریول نینگ قرنغولیقی انی ہدایت نینگ مشعل نی تالق اوچوردی ایزی انی اوشے

برق نے جلایا اور کفر کی راہ کے تاریکی کو اوسکے ہدایت کی مشعل کی روشنی نے اوڑایا خدا نے اوسکو اپنے

ایلکری تیلاندی وانی اوزی حبیب دیب قواندی کوک نینگ شقفی اوشول اچون معراج کیچہ غرق

پاس بلایا اور اوسکو اپنا حبیب کہکر خوش ہوا آسمان کی چھتین اوسکے واسطے معراج کی رات مین پارہ

بولدی وکنگرہ لیتہ باغی لارنی نخوت بوقدریدین خجالت سای ایچندہ غرق بولدی انی براق

ہوئین اور برجی برجی باغیونکے نخوت اوسکی قدر سے خجالت کی دریا مین غرق ہوئین اوسکا براق

آت دوروابی قنبر قول ایرور نظم رسالت کوک نی بلدوزدور محمد + جہان قیلدی ضیادین پر محمد +

گھوڑا ہی اور اوسکا قنبر غلام ہی پیغمبری کے آسمانکا ستارہ ہی محمد جہان کی روشنی سی پر محمد

قرنغوادی نیکلیغ بو جہان بار + لوبک بواوییم اول شاہ زمان بار + منقبت در رغر یموم لا

تاریک گہ کے مانند یہ جہان ہے شمع اس گہر مین وہ شاہ زمان ہے

وامامت ولآلی متلالی درج سعادت وہدایت لواح ساطعہ ممتلات بلندی وبرتری واقمار لامعہ ذروات ارجمندی پاک گہر

مصابیح لائحہ ابادین وفضل واحسان ولواقیت مشرقہ سموط بر وامتنان اقطاف معانقہ ادواح حدیقہ رضا وتسلیم واثمار مرنیہ شعب شجرہ

صبر جمیل عظیم افلاق صباح حق شناسی ودینداری وروائح انوار خداپرستی وشب بیداری مفاتیح کنوز امدحاجات جہان ومقالید اقفال

حصول مرادات وران عمدہ سقوف اصابت واستواری ودعائم سطوع رصانت وپایدار بفصوص خواتم نام بلند وانسنہ معارک فیروزی

ابد پیوند انوار جباہ جود وکرم ولوامع خدود حسن شیم وعلو ہمم مشات مسالک حق ویقین وہدات سبل دین متین جناب کرامت مآب حضرت

امیرالمومنین امام المتقین علی مرتضی ووصی مصطفی علیہ الصلوٰۃ والسلام ائمہ اطہار واولاد ابرار وحبیب الاکرام اونیدہ احیاد نوا

خیر وسعادت واعناق شواہد عفت وصداقت بعقود جواہر سنیہ حسن نیت وقلائد فلار بہیہ صفائی طینت ایشان رونق یافتہ و

اصدراع منتشرہ دیانت وامانت قرون طویلہ رصانت ومتانت بامشطہ عنایات ایشان بروجوہ خیر اندر رواج تافتہ عراص میادین مثوای

عفاریت عبدہ اوثان قابل تعمیر مساجد ومعابد بتمع عضاب صیقلہ ایشان بودہ وررشش دیغہ کبر بخنجہ مغات اصرطہ قبول

اوام محبوب حیوط سبحہ مدود رماح دست ہمی ایشان فرمودہ سزاوار خطاب لیطہرکم تطہیرا از جناب کبریائی ایشانند وشایان

حدیث انا حرب لمن حاربکم از زبان رسول ایشان مسند حکومت را ملبوس میمنت مانوس ایشان رونق تازہ وظہور معجزات

وکرامات را برقوت وقدرت ایشان نارسش بی اندازہ نسائم مروحہ سرور افراد را بتسام از بہار سر صدا عانت

دم جان پرور عیسی نہاد ایشان واشملہ سنحہ طرب را در تقیح انوار نظر جنبش لب ارشاد معجز بنیاد ایشان پرور

ایشان ذریعہ نجات دو جہان ورہبری ایشان جنت راہ قصہ وجہان نظم برینہا ختم شد

خیر وسعادت + ازینہا تازہ رو مجد وشرافت + زایشان رونق روز جہان + شجاعت بہرہ ور از زور بازوان

تعریف اصحاب جو بیلا اور چنبیلی اور موتیا اور راسیط حکمی او پہول کہ باغ آداب رسالت کی رونق ہو سکین و اصحاب
عالیجناب ہین کہ جنکا باعث بالیدگی کوئی باغبان نہین الا خدا اور جو صبا اور شمال و نسیم اور راسیط حکمی اور ہوائی
کہ چمن خاطر کو کہلا دین اونکی محبت ہی کہ جنہین پیغمبر نی اپنا احباب کیا جہانتک فواری کہ نہر مین ترقی رونق ملت کی
بہہی اونکی وہ خزانی بنانی والی ہین اور جتنی درخت کہ زمین سینے رواج احکام شریعت کی اوگی اونکی وہ جڑ بہانی والی
ہین اگر وہ بلبل او قمری کیطرح گل او سرو پر خیر و سعادت کی عاشق نتہی تو کیون آوازا اونکی زمزمون یعنی مواعظ کو
سامعین اوسوقت کی اپنی کانونکو سناتی اور اگر نہر کی پانی کی مانند کیاریون مین حق و انصاف کی روان نتہی تو
کیون تماشائیون نی اوسوقت کی اس سیر یعنی زیارت سی اونکی آنکہونکو ٹہنڈک پہنچائی اگر وہ مستحق جلوہ ربت نہوتی تو کیون
نسیم سحری کی طرح عنایت ایزدی اونکی ترقی مدارج کی گلزار کو کہلاتی اور جو وہ بر سر باطل ہوتی تو کیون خلقت خدا
کی اونکی قبول اطاعت کی پودہی اپنی زمین خاطر مین بہلاتی اونکی سعی کی تیشون جب خار زار شرک کو جڑ سی صاف
تب ہر ایک کا پانون اونکی راہ مین پڑا اور جب اونکی عدالت کی بیلچون نی بدعت کی گڑہون اور نالون کو بالکل دبا
تب سبکا قدم ثبات و یقین اوس مین پر گڑا اگر اونکی قدم میدان اطاعت دین مین سب سے آگی نہ پڑتی تو شایان
نزول آیہ کریمہ السابقون السابقون حضرت حق سی نہوتی اور زبان رسول سی کسو اطلی اصحابی کالنجوم کہی جاتی اگر اپنی
مشعل سعی کی روشنی سی ظلمت کفر کو نکہوتی پیشوائی اگر نصیب اونکی ہوئی تو نبی کی پیروی مین اور صدارت اگر پائی
تو نہ باعث گستری اور پیغمبر کی دنبالہ روی مین **نظم** وہ ہین معدن فضل و علم و کمال وہ ہین منبع بخشش بی زوال ہو جہان
اونکی ہی عدل و احسان سی پیدا صدف جیسی در غلطان سی پیدا **آغاز مدعا** اما بعد فقیر بی تقصیر خواجہ امام الدین معروف
بخواجہ امامی غازہ طراز چہرہ شاہد این بیان است کہ چون این خاکسار بیمقدار را شرف سعادت تلمذ حضرت
پیر و مرشد برحق مسجود طائفہ خیر مطلق قبلہ قبلہ پرستان و کعبۂ ارباب ایقان جناب **مرزا محمد حسن** متخلص
بقتیل بسط اللہ ظلال افاداتہ علی رؤس المسترشدین الی الزمان الطویل در تحریر نثر روزی گردید کہ شہ
رقعات کوچک و طویل چکیدہ خامۂ اعجاز شمامہ ملازمان ممدوح مشتمل بر انتباہ از صحت و سقم عبارات و فوائد اصطلاحات و
تعلیم طریق وصل و پیوند الفاظ و فقرات و حسن و قبح ترکیبات و اجتناب از اغلاط و دیگر مذموات و تحفظ مقام نشست و خاست
اصطلاحات و محاورات کہ متمسک رسانیدن ناقصان بپایۂ کاملان ضبط این مدارج تواند شد مع دیگر حالات زمانہ و احکامات
بزرگانہ و استفسار بعضی مآرب و جواب بعضی مطالب بہم رسید و ہرگاہ بعد حصول فراغ از تحریر نثر بضرورت سیر
روزگار روانگی بنواح مغرب صورت بست و چند سال بذریعۂ پابندی قیام مضافات ضلع اٹاوہ اتفاق افتاد خطوط
طویل محتوی بر آداب دربار و تالیف اصحاب دوی کا و طریقۂ تلاش معاش و دیگر لوازم و ضروریات دنیوی و صفات
غیوری و فوائد صبوری و درستی عزیمت و استقلال طبیعت کہ دلیل راہ تہذیب اخلاق و عزیزی در آفاق تواند
با دیگر وقائع غریبہ و سوانح عجیبہ و حکایات موافق مقام و مستحسنات نیک انجام قدر افزای ساعات میمنت آیات
بورود کرامت ورود میشد انجاکہ این بی سر و پا از ابتدا مرتبۂ وصول ہر رقعہ کوچک و خط طویل را بمنزلہ شانخ ورد سورہ

ٹ موشح و مزین ۱۲ ... زیبان ۱۲
ٹ باران من ... چون ستارگان اند ۱۲
ٹ ...
ٹ انتبا آگاہی ۱۲
ٹ اجتناب دوری ۱۲
ٹ ...
ٹ تحفظ نگاہ داشتن ۱۲
ٹ ...
ٹ ...
ٹ محتوی بمعنے پیچیدہ ۱۲
ٹ ...
ٹ ای خطوط طویلے قدر افزای شدہ ۱۲

سوره اخلاص و سوره رحمان ختم و بقصد تربیت عزیزتر از جان نگاه میداشت وقتیکه نوبت به پرشدن یک جزو دانی رسید
شوق خاطر بتجدید مطالعه و تکرار استفاده تکلیف صاف کردن آن بر اجزای ساده نمود مگر بحسب موانع چند مدت درازی
اهمت این آرزو حمایل کردن خریده حصول نگردید و نتیجه شوق بدامن مراد نرسید آخر تا در سنه یکهزار و دو صد و سی و یک هجری
بعهد حکومت تاج الامرا اشرف الوزرا بندگان دارا دربان رفعة الدوله رفیع الملک **نواب غازی الدین حیدر خان** بهادر
شهامت جنگ دام اقباله و زاد اجلاله که بزرگ و کوچک زیر ظل عاطفتش بمراد دلها دست در گریبان و بحصول اطمینان از
پریشانی برکران اند از انصرام این مهم فراغت دست داد و ازین سبب که اجزای کتاب مع نقصان وی رقعات عربی و ترکی و فارسی
و هندی نتیجه طبع جناب ممدوح مشمول نظم ضروری المقام است و در خطبه هم رعایت این براعت الاستهلال بکار رفت یعنی حمد بزبان
عرب و نعت بزبان اتراک و منقبت بزبان فارس و تعریف اصحاب بزبان هند بانضمام نظم طراز تحریر پذیرفت و نظر بر فواید مفید رقعه
مکاتیب نام نسخه **معدن الفوائد** قرار یافت تا طالبان فن بمطالعه آن فایده بردارند و دعای خیری در حق این کمترین زبان

آغاز مکاتیب رقعه ۱ سرآمد خواجگان عالیشان و مقدمة الجیش لوذعیان بلاغت نشان سلمکم الله تعالی بعد
اشتیاق التقای شریف که عصافیر تحریر گوناگون را مالش پنجه شاهباز بیانش فشارش میدهد پوشیده نماند که تا امروز رجاله
خیام دولت جناب عالی دام اقباله شرف افزا بوده و آن قطعه زمین سوای مقام مجبوری نامی ندارد دعای عمر و دولت
آنصاحب مشغول است و یکم ربیع الاول اینجا رسیده بودیم و اگر آنطرف آب هم که مسافت آن نیم کروه بیش نیست داخل حساب
کرده آید بعد هم ربیع الاول بشمار میرسد صاحبا از بعد هم ماه گذشته تا چهارم ربیع الثانی که امروز است شمار نمایند و هنوز نوید
گوش آشنا نیست بعضی هفدهم شهر حال کوچ بلکهنو نشان میدهند و بعضی بتاریخ نوزدهم العلم عندالله مکتوبیکه بخدمت آل
شما نوشته بودم الی یومنا هذا جوابش نرسیده وقتیکه می آید در لف مکتوب خودم نزد صاحب وا خواهم نمود تازه اینکه راجه
بلاس سنگه برادر راجه نواز سنگه متوفی که عامل این پرگنه بود دیری روز مقید شد و شتر سواران جا بجا طرف برای آوردن زمینداران
داخل معامله رفته اند باید دید چه میشود تا وقتیکه آنها نمی آیند و انتظام این ضلع صورت نمی بندد ما سیم و آفتاب گرم از خیمه چشم
کنده میشود ایضا یکی از اخبار تازه اینست که بسرام سنگه نام زمینداری بود که بحسب ظاهر رجوع بعامل سرکار داشت و زر معامله بکرار
میرسانید لیکن در باطن مغوی زمینداران و محرم اسرار و حامی قطاع الطریق بوده است دیروز ناصاحب بخوده در حویلی خود
مشغول تماشای رقص و نوای خنیاگران بود دفعة سواران ساله قندهاری غافل بسر وقتش رسیدند و مردکه را با چند رفیق
بد نهادش گرفتار کرده آوردند طرفه اینست که مردکه میداشت که شیوه طراری و رفاقت با دزدان و رهزنان معروض حضور
پرنور شده است و با اینهمه نگریخت وقتیکه سواران قندهاری نزدیک رسیدند آنوقت اراده گریز کرد آنها برای اینکه
بجای خود بماند و قصد گریز نکند راه را بر گرداگرد او بطرق دیگر متوجه شدند مردکه باز تسلی شده مشغول رقص شد
حریفان وقت شب از هر طرف برشته جلو ریز بر سرش می آیند و مردکه را مسکین دانسته آدمی میست برای خود بچه فیل ست بزنجیر
یادیروز زنجیر گرانی زیب پایش کردند زیاده خیریت از حضور اقدس دعا و از آغا صاحب سلام برسد و عمو صاحب جیو را
بعد سلام نیاز باید گفت که البته شب و بیچاروی آسایش می بینیم باقی تمام روز آفتاب گرم صاحب ... ...

مقدمه
پیش رو
عصافیر جمع عصفور
گنجشک
خنیاگران
معنی سرودگویان
جلو ریز معنی ...

رقعه ۴ مرجع مروت و گلگونه عارض فتوت سلمکم الله تعالی لفافه خطوط دیروزه که پانزدهم شهر حال بود مطالعه
درآمد بسیار بجا آورده‌اید که از حکم حضور عدول نکردید هزار آفرین بر سلیقه و شعور شما باشد که مرضی بزرگان شما بر فتن صاحب مشکوه آباد
نبوده است فی نفسه حق بجانب این صاحبان است زیرا که علو دودمان ایشان مقتضی آن نیست که فرزندان ایشان اطاعت عمال نکنند
لیکن در مراین اطاعت در اصل انقیاد حکم حضور است با اطاعت عمال چه سروکار انحراف از مغنی بعینه انحراف از حکم والسعیت است حالا
هرچه از حضور ارشاد شود بجا آرید این نیابت در اصل تربیت شماست البته در چندی از کار تحصیلداری آگاه خواهید شد دیروز که چهارشنبه
بود از خدمت خانصاحب مرخص شدم بانی آدم خود دیروز دریافت کردم که اسباب خانصاحب همه روانه شده بود و خود برای
رخصت در سخانه رفته بودند شاید یک پاس روز بر آمده خود هم روانه شدند یعنی دیروز که پنجشنبه و تاریخ پانزدهم بود خانصاحب مع الخیر از
لکهنو روانه پرگنه شدند و دیگر آنکه مرا این وقت تنگی فرصت بود ازین سبب بهمین اکتفا ورزیده شد بعد ازین خط طویل خواهد رسید
از تفضلات حضور چه عجب که وقتی تا انگی خود هر جا که بدولت و اقبال تشریف برند شما را نیز در رکاب خود سرفراز فرمایند
زیاده خیریت رقعه ۵ معدن الفصاحة و نیر الرشادة سلمکم الله تعالی عنایت نامه والد ماجد شما میر یوسف علیخان
داروغه جیب خاص حضور پرنور رسانید چون عبارتش عربیست معلوم نیست که مطلب آن خالی شما شد یا نشد عربی
آن چندان مغلق نبود لیکن غور نکرده باشید والا از اکثر جا معلوم میشد انشاء الله العزیز بعد یاد کردن رساله قانون
محمد و شما نیز عبارت عربی خوب تحواه خواهید نوشت محنت شرط است معلوم نیست که از یاد گرفتن ابواب بدفیر فرصت
یا خیر بعد از ابواب مصادر است فقیکه مصادر یاد می شود از حرف مطمئن می شوید با قیمانده خوان هم زودتر یاد خواهید گرفت
فانی صاحب جوق جوق محامد مرزا اشرف نوشته بودند البته سوای تکید و عیب صفات حمیده هم دارد و دیگر از اخبار تازه
اینکه بروز جمعه که پنجم ذیحجه است ضیافت جناب عالی در سرکار مرشدزاده خود ما قرار پذیرفته لیکن چه سیحدم تشریف خواهند آورد
چاشت کرده مرخص خواهند شد از جهت کیفیتی که دل میخواست نماند از حضور شما را حکم رسیده بود و هرگز در گمان نبود که
اول روز تشریف می آرند دیروز یکپاس روز بر آمده عرضداشت جناب عالی متضمن تعیین یوم و وقت رسید تا محله
چون اینجا هم خانه شماست بر تماشا چه موقوف است یکجا نشسته اختلاط خواهم کرد شما را خواهم طلبید و آغا صادق صاحب
و مرزا ابوالحسن صاحب خیلی سعی دارند که این بار بکربلا باید رفت و سوای ایشان مرزا احمد داماد میر انشاء الله خانصاحب چند بار
گفته است که من کربلا را ندیده‌ام و خانصاحب هم گفته اند که یکبار این همراه خود ببرید با این خاطر صاحبان از حضور رخصت طلب
خواهم کرد اگر عرض من پذیرائی یافت فهو المطلوب والا مجبوریست باعث اینهمه درد در رخصت آمد جناب عالی بروز جمعه است هر چند من خود دو از
خیرها این رنجیده می باشم لیکن چه کنم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت الحاصل اگر مناسب میدانم شما را می طلبم والا خیر
رقعه ۶ کوکب برج شرافت و سعادت و یاسمین بهارستان اهلیت و رشادت گوهر بی قیمت صدف قابلیت نکته دانی
و یاقوت شاهوار معدن فصاحت و خوش بیانی فارس مضمار انشا پردازی و مقدمه الجیش معرکه فقره طرازی عندلیبان
خوش آواز شاخسار بلاغت رهین صوت آموز طوطیان شیرین مقال هند خوش کلامی از و بهره اند و زینت
سنگ آرای نقد نکونامی رنگ برروطراز تصویر خجسته سرانجامی عاج بر علم بلند مقامی خواجه محمد الیاس سلمه الله تعالی الحمد

علو دودمان ایشان یعنی بزرگان شما

تنگی فرصت یعنی کم فرصت

خالی یعنی معلوم

یا خیر بجای یا نه

چاشت کرده ای طعام چاشت خورده

کنایه از اعراض کردن است

کنایه از رونق دادن است ... والا

الحمد لله که از سیاه کلک مشک سلک شماد بلستان تسوید عبارات رقم مرقوم اهل زبان که منشیان بلاغت نشان زمانه و عبارت
آرایان در کار خود یگانه از نرگس شهلای این بوستان تا گل خیر زهره فرق نکرده اند کما ینبغی می باید و در تردد
طبیعت آن گل سر سبد کمال و شگوفه نوبهار فضل سبزه دال آز دمانیدن از دواج فقرات و شیدن
شگفانیدن ریاحین متنوعه معنی این رنگین در صفحه قرطاس مانند سحاب آذری بر روی
کار می آرد آفرین صد آفرین حالا صلاح فقیر حقیر این است که به تحریر عبارات رنگین سجع سفیدا آب
روشنی ذکا را بالعلی خون جگر که مراد از فکر است یکجا نموده کاغذ ساده را رشک ورق مرقع چین سازند
و شناوران دریای این صنایع صحبت را که بی ید دستی و ملاح از این سر تا آن سر رفته اند بورطه حیرت در ارزند ملکه
باین قامت کوتاه می باید که نطق پوشان کشتی گاه براعت را که به بلندی قد نازان بوده در راه رفتن خود را
نمی بینند به لنگ رهوان قلم از پا در ارند و تهور دستگاهان لشکر عدیم المثال بی را که پیوسته بر خود می
چینند سنان غیرت بر جگر بگذارند لیکن تا لب و دهن یاران آشنای مصنوعات گولی علیه اللعنه نگردد چکیدن
شیره جان پرور فقرات حلاوت آمیز از نی خامه جادو طراز محال است و السنه معرفان لذت شربت روح
نواز مضامین طرب انگیز لآلی از همیان خاص که در یک مسوده احوال او نگاشته اند از و نا نیرجیده معدن
طلای احمر است چیزی بنام گولی برارند و امید واران جان بلب رسیده را بلوزینه دکانش که مزه آن بر لذت
عمر دوبارا می چربد آشنا نموده است تحریر بگمارند لازم که جواب این رقعه بطبق تمنای منتظران بهمین نسق تحریر نمایند و
از مطالعه آن ابواب بهجت و انشاط بر روی احباب بگشایند. **رقعه** خواجه خواجگان ذو المجد و العلا تعال
بلاغت در زمین انشا سلمکم الله تعالی لعبد اشتیاقیکه ما فوق آن متصور نباشد واضح باد که مکتوب دلنواز مرقوم است و یکم
شهر حال بصحابت آدم جالینوس مکان بقراط دوران حکیم الحکما خواجه محمد خان صاحب رسیده انشاط بر انشاط افزایش
داشت صاحب من این خط هفتم است که بشما نوشته میشود درین مدت همگی دو خط صاحب رسیده است خط در ڈاک جناب العالی
تلف نمی شود منکه در سه خط سوای ڈاک فرستادم سبب این است که در خانه تاج الدین حسین خان نوشته بایشان دادم که
ملفوف عرضه خود که بهمی غلام حسین خان صاحب روانه مینمایند بفرستند معلوم نیست که سوای این دو خط هم خطی بشما رسید یا خیر
اگر میرسید البته در آن خط مینوشتند لیکن نمیدانم آدم خان صاحب الیه چه بلا زده که خط نرسانید خلاصه ترجمه پنج مسوده پیشتر فرستاده شده حال
دو مسوده حال هم ترجمه شده میرسد شش ده یا یازده رقعه دیگر مانده باشد پیشتر در خطی احوال دربار نوشته بودم خدا داند رسید یا نه
این بود که جناب العالی روزی نشسته بودند اشرف علیخان داروغه واقع و تصحیح رسید که خواجه بادشاه خان را دیده است که
بدربار نمی بینیم جناب العالی فرمودند که ایشان بلشکر نمی آیند طرف ثانی عرض کرد که در شهر هم ندیده ام خود بدولت تبسم کرده
فرمودند که من با ایشان رنجش دارم خان نمی گفت حالا معلوم شد که مورد عتاب اند ارشاد شده است غفر الله این حیف
حریف ایشان با من علاقه روحانی دارند و منهم با ایشان همین علاقه دارم آدمی بلیاقت خواجه بادشاه خان کجا پیدا
شود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل حلال هر چه بگویید بر ایشان ختم است در بنیر ارسال

یک با این صفات هم میرسید بعد از آن تا دیر ذکر خواجه محمود خان صاحب و ذکر خواجه وزیر خان صاحب و بخشی صاحب

قاضی صاحب و خواجه صوبه مرحوم ماند و ارشاد شد که خاندان ایشان مثل آفتاب روشن در هندوستان من بزرگ و کوچک

اینجا ... می آئیم من بعد ذکر انگشتر بازی جناب قبله و کعبه و تبدیل رنگ ایشان در الحال یعنی گاهی سرخ شدن و گاهی

زرد شدن و گاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشای باین نمیرسد باز ارشاد شد که این تبدیل لون هم

از سبب صدق و دیانت است زیاده خیریت این گفتگو ها در منزل سوم بکنار نهر کلیانی اتفاق افتاد دیروز عریضه

بهارستان باعث طال الله بقاکم بعد اشتیاق مخفی نماند که دیروز بیست و یکم شهر حال روز شنبه مکتوب شما در جواب نوشته

فقیر که تاریخ هجدهم آدم غلام حسین خان صاحب سانیده بود رسیده مسرور ساخت از عبارت این خط بسیار حظ ... اد

تا آخر فارسی را همه صحیح و درست و لایق پسند اهل زبان بوده است آفرین صد آفرین در یک عبارت قدری شک

در صحت محاوره بخاطر من رسیده بود چون بتامل نظر کردم من خود غلط کرده بودم شما همه خوب نوشته بودید خلاصه از روزیکه

از مقام کاور روانه شده ایم الی یومنا هذا سه قطعه اسمی صاحب روانه شده و تا بیست یعنی بستم و بیست و یکم خط بستم و داک لفوف

خط خانگی میر انشاء الله خان صاحب و از میر محمد تقی صاحب گرفته باشید و خط بیست و یکم مولوی صاحب علی صاحب خود اهند رسانید

جناب مولوی صاحب همه فوج از بنارس اراده فیض آباد کرده بودند چون با ظهار مسافران دریافت نمودند که در راه بنارس و

فیض آباد زمینداران مسافران را می کشند و لشکر هم قریب و بخط مستقیم همین جا آمدند و دو کوچ در اوتاق تاج الدین حسین خان صاحب

همراه ما بوده اند از دست اختصار که چون فوج دریا موج جناب عالی دام اقباله روانه پیشتر شده انشاء الله و دو روز پیش از ما آنجا

خواهند رسید و خط سوم همین خط امروز بیست که بتاریخ بیست و دوم روز یکشنبه نوشته می آید انهم در داک انگریزی ملفوف خط غلام حسین خان صاحب

روانه خواهد شد تمام شد این قصه بعد از این بشنوید که آنچنی ... یقین رسیده است که با خط من بو الد شما رسیده و یا جواب در راه

تلف شد یا فرصت تحریر از بعضی موانع دست نداده و یا از راه بی تکلفی نه نوشته اند در جمیع صور اتحاد روحانی که میانه من و

قاضی صاحب است شکوه را نمی گذارد که راه بخاطر یابد اگر خط فقیر مشتمل مطلب ضروری می بود آدم خود جواب گرفته

میرسید و آنچه از اراده خود در خصوص تحصیل وجه معاش و خدمت والدین دیگر بزرگان نوشته اید خدا زیاده ازین توفیق

رفیق گرداناد جان من قلت و کثرت وجه معیشت موقوف بر بخت و اتفاق است لیکن آدمی را باید که از سعی باز نایستد در صورت

اگر کاشته آید خوشه دادیا بار آورد فهو المطلوب الا مطعون امثال و اکفار نخواهد شد و در ... همت جفاکش تمام و نیز

... است خواه ... حاصل بعزم درست با عقل صحیح شرط است همین ایشان است که چنگیز و ذو القرنین میشود و پیغمبر و

ولی ... از ... فرقه ... بی حیا و مسخره و قرمساق پس بر هر فرد بشر واجب است که اراده خود را تابع عقل سلیم

داشته باشند یعنی هر چه بکند بفرمان عقل بکند تا گرفتار دام مذلت و رسوائی نشود هنوز شما طفل از زیر گهواره هستید نیک و بد

پست و بلند دنیا را چه دیده اید هزار آفرین بهمت شما که در این عمر این اراده بخاطر دارید خدا حامی و یاور شما باد حالا خود شما

اراده دارید بعد ازین ترقی و تنزل باختیار خداست همین عقل و اراده سلامت باشید از حضور عاید زیاده خیریت رقعه

خواجه امام الدین ... سلمه الله تعالی ... صاحب میرسید لیکن احوال این را از من دریافت نموده برکاغذ

بر کاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف کردن و ملاحظه من را و بعد نقل آن نزد مکتوب الیه روانه خواهند نمود من هم
فردا می آیم باین صورت که اول میرزا جعفر صاحب را خواهم دید چرا که از روز پنجشنبه نوشهر حال ایشان را ندیده ام سمت شکوه
گذارند و سوای روز جمعه میرزای ممدوح فرصت دست نمی دهد خواسته بودم که این مهم را حواله جمعه آینده کنم لیکن دل
باین راضی نشد زیرا که طرف ثانی خواهش ملاقات تازه دل دارد و اینقدر بی التفاتی خوب نیست الحاصل [illegible]
دیده آنجا می آیم و امروز از صبح جلسه یاران نزد فقیر بود محمد اکرام خان پسر خانسامان جناب عالی [illegible] لاهوری
و سیدی حسین خان آمده بودند آن هر دو صاحب [illegible] و این وقت رخصت شدند سیدی حسین خان نشسته اند دیگر چه نوشته

رقعه ۸ مهر سپهر براعت نور الله شموس اقبالکم بعد اشتیاق فراوان مخفی نماند که رقیمه مسرت طراز بزبان ترکی که عبارتش
روح امیر علی شیر نوائی تازه میکرد به هفدهم شهر حال رسیده دل را بهجت تازه و روان را راحت بی اندازه ارزانی داشت و درین
محبت نامه از سبب تعجیل بجای لفظ جایزه جاریه از قلم شما مترشح شده بود در جناب والای شما گمان غلطی کرده است و خوب شد
که معنی خفقان بتحریر درآورده والا از خفقان شما اگر بمعنی مشهور و مروج که خدا نکند می بود خیلی رنج برمی داشتم الحمد لله که از آن
خفقان که امیرزاده های نازک طبع نازپرور با آن متصف اند محفوظ هستید خدا همیشه بر کران دارد [illegible] از مصروف بودن
آن اقبال نشان بتحریر و مطالعه کتب کمال شگفتگی بخاطر دست داد آفرین صد آفرین هر چه می کنید خوب می کنید و برای
خود می کنید روزی بکار خواهد آمد جهان را گمان اینست که تحصیل علم و کسب کمال برای بهم رسانیدن مبلغ [illegible] است نزد
عقلا این معنی از سر غلط زیرا که از کسب فضائل تکمیل ذات و رفعت نفس منظور نظر ارباب بصیرت می باشد [illegible]
رسیدن جواب مکتوب از طرف والد ماجد خود نگاشته اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت دارد از دو حال [illegible]
در ڈاک انگریزی تلف شد یا جواب آن از غفلت به کار با خاصیت عنقا پیدا کرد لیکن حیران این معامله ام [illegible]
که خط احدی در ڈاک انگریزی تلف نمیشود و اگر مکتوب الیه که خط برای اوست هم بجائی حرکت کند که باز خط را اتباع می کنند
یا مکتوب الیه میرسد اگر در همان قرب و جوار تردد دارد والا هر که نوشته است پس می دهند بخلاف ڈاک [illegible]
در چهار خط دو خط باد میرود بالجمله با این همه از نیامدن جواب اضطراب کلی دارم امروز خط دیگر بعد [illegible] روانه خواهم کرد درین
عرض مدت که تا اینجا وارد یم اگر جواب می آید بصاحب [illegible] میرسد والا بلکهنو خواهیم فهمید طول این سفر باین [illegible]
اینقدر که میگویم از سفر تنگ آمده [illegible] بلکه از بی شغلی تنگ آمده ام [illegible] لکهنو و صحرای لق و دق [illegible]
هست لیکن بشرطیکه امید حصول منفعتی باشد والا دیوانه نیستم که مغز استخوان [illegible] آفتاب کرم [illegible] احوال فرق
[illegible] که [illegible] لیکن اگر خواجه قاضی خان [illegible]
روزیکه آن بشارت نشان از شخص بیگانه در جلدوی خدمت حاصل نموده [illegible] خواهد [illegible]
قبله و کعبه بندگی وزیر صاحب را سلام و نیاز [illegible] دعا [illegible]
یلرماق دین نی فائده در

رقعه ۹ آغوش [illegible] طلاقت و شیرین کامی [illegible] بعد اشتیاق [illegible]
شریف مخفی نماند که دیروز که پانزدهم شهر حال بود از فیض آباد کوچ [illegible] کرده [illegible] اتفاق افتاد و امروز [illegible]

همین قدر کوچ شد پس فردا به سلطانپور میرسیم از انجا بهر طرف که آب و دانه جلوه کند می رویم در این سفر سوای مار و کژدم
و حربا دیگر از قسم شکار نیست مرزا مهدی علیخان صاحب زاده که از بطن خاص محل است یک روز پیش از کوچ
در فیض آباد مغضوب پدر شده روانه لکهنو گردید سبب مقهور شدن آنکه تنبیه گلی هیچ سر داد و بدست خاص بردار
گالیش رسید به کاره مفصل خبر ... چون نوبت تحقیق از خود کش رسید نام یکی از رفقای خود ... گرفت
نزد ما ام او زده است شاید او را به عیلی راضی کرده باشد لیکن چون از اول بحضور دریافت شده بود تبع او ... بیدوار لشکر
بیرون کردند بوشیده نماند که چند روز پیش ازین وکیل عامل سلطانپور را بر سر سوال و جوابی از لشکر رانده بودند ... معلوم
که عمالا خود با رادهٔ برق چشم سرکشان گرفتن و تهدید دیگر اشرار و اخذ نذر و نیاز با آن ضلع میروند دیگر آنکه دو مسوده دیگر که هر دو
عربیست ترجمه شده ... همین قسم ... رقعهٔ اول که در ذکر اسپ است خیلی مختصر بود و رقعهٔ ... که زیر این رقعه نوشته
بود به تفصیل ... ترجمه ... دانستن ... معاف است ... از انها لغت نیست مگر دریافتن ترکیب آن قدری غور میخواهد
شما بجای خود غور بکنید هر چه دریافت میشود آنرا حواله ذهن نمائید و انچه نخواهید فهمید من خواهم فهمانید اما رقعه دوم طویل
بوده است ترجمه آن درین کاغذ نگنجید مجبور ترجمه عباراتیکه باقی مانده بود بر پارچه دیگر نوشته شد هر دو کاغذ را ملاحظه نمائید
همه بخوبی حالی خواهد شد ... رقعهای فارسی بعضی عبارتها که مشتمل بر ذکر ... علم ریاضی است البته ابهام شما در
نخواهد آمد زیرا که من راه اختصار پیموده ام و شرح آن طول را می خواهد انشاء الله القدیر این هم بوقت رسیدن
نهم آسانی خواهد شد دیگر آنکه شخصی در اینولا فرمایش برفقیر کرده است که یک رقعه در تهنیت ... شدن ... خدمت
پدر از حضور بادشاه و تعزیت پدر او بنویسم من خود البته نوشته خواهم داد لیکن بخدمت صاحب ... سوم که
صاحب این رقعه را سرانجام نمود مسوده آن نزد من الفقیر شنید نام خدا شهرت شما شهر بشهر رسیده است رقعه ۱۰ نوباوه
بوستان امارت و جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق ... مخفی نماند که مضمون عرضی ای قبله و کعبه در خط اسمی خودم
که بصحابت حسین بیگ خدمتگار رسیده ام وزر که پنجشنبه غره ماه غراست حالی من کرد دید آفرین بر همت عالی شما
که هرگز ترتیبی آمیز نشستن و برخاستن چه حقیقت دارد دیروز است که روبروی بزرگان شما پنج هزار سپاه استاده می ماند
لیکن بنای دولت انسان همین سعی در کار خود و خدمتگاری و راضی داشتن آقا است ... و باغ امارت ... از
استاده شدن صاحب چمن دولت زیب و زینت دارد خدا کند که شما به همین استاده ماندن دست افتادگان بگیرید
و صلاح را کار نامی پرسید بخدا که صلاح با همه صلاح خود شماست عقل و شعور شما محل اعتماد است هر چه خواهید کرد خوب خواهید
من از برید فرزند مولوی نصیر علی و میر نصیر الدین مرید خاص شما را تا بنا که بنارس رسانیده بحضور آمده ام هنوز
تاج الدین حسین خان صاحب را ندیده ام بعد ملاقات و مشورت بمعرکه هر چه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد
دانائی همین را میخواهد که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شما از رفیق خود نمائید بهر حال امور دنیا اتفاقی است
هر چه بظهور رسد اینوقت در جلدی همین قدر اکتفا نمت احوال باقر بیگ خدمتگار دریافت شد خدا کند که بماند عمو صاحب
شما نیز تشریف تاج گنج اکبرآباد را تمام کردند من هم از اول تا آخر دیده و کم و بیشی که مناسب بود بعمل آوردم نقل آن نزد

بنزد صاحب هم خواهد رسید و خط سابق با آقا صاحبان مخدوم رسانیده شد جواب آن در همین خط ملفوف است
و دو خط که امروز آمده است جواب آن بعد ازین خواهد رسید و رقعهٔ میر نصیر الدین بی لفافه درین خط است مسکین
مراعات حفظ و نقل خط نموده من هم برای همین لفافه نکرده ام جای آنکه این قدر اشخاص را یاد می کنید کاهی
بدو سطر امرت لال را هم یاد می کرده باشید که از نیکخواهان است و مقدمات از لاهیچ حقیقتی ندارد در میان صاحب
در مهانداری من قدم بقدم شما هستند وقت رخصت تا بدروازه میرسانند از ناهرسنگه نیازمندی و اشتیاق بر سد
خط شما که باسمی ایشان است وقتیکه آقا صاحبان خط خود و اخواهند کرد بایشان خواهد رسید **رقعه ۱۱** انتقار بند
ملوطیان شکر خا شیرین گفتاری و قلم از کف ستان بلیغان در فن نثاری مرزا امامی صاحب ام کماله از رقعهٔ
احوال خیر مآل ذهن نشین آن خیر سگال گردید خبر بی ... بهر نوعیکه باشد روغن قاز مالیده راضی برین باید ساخت
که راه عدم پیش گیرد الا لاغران این قدر خون کجا دارند که از ضیافت آن گرسنه طبع ازلی عهده برا شوند
همین قدر باید گفت که مرواریدشاهوار دانهای تر ما اشخاص ضعیف البنیه که نقدی غیر از هزال در بساط نداریم
خریداری منیتوانم کرد اگر میروی برو و الا که کلند تا تن بیخ تو کنده خواهد شد دیگر آنکه جزو متمم بدست رستم مرسل است
فرستادن جزوی که بخدمت شریف است چه ضرور هما نجا باشد من خودم آمده میگیرم و لفظ مفرس بجای فارس را هم
نیز ندیده معلوم نیست که طرف ثانی بطور خود نوشته آورده بود یا متمسکی هم بدست خود داشت لیکن چون مردم استعداد
هزار ساله مسافت دور از کوچه تحقیق است تحریر او قابل اعتبار نیست صاحب چرا قلم بران نکشیدند و این هم دریافت نشد
که او را از ایراد لفظ مفرس بجای فارس چه فائده بود فرض کردم که هردو بیک معنی در لغت مذکور است لیکن جائیکه
لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور که آدم دنبال غیر مشهور رود دیگر تحفه نماند که در رقعه ملازمان که دو سه
روز پیش ازین چکیده خامهٔ براعت شمامه بود این عبارت مارا ازین قصهها چه کار سخت متحیر شدم زیرا که هیچ
رازی از رازهای صحت و سقم زبان فارسی از آن صاحب مخفی نیست پس با وجود این معلومات ازین قصهها
بجای باین قصهها خیلی استبعاد دارد گمان میرود که در عالم تعجیل تحریر اتفاق افتاده و الا این
مقدمه مقدمه نیست که از صاحب کمالان پنهان بوده باشد آینده عنان بدست بی پروائی نباید سپرد
و قصه حویلی آقا صاحبان که مرزا سند و صاحب برای خود میخواهند باز حواله تحریر نمایند که من این مطلب را
بر نسیان تفویض نموده ام و رقعه بعد مطالعه حواله بقوت دستی شد از ما هر قدر که عرق ریزی امکان دارد
بپاس خاطر شریف بظهور خواهد رسید زیاده خیریت بر محرومی ملازمان جناب امیر صاحب که آتش افروزی
افشان ته دیگ مدعا را گرم می کند تأسف کلی دارم این وقت طعام سالگره جناب عالی از خانهٔ خاص محل آمده بود
قدری بخدمت شریف هم میرسد **رقعه ۱۲** نهال نورس حدیقهٔ معانی و دردانه صدف ... انی ... الله تعالی
خطی که در جواب مکتوب والد ماجد شما میرسد در خط خانگی ملفوف نموده باید فرستاد جدا در ... نباید داد که گاه
خط سرکار نوشته شود در همان خط بگذارید و دیگر آنکه فی الواقع مجلس شب پر کیفیت تر از مجلس روز است هر جا که این صحبتها

سوای مجلس فقرای صوفیه انعقاد می پذیرد و شبانه اتفاق می افتد روزانه خیر واقعی که شما طایفهای خوب اکه در لکهنو هستند کم
شنیده اید سوای اینها هر که هست مصروف نداز و لایق شهوت پرستان بی لیاقت است و صاحب عقل را آن همین می باید که
فریفته این چیزها بنوعی نشوند که قدر و منزلت و رتبه شما از دست دهند حاصل اراده امنیت که روز پنجشنبه از اینجا سوار شده
شما را با این اراده همراه بگیرم که در کربلا چند ساعت مکث نموده هر گاه برگردیم باتفاق اینجا بیایم و خیمه سرخ سلطانی که نو ساخته شده است
بشما نمایم خیمه یک روز پیش از دو روز جناب عالی استاده خواهد شد زیرا که ملازمان جناب وزارت مآب اول روز که هنوز
دیگر نمی پاسه گهری روز بر نخواهد آمد تشریف جمع خواهند آورد و لهذا چنین قرار پذیرفته که بروز پنجشنبه خیمها استاده شود و فرش
را درست نمایند تا روز جمعه بوقت مذکور بکار آید جناب عالی زیاده از یک پاس بلکه کمتر نخواهند نشست باقی زنهار تا سه پهر خواهند
خواند لیکن بودن شما بقول شما در مجلس روز بی لطف محض است اگر شب می بود مضایقه نداشت هر کار با هم هستند چه ضرور
کدام حرکتی کنند که فایده نداشته باشد لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شماست و هنوز در آمدن فقیر بسبب بعضی امور
ضروری توقف معلوم میشود لهذا دل همین میخواهد که روز پنجشنبه شما را اگر بلا برده اینجا بیاریم و شب یکجا بسر بریم و پیش از
طلوع آفتاب بسواری فیل به ولتیخانه برسانیم باید که من این امور زیاده از شما اندیشه دارم و دیگر خیریت بخدمت عمو صاحب
والا قدر خود سلام نیاز میرسانید و دیگر صاحبان را نیز که پرسنده حال فقیر اند مگر آنکه هر گاه بکالپی بزبان ترکی بنویسید
مسوده آن اول بمن باید نمود و یک ورقه برای آن نابینا سفارشی عموی شما فرستاده شد از رستم گرفته باو برسانید فردا
به بنگله رخت پوشیده منتظر من خواهید نشست از همین راه آمده شما را سوار خواهم کرد **رقعه ۱۳** گوهر معدن الاود و مالی
و مال حدیقه [illegible] الی سلمهم الله تعالی بعد [illegible] مخفی نماند که دیروز بتاریخ بستم رمضان خط فرحت نمط در لف عرضی آمی جد امجد
شما وصول آورده خاطر را مسرور و مرقومات را حالی کرده بود و خط ملفوف یکی از طرف دیوان صاحب مغفرما و دوم نوشته خلاصه
احبای صداقت اندیش منشی محمد صادق صاحب نیز مطالعه در آمد نوید حصول رخصت لکهنو بعد دهمره موجب ید برخود بالیدگی
گردید [illegible] هم شوال دو سال بر رفتن شما حسب منقضی خواهد شد و رخصت خانه در ایام تیرم برای کارکن ست مخصوص یک کس
نیست درینصورت نیامدن بزرگان خود و دیگر مشتاقان بملاقات خود [illegible] رسانیدن مسخود از تلاقی شان خطی برنداشتن جای
حیف است کسانیکه زر را بر باد می دهند آنجا هر گاه مجبور میشوند بخانه رو می کنند شما خود بعنایت الهی کاری نکرده اید
که کسی بنگاه کمی تواند دید در ایام تیرم بیایید و تا مدت موعوده اینجا بمانید اگر پنج و شش روز زیاده بر وعده هم خواهد
گذشت مخل حاضر باشی در نوکری نخواهد شد من آمدن شما برای این بسیار می خواهم که احسن علی مسخرگیها می کند و روبروی
شما زبانش هم وا نشده [illegible] بلکه شاید بپای خود راه هم نیرفت با میر صاحب میگوید که امیر صاحبکی تلامتی یعنی سلامتی چینی مرمری
کهاونکا و وقتی میگوید که مرزا صاحب یعنی مرزا صاحب کی تلامتی چینی مرمری کهاونکا و خواجه صالح را خواجه صادی میگوید و
هر کس را او رق گفته صدا میدهد جواب میدهد گویا ماشی زرق شده است لیکن محض [illegible] و چیزهای دیگر دارد هر گاه بیایید
دهول گنج برسید سر شام یحیی خان را از آنجا نزد ما بفرستید که صباح باستقبال شما تا که بیاییم و بخط مستقیم شما را در [illegible]
بیاریم خواه اول در مکان حضور بیایید و اینجا چیز بخورید باز بحویلی نو تعمیر خود که از اینجا قریب تر است خواه در میان حویلی نو

حویلی نو خود بروید لیکن مناسب همین است ما هم همانجا میرویم آنچه نوشته ام همین است باید آورد و فدا تصانیف کرد مزاج الدین حسین خان
از بست و شش روز وارد شهر اند درین صحبت چند بار اراده پرگنه کردند و از سبب بعضی موانع هر بار فسخ عزیمت نمودند تا بت
دیروز که جمعه بود هم روانگی ایشان تقرر پذیرفته بود و امروز که شنبه است هم خبر گرم بود ولیکن از سه روز باران رحمت میبارد
و فرصت سر خاریدن نمی دهد درینحالت امروز هم نمی توانند رفت آداب بندگی از طرف شما رسانیده شد خان موصوف خیلی
تعریف شما از حد خود غلام حسین خان صاحب میکنند والده خان صاحب چندی بیمار اند و بیماری اینست که با کسی حرف نمی زنند
عالم سکوت دارند خدا انجام بخیر کند و سبحان علی خان صاحب را سه ماه کامل درین شهر میگذرد شنیده باشند که آن
کلکتر آتش مزاج باغوای بعضی مخالفان با ایشان دشمن شد و تمام املاک را بخاک برابر کرد دیگر اینکه شخصی که دیوان میر
انشاء الله خان صاحب نوشته بمبلغ فروخت در ایامیکه لاله چرنجی لال صاحب خط بعموی خود نوشته اند مشار الیه بیمار بود و آخر از
عسرت خرج ترا مانده بعضی آنها را نزد برادر کلان خود در رفت از من بقول قیمت باین شرط طلب کرده بود که بعد چاق شدن نوشته
خواهم داد من هیچ جواب ندادم بار بار پیغام بسیار چند نمودم که حالا آن دیوان فروش خود رفت من دیوان خان صاحب را از خان صاحب
برای نقل طلبیده ام خواه ما کاتب را طلبیده اینجا بنویسانیم و شما پول بدهید خواه شما کاتب را پیدا کرده دیوان را از من طلبیده در مکان
خود بنویسانید لاله موصوف گفت که رقعه بهمین مضمون بخواجه امامی صاحب بنویسید و بمن بدهید که در خط خود بفرستم چنانچه موافق
گفته معزی الیه رقعه بشما نوشته در لف خط شان فرستاده شد شاید که رسیده باشد یا برسد

رقعه ۱۴

سرو بوستان رشادت عالی قدر منیع الشان سلمکم الله تعالی بعد ما یلیق بشان کم منی و اشتیاق صحبتها که حسب دلخواه میسر شود
مخفی نماند که دو قطعه خط صاحب الفقیه و سه قطعه عرضی برای قبله و کعبه رسید و جواب هر یکی فرستاده شد یقین که رسیده باشد
آنچه در خط حال احوال بی رونقی کار منشی و بیجا خندیدن رب النوع او نوشته بود دید دریافت شد کار منشی گری کاری که
نیست که موجب جمعیت باشد و بر خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال نوکر خدمت گذار است و فی الواقع محکوم چنین کس
بودن کار صاحب عزتان نیست این مضایقه ندارد که او منشی اول و کلان گفته شود و شما منشی دوم هر دو فرمان بردار صاحب
کلکتر باشید نه اینکه حکم او بر شما روان باشد این باد دل من هم گوارا نمی کند و شما هرگز اندیشه نکنید من برای شما زمین و آسمان را
با کلکته و لندن یکی خواهم کرد و آنچه مرقوم بود که عبث کرسی خود را از دست دادم راست است اگر تقریب باین طرح رو نمی شد
باز ایستاده شدن برای چه بود ولیکن شما خود گفته اید که این چیزها پیش دانایان حقیقتی ندارند اقبال نشان من بدانید
که یک بلای زن قحبه پیش پادشاه می نشیند و وزیر اعظم ایستاده می ماند لیکن بلا پیش وزیر چه حقیقت دارد این ایستاده شدن
برای شما خوب شد و من بسیار خویش شدم برای این که شما از خاندان مجد و علا هستید و هنوز آغاز شباب دارید و نام و نشان
بزرگان هم بگوش شما خورده گمان آن بود که شاید از نسب خود غروری در سر داشته باشید حالا این ایستاده شدن پیش آمد
گمان ضعیف هم بغرور شما باقی نماند و مردانه راهمین میباید اگرچه گمان من غلط بود چرا که شما گاهی در بند این نام و نشان
نبوده اید و بارها گفته اید که از نام بزرگان ما را چه فائده نامیکه برای ما باشد البته بکار ما می آید و روزیکه خان صاحب با شما
گفتند که صاحب خدمت منشی گری را روبروی صاحبان عالیشان نمی نشینند شما بکمال آشفتگی گفته اید که در نوکری

این شعر ملها مثل نحاج چه حقیقت دارد مصرعه غرض صد آفرین بر ظرافت ای مرد لازم که آینده هیچگونه اندیشه
بدل نیاوره بخدمت آقا میر رفته باشید هندوی دیگر فردا روانه خواهد شد ده روپیه مشاهره برای اوقات گذاری
کافی است شما خود بفضل الهی در امر معاش سلیقه کلی دارید نصیحت درین امور بصاحب حکمت بلقمان آموختن است
بیشتر هم خطی بمرزا هینگا صاحب فرستاده شد رسانیده باشید حالا خط دیگر میرسد این اهم برسانید ابوالحسن خانصاحب
آشنای قدیم و مهربان بحال فقیر اند ملاقات با ایشان و مرهون ایشان بودن مضایقه ندارد و آنچه شما
اندیشه از طرف خانصاحب در دل دارید خانصاحب هرگز بد نخواهند برد خانصاحب از فراغت معاش شما منظوری
بهر طور که اتفاق افتد خط دیگر برای جناب ممدوح هم نزد میر رمضان علی صاحب رسانیده خواهد شد ایشان خود برای
ملاقات مرزا هینگا صاحب رخصت خواهند داد و خطوط صاحب جا بجا رسانیده شد جواب بعد ازین خواهد رسید نامه سنگه
درهمین خط پارچه کاغذی گذاشته است ملاحظه باید کرد آقا صاحبان هنوز در چهاونی هستند و من هم در حضور فردا
اراده بنخاس دارم و آقا صاحبان هم یقینکه فردا در حوالی بروند و آغا صاحب شفق خود ما از خط صاحب بسیار
خوش شده اند و جواب به ذمه من تفویض نموده اند من بعد ازین خواهم نوشت از حضور هم دعا در جواب کورنش
ارشاد شده رقعه ۱۵ بر دل صفا منزل حضرت خواجه مخفی نماند که خطی پیش ازین هم از آنصاحب رسیده بود
لیکن چون جد مجد و والد ماجد صاحب فرمودند که در سه چهار روز نزدیک است که خط دیگر هم بیاید پس بهتر
این است که بعد وصول خط دیگر جواب هر دو مکتوب یکجا نگاشته آید چون مرسوم همین است که محبت نامه فقیر هم
در لف خط خانگی می آید و مطلبی هم سوای بیان صحت و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی آن نونهال گلستان
مجد و علا نبوده است من هم بتحریر نپرداختم لیکن این قدر وقوع تعویق در رسیدن مکتوب بلاغت اسلوب
در خیال نبود اگرچه این هم بی سببی نبود معلوم شد که از باعث تشریف آوری خانصاحب خود ما بود و نیز
تحریر خطوط بر سبیل تواتر رسمی بیش نیست آنرا بجا باید آورد و الا پیوند روحانی حاجت بتکلفات ظاهریه
رسمیه ندارد آمدم بر مطلب دیگر این است که دیروز که یازدهم شهر حال بود رقیمه صاحب عنوان متضمن نوید
صحت جسمانی و یافتن تنخواه یاد میتی و مصرف رسیدن مبلغ مذکور و راندن حسین بیگ بدنفس اشرالناس
وصول آورده مسرور و مبتهج ساخت آن آدم حرامزاده خدا در امان خود دارد کار خود بدست خود کردن بهتر از آن
است که بنده نالائق بی حیا در خدمت باشد نوکر بیحیای بدذات رسوا کن آقاست ابلهان چنین
عکس را جواب می دهند خدا داند حالا آیا این مردکه را چه بلا زد و الا از ابتدای نوکری تا حال مصدر
چنین قصور و فتور نبود بلکه شما بارها تعریف او را پیش من کرده اید که بسیار مسکین و کم آزار و بی زبان
است و نامعتبر و سارق هم نبود لیکن معلوم شد که عصمت بی بی از بیچادری بوده است و آنچه در
خط سابق مرقوم بود که دیوان صاحب طریق قسمت و جبر از جانب امین پر رسیده اند صورتش این است
که این قاعده ایجاد طبیعت خود من بود در فصل الغلل هجده سال بلکه بیشتر است حالا اطمینانیست

ای برای الف تو ۱۲

عنوان بمعنی سرنامه ۱۲

حالا یعنی الکنون

فتور سستی آوردن در کار ۱۲

بطمانینت خاطر تا بی دریاد کردن آن بکار برم سردست بخیال نمی آید و نیز تحریر آن از اینجا تا بطریق تقریب الفهم
نوشته نشود و مفید طرف ثانی نخواهد افتاد ان شاء الله تعالی عزیز بعد ازین هر دو عمل را یاد کرده و طریق
تفهیم آن نیز از پیش خود اختراع نموده بصاحب خواهم نوشت تا دیوانصاحب را در فهمیدن آن دردسری
رو ندهد و من حالا قسم خورده ام که در ترسیخ مقدمه از امور دربار بصاحب ننویسم زیرا که هر چه در
خیال من اینجا می گذرد شما آنجا همان به عمل می آرید بلکه بهتر از آن پس من از تحریر خود
خجالت می کشم گویا بارسطو نصیحت می کنم از انجمله یکی موافق ساختن تمام عمله دربار چه دو .. د عنایت
آقا بودن و دیوانصاحب را اگرچه خودش شریف النفس است از آن خود کردن همه وابسته تدبیر شما ست
من از اینجا هیچ ننوشته بودم که چنین باید کرد و چنان حالا سوای نشان دادن غلطی لفظ که آنهم در عالم
تعجیل اتفاق است چیز دیگر بصاحب نوشتن خون انصاف ریختن است حق تعالی شما را این قدر دسترس بدهد که در عوض
آن حسن سلوک و الفت که یاران باشما می ورزند از شما خدمتگزاری هر یک بظهور رسد از کرم الهی این هم بعید نیست
هر آن تیر صد آن بوده زن شاه پیر را حواله با بوالعیاش بکنند دیروز خواجه لمو و فخر الدین هر دو ... شاه
... کردند و محسن و حسن اطال عمرهما بدی پوشیدند تیمار که احمد الله نزد برادر کلان خود رفت خواجه عبد الله اگرچه
ظاهر نمیکند لیکن از صورتش غم و افسردگی تراوش می نماید آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب خود با خوشی و
مزاج حضور اقدس قرین صحت است چون من این وقت نجاس هستم و فردا اراده حضور پرنور دارم
از طرف حضور والا موجب حکم دعا و از طرف دیگران سلام میرسانم خط نامه سنگه در همین خط ملفوف است
برادر من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا حویلی نوکر بچها و نی تعمیر شد و خواهیم رفت تا تمام به نجامی با ... هم

۱۶

این صاحبان بخانه مراجعت خواهند کرد و من بخانه میر انشاء الله خان بسر خواهم کرد در
مکوهر درج علو نسب و اختر برج سمو حسب سلکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که دیروز که پانزدهم
شهر حال و روز دوشنبه بود موافق قاعده مستمره عرضی معمولی با کاغذی اسمی فقیر رسیده و مشعر از
حالات آن سرمایه کمالات گردید خطی که اسمی آقا صاحبان بود نیز رسانیده شد این صاحبان بعد یکماه
کامل دیروز داخل حویلی خود شده اند من هم پریروز بعد شانزده روز بنجاس آمده ام
خطی که دوست آقا صاحب مختار سرکار فیض آثار صاحب عالم بهادر اسمی شان نوشته بود نیز بمطالعه
شان در آمد خاطر آن بزرگ جمع کرده باید داد در بیولا از قصص تازه این که امیر خسرو کتابی دارد
موسوم باعجاز خسروی در نسخه مذکوره صنائع شعری بسیار ذکر کرده از انجمله رقعه متضمن صنعت
تجنیس خطی نوشته یعنی هر لفظی برابر خود لفظی هم صورت خود دارد مثل این عبارت درویشان
در وشان چون پسته خون بسته هنر نانی بهر بابی بیابند نیابند معلوم نیست که این عبارت نتیجه
طبع امیر خسرو است یا کار قلم دیگری بالجمله شخصی این عبارت نزد جناب عالی برده بود و بسیار پسندیدند

وحکم نافذ با عیان دولت صادر شد که هر کس بقدر استعداد خود ش عبارتی متضمن این صنعت نوشته بیارد و یاران هر طرف دستی زدند خانصاحب مخدوم میر انشاء الله خان هم دو سه سطری نوشته بردند پسند طبع عالی نشد همچنین بعضی بعضی بمغز ان عبارتهای غلط بتوسط بعض حضار محفل معلی فرستادند لاله امرت لال هم دو سه عبارت نوشته برای اصلاح نزد راقم فرستاده بودند الحمد لله که نوشته معزی الیه از اغلاط پاک بود لیکن بحضور پسند نشد همچنین جمعی از هندو و مسلمان عبارت های مربوط ونامربوط از دیگران نویسانیده از نظر فیض اثر گذرانیدند بعضی بنام خود و بعضی بنام همان شخص که خون جگر خورده است بندگان حضور را این نیست که هر که عبارت باین صنعت نوشته بیارد و زیاده از آن کس که عبارت غیر صحیح آورده اند مورد الطاف شود بلکه نویسنده آن بزور طبع و خواننده هر دو برابر اند حال این عبارت هم بعینه حال غزل ایلچی پادشاه ایران است که هزار ها غزل بر غزل آن بیچاره گفته شده بود لیکن اینجا معامله بالعکس رو داده یعنی غزلهای شعرای هندوستان همه به از غزل او بودند و عبارتهای یاران در رتبه پست از عبارتیست که نوشته شد پریروز جد امجد شما بو الد شما تکلیف تحریر نموده اند از دی و زور درین فکر اند هر چه بعد ازین سر انجام میابد نقل آن نزد صاحب خواهد رسید درین مقام مقوله من اینست که این عبارتها خواه خوب نوشته شود خواه بد هرگز سند نیست سند آنست که مطلبی بفرمایش دیگری درین صنعت نگاشته آید مرضی عمو صاحب شما این بود که شما هم روز و شب درین فکر تضییع اوقات بکنید لیکن من نگذاشتم که مکلف شما شوند اگر درینجا تشریف میداشتند مضایقه نداشت آنجا در عالم حاضر باشی بحضور آقا اینقدر فرصت کجا که اوقات را تلخ باید کرد مولوی حسین علیخان صاحب دام مجده نیز دو عبارت فارسی و عبارتی بزبان عربی نزد من فرستاده بودند تا آنکه جناب ممدوح دعوی درین چیز ها ندارند لیکن عرق درستی ریخته بودند هیچ لفظی غلط نبود من جواب رقعه ایشان متضمن تعریف این عبارتها بهمین صنعت بتحریر آورده ام مطلب دیگر اینکه زوجه آقا صاحب خود ما خیلی بیمار است بیماره داران قطع امید از حیات این مریضه کرده اند باید دید چند روز دیگر نفس مستعار برمی آرد خدا رحم برو کند بر خانه خرابی آقا صاحب دل میسوزد با وجود آنکه از متانت و سنگینی آثار ملال بحسب ظاهر از چهره ایشان پیدا نیست و اختلاط با یاران بدستور است لیکن نظر بحال اطفال صغیر اند و بسیاری بجای خود دارند زیاده خیریت حالا بعد رسیدن خانصاحب از گینه مین پوری باید دید که صاحبها در حق شما چه تجویز میفرمایند وقت رفتن شما را همراه میبرند یا همین جا میگذارند بند و بست این امر بعد رفتن صاحب الاجاه بنوعیکه مناسب خواهد بود کرده خواهد شد

رقعه ۱۷

خواجه عالی قدر بلاغت آفرین سلامت دیروز که پانزدهم شهر حال و روز چهارشنبه بود عرضی شما متضمن احوال اشتمال اسمی جد بزرگوار و در لفافه آن مکتوبی اسمی راقم رسیده مخبر از تاخیر رقعه گردید چهار روز است پانچ که با قربیگ نامی را که خدمتگار جوان خوش سلیقه است نزد خانصاحب روانه نموده ام که بحضور صاحب والا جناب برسانند لیکن چون از خط خانصاحب که درهمین روزها آمده بود ترشح می نمود که حسب الطلب انها مین پوری میشوند لهذا آدم مذبور گفتم که راست بخط مستقیم مین پوری برود و بتاکید کرده ام که اول خانصاحب را بپرسد اگر آنجا باشند خط بخانصاحب مع خط اسمی شما و خط خانصاحب و لیهای سپیاری همه بصاحب بسازند تا شما بمضمون خط وا رسیده به هر چه نوشته ام عمل کنید

صاحب من آدم را همین انداز آسمان کسی نخواهد آمد صاحب عالی جناب انگریز پسند ند مجبوری ست باورچی هم بعد تلاش
درست آمده طعام انگریزی و هندوستانی هر دو می پزد و آدم با خود بطور گماشته هم دارد و بست روپیه مشاهره میخواهد
ممکن نیست که هنوز ده روپیه شود اطلاعا به قلم آمده و پیش ازین میخواستم که حقه بردار را هم روانه کنم لیکن چون خبر رسید که
سبحان علی خان صاحب از کانپور یک خدمتگار و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خان صاحب چه می نویسند
وانچه از کار و بار دنیا نوشته بود دید صورت این است که از همه بهتر بودن صاحب عالی و آینده هر جا که تشریف داشته باشند
بحضور صاحب عالی مناقب بر مناسب ست اگر این امر صورت امکان نبندد نیابت پرگنه از نیابت سررشته داری
پسندیده تر لیکن بشرطیکه همراه خان صاحب ممکن باشد الحاصل چون شما تعلق بذات خان صاحب والا دارید هر گاه تشریف بیاورند
همین بگوئید که نیابت تحصیلداری پرگنه خود را برای شما مقرر سازند مضمون خط خان صاحب همین بود که بودن شما در پرگنه خود
مرکوز خاطر دارند بالجمله بعد سه چهار روز یقین که خان صاحب اینجا برسند و امری برای صاحب قرار گیرد دیگر اینکه در خط شما
لفظ جامه گذاشتن در حق شخصی بود آینده مذکور او هیچ نباید نوشت خبرهای اراجیف از زبان عوام معتبر نیست اگر چه تنها
دلالت بر عظمت و جبروت او داشته باشد مضایقه ندارد والا چه ضرور خصوصا عباراتیکه در و لفظ جامه گذاشتن مشتمل بر آن
باشد بهیچ صورت مناسب نیست هر چند این اصطلاح را کم کسی میدانند لیکن بقرینه دریافت می توانند شد آینده اگر
هیچ خبری بگوش خورد بهتر این ست که ننویسند چرا که اگر اصلی دارد بعد دو روز شما هم خواهید شنید و اگر دروغ است
نوشتن آن خالی از قباحت نیست درینجا افهام و تصریح نام شخص ست اگر بکنایه باشد هیچ قباحتی ندارد حالا بعد ازین در باب
مهاراج یا کسی دیگر یا او لوغ کیشی در ترکی می نوشته باشید یا تمام عبارت در ترکی باشد بلکه چیزی که کسی از آن
دیگراندکی اظهار آن قباحت داشته باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بران مطلع نمی شود و شما نام خدا سوای زبان
در فارسی و هندی و ترکی سلیقه درست دارید عربی هم اگر چندی با طمینان خاطر توجه بآن خواهید شد درست خواهد شد
دیگر خیریت از حضور اقدس رفع دعا برسد حالا یک رقعه با قا صاحبان باید نوشت بیشتر برای کیسانی که رقعها
نوشته اید چندان ضرور نبود آنها دوست اند بسلام هم خوش میشوند والا شما نیز بعرض که رقعهای ایشی

رقعه ۱۰

سلمکم الله یا صاحب الفضل والرشاده بعد ازین مخفی نماند که مکتوب دلنواز مرقوم بستم ربیع الاول سنه هجری روز
پنجشنبه و بحیل که بست و پنجم شهر حال بود چهره افروز وصول گشته غنچه انتظار را بهار گل حصول مقصود در کنار نهاد چه عجب که
درین سفر اتفاق ورود لشکر صاحب الاجاه به پرگنه خان صاحب لطف نشان نیز افتد وطرفین را دولت ملاقی باید یا گر شده
یعنی شما خان صاحب را ببینید و خان صاحب شما را خدا کند که پول جمع شده باشد دار شکوه آباد بباید معلوم نیست که شیوه
این مردم و قاعده مستمره سرکار انگریز یا مخصوص این صاحب والا شان چیست این قدر بدیهی ست که هر چه مقدر است و از
میرسد اضطراب و تعجیل درین مقام مصرف ندارد لیکن چون روز اول دعوت است هر قدر که لقمه مهمان و در برسد
بهتر میزبان بیشتر ست غزلهای مشاعره گذشته امروز والد ماجد شما می نویسند و همین خط امروز رسیده خدا
و مشاعره حال هم نزدیک ست لیکن من تا امروز یک شعر نگفته ام هر چه بعد ازین می نویسم انشاءالله به شما خواهد رسید

درین روزها طبیعت من اندکی ناسازمی باشد و سببش اینکه من چون اندک انحراف طبیعت از جادهٔ اعتدال
می بینیم دو دو روز طعام نمیخورم و از خلای معده سست و ضعیف تر و ژولیده می شوم این بار هم همین اتفاق است
دیگر بجمیع وجوه چاق و تندرستم نه پرسیدن از صاحب والامناقب برای همراهی درین سفر و گذاشتن کهاران
پر بجا شد روپیه کرایه تصدق سر در چشمان تا برو بسر بردن بهتر است آقا هم ازین حرکت خوش میشود و چنین کس را منزور
میداند کمی مداخل مردم موقوف بر تنگی مصارف آنها ست همچنین کثرت آن منحصر در اخراجات شان هر قدر که آدم تنگدل
واقع شده همان قدر اوقاتش در خرابی میگذرد و فراخ دستان پیوسته با قدار تمام بسر میبرند بیشتر همین است و ضد
آن بسیار کم اسراف آنست که آدم زر خود را بیجا صرف بکند مثل اینکه ده بده دینار که ده هزار باشد در عالم نشه بنگ بدریا
اندازد و هر قدر که بمساکین بدهد یا بمصرف خود آرد داخل اسراف نیست من این قدر که برای پول شکوه آباد اضطرابی
می کنم نه ازین راه است که آن پول در نظر من حقیقتی دارد لیکن برای آنست که خاطر زرگان را اطمینانی دست دهد آقا
صاحبان مخدوم و مکرم بخیریت اند سلام می فرمایند و آقا صاحب خود با نیز و حضور پر نور دعا ارشاد کرده اند و نام سنگه
بکوتهی هستند و من بخاص در خانهٔ شما در نیصورت امروز حاصل شدن خط ایشان ممتنع می نماید اگر چه ایشان درین قیدها
نیستند که جواب خط شما بنویسند همین که می شنوند که خطوط برای شما نوشته می شود همانوقت می نویسند لیکن چون تکلف نیست شما
هم کار با صحت ایشان دارید انتظار چه ضرور مضمونی که در خط پریروزهٔ شما بود دیروز ملاحظه نموده مرور دهدهٔ جواب آن کرده
بودند لیکن من چون مهمی در پیش دارم همین وقت که چار گهری روز هم نگذشته است متوجه تحریر شده ام شاید خط میر صاحب تا عصر
بیاید اگر پیش از لفافه درست نمودن آمد فهو المراد والا در خط اینده در خط خواهد رسید مرقعه ۱۹ خواجه با کمال من سلمکم الله تعالی
خط بهجت نمط مرقوم شانزدهم ذیقعده سنه ۱۲۶۱ هجری دیروز که نوزدهم شهر صدر روز جمعه بود ظرف عصر رسیده جهان جهان
خوشدلی بار فروخت از بجده روز چشم براه بودیم باعث دیر کشیدن در خط دریافت نمی شد هر قدر که تامل میکردیم این عقده
دیر دیرتر از خط صاحب حل شد که قصور هرکاره های ڈاک بود لیکن این قدر خطا ندمه ملازمان هم ثابت است که برای قلت فرا این
بلا بر سر مشتاقان مکاتیب نازل گردید چون خود در مکتوب مثبت خطای خود شده اید زیاده ازین چه نوشته آید بلکه اینقدر
تحریر هم بی اراده و قصد اتفاق افتاد و آنچه در رقیمهٔ حال سطری متضمن مذمت هرکاره های ڈاک و دعای بد در حق شان بود
آینده از آن جناب ضرور نیست گاه هست که خط بدست کسی بیفتد و بلا صرفه و اکراه بخواند بلکه مذمت احدی در خطوط کیفیت ندارد
واگر باشد مثل شاه پیرا زاده نامی برای آن قابل هجو قرار باید داد بیشتر غزلها که مرسل شده بود در رسید آن درین خط دیده شد
و خاطر مطمئن گردید حالا غزلهای دیگر بعد ازین خواهد رسید مجموع غزلها را تا رسیدن جناب مخدومی خانصاحب با حتیاط
تمام نگاه باید داشت هرگاه تشریف بیارند در حاشیهٔ دیوان نقل آن بردارید در حقیقت پیشکاریها این است که اگر
سوای آن امر دیگر برای صاحب قرار ذمه پذیرد بهتر این است که پیشکاری پرگنهٔ خانصاحب باشد شما هم سعی بکنید و من
هم بخانصاحب نوشته ام و اگر این بالفعل صورت پذیر نباشد از نیابت منشی صاحب پیشکاری پرگنه های مرزا منیگا صاحب
بهتر است مرزای موصوف هم در توقیر و تکریم صاحب قصور نخواهند کرد مرد نیست صاف باطن نیک نهاد مردانه من او را هم

پربجا شد یعنی بسیار بجا شد

او را هم بسیار دوست میدارم و او هم با من محبت شدید دارد خلاصه از تفضلات صاحب کلکتر بهادر که از روی تحریر صاحب [illegible] شد چنین به ثبوت رسیده که اگر پرگنه خالی می بود بشما تفویض می شد و حالا هم توقع انست که هرگاه کسی از تحصیلدارا مستعفی گردد یا بر سر قصور اش عزل و مناسب فهمد شما را بجای او منصوب سازند الحاصل شرف و بزرگی با هیچکس از بطن مادر نیامده است این همه امور تحصیلی است و ترقی و تنزل دنیا نیز همین حال دارد و روز اول خیال ترقی نمایان داشتن همان بازیچه طفلانه است که بعض عمده زادها در کنار دایها نشسته خود را امیر عظیم الشان تصور مینمایند و برای کنیز و دایه و قابله و غلام مشاهره های عمده که لائق امرای عظام باشد تجویز می نمایند مختصر که بر کم و بیش مشاهره و منصب خیالی نکرده بالفعل بر سرکار شوند آینده فهمیده خواهد شد باعتقاد من ازین نیابت وغیره اگر کدام عهده حاضر باشی بحضور صاحب والاشان قرار گیرد صد درجه بهتر است زیاده خیریت محسن و احسن و دیگر اطفال همه خوش و خرم اند خط اسمی خانصاحب سرباز میرسد خوانده و چسپانیده باید فرستاد رقعه ۲۰ نهال بوستان عقل و حکمت و ستاره برج اقبال و ثروت سلمکم الله تعالی پریروز که شنبه غره ربیع الثانی ۱۲۸۹ هجری بود عرضه شما و خطی که اسمی من بود در حویلی نخاس همین که از حضور باین تقریب که فردا روز مشاعره است رسیدم بمطالعه در آمد حسب اتفاق جد امجد شما نیز آن روز از صبح همین جا تشریف داشتند بلکه عموی کلان نیز بالجمله حالات لائق و فائق بودن مرزا ابوالحسن خانصاحب در سرکار کلکتر بهادر و دیگر کیفیت خوش سلوکی ایشان با شما و رفتن از شکوه آباد بلشکر بنا بر دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابوالحسن خان آدم نیک و مرد صاف و درستی است و سوای این باید که این کس خود خوب باشد زیرا که خودش صاحب صفات نیکو است طرف ثانی اگر نیکی نخواهد کرد احتمال بدی هم ضعیف است تمام عمله که مشتاق شما بود همه که مرزا ابوالحسن خان میستند پس نیک رفتاری شما کار خود را کرد آفرین صد آفرین بهر حال اگر در الضلع ده پرگنه بسعی و شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب باشد قبول نباید کرد و در ضلع دیگر بهر طریق انچه بدست آید باید گرفت مرا این معنی بیقین حاصل شده که شما انچه می گوییم همین خواهید کرد و پیداست که صاحب فهم درست و مالک مرتبه بلند خدا داد کاری نمی کند که زبان یاوه گویان در حق او دراز شود اگرچه بهبود شما باختیار بخت و اتفاق است و سعی درین مقام چه می تواند کرد لیکن ما بجای خود چنین قرار داده ایم که اگر هم ترقی بسعی کسی صورت بندد و خلاف رضای خانصاحب کرمفرما باشد مقبول نیست لیکن تا وقتیکه خانصاحب خود مستعفی نشوند و بکلی دست از نوکری کلکتر موصوف بردارند برای شما هرگونه ترقی که ممکن باشد چه مضایقه لیکن با دوستان خانصاحب دوست و با اعدای ایشان دشمن باید بود صفت آدمیت همین است و بس دیگر اینکه درین شهر چیچک بی پیر خیلی هنگامه آرائی کرد مولائی بیگم دختر میر انشاالله خان صاحب سوای زن میر محمد تقی که بمرزا احمد نامی منشا تخلص منسوب شده بود و صاحب یک دختر دو نیم ساله و یک پسر هشت ماهه شده در هفده سالگی باین مرض مبتلا شد باوجودیکه پیشتر سه بار دانها بر آورده بود یکبار کوچک کوچک در دو سالگی دو بار آبلهای بزرگ بزرگ این بار که چیچک بر آورد بعد دوازده روز هر دو چشمش از دیدن عاطل شد و رنگ رو سیاه و دست و پا لنج بود اگر زنده هم می ماند بدتر از مرده شده بود از صورت او بیمار داران حتی پدر و مادرش میلرزیدند غرض که بیچاره روز شانزدهم ازین بیماری جان بحق تسلیم کرد و عجب داغی بر دل پدر و مادر گذاشت دختر و پسرش هم دانها بر آورده بودند باری آنها جان بسلامت بردند و انچه در خصوص کلیات خانصاحب موصوف نوشته اید که اگر زود تو صحیح باشد

مولائی بیگم دختر میر انشاالله خان ... مولائی بیگم ۱۲

پول گرفته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد در انجا می باشد برسان صورت اینست که هیچ نسخه نیست که کاتبش یکدو جا
حرفی یا لفظی قلم انداز نکرده باشد لیکن هر کتاب بعد تدریس و اشتغال شخص محقق بمطالعه آن صحت می یابد انچه مراد از کتاب
است اینست که انچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد درین نسخه هم باشد چون این نسخه نو که نوشته میشود از روی نسخه اصلی که نزد خانصاحب
است نقل گرفته میشود یا از روی نسخه دیگر که از روی نسخه مملوکه خانصاحب نقل شده و بعد نقل معمول هست که نسخها را برای
تصحیح بخدمت ملازمان ممدوح می ارند درینصورت خاطر من جمعست که نسخه مذکور صحیح خواهد بود و این صحت که شما میخواهید
موقوف بر طرف ثانی ست این مردم غلطی را چه میدانند این کار یعنی شناختن سقم و صحت تعلق بماهر بودن شخص بلغت و
محاوره زبان دارد الحاصل اگر خریدن دیوان منظور باشد بان شخص که در لکهنو از طرف لاله صاحب یار رای صاحب
می باشد بنویسند که چهار ده روپیه نزد من برساند تا من کتاب را باو برسانم زیاده در خانه شما همه بزرگ و کوچک اندرون
و بیرون سلامت و خوش اند **رقعه ۲۱** عندلیب گلزار فصاحت و همای آشیان بلاغت سلمه الله العزیز
شنیده باشید که درین طرف ایام صبیه جوان میرزا غازی الدین حیدر بهادر پسر بزرگ جناب عالی دام اقباله
بکدام مرض جانستانی عازم تماشای خلد برین گردیده و از رفتن او غمی که شرحش در قلم گنجایش ندارد و المی که بیان
ان در عهده جبا و وان باهراه خامه گذار نصیب جد و پدر است حاصل ازین تحریر انکه امروز دو گهڑی و نیم بر امده حضرت
صاحب عالم و عالمیان میرزا اسکندر شکوه بهادر دام اقباله نیز برای تادیه مراسم تعزیت بخانه پدر میت تشریف فرما
شده بودند وقتیکه پینس مبارک قریب بدروازه حویلی طرف ثانی رسید ادمی زودتر بر طبق تعلیمی که از اول یافته بود
دویده با فاخبر کرد صاحب خانه با شش برادر دیگر که شمس الدوله و نصیر الدوله و جعفر علیخان و کاظم علی خان و مهدی علیخان
و حسین علیخان باشند دایای والد بزرگوار بروایتی یا بحسب اتفاق انجا بودند امده سر تسلیم خم ساخته دو دو اشرفی نذر
گذرانید همچنین هر یک ازین جماعت دو دو اشرفی پیش کشیدند الا حسین علی خان یک اشرفی اکتفا ورزیدند من بعد
حضرت پیر و مرشد بر حق بکهاران فرمودند که پینس را بزمین بگذارند تا همپای این جماعت اندرون قدم رنجه فرمایند صاحبخانه
و دیگران برق چشم کهاران گرفتند و حضور را بسواری پینس جلوه کنان تا بکنار فرش بردند من بعد ملازمان والا را بر مسند
جا دادند و خودشان بقرینه دست بسته استاده شدند بندگان اقدس باشاره ابرو حکم بنشستن دادند تا بعد تسلیم هر یک
بجای مناسب زانو ته کرده نشست وقت نشستن حضور پر نور بر مسند صاحبخانه دو اشرفی دیگر گذرانید نیم گهڑی مکث
اتفاق افتاد و بعد از ان حضور ... و کلمه مختصر که این الم را پایان نیست و دل چنین منتج است که بتقریب شادی درین خانه
بیایم لیکن با مقدر ستیزه نتوان کرد حق تعالی شما را بر سر فرزندان از جوه سلامت و انها را زیر سایه لطف شما هم
دراز رساند اقتصار نموده فرمودند که چون در تعزیت بسیار نشستن خلاف قانون است حالا مرخص میشوم شمس الدوله از
طرف برادر کلان عرض کردند که از تشریف اوردن حضور اقدس سر افتخار ما مردم بفلک الافلاک رسید انچه پرورش
ولی نعمتان بحال غلامان و خانه زادان میبایست از حضرت والا بظهور امد لیکن ما را از نسبت پیش نکشیدن کشتیها که
بمجبوری در عالم تعزیت خلاف رسم ادب بعمل امده سر خجالت پایین ست ارشاد شد که در عالم اتحاد این تکلفها ضرور نیست

تادیه یعنی ادا کردن

انشاء الله العزیز بازه چند بار بتقریب تهنیت دینجانه وارد خواهم شد و بشکستها خواهم گرفت اینقدر فرموده برخاستند اینها [illegible]
حضور را از کنار فرش برپیش نشانیده و خود تا بیرون دروازه بمشایعت دویده بعد اداب مرخص شدند برای
اطلاع حواله بقلم شد دیگر اینکه آقا صاحب بلطف نشان چند تا حزیره و یک هندوانه و چند دانه شفتالو برای شما فرستاده
اند باید گرفت و احوال وفات پسرزاده میر محمد علی صاحب که چارده ساله قضا کرده دریافت شده باشد و پیاله شیر
انار بدست محمدی دلاک مشرف شده بود معلوم نیست که بخانه طالب چه وقت رسید

رقعه ۲۲

میوه درخت محبت
و گل نوبر بوستان الفت طال عمرکم بعد اشتیاق قها که تقریرش زبان مقرر را ز ابله سامان و تحریرش خامه و زبان را
با خموشی دست و گریبان می سازد پوشیده نماند که در مکتوب بلند نواز صاحب لفظی دیده شد که غلط آن نزد راقم آثم چون تلالو
نیر جهان افروز اظهر است و آن اینست که لفظ یاره را که بمعنی دست برنجن در کتب نظم و نثر استعمال پذیرفته و آن زیوریست
که زنان آرایش دست بآن می نمایند شما یار را بالف نوشته بودید چون یار بمعنی قدرت و توانائی در اشعار
اساتذه و منشآت شان یافته شده بمعنی یاره بنظر فقیر نرسیده لیکن اینهم نمیگویم که یار را بمعنی غلط است صورت این است
که اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده اید مضایقه ندارد و الا یاره دیگر آخر آن هاء هوز نوشته باشید و بعد ازین هر لفظیکه
غیر مشهور باشد آنرا در کتاب دیده باطمینان تمام نویسید لغت فارسی در سرکار صاحب موجود است آمدم بر الفاظ عربی
والد شما صراح را بهمراه برده اند انجا رسیده تدبیر دیگر میکنم و امروز لشکر را بکنار گومتی مقام [illegible] و هنوز حرکت ازینجا شنیده
نمی شود اغلب که این ماه بتمامی رسد بعد ازین کوچ شنوم لیکن برای مقام بهتر ازین قطعه زمینی نیست از دریا اگر
غلط نکنم تخمیناسی درعه بلند باشد دیگر خیریت درین قطعه زمین خیمه حضور پرنور و مرزا ابو طالب خان بهادر چنان بهم
چسپیده اند که اگر مرزای موصوف آهسته حرف می زنند صاحب عالم می شنوند و علی هذا القیاس ازین طرف و از جهت
آمیزش او تا قهای بیرونی که رفقای هر دو طرف دران می مانند از هم متمیز نمی شوند حال خدم و حشم نیز بهمین صورت

رقعه ۲۳

مرزا صاحب والا قدر مرزا امامی صاحب دام کمالاتکم پیروز چون امیر صاحب را طمع تحصیل زر برنج برنج انداخته
دیروز موافق وعده حرکت بعمل نیامد و از صبح تا وقت عصر بپاس خاطر مرزا حاجی صاحب والد ماجد شان که از چندی باهم
عهد و قسم شده بود در کوهی بود و کشش طائفه زنان و یک طائفه مردانه بود و محبوب شاه حسینی را بعمل طبیعت خوش حرکت
نداد همین طایفهای بی رنگ [illegible] بد گلو بودند الا جادی که خواندنش سحر حلال است دمی چند مجلس را گرم کرده بود لیکن [illegible]
حساب اند فرحت الله نام خراب [illegible] باید که بهزار آب [illegible] فرمیشوند [illegible] جای شما خالی بسیچه خوبی چند سال گذشته است
لیکن من و مرزا حاجی درین کار بعد اگاه ازین مجلس نشسته مزه خود را حاصل کردیم تمام شد این حکایت امروز نسخه مذکوره
بتمامی رسید [illegible] جزو آخرین بخدمت شریف خواهد رسید معلوم نیست که جزو را امروز تمام کرده یا قدری باقی
است و نمیدانم خوجی فربه که شاگرد صاحب است مسوده خود را امروز پیش شما برای اصلاح آورده بود یا خیر این
بیچاره اعتقاد در سخن سنجی و نثر صاحب از روز زیاده خیریت

رقعه ۲۴

منشی صاحب والا قدر سلمکم الله تعالی عجب مسوده
نوشته اید که ملاطغرای باید که درس ان از خدمت صاحب استفاده نماید بشرط فرصت در یک روز تمامش را

می توانم دید و اصلاح کرد لیکن درین روزها که ضیق فرصت است دو سه روز خواهد کشید مختصر آنکه غزل عموی شما میرسد
باید رسانید و دو غزل نو که دیروز چاپ دیده ام بخدمت فرستاده شد نقل آن بردارید و این کاغذ را نگاهدارید و بر کاغذ جداگانه
این دو غزل و سه غزل تازه که پیشتر بخدمت رسیده است نوشته بگذارید من از دست میرزا حاجی نجات یافته نزد شما می آیم
و این کاغذ و آن کاغذ هر دو را خواهم گرفت و جناب آغا صاحب برای شما وقت شام شیرفالوده درست کرده اند شاید
دو گهری پیش از شام برسد و احیاناً اگر بعد چراغان بفرستند پس تعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب بخشیدن شیرفالوده این شد
که شب وقت تواضع شما گفتید که من چیز خورده ام و من در دست شستن اصرار کردم باز شما گفتید که حاجت بدست شستن نیست
قدری از شیرفالوده خواهم چشید همین حرف باعث دریافت شدن فرط رغبت طبع شریف بشیرفالوده گردید زیاده خیریت

رقعه ۵ یاسمین گلشن دولت و اقبال و شمع دودمان عز و اجلال سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که خط بهجت نمط
ملفوف عرضهٔ اسمی جناب قبله و کعبه در اسعد احیان مرکز دائره وصول گردیده بحدی مسرور م ساخت که در هزار سال بلکه
زیاده هم شرح آن نمی توان داد آمدم بر مطلب در همت و فطانت شما هر که شک آرد کافر است زیرا که با وجود صغر سن و نادیدگی
زمانه در مردم اغیار رفتید و همه را از خود ساختید و از بلیات سفر و تولد انواع افاعی و عقارب در بارش ضلع مین پوری
ترسیدید و باوصف قلت منصب مرجع اهالی آنجا شدید و دین وصده اقت خود را آنقدر ذهن نشین صاحب والاجاه ساختید
که او را بسر عنایت آوردید تا اینکه تحصیلداری برای شما مقرر شد لیکن خانه صاحبان بور دا باد که ربوت را قبول نکردید
درین صورت نه قصوری در محنت شما نه قصوری در عنایت آقا بظهور پیوست ازینجا ثابت شد که هر چه هست اتفاق است و دولت
دنیا تعلق باتفاق و بخت دارد چنین افلاس بیت گر زمین را بآسمان دوزی ٭ ندهندت زیاده از روزی ٭ بالله که شما
عجب سلیقه و طرفه حوصله دارید لیکن اگر چرخ برادر شما اگر در محبوریه هرگاه انیمعنی بثبوت پیوسته باشد که پیش از وقت و بیش از قسمت کاری
بر نمی آید پس این بیابان گردی و صحرانوردی چرا آنچه بوده است برای ترقی بوده نه برای سی روپیه که زیاده ازین در خانه شما
برای شما متصور است آنچه شد حالا اصلاح وقت فقیر و بزرگان شما همین است که بلا تامل نوکری را گذاشته اینجا بیائید و تماشا
قدرت الهی بکنید شاید درین انقلاب که دفعةً اتفاق افتاده است چیزی مقسوم شما هم باشد ده آدم غیر از باعث سفارش
جه اتحقاق تقرری نموده اند و در سرکار صاحبخرد با روز شان نوروز و شب شان لیلة القدر است شما چه تقصیر کرده اید
که برای شما این قدر هم نخواهد شد و الحال در لکهنو هم صورت اول باقی نمانده رفقای انگریز و نوکران جناب عالی دام اقباله
همه باهم شیر و شکر اند هر کس هر جا که خواهد برود و با هر که خواهد نشیند مانعی نیست فرض کردم که اینجا هم برای شما همین سی روپیه
مقرر شد و ترقیاتی که مظنون ماست صورت نه بست بازسی روپیه لکهنو بر پنجاه روپیه آنجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران
و فرزندان جدا بودن کم مصیبتی برای آدم نیست بهر حال هر چه شد شد حالا صلاحی به ازین نیست که برخیزید و بیائید جا
شما که وقت از دست میرود از گره و گنکارام جی بعد هزار اشتیاق مخفی نماند که حالا طاقت طاق شد دل مشتاق دیدار
شما ست یا ما را آنجا طلبید یا خود بیائید یا مثل رعد جادو یا هشام جادو ما شبهای سحر بما دهید که هرگاه بخواهیم که آنجا بیائیم پروبال
پیدا شود زیاده خیریت خرد و کلان در خانه قرین خیریت بوده شکر الهی بر زبان و انتظار قدوم شما دارند رقعه ۲۶

۱ ای توانم اصلاح کرد ۱۲
۲ چاپ دیده ام ای تصنیف کرده ام ۱۲
۳ افاعی جمع افعی بمعنی مار ۱۲
۴ عقارب جمع عقرب بمعنی کژدم ۱۲
۵ ...
۶ ...

رقعه ۲۹ گوهر یکدانه درج معانی و یاقوت آبدار معدن نکته دانی سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط متضمن صحت و عافیت
بکمال اختصار از ین جهت که مضمون تازه سوای کوچ صاحب والا مناقب برای دیدبه بر زمیداران و گفتگوی صاحب با دیوان
ابوالحسن خان در مقدمه خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله و کعبه نوشته بودید نبوده است رسیده مسرور ساخت
ما امیدواران بودیم که از مین پوری سوای فرخ آباد رفتن صاحب بطرفی نخواهد شد و اگر از اتفاقات کوچ هم شد سواری
برای شما از سرکار تجویز خواهد شد حالا دریافت گردید که کهاران چوپاله باید که نوکر صاحب باشند و باربردار زیاده بران هر صورت
تدبیری کرده همراه باید رفت و دیوان صاحب درین امر تقصیری ندارند من خود بایشان نوشته بودم که اگر خواجه امامی صاحب
به فرخ آباد برده بنیابت شکوه آباد بنام خواجه صالح خان نامی که مرد فهمیده و کار آزموده و از روی قرابت عموی خواجه عمر الله
می شوند قرار باید داد دیگری تفویض نشود و اگر خواجه موصوف خود اینجا مانند برای خواجه صالح امر دیگر تجویز باید نمود
که آدم کارآمدنی است اگر مرضی شریف باشد بخدمت برسند تا برآمد کار تصدیع یکروپیه نخواهند شد اگرچه دیوان صاحب
بمن درین مقدمه هیچ ننوشته اند لیکن آنچه بصاحب اظهار کرده اند راست است بیچاره این قدر پول از کجا بیارد که خدمت مردم
بکنند و این هم عادت او نیست که کسی با امیدواری پیش او برود مصارف او از طرف او نباشد زیاده خیریت
رقعه ۳۰ مطرز تحریر براعت و قبای قامت بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده دیروزه دیده شد همه خوب نوشته اید
بارک الله اللهم زد و لا تنقص لیکن آن مادر قحبه که حامل این امانت بود بنحت کاذب و حرامزاده بوده است پس پریروز
روبروی شما دو روپیه ظاهر نمود و پیش من سه روپیه این هم تصدق سر شما اینکه مهدی گهات از اینجا چهل کروه مسافت
دارد و مادر قحبه پریروز رفت و دیروز وقت ظهر اینجا رسید حیرانم که این مسافت را در دو روز هیچ اسپ چالاک دونده
و هیچ ماده فیل شبکر و قطع نمی تواند کرد این قرمساق چگونه طی نمود این همه بندش بود برای فایده خود دروغی چند
بر روی هم بافت و پول از اینجا برد و یکروز درمیان داده و تیکه طرف ثانی یعنی مهاجنی که نقود برآتش آورده بود رخصت
نمود نتوانست که تکلیف بکند دست و پاچه شده اینجا آمد و جواب طلب نمود و الا بعد چهار پنج روز بطمانیت خاطر کهیس از قحبه خود
برآورده بما میرسانید لیکن تعجیل طرف ثانی او را زرد رو ساخت مختصر این که دیروز جواب متضمن این احوال نوشته بدستش
دادم از همه عجیب تر اینکه وقت رخصت میگفت که خدا سلامت دارد امیدوار انعام بوده ام گفتم حالا معاف باید داشت دوباره
که می آئید هر دو انعام یکجا داده خواهد شد مرد که سکوت ورزیده در رفت آمدم بر مطلب دیگر این مسوده را شما پیش خود نگذارید بعد سه چهار
روز بازیاده بمن و شما هر دو خط برای میر موصوف که می نویسیم این مسوده را هم بخط نامه سنگه نویسانیده داخل آن لفافه میکنیم
یا اینکه صاحب نقل این را برداشته باز نزد من بفرستید هرگاه نامه سنگه اینجا می آید صاف کرده بمن میدهد پیش صاحب میفرستم
و در لف خط خود روانه میکنم و احوال تشریف آوری مرزا محمد صاحب دریافت شد در ضمن احوال ایشان لفظ برادر میر تقی فراموش
کرده بودید تا دیر حیران بودم و می خندیدم آخر معلوم شد که لفظ برادر را از قلم صاحب فرو گذاشته اید بجز ذکر مدایح مشار الیه نوشته بودید
که برادر زن میر محمد تقی خود ما هستند و می بایست که چنین نوشته که برادر زن برادر میر تقی خود ما هستند الحاصل این بزرگ زاده
از مدت مدیدی بحال من مهربان است من خود هنوز فارغ نیستم که بیایم و سوای این از فردا نسخه معلومه را استعمال خواهم کرد

پس بهتر این است که ایشان قدم رنجه نمایند لیکن قطعه دیگر سوای این رقعه آمی الفصاحب نوشته ام از المشار الیه نمائید

مقدمة الجیش بلیغان روزگار سلمکم الله الستار الغفار یک فیل خود در سرکار جنرل صاحب مقرر شده فیل دیگر که از خانه
نواب حسین علیخان بهادر خواهد آمد معلوم نیست که برای آن دی روز حکم بدرگاهی خان رسید یا اکتفا بهمان قدر پیام رفت
که بالای بنگله حواله مرزا تقی نامی از نوکران صاحبزاده ممدوح شده بود فیل دادن انداختن مرو عینه ادای پیام کرده باشد
یا بفراموشی سپرد بهر صورت امروز شیخ الاسلام اگر بروند خوب است بهرکیف فیلیکه از ما و شماست را بنجا سوای کلمو صاحب شما
دیگری نمی تواند نشست آدم بر فیل دیگر اگر یک فیل بیاید خواجه حاجی و خواجه عبدالله و میر عبدالله را باید نشانید و اگر دو
بیاید بر فیل دیگر خواجه صالح و خواجه رحمت الله خان میر تقی را سوار باید کرد و اگر آمدن دو فیل یقینی باشد میر تقی را امیدوار بکنم و الا هر آ
او کهاران کرایه طلب نمایم چو پالکی در سیر نجا موجود داشت و این تحقیق برای این است که مبادا از انجا یک فیل بیاید و کهاران بر وقت
پیدا نشوند و اگر کهاران را امروز طلبیده مقرر بکنم و فیل بیاید آنوقت جواب دادن از مروت بعید است این رقعه را
بملاحظه جناب قبله و کعبه در آورده آنچه مفصل باشد محققانه برنگارید که بر طبق تحریر صاحب چیزی عمل آید

رقعه ۲۹

لوذعی زمان سلمکم الله تعالی مسوده خواجه حاجی خان و اجزای مرزا اشرف علی ایشک آقاسی بدست رستم خان مرسل است باید
گرفت مسوده بصاحبش باید سپرد و اجزای مذکوره را بحفاظت تمام باید داشت تا وقتیکه آدم او بیاید اجزای مذکوره دو
جزو شش ورق است که همگی بست و دو ورق باشد این برای آنست که اوراق مذکوره بسته نیست مبادا ورقی از
آدم در راه بیفتد پس شمرده باید گرفت بخدمت امیر صاحب بعد سلام واضح باد که شخصی دوای خارش درست نموده
بچند کس داده بود هر کس که مالید او را فائده کرد شخصی تمام بدنش آبله و زخم داشت در دو روز بآن صورت به شد که اثری
از زخم و آبله نماند حضور پر نور و آغا صاحب مشفق سعی کردند که داعی این دوا را بمالم ای مخلص تنبلیهای خود را از قسم عشر
غسل و از هوای سرد ظاهر کردم هیچ پیش نرفت آغا صاحب مخدوم بیچوبه در میدان نصب کرده از چار طرف بستند و همیه
بسیاری افروخته داعی را آنجا فرستادند چهار آدم برای خدمت هم بودند باری بعنایت الهی دو دوا هم مالیده شد و
غسل هم حسب دلخواه اتفاق افتاد لیکن حال من اینست که خارش ده چند جا بجا زخم و سوزش پیدا شد ابو العیاش
تمامش ورم کرده است امروز از شرش انجا دوا بمالیدم و فردا هرگز این دوا را نمی مالم دیروز و امروز مالیدم بهر بدتر ش
خارش اگر رفتنی است خود بخود میرود و الا قسمت

رقعه ۳۰

شمع دودمان ایالت سرو بوستان جلالت سلمکم الله تعالی
بعد اشتیاق ها واضح باد که پریروز که بست و سوم شهر حال بود خط مسرت نمط در لف عرضی آمی جناب قبله و کعبه نقاب از
چهره عذرای وصول کشته مطالب عمده را خاطر نشان ساخت از احوال تازه اینکه در مولانا وجه آقا صاحب خود ما
که با اجتماع چند مرض با نفاس مستعار عارضی سرو کار داشت بتاریخ نوزدهم صفر قضا کرده اطلاع جانجم بیدر سانده و بیان
نثار علی نامی که چند روز در حویلی خانصاحب کرمفرما بطریق مهمان فرو کش داشتند و نقل دریائی لطافت هم گرفته
بودند لیکن از دیوانگی کاتب سفینه به تمامی نرسید خطی آمی صاحب از بریلی فرستاده اند معرفت مولوی حسین علیخان صاحب
پریروز بمن رسیده بود ملفوف است غزلهای مشاعره گذشته امروز در خط والد شما پیچیده خواهد شد و آنچه در مشاعره

حل که در ربیع الاول پیش می آید دست میدهد بعد ازین خواهد رسید غزلها را کجا بحفاظت باید داشت وقت رسیدن عین آن

بدست خود در حاشیه خواهید نوشت در نفرستادن صاحب عالیشان شما را بشکوه آباد و ضلع و تشریف تامل دارند

بعضی چنین می فهمند که وقت رفتن همراه خواهد برد لیکن رای اینها بر صواب نیست زیرا که اگر این منظور داشت سند

عزل پیشکار اول و نصب شما در دیوان نوشته می فرستاد هرگاه فرستادن سند در نوشته ثابت است همراه بردن کجا

زیرا که کار دانایان لغو نیست و از لفظ جمع در دانا مراد فقیر صاحبان عالیشان انگریز اند گویا یک کس در میان این فرقه متصف

بدانش نباشد و نزد بعضی فرستادن بشکوه آباد مسلم لیکن تا وقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد

این رای به از رای اول است لیکن همین قدر مقام اعتراض است که صاحبان انگریز را با فرزند خود هم این محبت نیست

که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود معطل گذاشته او را بجائیکه باید رفت نفرستند مگر وقتیکه در بودن او پیش پدر

حکمتی باشد شفقتش بحال شما همین درجه است لیکن اگر حکمتی نمی بود هرگز نگاه نمی داشت ظن غالب این که شما را تفویض

صاحب نخواهد نمود تا او نیز همین عنایت بحال شما داشته باشد اگرچه بد مزاجی صاحب نواز هر کس شنیده میشود لیکن هم مزاج

با یکدوست خود درست میباشد شاید که میانه صاحب الامناقب عالیشان و صاحب نو که می آید دوستی زیاده از آن

باشد که هر دو را با دیگران الحاصل دم از طرف خود مقصد حرکتی نشود که دانایان او را بنادانی رسوا کنند گو نادانی چند

خرده بر دگیرند سوای این هرچه میشود بحسب بخت و اتفاق تصور باید نمود شجاعت همین است که از شما بعمل می آید آفرین باد

و بس از حضور اقدس و عاید سد **رقعه ۳۱** بلاغت آفرین من صاحب کلان به روز جمعه یا دوشنبه بحضور خواهد آمد هنوز

مبهم است تا دو پهر معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار می گیرد محمد جمال با درچی را نزد شما روانه میکنم که امروز اسباب

ضروری حسب دلخواه خریده بیارد و فردا شام مشغول طبخ شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبخ را سرانجام دهد و شام بپزد

و اگر روز جمعه معین شد اینجا هم ضرورت طبخ داعی خواهد شد درینصورت شخصی از اقربای او یا پسرش که در طبخ مثل

نامبرده باشد خواهد رسید اطلاعا بقلم آمد **رقعه ۳۲** خواجه عالیجناب من جزو دیگر بخدمت میرسد باید گرفت

و جزو اول بحکم کالای بد بریش مالک بفقیر رد باید کرد و چهار روپیه از رستم گرفته دو روپیه بآن ن کور باید رسانید و دو روپیه بشاه

علیخان ارمان تخلص باید داد و از خان مزبور باید پرسید که خط دیروزه که در امام باره مرزا حاجی صاحب برده بودی بکه دادی

زیاده خیریت دوای مذکور گرمی بسیار کرد دو روز خوردم امروز ترک کردم آغا رجب این وقت نشسته اند یک پهل

باتفاق دو کس بدوازده روپیه تا اکبرآباد انفصال یافته بهلبان درین فکر است که شخص چارمین هم بهم رساند اگر امروز

و فردا بهم رسید خوب است والا همین سه کس اکتفا ورزیده براه می افتد چون این کتاب هنوز ابتدا ندارد و لهذا

ابواب و فصول آن را بسرخی مقید بتحریر نکرده ام وقتیکه خطبه و هرچه تبع آن نوشته میشود آنوقت سرخیها

چندان دشوار نیست **رقعه ۳۳** میرزای میرزایان خواجه صاحب عالیشان خط برای والد ماجد شما میرسد

این را در عالم تنهائی خوانده بمطالعه عمو صاحب خود در آورده صمغ بزنید و در خطوط خانگی پیچیده در ڈاک بفرستید

زنهار نظر دیگری بران نیفتد اطلاعا نوشته شد زیاده خیریت **رقعه ۳۴** مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی

دریبولا شنیده شد که خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان میخواهند که از نوکری دست بردارشوند اگر این حرف مقرون بصدق باشد وبشنوید که ایشان همین عمل آورده‌اند و استعفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید آنچه مقسوم شماست بشما خواهد رسید خدا کریم است نیکنامی از دست نباید داد وانجا رسیده باهم مشوره خواهیم کرد و اگر خانصاحب بمانند شما هم بمانید تعیین که شما پیش از نوشتن من چنین خواهید کرد من هم از طرف خود حرفی نوشتم زیاده خیریت رقعه ۳۵ خواجه خواجگان ومیرزای اصفهان سلمکم الله تعالی خط اسمی خواجه قطب الدین صاحب سرباز میرسد بتصنع گرفته ملفوف خط خود روانه فرمایند چون خط مولوی میر علی همان جواب خط من بود فرصت هم دست نداد لهذا خط برای ایشان بعد ازین فرستاده خواهد شد امروز همین اکتفا ورزیدیم وامروز بخانه میر انشاء الله خانصاحب میروم فردا وپس فردا انجا خواهم بود این بار توقع سفر نیست آینده یا قسمت رقعه ۳۶ خواجه صاحب والاقدر منبع الکمالات من این وقت آقا صاحبان مکرم ملطف نشان را میان صاحب یاد فرموده‌اند چون در عالم رفاقت هر کس مجبور است چار و ناچار باید رفت لهذا نوشته می آید که امروز من هم شام نزد شما بلکه ازین زودتر میرسم وشب همانجا می خوابم فردا ما و شما و میر صاحب و مرزا محمد صاحب بخدمت آغا صاحبان می آییم وجلسه معقولی می شود بنابر اطلاع نگارش یافت لفظ پرستان بابای فارسی مفتوح ورای بی نقطه مکسور وسین بی نقطه ساکن وتای قرشت والف ونون که بمعنی جای بودن پریها در اشعار ریخته و افسانها می آید در برهان قاطع باید دید معلوم نیست که در فارسی هم صحت دارد یا ساخته اهل هند است وامروز دو روز فیل کوچک از راه رفتن معذور و فیل کلان را فیلبان بی اطلاع برای آوردن نیشکر یا چیز دیگر از قسم چاره به ده برده انشاء الله شام خواهد آمد لهذا اسپ برای سواری مرزا محمد صاحب میرسد و آدم بخانه میر محمد تقی خان رفته است ایشان هم می آیند و اگر پیش از رسیدن آدم بخانه رفته باشند بخدمت خواجه وزیر خانصاحب از طرف من التماس باید نمود که اسپ خود را عنایت فرمایند میر موصوف را انجا رسانیده برخواهد گشت زیاده خیریت رقعه ۳۷ خواجه امامی صاحب بوجاق بدیع العمر بابچه گون بجون پیار بگر کم فضیلت کوک نی تو باش مرزا جعفر صاحب انی کوز تاقی نی مشتاق بار لار تا ال سیر کوشینی تا بشور ریگیز بجناب قبله وکعبه عند الفرصت عرض باید کرد که تدبیر دو سه فیل برای سواری بعضی اشخاص باراده شنیدن غنای میر معلوم ضرور است زیاده خیریت رقعه ۳۸ خواجه ابو الحسن دریافت نمایند که باری کرامت ما را دیدید شما دانید که همین عموزاده من بحق ولی الله است دیگران هم هستند بیت هر بیشه گمان مبر نهالی است + شاید که پلنگ خفته باشد + این همه از آثار تحریر فقیر است حالا باید که اندوخته خود را بما ظاهر نکنید که درین شادی صرف کرده اید اگر خواسته باشید که بکلمات چرب وشیرین روغن تازه مالیده هیچ نرهید دست بردار نخواهم شد و ما چه میدانیم که شما دارید یا ندارید از هرجا و هر طور که بدست آید پول بیارید که ما را کار با رقص وسرود است پلا وشما را بشما بخشیدم زیاده خیریت رقعه ۳۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فردا صبح بجناب قبله وکعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد که پیش از سه پهر یک فیل آمده زیر بنگله استاده شود تا بر وقت محنت انتظار بلای جان نگردد و من امشب نمی توانم آمد فردا وقت سه پهر مستعد این اراده می‌ایم مسوده از میان حاجی گرفته باید فرستاد و چند دانه سپاری هم

۳۵ بعض گرفته ای بند کرده ۱۲ ۳۶ اس جگہ کتاب ہدیۃ العمر کو چند روز کی واسطے بھیجدو تم کو فضیلت سے م آسمان کی آفتاب میرزا جعفر صاحب اوسکی دیکھنی کی مشتاق ہیں بی تامل اس آدمی کی سپرد کرو تم ۱۲

۳۸ بعجمی مانی ... بیت کنایہ از ... دارد ۴

هم بدست رستم نفر بشنید زیاده خیریت **رقعه ۴۰** خواجه الیمی صاحب دریافت نمایند که این وقت از حضور خیمت کربلا طلبیدم فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح اینجا می آیند و فردا ضرورت تحریر و انتخاب معلاع داعی خواهد بود از این جهت هرگز رفتن صاحب اینجا مناسب نیست این هم بروز دیگر بسیار دیر هر چند زنگها رنجیم قبول نکرد ناچار مجبور دست برداشتم لیکن فردا وقت سه پهر آمدن صاحب برای دیدن حسن تردد اینجانب ضرورست پس فردا وقت نماز برنیامده خواهد بود بدولت خانه تشریف خواهید برد **رقعه ۴۱** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی معلوم نیست که آن سیدزاده مسکین مسافر دیروز هم آمده بود اگر نیامده باشد خیر امروز هر وقت بیاید گفتگو باید کرد و اگر دیروز تا شام آمده جواب و سوال که طی شده باشد باید نوشت و اگر اینوقت هم رسیده باشد همراه رستم نزد فقیر باید فرستاد زیاده عدو کم دلیل **رقعه ۴۲** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سه جزو از رقعات ترکی لاله امرت لال فرستاده اند اگر نقل اینها گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید و اگر در همین اجزا درس میگیرید وقتیکه اینها را تمام میکنید باقی اجزا هم طلبیده خواهد شد و اگر همه را دفعة واحدة میخواهید این را باید گرفت برای باقی قدغن خواهم کرد خطیکه اسمی قاضی نجم الدین خان تفویض شما نموده بودم میان ریاض احسن طالب علم هر گاه طلب نماید بلا تکرار باید داد لفظ رایگان در برهان دیده معنی آن باید نوشت و نسخه نقل شده از خط مولوی نیر علی دیشب نصیب باد شد لیکن مضمونش بخاطر دارم همین قدر است که قصد الذریره و ملیله سیاه را شب در آب خسانیده صبح باید جوشانید چون بنصف آید مالیده و صاف نموده باید نوشید و از دال مونگ و مرچ سرخ پرهیز ضرورست و غذا هر قدر که پر روغن باشد باید خورد و شما همین عبارت را با خط مولوی صاحب مقابله بکنید اگر برابر آید به میر یوسف علی خان بگوئید که نسخه همین است و الا در همین کاغذ بنویسید این قدر جا برای تحریر یک نسخه کافی است بر خواجه امامی صاحب مخفی نماند که دیروز رقعه آقا صاحبان در جواب مقدمه مرزا بند و صاحب آمده بود بخدمت رسید صاحب من این احوال را ذهن نشین خواجه کریم الله خان صاحب باید نمود اگر مرزای مزبور این قدر مبلغ بعد تحقیق احوال از صاحب خانه با آقا صاحبان برسانند و آقا صاحبان هم راضی شوند چه مضایقه و الا من و شما هر دو در انفصال شان منظور نیست دیگر خیریت پوشیده نماند که فا و عین و لام میزانی بیش نیست جمیع صیغهای آن نیز همین حال دارد پس آدم با شعور را باید که جمیع مصدرهای صحیح را که معتل و مهموز و مضاعف نباشند همین وزن حساب نماید و صیغها مقابل صیغها بسازد خواه از باب ثلاثی مجرد خواه مزید فیه مثالش اینکه هر گاه کسی بپرسد که ضربتن بر چه وزن است تامل کند که در این صیغه بر اصل مصدر که ضرب است تای قرشت مضموم و نون مشدد زیاده است هر گاه همین تا و نون بر فعل که میزان است بیفزاید صیغه ماضی جمع مونث حاضر میشود و همچنین در استکمال فا و عین و لام را ملاحظه نماید و بگوید که استکمال بر وزن استفعال است زیرا که هر چه در استفعال بر فا و عین و لام زیاده است در استکمال بر کاف و میم و لام خواهد بود و همچنین انتظار و انتشار بر وزن افتعال است و انجاد و انقباض بر وزن انفعال است و اگر در میان انفعال و افتعال التباس افتد مثلا لفظ انتهاض را نمی دانیم و شخصی بپرسد که انتهاض بر چه وزن است باید که بگوییم که اگر اصلش نهض است انتهاض بر وزن افتعال است و اگر اصلش تهض است انتهاض بر وزن انفعال واقع شده در باب افتعال بجای تای قرشت طای حطی و دال نیز می آید

همچنین الاعلی هر چند صیغهٔ افاعلی باشد که امر حاضر مونث است از باب افاعل و ملاعلی بر وزن مفاعلی که مجموع مفاعلی
مفاعل و یای متکلم است تفاعل صیغهٔ مفعول است از باب افاعل در بحث ثلاثی مزید فیه در قانون محمد و باید دید

رقعه ۴۴

پریروز خطی نوشته نزد قاضی صاحب فرستاده شد اگر دیروز روانه شده باشد خیر و الا هر دو خط امروز
یا فردا باید که روانه شود ملخص دیروز خط دیگر از شما نزد فقیر رسید و عرضی که برای جد امجد نوشته بودید نیز بمطالعه درآمد
امروز که نوزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲ هجری در روز شنبه در حضور تردد فرش و خیمه و طعام است زیرا که فردا مرزا سلیمان
شکوه بهادر عیال و اطفال خود را گرفته اینجا خواهند آمد و یک شبانه روز مع زن و بچه بسر خواهند برد اندرون و بیرون هر دو جا
صحبت رقص و سرود منعقد خواهد شد لیکن امروز بعد چارده روز نخاس میروم سبب رفتن این که چون این صحبت
روبروی طرف ثانی مقرر است دل گوارا نمی کند که تنهایی دوست همزبان خود مثل نا هر سنگه آنجا رفته مؤدب و خاموش
بنشینیم اگرچه آنجا سوای من احدی نخواهد نشست لیکن من یکس بی قلیان و آب و یار موافق چه می کنم بعد سه چار روز
که جناب العالی ادام اقباله و صاحب کلان بر سبیل بدلیت یا بالاتفاق خواهند آمد البته در آن جلسه شریک خواهم شد زیرا که
این هر دو والاحباب زیاده از چار گهری بهایت یکپاس نخواهند نشست بعد ازین ما ایم و این صحبت و این همه
اساس چیبنها این سبب است که مرزا جهانگیر شاهزاده را حرمی بوده است در شاهجهان آباد چون حامله شد
زنی از راه شگفت و بنشین شاهزاده موصوف کرد که این بچه که در شکم دارد از شما نیست چون اعتبار اخصوصاً
اطفال را همین نوشته است و دیگر هیچ و مقدمهٔ زن نزد صاحب عزت بسیار نازک است مرزای ممدوح
قصد کشتن او کرد منار جل که مادر شاهزاده باشد او را پنهان کرد و من بعد با حضرت ظل سبحانی و نواب قابسه والدهٔ
حضور اقدس اعلی مشوره نموده او را روانهٔ لکهنو نزد صاحب عالم خود ما کرد که از آن آفت معصون بماند مضمون
خط منار محل اسمی صاحب عالم بهادر این بود که سیه بکهٔ از بطن این زن متولد خواهد شد آن را شما بفرزندی خود بگیرید
و ناشس
مرزا هم نگذارید چون حامله آمده بود بعد دو ماه و چند روز وضع حمل اتفاق افتاد لیکن بجای مرزا
جهان افروز با نو پیدا شد چون این دختر اولین فرزندان شاهزادهٔ موصوف است و سوای این زر کارها می کنند چنین بنا
نهاده اند که هزار روپیه در مهم شادی دختر صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر با اهل و عیال و جناب عالی دام اقباله
و صاحب کلان بهادر را جدا جدا دعوت باید ساخت این هزار روپیه را مادر شاهزادهٔ مقدم الذکر فرستاده بود و باین
گمان قوی که پسر متولد خواهد شد لیکن نوشته بود که این پول را در هر دو صورت بمصرف باید رسانید تمام شد
این مطلب دیگر اینکه مزاج من بفضل الهی قرین صحت است خاطر شریف جمع باید داشت این بار هم در عرضه که اسمی
جد بزرگوار نوشته اید دو جا غلطی یافته شد بلی از باعث تعجیل است چرا که همان لفظ را دو سطر پیش ازین در همین خط
صحیح نوشته اید پس گمان غلطی سوای این نمی رود که در جلدی خیال نماند و آن اینست که شما در ذکر منشی محمد علی صاحب
یکجا باین صورت نوشته اید که با منشی محمد علی صاحب که دوست خالصاحب هستند ملاقات شد این خود معیوب نیست
بلکه سراپا صحیح و جای دیگر نوشته اید که باز از منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض است لیکن چون

چون شما این مدارج را خوب طی کرده اید این خطا از راه سهو نیست اتفاقی است و جای دیگر که غلطی دوم واقع شده سبب آن عدم معرفت بحال لفظ است و آن لفظ سقا است که شما آن را سقه نوشته اید مخفی نماند که سقی بسکون قاف بمعنی آب دادن آمده و ساقی اسم فاعل آن و سقا صیغه مبالغه بر وزن فعّال چون لفظ ساقی حالا بمعنی معشوق شراب دهنده باشخاص است بخوار است و بمعنی آب دهنده کم استعمال می یابد لهذا صیغه مبالغه یعنی سقا باین معنی مستعمل گشته و ایهم مصطلح شده است شخص سلمانی که مشک بدوش گیرد و الا کهاها خانه دهند و دیگر مهمانان که بر سر چاه در راه تشنه آب مسافران می خورانند باید که سقا گفته باشند لیکن چنین نیست پس لفظ سقا از قبیل منقول عرفی تصور باید نمود که از معنی اصلی خود برآمده زیرا که از روی لغت کهار و بر همین هم سقا میتوانند شد بالجمله سقا از باعث شهرت گرفتن لفظ بمعنی شخص سلمان مشک بردار بر دیگری اطلاق نمی یابد زیاده خیریت دیوان ابوالحسن خانصاحب را از باعث نمادی ایام بخاطر نمانده است که حساب بسد تهان را در هفت بنجیه طاق بستن از من می پرسند من در لکهنو و بروی مزرای ممدوح برای تفریح طبع از شخصی پرسیده بودم بیچاره چهار روز تأمل کرده سر تسلیم نهاده و مراد نرسید این حساب از روی قاعده غلط است زیرا که موافق قانون حسابی در عدد یکه جفت است جفت مجموع طاقها می گنجد نه طاق مجموع طاقها چون عدد هفت جفت است و هفت طاق هفت جفت در آن گنجایش دارد هفت طاق و نه طاق و سه طاق و پنج طاق در آن نمی آید خطا نامه که درین روزها مخدوم مکرم آقا محمد صادق خانصاحب نام ایشان نگارم گذاشته اند ملفوف این مکتوب است ملاحظه باید نمود

رقعه ۴۵

مخفی نماند که دیروز که هشتم شهر حال و روز پنجشنبه بود آخر روز قریب بعصر خواجه عبدالله که از سبب قرب حویلی جهاوانی بدولتخانه صاحب عالم بهادر اکثر آمدن خود برای درس عربی نزد فقیر مقرر کرده اند آمده عریضه شما که بخدا می خود نوشته بود بمن داد بعد مطالعه دریافت شد که شما تزویج را نمی شوید هر چند من در خط خود این ایما کرده بودم لیکن بخاطر رسیده بود که شما از حجاب این گفتگو زبان نمی آرید و تر درین گفتگو از من شرم خواهید کرد مجبور بخانصاحب و قبله و والد ماجد شما اشاره نموده بودم که درین خصوص ایمای خواجه انهی باید نمود اگر دل بخواهد به ازین دو دختر همسری هم نمی تواند رسید حالا که مرضی صاحب دریافت شد سعی درین امر بیجاست اگرچه بحسب ظاهر خانه داری چیز خوب نیست لیکن در اصل هم در داد استه در بلا اند ختن است هرگاه که طبع شما نمی خواهد مراد درین معامله اصرار چه ضرور مثل مشهور است آنچه بخود نه پسندی بر دیگری مپسند فی الواقع مهر بستن و دو باره خود را سوا کردن هیچ لطف ندارد گو هنوز عمر شریف بآن حد نرسیده لیکن مدة العمر باین صورت بسر بردن هم خوب نیست جیستی ضرور خواهد شد بالکل آن دختر شاه پیرا با شاه پیر و یا بجای پیری و سنبری فریفته شما می شود هزار آفرین بر فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه مآل اندیشی بکار برده اید آمدم بقصه دیگر این مردم عجب مردم بی غیرتی هستند که بر قیمت فرمایش چیزها گردند و الحال بی آنکه تقاضای شدید از طرف شما بظهور آید ادای زر قیمت آن در ضمیر ندارند درین صورت هر چه بآنها رسیده است مال بابای شان شد زیرا که تقاضای شدید چه که ایمای طلب قیمت هم ازین طرف محال می نماید دیگر احوال این است که خانصاحب

دالامناقب تاج الدین حسین خان صاحب صد روپیه در ربیع الاول منجمله سیصد روپیه رسانیده ولایت علی خان بابت
دیوان چند داده بودند همگی مبلغ معلوم نثار علی نامی در قرض خواجه امیر خان صاحب برد و صد روپیه دیگر که در ربیع الثانی
طلب داشتم هنوز صورت وصول ندارد از ین جهت که جناب ممدوح بست و یکم ربیع الاول روانه کانپور شدند و از انجا بمع الخیر
ارادهٔ فرخ آباد دارند و و سه روز است که خطی بخدمت شان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده سبحان علی خان صاحب
جواب آن هرگاه خواهد آمد نزد من خواهند فرستاد من امروز رقعه بخدمت ایشان فرستاده بودم دران رقعه این مضمون
بوده است که دیروز خط خواجه امامی آمده بود و بندگی بخدمت ملازمان نوشته اند ایشان هم در جواب سلام و اشتیاق
ایشان نوشته بودند و پانزده روپیه هم رسید بعد وصول شدن نزد خواجه قاضی صاحب خواهم رسانید جناب ممدوح
کتب مذکوره را نخریده و صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که بآن مردکه بسید شما می دانید که من از شما هم نازک طبع ترم هرگاه
شما خانه داری را که لذت زندگی موقوف بر انست گم را نکردید و دانستید که مادام الحیوة در رنج و بلا گرفتار خواهم ماند از من کی
میشود که یک یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن در جستجوی نسخ پسند و ناپسند رفاقت خواهم کرد می دانید که مام مردم
زن شاه پیر اباد در قحبه رامی کاییم ما را کجا سر و دماغ تصحیح کتاب ها است ده بار شجرة الامانی که تصنیف خود من است نزدم
بارها از غلط و صحیح آن اطلاعی ندارم و دیوان قتیل و دریای لطافت و هفت تماشا هنوز پیش خانصاحب است
این بار که تشریف می آرند می گیرم روزی خود میفرمودند که هر سه نسخه امانت خواجه صاحب حاضر است بگیرید لیکن دریای
لطافت را یکی از دوستان من برده است بعد چند روز که میآیند آنهم خواهد رسید الحاصل نسخهای مذکوره را نزد خود تصور
نمایند رقعه ۴۶ خواجه صاحب خط دیروز که شانزدهم ربیع الثانی ۱۲۸۰ هجری روز چارشنبه بود وقتیکه در باغ پیتداس
که از حضور بیان آفرین مرحمت شده و آقا صاحبان در ایام ورود خود باراده متوطنت برای چند شبی گاه گاهی وقت
عصر انجا آمده من و نانبر سنگه رامی طلبند بهیئت مجموعی نشسته بودم میر حیدر حسین نامی که از چندی سمت الفصاحت
بخدمت قاضی صاحب می خوانند مع عرضی که سمی جلیل امجد خود نوشته بود و یا آورده به بهو داد و بهو آنرا به من رسانید
آنچه حواله قلم نموده بود دید و ذهن نشین شد آقا صاحبان نیز نام خود را از بانبر سنگه هم ملاحظه نمودند الحمد لله که طرف ثانی
خود بجود حکم نخواه کرد بی آنکه شما لب را جنبش دهید و چه قدر خوب شد که هفت روپیه انجا گذاشتید و باقی اینجا فرستادید
کلی و جزئی وجه معاش وابسته بخت و اتفاق است آدم همانست که نان بقوت بازوی خود بهم رساند و الا میانه حیوانی
که او را انسان می پرورد و آدمی زاد هیچ تفاوت نیست نان پدر خوردن سوای ایام طفولیت بکار آدم نمی آید
و پدر چه موقوف است که نان آقای شبیه به پدر هم برای بی غیرتان زن سیرت است آقای شبیه پدر آنست
که کسی را پرورش بکند مثل خواجه سلیمان که یتیمی را پسر خوانده پرورش میدهند و عمو و خالو و پدر زن هم از همین قبیل است
بلکه نانی که بیرنج بدهند آنهم قابل قبول نگردد جان من سیحان شما که این سی روپیه را من سی هزار روپیه می دانم بلکه بران
سی هزار روپیه که بذلت بدست آید صد درجه ترجیح دارد تفصیل حال بعضی صاحبان دو شاله پوشش و پلاو خوردن اینجا
مناسب نیست شما حال آنها بخوبی میدانید خدا آن دو شاله و پلاو و دو گوشتی که بآن بزرگواران داده بود نصیب

نصیب اونی غلام شما گند هزار شکر که قدری اطمینان نصیب شما شد آینده هرچه حسب بخت و اتفاق رو خواهد داد
فهمیده خواهد شد یک خط طویلی متضمن عبارت رنگین سریع الفهم بخدمت آقا صاحبان نوشته و بلفافه سپرده باز نزد من حکایت
احوال خیر مآل خود و شدت اشتیاق صحبت ایشان فهم سید رقعه خواجه مکرم سلمکم الله تعالی در این نزدیکی تلطف نامه
خالصاحب مرقوم نقیم هیچ متضمن طلب حقه بردار و خدمتگار رسیده بود لیکن چون در خط جناب ممدوح قید خدمتگار جوان بوده از نزد
سبب سیدن آدم معقول و جوان اندکی متعذر شد و معهذا بغیر خرج راه کسی اراده نمیکند خالصاحب نوشته بودند که هرچه برای خرج در کار
شود از میر رضا نعلی باید گرفت چون آدم نزد میر مزبور رفت گفت سبحانعلیخان حسب ما از کانپور حقه بردار و خدمتگار بمین پوری فرستاده
حالا حاجت آدم دیگر نیست از این سبب دم نتوانم و باقر بیگ را که حامل این خط است یکروپیه از پیش خود داده روانه لکهنو
نموده شد چند تا سپاری چرب هم بمیان حاجی حواله او کرده اند باید گرفت می خواستند که چند کلاه و حلوای سوهان هم حواله
او سازند من منع کردم گفتم بعد از این بدست کدام آدم خانگی خواهیم فرستاد چون در خط خالصاحب مرقوم بود که من
بمین پوری میروم من هم آدم مزبور را بمین پوری فرستادم اگر خالصاحب آنجا هستند آدم نامبرده بخدمت خالصاحب
خواهد رفت این خط را خالصاحب نزد صاحب خواهند فرستاد و اگر خالصاحب بنابر ضرورتی هنوز در پرگنه تشریف دارند
نزد صاحب حاضر خواهد شد شما او را بخدمت صاحب والا دودمان برسانید و این قدر دیگر عرض کنید که اگر حقه بردار سوای
آدمیکه از کانپور آمده است درکار باشد بحضور رسید و الاخیر فلانی حقه بردار هم رسانیده بود لیکن وقتیکه دریافت شد که حقه بردار
از کانپور بحضور رسید در فرستادن او تامل نمود و هم عرض باید کرد که فلانی حالا در جستجوی باورچی که طعام انگریزی و هندوستانی
خوب به پزد سرگرم است هرگاه بدست می آید روانه می کند و حال این خدمتگار که باقر بیگ نام دارد اینست که عمرش
زیاده از سی نهایت سی و دو سال نیست و در پختن چند قسم نان و ساختن حلویات و مربیات هم مهارت درست دارد
لیکن نوکری در کارداران کاهی نکرده است و نمی کند خدمتگار است و سوای این زبانش هم درست است و پدرش
مغل بود و این همه احوال بحضور التماس باید کرد هفت غزل که در این روزها گفته شد در یک بند بخط والد ماجد شما پیشتر شد و
غزل دیگر در دیوان ثبت است و دیوان را امیر نصیرالدین صاحب برده اند از این جهت فرستادن آنها در خط دیگر
موقوف داشته شد و آنچه شما در حق خیرات علی عرض کرده بودید که بعد وفات نواب آصف الدوله امیرالدوله مرحوم خواست
که او را ملازم خود سازد قبول نکرد قباحت آن بخیال نرسیده باشد ظاهر است که امیرالدوله هشت سال پیش از
آصف الدوله فوت کرده بود شاید غرض شما از امیرالدوله حسن رضا خان بوده باشد بدانید که امیرالدوله خطاب حیدر بیگ خان
بود و حسن رضا خان را سرفرازالدوله می گفتند مخالفان بر این قول اعتراض میکنند و گوینده را متهم به کذب میسازند
آینده اندکی تحقیق نموده حرف باید زد مقصد همه پاره بسیار نازک میباشد اگرچه شما هنوز طفلید احوال امرای لکهنو چه می دانید وجه ضرور
که این چیزها را تحقیق نکنید لیکن در بارانچه معلوم باشد باید گفت رقعه ۴۸ خط بهجت نمط دیروز که بحساب توقیت
چهاردهم ربیع الاول و بحساب تقویم پانزدهم و روز سه شنبه بود باین مشتاق رسیده خاطر نگران از جد و پیش هزاران مسرت
و تسلی گردانید رسیدن خط از طرف شما سببی هست اینست که والد ماجد شما میسر نمودند که تا خط دیگر از آن طرف نیاید چیزی نباید نوشت

چند روز دیگر انتظار باید کشید اگر درین عرصه خط خواجه امامی می آید خیر و الا می نویسم و شاید که مظنون ایشان
بوده است که شما وقت روانگی زری از مهاجن قرض گرفته فرمایش صاحبان آنجا همراه برده اید حالا منتظر سرانجام
زر نشسته هرگاه بدست می آید خط و هنڈوی هر دو را اینجا خواهید فرستاد معلوم نیست که این حرف مقرون بصدق
بود یا نه یقین که دروغ نباشد چرا که این صاحبان مافی الضمیر خود را از من پوشیده نمی دارند الملخص معلوم نیست که همین
خط صرف فرستاده اید یا بند هم آمده است من هنوز عرضه شما که اسمی جد امجد خود نوشته اید ندیده ام بعد ازین خواهم دید
نزدیک من دیدن و ندیدن آن هر دو برابر است کار بدریافت صحت و سلامت بوده است الحمد لله و المنة که از آمدن
این خط مرادی که بوده بر آمد چون قاضی صاحب هنوز در نخاس می باشند و خانصاحب و قبله در چهاونی از باعث
بعد مسافت و آخر شدن روز خط اسمی من بر ستم حواله کردند و عرضه را از سبب خوانده نشدنش آن وقت اینجا
نفرستادند این از دو حال بیرون نیست یا رستم وقتی نزد قاضی صاحب رسیده است که عرضه نزد خانصاحب و قبله
بچهاونی می فرستادند یا پیش از رسیدن او خط اسمی من نزد خود نگاه داشته عرضه را روانه کرده باشند و خانصاحب
از باعث غروب شدن آفتاب فرستادنش نزد من موقوف بر امروز داشته اند یقین است که حالا بیاید چون شما هم هیچ
مطلبی در خط من باقی نمی گذارید خاطر من جمع است که در عرضه هم مطلبی سوای بندگی و سلام و دعا نبوده باشد
آمدم بر احوال دیگر تاج الدین حسین خانصاحب و میر غلام علی خان هر دو ملازم حضور پرنور شدند مشاهره خانصاحب
سیصد روپیه و از غلام علی خان صاحب و صد روپیه قرار یافته خانصاحب خود نگر از نگرفتند لیکن میر غلام علی خانصاحب
گذاره خود درین مشاهره ندیده عازم وطن بودند حکیم مهدی کثرت اضافه و الیضا مندی از خدمات استعمال نموده نگاه داشته
است باید دید لیکن هیچ یک ازین صاحبان با رباب سلام حضوریت الا سبحان الفعلی خان که بلا فصل هر روز وقت دو پهر حاضر
میشوند این است احوال این صاحبان مقدمه دیهات ایشان هم بفضل الهی حسب دلخواه درست شده برای انتظام
بعض امور رخصت چند روزه بکانپور خواسته بودند حکم شد که برای یکماه بروند بنا بر ضرورت با صاحبان عالی شان
هم ملاقات بکنند لیکن با صاحب کلان لکهنو یک قلم ملاقات موقوف است برای دیوان و دریای لطافت و هفت
تماشا که نوشته اید از خانصاحب گرفته حواله قاضی صاحب کرده خواهد شد لیکن دریای لطافت برای چند روز یکی
از دوستان خانصاحب برده است انهم بعد چند روز خواهد آمد و کتب اربعه یعنی تفسیر ملا فتح الله و ابواب الجنان
و ترجمه شرائع و حق الیقین بتلاش بهم خواهد رسید هرگاه جای سراغ بدست خواهد آمد قیمت مشخص کرده برای زر نوشته
خواهد شد دیگر خیریت **رقعه ۴۹** از چهار پنج روز جواب خط شما نزد والد شما فرستاده بودم خدا داند از چه سبب روانه
نشد امروز که سه شنبه بستم جمادی الآخره است وقت عصر خطوط بڈاک فرستاده خواهد شد دیروز وقت عصر آدم
آقا صاحب آن مخدوم جواب خط شما را که آورده در جزودان نگاه داشتم در خیال من این بود که آن خط اول خود داده
شده باشد حالا منتظر خط دیگر باید بود هرگاه بیاید این خط را در لف جوابش باید فرستاد این وقت زبانی میر
حمید حسین نامی که از والد ماجد شما رقعهای داعی استفاده می کنند دریافت شد که خطوط مین پوری

امروز آنچه روز رواند [illegible] خواند شد این را که شنیدم خط مغزی الیهما درین رقعه پیچیدم حالا مناسب این است که شما
این بار در عرضه جد بزرگوار خود سلامی برای من بنویسید باقی معاف کردم آینده خواهم فهمید عوض خطی [illegible] من خط
طویلی بخدمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده بغیر تصنع نمودن لفافه بفرستید دران خط بزرگی القاب معز
الیهما و شکر الطاف شان بحال خود و خلوص و بندگی خود را بخدمت شان بعبارت دلکش بنویسید زیاده خیریت

رقعه ۵۰ سبحان طبیعتا خلاصی امیر صاحب می رسد بکریم خان خواهید داد و فردا دو روپیه هم برای آن [illegible] آنچه
خواهد رسید حساب او را درست نمی دانم سه روپیه است یا دو روپیه هرچه باشد مفصل بنویسید دیگر آنکه در رقعه دیروزه
صاحب بلکه لفظ خلاف محاوره اهل علم بود شاید نزد عوام درست باشد رقعه بجنبهما می رسد ملاحظه خواهند کرد
که اصلاح هم در همان است دیگر اینکه از رفتن وزیر صاحب من بسیار خوش شدم فی الواقع مکان بی رونق می شد
من هم [illegible] که بجناب قبله و کعبه این معنی عرض نکنم لیکن انه بعضی [illegible] سکوت ورزیدم الحمد لله که خود بخود بخیال رسید

رقعه ۵۱ بلبل شاخسار براعت و قمری سروستان بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده اصلاح نموده فرستاده شد بسیار خوب
می نویسید لیکن ضعیف و [illegible] و جابجا غیر معتدبه این قدر غنیمت است لیکن مراعات بسجع که آن را قافیه نیز گویند در بعضی جا بخوبی
میکنید و در بعض مواقع از سبب عدم معرفت بعلم قافیه را صحت غلط می شود چند ورق متضمن بیان قافیه در چهار سطر است
همین قدر روز در بازی لطافت اگر از والد ماجد خود استفاده نمایید مضایقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف بر من باشد
این بار که می آیم جائیکه از افسانه عربی سه ورق میخوانید دو ورق بخوانید و یک ورق یا کم از قافیه خوانده باشید

رقعه ۵۲ مخفی نماند که خطوط مرقومه چهارم ربیع الثانی ۱۲۷۰ هجری دیروز که هفتم شهر مذکور بود [illegible] صدر بود رسید یک پاس از شب گذشته
بود که همه را مطالعه در آوردم سبب بدن خطوط بعد مرور [illegible] مدت شب اینست که پریروز که از نماز عشاء فارغ شدم چه می بینم
که فیل برای سواری بنابر ضرورتی از حضور رسیده است بلا تکرار سوار شده همین جا آمدم و دیروز وقت عصر [illegible] را
بنخاس فرستادم چون نباید و کار دیگر هم متعلق با و بود تا دو گهری شب گذشته نیامده بود و من آن وقت چیزی خورده هنوز [illegible]
قلیان نکشیده بودم که باز حضور پر نور یاد فرمودند و چار گهری دیگر آنجا در قال و مقال گذشت بعد از آن که بیرون آمدم [illegible]
لفافه خطوط [illegible] و سوای خط والده محمد [illegible] دیگر خطوط را بخوبی حواله نظر کردم چون صاحب پیش از طلب در خط [illegible] فقیر
مستفسر حالات راقم شده اند من هم ابتدا همین تحریر می کنم این است که مزاج من همیشه تاب گرمی نمی آرد و من پیوسته
مراعات [illegible] بکار می برم علاج خود را همین تقلیل [illegible] اگر بعضی چیزها پرهیز و بعضی اغذیه عادت بکنم می [illegible] که مبادا
معده ضعیف تر شود و از نعمای الهی بی نصیب بمانم لیکن این قدر هم نیست که [illegible] فلفل سرخ بخورم یا دیگری اغذیه حاره
مثل شنبلیله و غیر آن حال بهتر خود این است که بیچاره مولوی [illegible] صاحب [illegible] بزعم خود [illegible] مزاج داشته گاهی گز
بادنجان و شنبلیله و دیگر چیزهای حار و لطیف نمی گشت همیشه [illegible] دلال ساگ و خرفه و دیگر بقول [illegible] می خورد آخر
بیچاره دفعه گلو بتیغ فالج سپرده از دنیا رفت [illegible] بود و لیس فنای هر چیز موقوف بر قوت و استعدادیکه در اصل داده
است تا همین که مدت سپری شد تمام شد خواه جماد باشد خواه نبات خواه حیوان بالجمله من بیماری ندارم خاطر شریف

جمع باید داشت و عرض کردن برای تنخواه بحضور عالی صاحب والاجاه کمال نادانی و وجود اندیشی است من این قدر
که اشاره در خط اول کرده بودم برای آن بود که اگر کسی بالا بالا دریافت شود مضایقه ندارد و الا سوای این گفتگوی
تنخواه چه مصرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگو از این قبیل مناسب نیست شاید رقعه رقعه بصاحب والاشان برسد
و انکار نیابت شکوه آباد عین اقرار گردد و حالا من در هیچ امری بصاحب نخواهم نوشت بخدا که آنچه در ضمیر من میگذرد
شما آنجا بعمل می آرید بلکه من اینجا چار گهری با دل خود مشوره کرده و کنکاش نموده بعد دو روز در کردن تعلیح امری قرار میدهم
و شما پیش از آنکه من بنویسم بهتر از آن کاری میکنید پس مقابله با شما خطا است که تائید روح القدس همراه شماست سلمه الله العزیز
در این سفر ملاقات خان صاحب نصیب آن صاحب خواهد شد تازه اینکه چون در این روز پادشاهزاده مرزا جهانگیر در این
ملک آمده است دیروز صاحب عالم بهادر قدری شیرینی و دکان کولی و چیزهای دیگر برای او بکانپور فرستاده اند میر یوسف
علیخان وکیل حضور و ناهر سنگه اتالیق شان شده رفته سواری هر دو اسپ است و دیگر توزک بکلی است آدم همراه دارند دل
ناهر سنگه گفته بودم که همین حیثیت کذائی شما را بود پهلوتهی کردنش همین است که مرد که از مدتی کردن طمع بتیغ غیرت استغنا
بریده است روز ... باجار میر یوسف علی خان صاحب را تجویز کردم لیکن حضور والا نظر بصغر سن میر موصوف ناهر سنگه را
هم همراه کردند تا ... در روز که اتفاق نکشت افتد وقت سوال و جواب پیش طرفقانی تعلیم کرده شان باشند دیگر اینکه عمارت
نو که متصل کوتهی ساخته میشود هنوز مدتی باید که بتمامی رسد اگرچه ترک شهر موجب تنگ روحانی است لیکن خلاف رای سلاطین
و حکام هم خوب نیست تازه اینکه سابق شخصی بسن بیست و دو سال که در بر دو شما پیش من برای اصلاح مسوده ها و دریافت
نسخه های تالیف نموده من آمده بود و من سوال او را رد کرده بودم در این نزدیکیها شخصی او را بخدمت قاضی صاحب
آورده چار شرح را تمام کرده نهر الفصاحت شروع نموده است و مسوده ها را هم قاضی صاحب دیدند و می گویند که مرد که
عجیب بد ذهن ناتراشیده است و اصلا مناسبت با تحریر ندارد الفاظ سهل فارسی را نمیداند تا بالفاظ عربی چه رسد نثار علی
ابن شریف بصیغه خدمتگاری ملازم او بود بیچاره دست بسته استاده می شد و مثل افگار کار میکرد و این حال را که مشاهده
نمودم خون از چشم من بارید گفتم این نوکر را بگذار او بجود گفتن هرچه گفتم بعمل آورد حالا چهار روپیه از حضور پرنور برای او
مقرر شده و یکسال تنخواه هم یافته یکپاس روز بر آمده پیش آغا صاحب آمده می نشیند و وقت عصر میرود و بعد چندی
داخل خواصان حضور که این منصب منصب امیرزاده ها است خواهد شد شما میدانید که بر خواصان حضور مخفی نیست و عزت هم
در چشمان کم نمیشود رقعه ۵۳ مخفی نماند که امروز هفدهم ربیع الآخر ۱۲۳۰ هجری روز دوشنبه است عرضه شما محرره دوازدهم شهر مذکور
مع خط اسمی اینجانب بمطالعه آمده مسرت ساخت آنچه از احوال آن ضلع نوشته اید همه بجا بود بقول شما همه چیز عشرت بتعلق بخت و اتفاق
دارند و دوستی دوستان بکار نیاید نه دشمنی دشمنان الحاصل تاج الدین حسین خان عجب مرد با فتوت و مروت است الله که اگر این ملک
باختیار خان موصوف می بود آنچه برای برادر حقیقی خود تجویز میکرد برای شما هم میکرد اگر برای صاحب چیزی صورت نمی
بست برای برادر خود هم نمی کرد و سوای این اعتبار هم شرط است شخص منوی از مدتی در آن ضلع تحصیلدار بود و اینجا
هم در وقت نگیت رای از باعث قرابت و نسبت راسی نامی عزت و ثروت ظاهری داشت و شما در آن ضلع نو

نو وارد و با کسی سابقه ندارید بلکه صد آفرین که در همین مدت قلیل با مردم این قدر جوشش پیدا کردید که وضیع و شریف
شما را دوست میدارند و آرزومند ملاقات می شوند انشاء الله العزیز بعد چندی شما هم به مطلب خواهید رسید و کار شده
برای شما صورت خواهد پذیرفت خاطر جمع دارید دو ماه میشود که من از درد شانهٔ چپ واویلا دارم حالا مجبورم بعد سه چهار
روز به ضرورت مسهل مغز فلوس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که مادهٔ فالج نیست مواد ریحی وغیره است و الا هلاک میشدم
لهذا به همین قدر پارچه مختصر اکتفا نموده شد والدعوی شما در مارا جین هستند امروز دو گهری روز مانده باتفاق
مرزا بزرگ پسر مختار الدوله که در شعر پدر بیضا دارد من و مرزا حاجی برای شنیدن میر علی صاحب خواهیم رفت اطلاعاً
نوشته شد زیاده خیریت

رقعه ۵۴

مخفی نماند که مکتوب دلنواز شما رسید بر مرقومات اطلاع داد و عرضه که برای جد امجد
خود نوشته بودید نیز بمطالعه در آوردم چه بگویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای مجبوری است خط دیگر اسمی
منشی صاحب بموجب ایمای شریف سر باز در همین خط ملفوف است بعد مطالعه سر چسپ نموده به مکتوب الیه برسانید
تمام شد این قصه حالا بشنوید که دنیا مقام رنج و راحت است آدم اگر دو روز بطرب می گذراند دو ماه عوض آن بتعب
بسر می برد و بی حرمتی برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز متصور نیست و معنی بی حرمتی همین است که آدم کاری بکند
که باعث بی حرمتی او بشود و اگر چنین نکند هرگز حرمت او نمی رود مثلاً اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد
داد یا دست و گریبان خواهد شد همین بی حرمتی است و اگر شما به کسی فحش ندهید و دیوانه در بازار بی سبب تیغه و شما
بگیرد و فحش آب کشیده بدهد حرمت شما هرگز نمی رود مثال دیگر اینکه زید از خانهٔ خودش برای کاری میرود و پیاده چوتره
کوتوالی در صورت او بدزدی اشتباه کرده او را بگیرد از این چه میشود گرفته باشد این را واردات اتفاقی و بدی طالع میگویند
زید نزد کاملان و هم پیش نفس خود شرمنده نیست زیرا که مصدر فعلی نگردیده که ندامت داشته باشد در این روزها
ولد الزنائی افترائی بر من کرده بود که کشته شوم یا به قید ابدی گرفتار شده باشم وقتیکه بعضی دوستان این
احوال را به من رسانیدند و رای شان قرار برین گرفت که ازین شهر برآیم با نها گفتم که در
پنهان شدن و گریختن قول مفتری را قوت دادن است چون من حرکتی نکرده ام که در پاداش آن مرا
بکشند یا بزندان برند پس ترسیدن چه ضرور و اگر این بلای ناگهانی باعث بر قتل من می شود
مجبورم این را هم از قبیل بیماری می دانم در مدقوق و مسلول یا مجذوم شدن آدم گناه بی
ثابت نمی شود زیرا که اکثر حرام زاده ها صحیح البدن بسر می برند و نیکو کاران مجذوم یا مدقوق یا مسلول شده
می میرند چون افترای محض بود و اصلی نداشت از آن بلیه نجات یافتم لیکن شما که ازین خبر اصلا تغیری بر
چهرهٔ من و تردد در خاطر نبود بعضی دوستان گفتند که بفلان و به همان رقعه باید نوشت گفتم دل نمی خواهد
که رجوع بهر کس و ناکس بکنم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من بیائید در شهر بودن شما مناسب
نیست عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت تا هر چه بشود ازین تحریر غرض این است که رنج و راحت دنیا همراه
برای ما و شما است تا در قید حیات گرفتاریم گاهی خوش گاهی ملول از طرف خود مصدر فعل بدی نباید شد آینده قسمت

سوای کردار بد هیچ چیز اندیشه نباید کرد از آدم دیوانه باید گریخت

رقعه ۵۵

بپیر وزیر حسن خان بیاد خط خانصاحب
کرمفرما تاج الدین حسین خان بمن رسانید جواب هم بها نوقت نوشته تفویض نامبرده نمود شد مضمون خط این بود که
خواجه امامی صاحب ازین حادثه خبر شد و من بی اذن صاحب الاجاه مین پوری نمیتوانم رفت اگر طلب میفرمایند
... والاخیر ... مرقوم بود که از حضور برای باورچی و حقه بردار تقید بسیار است بلکه نوشته اند که شما میخواهید که من نان
خشک خورده باشم پس از شما متوقع ام که یک باورچی خوب بده روپیه مشاهره راضی نموده و یک حقه بردار که سوای اینکه
آتش بسر قلیان بگذارد و دیگر هیچ سلیقه درین کار نداشته باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد زود باید فرستاد تمام
شد مضمون شفقت نامه خانصاحب معزی الیه حالا شما بشنوید که باورچی خوب در لکهنو بده روپیه هم نمیرسد چه جای اینکه
مین پوری بیاید و هر دو طعام هندوستانی و انگریزی خوب بپزد لیکن شما بحضور عرض بکنید که هر باورچی این سلیقه
ندارد که هر دو طعام را بخوبی تمام بپزد مگر بتلاش بسیار شخصی بدست آید هرگاه حال باورچی هندوستانی در لکهنو باینصورت
باشد که هفت روپیه مشاهره ذات و یک پیش خدمت بد ماهه سه روپیه و یک آثار آرد هر روز گرفته باشند اینگونه باورچی
کم سلیقه ... طبخ داشته باشد چگونه در سفر کم از بست روپیه قبول خواهد کرد زیرا که در لکهنو برای چنین کس مع پیشخدمت
پانزده و شانزده مقرر است و در بعضی سرکارها ازینهم زیاده اگر حضور عالی مرکوز خاطر دارند که طعامهای خوب برآمده
چیده شود پس یک باورچی هندوستانی که قدری از سر رشته رکابداری هم آگاه باشد مع پیشخدمت بچارده و پانزده روپیه
ملازم فرمایند آرد خود داخل حساب نیست معمول باورچیست و یک نان بائی بهفت روپیه که اقسام نان پخته در حضور بیارد و اگر
شوق نان هندوستانی نباشد و مرضی مبارک همین است که اطعمه هندی و ولایتی هر دو در حضور بیاید پس ارشاد شود که باورچی
باین صفت تلاش نموده آید لیکن مشاهره مع پیشخدمت کم از بست روپیه نخواهد گرفت و مامردم نیک بد طعام ملک خود را
خوب می فهمیم قوت تمیز ما در اطعمه ولایتی ناقص است لیکن اگر اتفاق نیو دیکه چیزی که خواهد پخت بکسانیکه ممتحن طعام ولایتی
هستند چشانیده خواهد شد یا در حضور باستحان خواهد رسید دیگر آنکه تلاش حقه بردار هم می کنم هرگاه بدست آمد روانه
خواهم کرد تمام شد این قصه هم غزلهای مشاعره حال اگر واله جاه صاحب نوشته باشند فهو المراد والا بعد ازین خواهد رسید
و این بی خبری از آنست که من درین چند روز بمجالس نرفته ام فردا دعوت جناب عالی با فرزندان ارجمند صاحب کلان و
دیگر صاحبان عالیشان بتجانه حضرت مرشدزاده خود مامقرر است لیکن جلسه از سرشام تا یک و نیم پاس شب خواهد بود درین
صحبت مرزا سلیمان شکوه بهادر هم خواهند بود آتشبازی از سابق دو چند و دیوارهاکی نی برای روشنی چار طرف و بعد
رفتن شما به بدست آمدن زمین نو و سعتی حاطه هم بسیار است و برجهای کاغذی هم درست شده است این برجها
همان است که بهوا بلند میشود و عوام آنرا غباره می نامند شما هم ملاحظه نموده اید دو صد و پنجاه روپیه برای باورچیخانه
جناب عالی و نصف آن برای مطبخ صاحب کلان فرستاده شد و طعامهای دیگر اینجا هم پخته خواهد شد دیگر خیریت در تلامذه شما
خواجه حسن خیلی با شما دوست است بچه رشید نیست هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی آنجا برود مرا خبر بکنید شاید چیزی از سلل
هدیه از قسم حلویات مرکوز دارد و معلوم نیست که شما چه افسون بگوش شاگردان خود دمیده اید که از اصلاح عمو صاحب

بلکه والدهٔ شما خوش نمی‌شوند و قوت تحریر شما از همه زیاده میدانند لیکن بر حال من مهربان اند روی کم فرصتی سیاه
دماغ اصلاح کسی ندارم میر یوسف علیخان دختر خود را از شیر وا کرده است بخش شیرینی نخاس هم فرستاده بود جای دیگر کهو فانه سانی
رفته بود و اینجا هم از دکان کولی بود و از آقا صاحبان ممنون شدم که آقا صاحب که مفرهای خود را حلاله امرت لال سلام و اشتیاق از
حضور پر نور دعا ارشاد شده همه صاحبان بخیریت اند الا آقا محمد صادق خان صاحب از چند روز تپ و صداع داشتند حالا
فضل الهی است امروز مسهل خورده بود یک مسهل دیگر خواهند گرفت رقعهٔ ۵۶ چند روز است که جواب خط زبان اردو
که دران احوال محسن نوشته بودم رسیده بود جوابش نوشتن ضرور نبود زیرا که جواب خط من بوده است و با مطلبی هم
اشتمال نداشت لیکن چون بعد از ان که جواب خط شما که ملفوف عرضی آمی قبله و کعبه آمده بود نوشته فارغ شدم آقا صاحب
جواب خط شما فرستادند درین خیال بودم که هر گاه خط صاحب بعد ازین بیاید عنایت نامهٔ معزی الیهما دران پیچیده خواهم فرستاد
درین اثنای میر حید رحسین نامی از اولاد نواب شایسته خان که درین روزها بخدمت والد ماجد شما نهر الفصاحت می‌خواند و
ورقهای فقیر استفاده میکنند آمده ظاهر نمودند که خواجه قاضی خان صاحب گفته اند که از باعث بعضی عوائق خطوط فانگی نزد
برخوردار فرستاده نشد پس فردا بحول و قوت ایزدی روانه می‌کنم گفتم میر صاحب تا امروز چهار روز است که من خط بقاضی
صاحب داده ام موافق معمول هانروز بایستی که روانه شود خوب الحال اگر یکدو روز از سببی دیر کشید مضائقه ندارد این نمی‌شود
که چهار روز بگذرد و هنوز این هم حواله پس فردا باشد شاید شما سهو کرده باشید ماضی را مستقبل ساختند گمان دارم
که قاضی صاحب همین قدر گفته باشند که پریروز خطوط روانه شد شما هیچ حال کردید که پس فردا روانه خواهد شد میر مزبور
متغیر شده گفت این چه میفرمایید من این قدر جاهل و نالائق نیستم که ماضی و مستقبل را از هم فرق نکنم چون دیدم که طرف ما
بهر چه گفته بود برخوردار و هم دیگر آمی شما نوشته مع عنایت صحیفهٔ آقا صاحبان در یک لفافه بدست میر مقدم الذکر نزد قاضی
صاحب فرستادم طرفه تا آن خط را به قاضی صاحب سانیده که آمد سهو خود اقرار کرد که بلی از من غلطی شد خطوط بعینه
پس پریروز روانه شد لیکن قاضی صاحب خط امروزه را از من گرفته در قلمدان گذاشته اجازت از شما میخواهند اگر
آدم تاج الدین حسین خانصاحب که فردا روانه می‌شود بدهند گفتم ازین چه بهتر اینقدر گفت هیچ را با رقعه کوچکی بخدمت
جناب ممدوح فرستادم ایشان هم با نوقت خود موافق معمول نزد مولوی حسین علی خان صاحب رفته خط را بتفویض شان کرد
یقین که تا حال رسیده باشد یا بعد ازین برسد هر چه دران خط مرقوم است بران عمل باید کرد و اگر از اتفاقات خط
مذکور دیر تر برسد مضمون آن اینست که من یکبار بر سلام الکفامی و بزم شما در عرضه جد خود خیر و عافیت خود را
بمن بنویسید و بس لیکن خط طولانی آمی آقا صاحبان نوشته لفافه ببندید و سر باز نزد من بفرستید در خط که
هر قدر که خلوص و ارادت از طرف خود و فضل و بزرگی این صاحبان خواهید نوشت خوبتر است تمام شد این
مطلب آمدیم که پریروز عرضهٔ شما و خط آمی من رسید و مضمونها بمطالعه در آمدن خانصاحب الاقدر و رسیدن
اشیای مرسله از بیجا پشما و لطف و عنایت آقای قدردان بحال شما موقوف داشتن کار شکوه آباد با نوید همراه بردن
دریافت شد و شکر الهی بجا آوردم این تنخواه که بالفعل است اگر امروز نیاید فردا می‌آید تعجیل چه ضرورت ... اگر معتدل است

که تنخواه ملکیس رسد چون دنیا بامید است ازین مژده که صاحب والاجناب بحال شما مهربان است بسیار خوش شدم
آفرین محنت و جفاکشی و علو همت شما روزیکه فضل الهی شامل حال خواهد شد ما هم از جناب شما امیدوار فیض خواهیم بود
از اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع قوی داریم که به سلوک نمایان پیش خواهید آمد من هم بعد شانزده روز پریروز از
حضور آمده ام و روزیکه آمدم راست بخط مستقیم در اوتاق آقا صاحبان رسیدم شب همین جا بسر بردم صبح در مشاعره رفتم
و دو شب هم که از مشاعره برخاستم از باعث گل و لایی که باران شدید باریده بود باز همین جا آمدم چون آخر شب هم باران بود
از صبح تا اینوقت هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پر زور و شور می بارد و حالا اندکی استاده است هنوز همین جا هستم شام یا
فردا به … هم می آیم غزلهای مشاعره حال … که امروز برای شما نوشته شود … که حالا به گرد گنگا رام شهرت دارد در این
روزها از باعث … خود بخود از دو سه جا چاک شده است و ورم هم کرده یک شب پیش ما بود دیروز باز به چهاونی
نزد … صاحب مختار حضور پر نور رفته خلاصه بجدی آزار کشیده است که چه بگویم قلم … نمی تواند داشت که یک سطر هم بنویسد
من با … از طرف … می نویسم حالا لازم این است که شما رقعه متضمن استفسار کیفیت حال و تالم خود از
از دریافت این خبر … بنویسید که خیلی محبت با شما دارد زیاده خیریت ایام دولت بکام باد

رقعه ۵

مخفی نماند که خط … رقم زده بست و چهارم شوال ۱۲۷۴ هجری بتاریخ بست و هشتم شهر صدر رسیده مسرور
ساخت … با شما … دربود دیدار خط حال دریافت شد که ببعض عوارض جسمانی قطع الله اصلها مانع حرکت
گردید … که آن … از سر باز گشت و به منزل مقصود روانگی اتفاق افتاد حالا بر سر نامه خط آنچه شما نوشته اید
نوشته خواهد شد … از رسیدن خطوط نزد شما تردد بود و خیال می کردیم که حالا باین زودی رسیدن خطوط
صورت نخواهد بست لیکن از عبارت شما که برای عنوان جواب مکتوب خود قرار داده بما رقم نموده اید اطمینان کلی حاصل شد
یعنی زود زود خطوط از طرف … خواهد رسید در اینولا خط مشفق مکرم مخدومی تاج الدین حسین خان صاحب بصحبت
آدمی که … چگونگی آقا صاحب مخدوم مخدومان آقا محمد صادق خان صاحب آمده بود بفقیر رسید در خط مذکور
… از احوال صاحب هم بزبان قلم سپرده بودند از تحریر خان صاحب می تراود که صاحب والاجاه از شما رضا نیست
اگر … میرسید سلوک نمایان میکرد و جای شما در دل او هست بشرط دستگاه یقین که باز هم یاد فرماید هر چند آنچه
مقسوم شماست زیاده از … خواهد رسید و نه سعی شما و سفارش دیگری لیکن راضی بودن آقا
از نوکر باعث مزید عزت اوست … کردن صد روپیه هرگز مناسب نبود این ادا با در عالم هم چشمی زیبا است بالا
نوکر را این … باید عنایت اطلس برای قبا هم دریافت شد خدا مبارک کند شاید در خط خان صاحب
مشفق مکرم سهو القلم اتفاق شده باشد که بجای صد دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین مرحمت شد از باعث
تعدد … سهو کند خبر صحیح بایشان رسیده باشد یا همه مطلب را باجمال یک جا حواله قلم کردند بهر حال هر چه شد
خوب شد آینده خدا افضل خواهد کرد حالا شما یک تنگ تحصیلدار شده اید بعد ازین بشرط شمول عنایت ایزدی تحصیلدار
خواهید شد خدا … بعزت … زیاده خیریت خرد و کلان این حویلی و آن حویلی چاق و تندرست اند دیگر آنکه

انگه در عرضی شما این بار مرقوم بود که آخر در انحالت مسمه رفتن شکوه آباد سعی نمودم والد ماجد شما بعد مطالعهٔ این عرضی سکوت کردند

وقتیکه رقعهٔ شما نوشته فارغ شدم گفتند که برای خواجه امامی درین خط تنبیهی ضرورست که فسق را بجای فسخ نوشته است باید دانست

که فسق بمعنی بدکاریست و فاعل آنرا فاسق می نامند و مرادف آن فجور است چنانچه فسق و فجور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر

گفته میشود و زنی را که باین صفت متصف باشد فاسقه و فاجره می گویند و بجای اراده و عزیمت لفظ فسخ استعمال می نمایند

یعنی برهم خوردن اراده و عزیمت جناب امیرالمومنین صلوات الله علیه میفرماید عرفت ربی بفسخ العزائم یعنی شناختم

خدای خود را به برهم خوردن ارادهای خود **رقعه ۵۸** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز رقعه رسید مارقم

فیه دریافت گردید البته رقعهای ترکی خالی از مزه نیست برای اینکه خوانند هر ازان لذتی دست دهد باین طریق نوشته

شده و بیشتر این حرکت بایمای عموی شما است آدم برذکر دیگر بتاریخ بستم سه گهری شب گذشته نکاح میرتقی خوانده

خواهد شد بجناب قبلهٔ کعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد که بروز یکشنبه رسم را برای سند خواهم فرستاد بوشیده نماند که

نکاح زیاده از سه آدم که یکی ازان حاجی کربلائی صاحب هستند نخواهند بود خلاصه اینکه فردای نکاح میر موصوف

و زوجه اش رخت عفرانی پوش خواهند شد و بتاریخ بست و دوم رسم ساچق عمل خواهد آمد و فردای آن حنابندی بست و چهارم

یعنی شب بست و پنجم مجلس عروسی مرتب خواهد شد **رقعه ۵۹** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی امروز که

چهاردهم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه بطرف بهدرسه روانه شد و دیگر چیزها هم مثل کبوترخانه و باورچیخانه

و اسباب میخ رفت فردا قطعاً کوچ است لیکن رخ خیمه بطرف لکهنو نیست رخ الهآباد دست مشهور این است که برای

انتظام پرگنه سلطانپور و تهدید عمال میروند شاید که یکدو مقام در انجا اتفاق افتد بعد ازان بلکهنو بروند و همین

صحت دارد و نهایت سفر تا پرتابگده باشد که نسبت گروه از سلطانپور بطرف است و سهر و صورت توقف هیچ جا

نخواهد شد چراکه این طرفها شکار نیست و هر دو مسوده عربیه را فرداد دیده ترجمه خواهم کرد بعد ازین میرسانم انشاالله نقل قصه

این است که شخصی از عمائد فیض آباد وارد خانه میان آفرین شده بود از من می پرسید که سوای تو در شهر حالا نامه نویس دیگر

کیست گفتم از من همه صاحبان بهتر اند گفت شخصی تعریف خواجه امامی میکرد جناب هم نثر ایشان ملاحظه فرموده اند

گفتم من هم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشان را دیده ام نه تحریر به گفت من دو سه رقعه پیش خود

دارم بطور ولایت به از ایشان کسی نمی نویسد لیکن آن قبله در طرز قدیم کتابی اشنا شده اند و تمام شد نقل خدا

مبارک کند **رقعه ۶۰** خواجهٔ خواجگان سلمه الله تعالی خط مسرت مرقوم دوازدهم درلف عرضه بزرگوار شما

بفقیر مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد رفتن جیب صاحب عالی افزاده نیست انشاالله العزیز هرگاه کلکتر طلوع می آید باز همین

ریوث نزد صاحبان عمده خواهد رسید منظور خواهد شد خاطر جمع باید داشت این پرگنه از ازل بنام شما مقرر است انجا هم یکدو کس از دوستان فقیر

خواهند بود از انجمله دو کس مختار مهمات آن کلکتر اند که باکنور جی پسر راجه بالکرام خیلی رابطه محبت دارند و حال کنور جی قسمی که

با من است شما خوب میدانید اگرچه کم گو است لیکن زبان رجنبش میتواند داد چراکه حال خلاص من و شما بر شما ظاهر است دیگر

خیریت خط آمی آقا صاحبان اینوقت فرستاده شد جواب بعد ازین خواهد رسید خط گردگنگارام ملفوفست مردکه نسخه هم نوشته است

ملاحظه باید کرد بدنیست آقا صاحب کلان را قدری صلابت از باعث استعمال مبردات در معده معلوم می شد و این
بی پیر بقدر سه استسقاست لهذا طبیب وانا غذا را موقوف داشته آب گوشت بایشان می دهد رقعه ۶۱ خواجه امامی
صاحب سلمه الله تعالی دو قطعه رقیمه یکی اسمی والد ماجد شما و دوئمین درخصوص احوال خواجه قطب الدین صاحب موافق وعده
در رقعه امروزه صبحی اگر میر نصیر الدین صاحب بخدمت فرستاده باشند میرسد هر دو سر بازست ملازمان شریف خط اسمی والد خود
را بعد مطالعه بصمغ در گرفته در لف خط عانکی روانه نمائید و بخواجه قطب الدین صاحب بگوئید که بعد مطالعه این خطها را نیز حواله
بصمغ نمائید دیگر آنکه شما خوب میدانید که من خود صاحب را از دادن کتاب بمردم منع می کنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب
از سبب دوستی من از دهلی اینجا وارد شده اند و ترکی چهار شربت را از من بصحت رسانیده می خواهند که اگر مهارت درین پیدا
کنند لهذا برای صاف نمودن ذهن و دریافتن عبارات آتش نسخه نصف تصنیف شما که تحریر نموده اید میخواهند جای اندیشه نیست [illegible]
حواله باید کرد لیکن چون آدم ایشان را نمی شناسید آدم خود همراه آدم میر صاحب ممدوح کرده باید فرستاد اگرچه بی رقعه من
آدم ایشان هم بخدمت نخواهد رسید و رقعه مرا شما خوب می شناسید در صورت احتیاج آدم هم نیست تصنیف هم برای همین است
که کسی مستفیض بردارد الحمد لله که مردم را احتیاج تصنیف آن صاحب افتد من کتاب را ملکی دریغ نمی آیم لیکن در دادن کتاب غیر
بکسی ازین راه تأمل میرود که بعضی اشخاص پاره پاره اجزا را ملاحظه نمی کنند برای این می ترسم بالجمله میر نصیر الدین از
نسخه ترکی که تصنیف صاحب است بی تأمل باید داد خواه بخواند خواه نقل بردارد دیروز آداب کورنش از طرف شما تحفه عرض
کرده شد و آقا صاحب را نیز از حضور دعا ارشاد است و آقا صاحب سلام میرسانند و جعفر علی هم و مزاج حضور بفضل الهی رو
بصحت کامله دارد رقعه ۶۲ دو روپیه برای آن زن کور میرسد حواله آدم امیر صاحب باید کرد که هر دو یک روپیه بابت
آخر جمادی الاخره دو روپیه دیگر نزد صاحب خواهد رسید و برای هدیة الغربا دو بار آدم در رقعه رفته بود مرزا جعفر صاحب یکبار
بدربار بودند و یکبار در جواب رقعه با آدم مرزای ممدوح سپرده شد وقت بیداری خواهد داد بخیل که تا شام کتاب بیاید اگر می آید
صبحی میرسانم البته کریم خان هم دو کس سه گهڑی روز بر آمده خواهد رفت انتظار کتاب خواهید کشید و اگر نمی آید
جواب خواهد رسید باز فرستاده می شود لیکن شما در خط هیچ ننویسید اگر خواهد آمد بر سرنامه این قدر خواهید نوشت
که هدیة الغربا هم فرستاده شد یا پارچه علیحده داخل لفافه خواهید کرد و بعد تحریر رقعه کتاب هم آمد باید گرفت رقعه ۶۳ خواجه امامی
صاحب پیاله شربت انار نزد صاحب فرستاده شد اگر شربت با آدم مولوی حسین علی صاحب داده باشید این پیاله را بخدمت
وزیر صاحب برسانید که داخل شیشه سازند و اگر نداده باشید برحیم بیگ یا این بیگ بگوئید که بخانه مولوی حسین علی خان صاحب
رسانیده بیاید فردا وقت سه پهر بالای بنگله خواهید نشست اگر اتفاق شدن می آیم و شما را سوار کرده برای سیر دریا خواهم
برد و در مکان آقا صاحبان نیز خواهیم نشست مکان مولوی حسین علی صاحب همان خانه مولوی صاحب علیحده الصاحب
است حوالی دیگر که کرایه بود ازان دست بردار شده اند رقعه ۶۴ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی در عبارت
دیروزه که ترکی بود یک لفظ بسبب تعجیل غلط نوشته شده بود و عبارت مذکور این است که شنیدم خواجه قطب الدین تمغا یکا
تمغای لفظ درین مقام صحت دارد یا تمگامی با کاف فارسی تمغا بجای چه دیگر آنکه فردا اول روز بخانه تاج

تاج الدین حسین خان و آخر روز بخانه میر سید علیخان خواهم رفت پس فردا انها بیت پسر فردا سما بجا می آیم زیاده عمر و دولت
نصیب باد رقعه ۶۵ خواجه امامی صاحب بمجرد دیدن این رقعه نزد فقیر بیایید و دیگر رقعه هم همراه بیارید از دیروز در دین
موقوف است این وقت کهاران میر صاحب نان برای خود می برند والا سواری میرسید چون راه خشک است پیاده باید آمد
از اینجا من و میر صاحب و شما باتفاق بدولتخانه شما روانه خواهیم شد امروز وقت شام فرصت است موافق طلب میر صاحب و حوالی
آقا صاحبان برای خواندن خواهد آمد رقعه ۶۶ مسوده اصلاح شده می رسد باید گرفت من هم سرپهری می آیم انچه خوانده
و فهمیده نخواهد شد تحقیق خواهید کرد رحمت خدا که خیلی خوب نوشته اید دیگر این که مرزا شفیع امروز میروند و هر دو نسخه کتاب افسانه
عربی از و بگیرید نشود که در پریشانی حواس رسانیدن آن فراموش کنند و بمرزا خانی باید گفت که در خط امی طالب حسین خان
خطی ملفوف سربسته است آنرا رسانید و باقی را پاره بکنید رقعه ۶۷ خط فقیر و خط آقا صاحبان امی قاضی صاحب میرسد روانه
باید نمود و بخط دیگر است که لفافه آن معرای محض گذاشته شد این گرفته بنوعیکه هست سربسته نزد خود نگاهدارید هر وقت که میخواهم
میگیرم و من دو سه گهری دیگر اینجا هستم بعد ازین می آیم خارش بی بسیار سخت تر آورده است و افسانه زعفران پری تصنیف ملا زمان
میر [illegible] باید گرفت رقعه ۶۸ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی عرضی پسر امان علی صاحب بید بجناب قبله و کعبه
عرض باید کرد که یکبار نزد مرشدزاده نصیر الدوله بهادر باید برد اگر گویند که عرضی شخصی که نوکر حضور نباشد بحضور فرستادن خلاف
دستور است جناب قبله و کعبه آن وقت بمرشدزاده بگویند که این شخص خانه زاد قدیم وارسته تنخواه اوجاق دولت است اگر بعد ازین
تکرار نکردند فهو المطلوب والا مجبوریست عرضی را بطرف ثانی رد خواهیم کرد و من از دیروز شاهتره سبز می خورم و طعام من پرهیزیست
رقعه ۶۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سواری بخدمت میرسد بلا تامل سوار شده باید آمد و یک کاغذ مرزا حاجی
پسر مرزا جعفر صاحب حواله میان حاجی کرده باید گفت که این کاغذ تا تکلیف هر کس که رقعه فلانی بیارد باو باید داد رقعه ۷۰
خواجه امامی صاحب بدانید که در جزودان من جزو اول که تا دیروز دو و نیم ورق ازان نوشته شده است در میان
اجزای نسخه تصنیف دیده و بر آورده حواله رستم بکنید که همین جا خواهم نوشت ماجرا این است که امروز مرزا جعفر صاحب را
خلاف عادت بنا بر ضرورتی بیلی صاحب طلبیده اند والا روز جمعه در بار نمیرفتند و تنکه من رسیدم ایشان عازم رفتن
بودند بپاس خاطر من چار گهری نشستند آخر من خود از ایشان رخصت شده بخدمت آقا صاحبان آمدم مرضی صاحب
خانه این است که تا شام اینجا باشم درینصورت بیکار نشستن فایده ندارد چیزی باید نوشت رقعه ۷۱ تازه اینکه شخصی
لغزی یعنی بیلی بزبان [illegible] در حضور پرنور جناب عالی دام اقباله عرض کرده بود آن لغز برین منوال بوده است که آن
کدام چیز است که مرکب از چار حرف است هرگاه یک حرف ازان دور نمایند همان چار بماند و اگر دو حرف محذوف شود همان چار
بماند و همچنین اگر سه حرف دور نمایند باز همان چار بماند و اگر چار دور نمایند باز چار بماند میر انشاء الله خان صاحب رقعه [illegible]
که هر چند تو متوجه این چیزها نمی شوی لیکن بپاس خاطر من ملتفت شده این لغز را دریافت کرده بنویس چون خاطر
خان موصوف عزیز است تامل نشستم همین که اندکی فکر کردم مطلوب بدست آمد معلوم شد که بیلی مذکور عبارت
از چادر است زیرا که هرگاه یک حرف ازان دور کرده شود چار باقی می ماند یعنی دال [illegible] هرگاه دال از چادر محذوف شد

چار باقی ماند واگر دو حرف دور شود همان چار می ماند یعنی دال و رای مهمله ظاهر است که بعد دور کردن دال و رای بی نقطه
از چادر چا باقی می ماند که بحساب ابجد چار می شود همچنین از دور کردن سه حرف که چار باشد دال میماند که بحساب ابجد چار است
و همین صورت از دور کردن چهار یعنی دال که بحساب ابجد چار است لفظ چار باقی میماند این نغز را مفصل در خط خانصاحب
هم باید نوشت و از دیوانصاحب هم باید پرسید اگر فکر ایشان کار نکند خود ذکر باید کرد **رقعه ۲۲** امروز که نهم صفر
است عرضی که آنحضرت قبله و کعبه است دیروز آمده بود بمطالعه در آوردم و آن رقعه مختصر که برای خودم بود نیز دیده شد از
استعفای خانصاحب بدمزاجی کلکتر نوسخت تردد دارم باید دید که محنت شما چه ثمر می آرد چون مقدمات دنیا متعلق اراده
بشری نیست اتفاقی است خدا داند چه شود از اول خود را حواله بفکر کردن چه ضرور دانا باید که از خود کاری نکند که مطعون
و ملوم شود و هر چه خود بخود صورت ظهور دهد این کس از آن معذور است دیگر اینکه در عرضی شما این بار دو لفظ غلط دیده شد
شاید از باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی اینکه از دو آشنائی دارم بجای اینکه با دو آشنائی دارم دوم همشیران بجای
همشیرگان یا همشیرها دیروز خطی آنحضرت صاحب نوشته شده بود و همین خط ملفوف است چیزی از حساب هم در آن مذکور است
رقعه ۲۳ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از مزاج جناب قبله و کعبه هیچ اطلاع ندارم مفصل باید نوشت که دیروز
چگونه بود امروز بر چه نمط است فقیر پس فردا که روز جمعه است اراده کانپور دارم باینصورت که اول بنجاس می آیم و
از آنجا سوار شده براه خواهم افتاد میخواستم که دیروز بیایم و شب آنجا بسر نموده صبحی روانه شوم لیکن میر مددعلی نمیگذارد
چراکه شب عروسی مشارالیه فرداشب است دیگر آنکه کهار به مولوی مصاحب علی صاحب بار سنگین و گران است و بغیر
از ده و دوازده کهار برداشته نمیشود اگر کدام چوپاله در سرکار باشد بخدمت جناب قبله و کعبه از طرف من عرض باید کرد
که برای هشت یا ده روز عنایت شود زیاده خیریت **رقعه ۲۴** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی والد شما عجب کاری
کرده اند اینست که وقتیکه بهل برای سواری ایشان آمد آغا صاحب کرمفرما سه روپیه سکه بحساب هشت آنه یومیه خرچ دانه
و کاه گاوان و خوراک خودش به بهلبان دادند و هر دو سپاهی خود نوکر سرکار بودند ایشان یعنی قاضی صاحب همینکه
بمنزل رسیدند بهلبان را طلبیده گفتند که گاوان تو هر روز چه قدر دانه می یابند و برای کاه چه می گیری و برای
خوراک تو چه در کار است بهلبان جواب داد که صاحب تیر آدمهای خود بکنند آغا صاحب خرچ راه با داده اند اگر
نمی دادند از صاحب میگرفتم حالا که زر پیش ما موجود است از صاحب چه طور بگیریم هرگز بما هضم نخواهد شد گفتند این گناه
نمی شود که شما از پیش خود بخورید و این دروغ میگوئی که آغا صاحب خرچ داده اند بهلبان سه روپیه از کمر خود
کشیده بایشان نشان داد باز هم قبول نکردند آخر طرف ثانی مجبور شد غرض که خرچ خوراک هر دو سپاهی و بهلبان
و گاوان بذمه ایشان بود و وقت رخصت هم یک روپیه انعام دادند بهلبان آن سه روپیه را با آغا صاحب
رسانیده این حکایت را نقل کرد آغا صاحب گفتند که اگر طبیعت ایشان این قدر در خرچ کردن
بی اندیشه بود چرا بهل بکرایه طلب نکردند خوراک سپاهیان و بهلبان هم مضائقه نداشت خرچ گاوان و انعام چه
ضرور بود بهل مال ایشان بود الحاصل درینجا تجویز شده بود که آنچه از ایشان خرچ شده است بخدمت شما

رقعه ۲۲
رقعه ۲۳
رقعه ۲۴

شما که قائم مقام پدر بزرگوار خود هستید رسانیده شود لیکن من منع کردم گفتم در عالم اتحاد انعام مضایقه ندارد **رقعه ۷۵**
پوشیده نماند که خط شما امروز که غرهٔ صفر است بمن رسید لیکن چون من از دربار بحضور آمده ام و هنوز دو گهری نگذشته است
کرده بودند که بجواز نخاس این خط عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید پیش من آورد دیدم دانستم که هرکاه خط مذکور را امروز رسانیده
یاد بیرون ظن غالب اینکه دیر و زآورده باشند خلاصهٔ این عرضی جواب همان خطوط است که بیست و چهارم محرم از این
طرف رفته بود زیرا که بیست و هفتم شما این خطوط را نوشته بودید الحاصل مضامین مرقومه ذهن نشین شد فی الواقع فرستادن
خط متضمن وفات مرحومه مغفوره اسمی میرزا ابوالحسن خان دیوان وقت تحریر خط تعزیت از خاطر من رفته بود حق
این است که اگر من نمی نوشتیم سوای بزرگان شما که از طرف من ممنوع بودند خود هم مناسب ندانستند دیگری چگونه می نوشت
آنچه از وفور الطاف آقای قدردان ملک خصال در حق خود نوشته آید یک سر مو کذب و سخن آرائی در آن گنجایش ندارد اگر
صفات حمیدهٔ صاحب والامناقب مدظله العالی گوش سامعان را نمی نواخت رفتن شما که روا می داشت الحمد لله که رفتن
شکوه آباد اصلی نداشت و این شهرت بنابر مصلحت بود دیر و شکر در دهن عمله که خاطرها را خوش کردند با قربیگی خود یقین است
که مورد عنایات بیشتر شوید و باورچی باین صفت که طعام انگریزی و هندوستانی هر دو خوب بپزد بغیر از بیست روپیه مشاهره برای
او قرار گیرد راضی برفتن بمن پوری نمی شود و حق بجانب اوست چرا که اگر جای او و باورچی نوکر کرده شود هر یک
کم از ده ده در سفر نمی گیرد پس این بیچاره که یک دو آدم پیش خدمت هم خواهد گذاشت در سفر چگونه کم از بیست روپیه خواهد
گرفت خلاصه آن باورچی که اول مقرر کرده بودم بتعظیم آباد رفت و خوب شد که رفت برای اینکه بسیار بد رو بود
لائق امرا نبوده است و حقه بردار معقولی بدست آمده بود و هنوز هم هست لیکن پنجاه ساله بلکه از پنجاه هم متجاوز است خانصاحب
پسند نکردند بهر کیف شما خود بجناب صاحب والامناقب عرض بکنید که اگر مشاهرهٔ باورچی مع پیش خدمتش بیست روپیه مرکوز
خاطر والا باشد من باین صفت شخصی که هر دو طعام خوب بپزد بدست آورده روانهٔ خدمت عالی سازم یا دو کس
جدا جدا با هر هر صناعت بده ده روپیه راضی کرده بفرستم آنچه نوشته ام بحضور عرض کرده هر چه بفرمایند باید نوشت
زیاده خیریت **رقعه ۷۶** ستارهٔ اوج معالی و مهر برج نکته دانی سلمکم الله تعالی خط دیگر اسمی عمو صاحب شما در جواب خط
ایشان که امروز معرفت سبحان علی خانصاحب رسیده است بسید ابراهیم بکریم خان باید داد و نیز این است که هر دو خط
اسمی ایشان در خط خود پیچیده با آدم مذکور بدهید دیر وز دستار و دوپته و شمشیر و تسبیح رسنم را در مکان مبرز نشار الله خانصاحب
با قلیان بیدری و سوزنی صاحب خانه و دو دستار و یک پاپوش از دیگر آدمان دزد برده بخواجه حالمخان باید گفت که مسوده
خود را حوالهٔ حامل رقعه نمایید بار دیگر بشاه علی مهمل نباید داد مرد که سخت خراست در باغ میرزا حاجی پسر میرزا جعفر رو بروی بنجا
کس بمن سید کفتم پیش خود نگذارم مرد که حلیه موقع را درست نمی فهمد من برای آمدن سعی میکنم لیکن هنوز در حضور کارها ست معلوم
نیست که مفردات را تا کجا حفظ کرده دیدو در مصادر چند ورق باقی است خط قاضی صاحب فرستاده شد باید گرفت آن خط اول خود
نزد قاضی صاحب روانه کرده باشید یا در همین خط که حالا جواب آن عرضی نخواهد بود روانه خواهید کرد خلاصه خطاب آغا صاحبان هم در خط
خود خواهید گذاشت زیاده خیریت **رقعه ۷۷** خواجه امامی حسب مدعا دریافت نمایند که دو خط متضمن سفارش امیر علی میر سید مبارک الله

رقعه ۷۵

رقعه ۷۶

آدمان جمع آدم … [illegible]

رقعه ۷۷

بر ده خط حواله باید نمود و باید گفت که هر دو خط را مطالعه در آورده همین وقت در خانهٔ خود پیش سرشان بصمغ بگیر و بسیار
نگاه ندارد و در میان خط آتی مرزا باقر صاحب کاغذ کوچکی دیگر است که نتیجه آن خط است آنرا نیز با حتیاط تمام در خط خود
گذاشته بند بکند نشود که کاغذ گم شود و نیز تقید و خرابی بسیار رو دهد حالا صاحب بشنوند که این مرد عزیز روز اول بمن گفته بود که صاحب خط نوشته
بد مهد بمن سوای نوکری کسی مقدور اخراجات نخواهم شد این قدر خرچ پیش خود دارم پریروز زبانی صاحب دریافت شد
که گدائی بسته اند باشد که من از فرستادن چنین آدم سخت خجالت میکشم و کار این گونه مردم کاهی درست نمی شود مگر تقدیر
می شود که کسی باین خاطر کسی یکبار بطریق خیرات چیزی بدهد برحمت خدا برخواجه قطب الدین که عزت خود و آبروی مرا نگاه
داشت خلاصه این است که در خط آتی مرزا باقر صاحب مجبوری چیزی نوشته ام از اول خبر نداشتم که گدائی میروند و الا جواب
صاف داده می شد حالا که وعده کرده بودم ایفای آن ضرور افتاد من هم بعد دو روز می آیم غزلی امروز هم گفته ام فردا با غزل
دیگر بخدمت خواهد رسید **رقعه ۸۷** مخفی نماند که خط مشتمل مطالب مرقوم بست و هشتم جمادی الاولی ۱۲۷۰ سنه هجری امروز که پنجم جمادی
الآخره موافق نمین مرقومه روز دوشنبه مشهور بروز بنی امیه در شیعیان است رسیده مطالب مندرجه را حرف بحرف ذهن
آشنا ساخت عرضه که بجناب قبله و کعبه نوشته اید نیز بنظر در آمد لیکن خط اسمی خان صاحب لطف نشان بمراد نرسید زیراکه
جناب ممدوح پریروز وقت عصر عزم الخیر روانه منزل مقصود شدند خط مذکور ملفوف همین رقعه است بعد مطالعه پاره باید کرد
مخلص و نایب سنگه از پریروز بخدمت آقا صاحبان مخدوم بوده ایم ملازمان نایب سنگه صاحب که حالا تابکار ام موسوم اند
صبح با آستان دولت صاحب عالم بهادر خود نارفتند بخدمت ایشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست لیکن چون شما
نوشته اید البته چیزی میگویم با می نویسیم رای صاحب الاقدر ممدوح عجب محبتی با شما دارند بعد صد خط هم اگر یک جواب
نرسد خط صد و یکم از طرف ایشان خواهد رسید و گله هم نخواهند کرد و آنچه در مقدمه قبول نکردن کهرکهریه و تاکمن دیوان صاحب
تفویض قلم نموده بودید باعث سرور خاطرم شد رحمت خدا هزار آفرین همین مناسب بود که فقط ده روپیه خود را انگشت نما
و بیان زد مردم ساختن چه ضرور اگر کهاران جناب ممدوح با تاکمن اینجا می بود باز هم ممکن نبود که شما پول صرف کنید در نقد
مدت هر چه در تنخواه کهاران میدهید همین قدر اینجا صرف می شد اگر چه جد امجد شما میفرمایند که خواجه امامی آنجا اوقات خود
را بطمانینت بسر برد با نیز تنخواه نیستی کار نداریم لیکن آنچه شما قرار داده اید همان نیکو تر است یعنی هر چه بعد مصارف ضروری
بماند اینجا باید فرستاد احوال آنجا هر قدر که بود با ظهار خان صاحب الامناقب متقدم الذکر دریافت شد وقت روانگی
جناب قبله و کعبه را هم دیده رفته اند لیکن مطالب مذکوره مفصل از زبان خان صاحب بوساطت من دریافت فرموده بودند
هنوز مشاهره مولوی حسین علی خان صاحب بدستخط خاص نگردیده و امر امانت هم مفوض گشته مگر در تمام شهر
همین خبر است که یکصد و پنجاه روپیه مشاهره قرار یافت و عهدهٔ امانت عدالت یافتند باید دید تا چه بظهور آید میر اکبر علی خان
وکیل ایرپیروز فی کرده بودند خون بسیاری برآمد و تب شدید داشته امروز از دیروز و دیروز از پریروز بهتر بودند از
طرف مناسب سلامی و بندگی بقدر مرتبه بهر یک ازین جماعت رسانیده خدا پسند این مرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم
هم باید نوشت بطویل و مختصر موقوف نیست هر قدر که امکان خواسته غزلهای مشاعره حال در شقه جد امجد ملفوف

ملفوف خواهند شد پیش خود نگاه باید داشت تا وقتیکه دیوان نزد صاحب برسد و قلیهاباری صاحب و برای دیوان صاحب
ڈلی و الایچی هر دو روانه شد خان صاحب مخدوم خواجه بیگ صد روپیه از دیوان صاحب گرفته همراه خرج خود نزد من باید
فرستاد که بدستی مستحق بیچاره بنده شود زیاده خیریت **رقعه ۹۷** مخفی نماند که دیروز که روز جمعه بست و سیم شعبان بود خط مسرت
نمط موافق دستور در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه متضمن صحت و سلامت و آمدن خان صاحب مشفق از پرگنه و مهمان شما بودن
نا مدت یک شب در انجا و عنایت صاحب والا جاه و طلبیدن پوله ها برای جهیز و نوید تازه که خداوند کارساز رود نشس منضطور جلوه
دید رسیده مسرور ساخت دعوت خان صاحب مع خدمه و رفقا از واجبات بود آنچه بعمل می آرید بجا و پسندیده طبع است و بو
که از گل صد برگ بدماغ شما رسیده است مشام گوش ما مردم مشتاق آنست بلیم کی دماغ آرزو ها را معطر می کند و عذریکه
درخصوص عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بود بیجا نبود خوشا زربکه در ضیافت دوستان شفیق بمصرف رسید
رفتن شکوه آباد و خانه خراب همه جاری در دل می شکست الحمد لله که این بلا از سر باز شد از اخبار تازه این که روز غره شعبان
غلام حسن خان صاحب جد تاج الدین حسین خان صاحب بجمت الهی پیوستند اگرچه از مدتی آفتاب لب بام بوده اند لیکن چون
همه صاحبان ماتمی بعمل آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خان صاحب نوشته ارسال دارید که رسم دنیا همین است
و عذر بیخبری خود نیز از این واقعه بنویسید تمام شد این مطلب پیشتر نوشته بودم که ما محسن با بابای قبله و کعبه مع فرزندان و
احمال و اثقال خانگی در حویلی نو تعمیر اقامت گرفته و خبریست که زوجه میر عبدالله نیز همانجا برود خواجه عبدالله هم شاید همانجا رفته
بودند حالا حقیقت حال برین منوال است که هفته اینها باشتیاق عمارت نو و طمع هوای خوش در انجا مانده بعد پنج شش روز که
برای دو روز برای فرستادن گشتی نیاز خضر بکنار دریا خرد و کلان اینجا آمدند بعد حصول فراغت ازین مهم والده میان لله با
اولاد و امجاد خود بجای خود مراجعت نمود و دیگران خود را از رفاقت شان دزدیدند گفتند که ما مجبوریم آن مکان بدل ما نمی چسپد
وقتیکه آنجا خانها جدا جدا طیار نشود ما حویلی را نمیگذاریم قبله و کعبه ازین حرف تر آمده گفتند که خوب است همین جا بمانید بعد ایام
بارشش عمارت مختصری برای خود می سازم این قدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جداگانه عمارتی تعمیر کنم بهر حال بعد
برشکال باید دید بالفعل خود تنها و والده میان لله مع فرزندان آنجا است و دیگر وضیع و شریف از اناث و ذکور و اطفال
کوچک و بزرگ همین جا می باشند مرضی قبله و کعبه این بود که بعد تعمیر پذیرفتن جمیع امکنه که بعد برشکال متصور است آن جا برند
روزی نواب شمس الدوله بهادر در خلوت گفتند که برای خدا زود تر همانجا بروید زیرا که طبیعت حضور گرفتار توهم است
مبادا انجا خاطر بگذرد که ایشان خود در شهر می باشند اینجا هم سیرگاهی ساخته اند که گاه گاهی مع رفقا و عیال و اطفال آمده
یکدو روز بسر می برند و از شخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود لیکن هنوز از باعث نحوست ساعت که نجومی برای چند
روز منع کرده بود در شهر متوقف شد از بدقسمتی او روزی سواری از آن طرف گذشت آن مکان را خالی از آدمی دیده پرسیدند
که این خانه را که ساخته است مردم عرض کردند فلانی همان وقت مسکین را بر طرف کردند قبله و کعبه بمجرد استماع این
حکایت فردای آن روز رونق افزای باغ شدند و شب و روز همانجا بسر میشود دیگر آنکه آقا صاحبان شفقت نشان
از سه چهار روز جواب خط سابق شما نوشته نزد من فرستاده بودند در لف همین کاغذ میرسد این بار رسید آن

باید نه نوشت لیکن کاغذ قدری طویل و عریض باشد رقعه وار اکتفا نباید ورزید برای من پارچه کوچکی کافی است و گر گنگا
رام جی بخیر و عافیت اند لیکن از بیکاری فرزند دلبند خود خیلی مشوش میباشند باید دید چه میشود بر سر نامه عرضی لفظ غلام خواجه امام الدین
بود معلوم نیست که این غلام را شما هم می شناسید یا نه سابق ازین برای یاران لقبها بود حالا گفتن چه فائده زیاده حیرت

رقعه ۸۰

منشی جریری نسبت ولودعی سحبان منزلت سلمه الله تعالی بعد آرزو نا مخفی نماند که امروز که پنجم شهر حال است صحیفه
محبت طراز رسیده جهان جهان نشاط با این مشتاق ارزانی داشت بر عنوان مکتوب شما مرقوم بود که شاید خطبه دیوان
نرسیده و الا با ترجمه میر سید انچه گمان برده اید مقرون بصحت است اگر بدایع منظر میر سید ترجمه آن نوشته میفرستادم
معلوم نیست که خط مشتمل بر خطبه در ڈاک فرستاده بود یا بدست آدمی که باین طرف می آمد سپرده اید اگر در ڈاک داده اید نرسیدنش
دلیل قطعی بر تلف شدن آنست یا غالب شدن سهو بر تصدیان ڈاک در هر دو صورت ازان مایوس باید شد و اگر این هر دو علت
پیش نمی آید لیکن رسیده بود و جوابش نوشته شده بود و اگر تفویض شخصی که عازم لشکر بود نموده اید بعد ازین خواهد رسید لیکن آن مرد
از جهت بعضی ضروریات چندی دیگر در شهر توقف ورزیده یا در راه کدام مانعی پیش آمده مختصر هرگاه خطبه بفقیر میرسید ترجمه اش
بخدمت شریف خواهد رسید تمام شد این مطلب آمدم بر گفتگوی دیگر خطی که ملفوف خط خانگی خانصاحب و قبله میر انشاء الله خانصاحب فرستاده
ام و بصاحب رسیده نرسیدنش از مجبور بهاست سببش این است که خانصاحب روزیکه من این خط بخدمت شان رسانیده ام دو
خط نوشته بودند یکی مشتمل بر احوال خود که هر روز می نویسند آن را در ڈاک سپرده بودند و دوم مشتمل بر هندوی پنجاه روپیه کان
مهاجن فرستادند از اتفاقات عباد الله خانسامان خانصاحب خط فقیر را در خط هندوی ملفوف کرده که با جنبانم نرسید یا سهو
واقع شد چون قاعده فرقه مهاجن است که خط هندوی بار بعد جمع شدن روانه می نمایند یک هندوی را از دو سه روانه نمی سازند
ازین جهت سه چهار روز بدکان مهاجن ماند و چهار روز هرکاره مهاجن بلکهنو رسید و آن جا رسیده خدا داند که مهاجن چه وقت
با کریم علی خانصاحب بزرگ خانصاحب خبر کرد بالجمله اکرم علی خانصاحب خط مذکور به برخوردار کامگار میر محمد تقی خان سپرده اند
اگر فرستاده باشند فهو المطلوب و الا خدا بخش را در حویلی اسمعیل گنج فرستاده باید طلبید و دیروز هم خطی در لفافه خط خانصاحب
فرستاده ام آن را هم برخوردار خواهند رسانید یا صاحب خود طلبند

رقعه ۸۱

منشی بلاغت نشان تخلیه بوستان عبارات
براعت توامان سلمکم الله تعالی بعد از آرزوی ملاقات شریف و تصور خوابهای خوش در شب مهتاب بالای بام و حظ
بردن از قلیان آلوش که خواجه وزیر خانصاحب دام لطفهم واضح باد که دیروز هر دو رقعه طبع زاد صاحب ملاحظه نموده با ترجمه
بازی دو قدر شین در رقعه خود هم پیچیده در لفافه خط خانگی خانصاحب و قبله میر انشاء الله خانصاحب روانه نمودم اغلب که بکمر فرصت پیشتر
از رسیدن این خط بخدمت برسید یا اینکه از سبب بعد مسافت بکان خانصاحب از تخاس در رسیدن آن دیر کشید پریروز پیارنامه
بخدمت والد ماجد صاحب نوشته فرستاده شد باین صورت که خط در ڈاک انگریزی روانه شده نزد نواب صاحب خواهد رسید
ایشان بتقاضی صاحب خواهند رسانید اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفه شما دمبدم یاد می کنم و می خندم بتقاضی
صاحب هم آن لطیفه را اگر اجازت بدهید بنویسم احوال لشکر این است که هنوز جائیکه هست کوچ شنیده نمی شود شاید
تا آخر ماه ربیع الثانی بلکهنو متوجه شوند این قدر هست که ازین زمین بفاصله یک کروه پیشتر رفته خیمه می زنند زیرا که

زیراکه دراین جا از باعث مقامات قدری عفونت در هوا هم رسیده است لولیان این ضلع هم در لشکر آمده اند عجب
صورتی و طرفه خواندنی نوازند لیکن این قدر هست که طرز خواندن و یوشتاک لکهنو دگر چیز است صورت باختیار خدا است
بر شهر موقوف نیست همه زنها در خواندن بلا برسر غزلهای فقیر می آرند زیاده خیریت **رقعه ۸۲** افصح الفصحا
واعرب العرب باسلکم الله تعالی بعد دعای طول عمر مخفی نماند که ذریعة النشاط یعنی مکتوب دل نواز شما در سلطانپور که بفاصله
پنجاه کروه از لکهنو کنار نهر کومتی واقع است رسیده فرحت افزای خاطر نگران گردید هر دو رقعه که در لف آن بوده
است با ترجمه در همین کاغذ ملفوف است ملاحظه باید کرد لیکن این بار اندکی غور در ان ضرور است چراکه من از سبب
تنگی جا ترجمهٔ الفاظ زیر آن نکرده ام شما خود نام خدا صاحب فهم رسا هستید در اصل رقعه نظر نموده لفظی را که از ان مسموع
صاحب نباشد و معنی آن نفهمید در همین کاغذ الفاظ ترجمه را دیده حالی خود بکنید و آن عبارت را با انتظام درست نمائید
و نیز بعضی الفاظ را که معنی آن صاحب می دانند و در رقعهای دیگر هم ترجمهٔ آن نگارش پذیر رفته از قلم ریخت حالا عنایت
ایزدی شما آن حال ندارید که لفظ لفظ را اشتها الفهام العاقل یکفیه الاشارة صاحب بجای خود وقت فرصت ترجمهٔ رقعها
را مطالعه نمائید بیشتر خود بخود دریافت خواهد شد و هر چه از باعث سهو من در تحریر یا مخدوش شدن خط یا
سبب دیگر نخواهید فهمید من نشان خواهم داد مسوده که در خط سابق بر صاحب فرمائش کرده ام زود نوشته
باید فرستاد و مضمون خط قاضی صاحب دریافت شد بر یک فقره که در خط صاحب بود بسیار خندیدم این را امر طبیعی
می گویند و همین جان تحریر رست صد آفرین احوال لشکر این است که پریروز لستم شهر حال از گومتی عبور واقع شد و انطرف آب
خیمها زدند خبرها موافق زبانهای متعدد مختلف است بعضی برانند که بختم ربیع الثانی داخل لکهنو می شوند و ندی برین که الطاف
اینهی کلان رو باله آباد برای شکار کوچ خواهد شد و یاره چنین می گویند که بدلمئو و بریلی که از لکهنو بعد سه منزلی دارد تسیر خواهند نمود
و نیز خبریست مخفی که بیگم فیض آبادی که عاق شده بود باز بیمار شد و اهل عیادت همانجا میروند والله اعلم بالغیب هر چه
از قلم قدرت ترشح شده جلوه ظهور خواهد داد و تازه این است که پیش پریروز جناب عالی نشست سر خیمهٔ حضور پرنور در سلطانپور
از گومتی عبور نموده اشرف علی خان داروغهٔ داغ تقصیر را برای وا نمودن این پیغام بحضور معلی فرستادند که حضور در این
سفر باوجود کثرت مقامات در فیض آباد نیم روز را نظر مودند و میر اکبر علی را هم نفر ستادند حالا هر روز که مرضی مبارک
باشد شرف اندوز شوم ملازمان والا فرمودند که مالک خانه را برای آمدن در خانه حاجت با جازت کسی نیست
هر گاه طبیعت رخصت دهد خانهٔ صاحب است بعد از ان میر اکبر علی بوقت معین پیش جناب عالی رفتند اول مقسم
شدند فرمودند که من گاهی غلط هم در رکاب حضور نخواهم رفت زیراکه درین مدت سفر گاهی مرا یاد نکردند
و در فیض آباد شمارا هم نفرستادند خلاصه بعد قال و مقال چنین قرار یافت که فردا معاف پس فردا از آنجا که سوار
می شوم راست بخط مستقیم در خیمهٔ حضور می آیم چنانچه دیروز موافق وعده تشریف آوردند و تا شش گهری جلسه معقول
و اختلاط دلخواه بود چون این بار طائفها همراه لشکر نیامده اند چهار چوکی مردانه از ارباب طرب که یکی از ان هرگاس است
آمده بود **رقعه ۸۳** خواجهٔ امامی صاحب سلمکم الله تعالی از یکسال اولاد کوچک میر انشاء الله خان عرصهٔ میرنگ رسیده

که برای خدا یکبار مرا هم همراه خود در میله سورج کند باید برد و من هم وعده کرده بودم که انشاء الله العزیز این بار شما را می برم برای
همین شما گفته بودم که بجناب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر بطلبید والا برای ما مردم یک فیل و یک میانه کافی بود
الحاصل درین ایام که میله نزدیک شده بود آدم می آمد و دو سه روز پیش ازین که برای عیادت پسر خان مغفور رفته بودم
باز همین قصه بود و از سر نو وعده شد پریروز تا شام هیچ خللی در رفتن واقع نبود دفعة واحدة این سانحه در پیش شد بحمایت
بصاحب گفتم که حالا حرف میله هنوز هم بزبان نباید آورد و شما هم گفتید که هرگز بغلط هم از زبان نمی آرم صورت اینست که من
از روزیکه وارد لکهنو بودم گاهی بسر شما و با میر المومنین علیه السلام که صورت میلهای لکهنو ندیده بودم از روزی که مولوی
عبد القادر خان و رفقای ایشان وارد این شهر شدند و همچنان شدند یکبار برای دو گهری وقت عصر در میله اتهون
و یک روز بر تالاب میان فتح علی رفته بودم و این همه گردشها یعنی بمیله هنومان و سورج کند و کنار گومتی که
اتفاق رفتن شد از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان سلمه الله تعالی و والد ماجد شماست که همیشه مرا ترغیب میله و طعن
کاهل وجودیها داده بر سر آن در زند که من هم در هر میله شریک این صاحبان می شدم و ایشان هر دو صاحب تابع رای
مرزا مغل بودند شما دران روزها صغیر بودید و در صحبت ما مردم کم می نشستید الحاصل این پسره که مشتاق میلهاست از دیروز
خود را پیش من سالیده شب هم همین جا بود مجبور از جهت که تنها همراه این طفل رفته چه خواهم کرد آقا صاحبان اگر فیل ایشان
بجا رفته است راضی بسواری چوپالها ساخته ام هر دو بزرگ بپاس خاطر من رنج کرده چوپالها از خانه یک سوداگر کشمیری
طلبیده و جوره کهاران از پیش خود داده اند و تاج الدین حسین خان عذر درد سر پیش کردند و این بهانه نیست راست است
و این هم خوب میدانم که جناب قبله و کعبه قایل تقدیر الهی هستند و بنا بر این چیزها نیستند میدانند که کسی که رفت باز نمی آید پس این
حرکات برای چه لیکن از زبان مردم رهائی نمی شود و زبان مطعون میسازد و شما بفضل الهی میلها دیده اید و تماشا ها
کرده اید و سوای این بیشتر هم تجربه یک پدر و عمو میسر نیست مثل دیگر بچها گاهی بی اختیار نبوده اید روح شما روح آدم بود سالها ست
بلکه از وهم چند قدم بیشتر باید که من بپاس خاطر این طفل که از دیروز بگردن من چسپیده است میروم و آقا صاحبان بپاس خاطر
من تمام شد این مطلب انشاء الله العزیز وقت عصر من هم می آیم **رقعه ۸۴** خواجه بخانقاه فهم رسا و سجاده نشین ارباب عقل
و ذکا سلمه الله تعالی بعد تمنای ملاقات شریف مخفی نماند که بتاریخ یازدهم شهر حال روز دوشنبه نوشته الفت سرشته با دو
مسوده مرقوم هشتم شهر مذکور و دیروز که دوازدهم و روز سه شنبه بود صحیفه دیگر مرقوم ششم با دو مسوده دیگر هر دو بزبان عربی رسیده
مسرور ساخت خواسته بودم که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستم لیکن دیروز صاحب عالم بهادر بسیر فیض آباد تشریف
برده فقیر هم در رکاب بودم از جهت فرصت آن نشد که دست بقلم زنم امروز دو مسوده فارسی ترجمه نموده درین
لفافه پیچیدم دو تای دیگر که باقی ماند فردا یا پس فردا خواهم دید نوشته بودید که قریب پانزده خط فرستادم
ازین که در راه ضایع شوند مجبورم چه میدانم که چه خاک بر سر خود بریزم صورت اینست که من این معامله را می فهم اصلا در تحریر
شما را القصور نسبت نمی توانم کرد همین است که هرکارهای ڈاک نرسانیدند و این چه حرف است خاک بر فرق
دشمنان خود بریزید سر شما را من قابل تاج جواهر نگار میدانم دیگر آنکه مرا نیز خطی بخواجه امیر خان صاحب نوشته در ڈاک

ورداک انگریزی فرستاده بودم دیروز جواب هم آمد از خط مذکور در باب شیخ کرشاه علی در کالپی است امیر صاحب حال وحم
آورده شاید چند کس را با خود متفق ساخته بطور چنده چهار روپیه ماه بماه مقرر کرده اند و اراده دارند که بنصیر الدوله
هم سفارش کنند و احوال لشکر برین نمط است که زبانی چوبدار صاحب کلان دریافت شد که در دو سه روز کوچ به لکهنو
میشود و در رقعه آغا صادق صاحب بدین مضمون بود که پس فردا کوچ بلکهنو است و الله اعلم بالصواب لیکن اینقدر رسیده ام که حالا
سوای لکهنو هیچ طرف کوچ نخواهد شد اگر چه یاران تعریف زمین فیض آباد بسیاری کنند لیکن بیت الخلای
لکهنو را به از عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتی که این آباد بود و لکهنو ویرانه باز هم لکهنو را پسند میکردم کسانیکه این
شهر را می ستایند شعور ندارند زیاده خیریت **رقعه ۸۵** سرآمد خواجگان عالی شان خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی بعد
اشتیاق با واضح باد که امروز که بستم شهر حال است بعنایت الهی بدائو دیور کوچ شش کروهی بطرف لکهنو اتفاق افتاد
و چنین قرار یافته که از ینجا در شش روز بلکهنو برسیم امروز جمعه است از فردا که شنبه است شش روز حساب باید کرد
اگر خدا خواسته و بروز پنجشنبه آنجا خواهیم بود مرضی جناب عالی نبود که کوچ بکنند صاحب کلان بپاس خاطر کوچ خود هم
تعجیل کرد خدا جزای خیرش بدهد **رقعه ۸۶** نهال بوستان شرف و جلالت نصر کم الله تعالی امروز بخدمت
آغا صاحبان احوال شادی همشیره خواجه قمر الدین نوشته شد چون مجمع بسیار کم است ایشان را بپاس خاطر تشریف خواهند آورد
لیکن بروز پنجشنبه رفتن صاحب بخدمت ایشان ضرور است خلاصه من هم تا فردا می آیم بطوریکه مناسب باشد بعمل می آرم
و شاه کروزی نومسلم پسر جکاوری سنگه نانک شاهی سه جزو اخیر جار شربت نزد من رسانیده بود نداز رستم باید گرفت
رقعه ۸۷ زنده کن نام سعدی و نظامی خواجه امامی سلمه الله تعالی دو روپیه و دو لفافه نزد ان معدن فضل و کمال میرسد
گرفته یک روپیه در قرض خود که برای آن هر دو مغل از دوار دمسافر راه مکه آورده بودید بگیرید و یک دیگر بمرزا محمد شفیع برسانید
و امروز بعد عصر وقتیکه دو گهری روز باقی بماند بعد از کار گذشته در دالان پایین پانزده دیگ برنج تا اخیر بر بونده نشنید
هرگاه خیرات علی خدمتگار خدمتگار آصف الدوله بهادر که صاحب هم او را بخوبی می شناسند بیاید یک لفافه ازین دو لفافه
که عبارتش عربی است بنامبرده بدهید و بگوئید که در گهری اشرف آباد داخل شده خانه حکیم میر صادق را بپرسد و از
خانه حکیم مزبور خانه مولوی غلام ضامن صاحب را دریافت نموده این لفافه را بدست مولوی صاحب ممدوح بدهد و جواب بگویند آمده بخدمت شما گزارش دهد و صاحب را لازم است که از دو گهری روز باقی مانده تا وقتیکه تاریکی
زمین تا آسمان را بگیرد و نوبت احتیاج قوت باصره هر ذی حیات باعانت چراغ و مشعل برسد بیرون نشسته باشند در
عرصه تعیین ست که نامبرده موافق قرار داد خود پیش شدت احتیاجی که دارد خواهد آمد و لفافه فارسی را پیش خود نگذارید
هرگاه آمد که بر صدای ابجدان بعضی از مقامات که بزعم خود خوش آواز و عازم فرخ آباد و متوقع خوشنوائی خود برای
تحصیل سرست باید تفویض او باید نمود و هم بگوش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن جناب عالی بخانه صاحب عالم نیست
از وقوع این امر پیش کسی بزبان نباید آورد زیرا که این مردم قاعده دارند که خبرها را شنیده جا بجا المجالس انتشار
میدهند مبادا انحال قال جاسوسی بگوش رئیس برساند و موجب تکدر خاطر نازکش شود و اگر بخدمت قبله و کعبه هم

این خبر عرض کرده باشند و از این قدر باز عرض بکنید که بر زبان نیاید هر چند میدانم که بر منع کردن ما موقوف نیست خود بخود دلشان نخواهید گفت لیکن چون از قبیل اسرار نیست شاید بمقتضای بشریت در عالم اختلاط بزبان آید پس آنگاه بمودت از بیخبری تنبیه است

رقعه ۸۸ بزاج اقبال مندی خواجه امام الدین خان سمرقندی دریافت نمایند که دیروز وقت شام بیچو یک رقعه و یک کاغذ فرین بهر چند کس در تقدمه زرین که امانت نزد لطفی بیگم بود آورده چون شما را آنجا نیافت نزد عمو صاحب شما گذاشته رفت یقین که شب بملاحظه شما در آمده باشد معلوم نیست که شما کجا رفته بودید شاید بجهر کرداعی شده باشند والا عادت شما نیست که جای بروید و من امروز دوای دیگر شروع کرده ام چهار روز این را هم می‌خورم بعد از آن آنجا آمده بنای آمدن خالصاحب شغل می‌گذارم و فردا در حضور پرنور مجلس تعزیت امام علیه السلام است صبح ارشاد شده بود که بخواجه امامی بنویسید که فردا با هر دو برادر خود چهار گهری روز بر آمده اینجا برسند عرض کردم که خواجه امامی درین مجلسها کم میروند فرمودند که این چه معنی دارد که آدم در مجلس تعزیت سید الشهدا حاضر نشود و در خانهٔ ما قاعدهٔ سنت گرگی سب اصحاب نکنند گفتم خواجه امامی این همه تعصب ندارد و اگر کسی بدگوید بد هم نمیبرند چرا که ایشان کار با جناب امام علیه السلام دارند اگر کسی بد خواهد گفت برای خود را خواهد یافت یقین که مرد بالیاقت این حرکت نخواهد کرد که علی رؤس الاشهاد تبرا کند و از آدم رذیل مقام شکوه هم نیست بهر صورت ایشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسله قال و مقال با حضور حالا بشنوید که فردا هر دو فیل و دیگر سواریها برای آوردن مرثیه خوانان و کتاب خوانان وغیره خواهد رفت درین صورت هیچ سواری خالی نیست که نزد شما برسد پس لازم این است که شما و خواجه عبد الله که یکجا در میانه باشید و خواجه اسمعیل خان را بالای اسپ عمو صاحب خود سوار کرده چهار گهری روز بر آمده اینجا برسید آخر روز از اینجا هر سه برادر بالای فیل خواهید رفت فردا بهر صورت آمدن ضرورست زیرا که حضرت خود فرموده اند در نیامدن گمان تعصب خواهند برد و سوای این مکروه است که در مجلس رقص باید آمد و در تعزیت کناره باید کرد

رقعه ۸۹ رقعهٔ دیروزهٔ شما خواب بود لیکن بخت سعیدی و طالع حمیدی غلط بوده است ازین جهت که بخت موصوف است و سعید صفت آن و همچنین طالع موصوف است و حمید صفت آن و ضابطه نیست که صفت و موصوف را در یکجا مضاف سازند بخلاف فارسی که آن جا بخت سعید من صحت دارد و طالع حمید من نیز و در عربی قاعده این است که هرگاه صفت و موصوف را می‌خواهند که مضاف بچیزی نمایند موصوف را مضاف ساخته صفت را بعد از آن ذکر می‌کنند و الف لام تعریف بر صفت می‌افزایند مانند بختی السعید و طالعی الحمید و الف و لام بر صفت برای آن است که در صفت و موصوف مطابقت ضرورست چنانچه در بحث صفت و موصوف شما هم خوانده اید درین مقام هرگاه بخت مضاف شد بضمیر متکلم ظاهرست که از قید نکره بر آمده معرفه شد پس صفت را بمتابعت موصوف معرفه باید ساخت لهذا الف لام تعریف بران زیاده کردند این مقدمه را بخوبی ذهن نشین ساخته آینده در تحریر رعایت آن می‌کرده باشید و کاری که شروع کرده اید آنرا بخوبی باتمام رسانید دیگر آنکه فردا شما هر سه برادر از دو گهری شب بیدار شده و رخت پوشیده نماز گزارده بنشینید من دم صبح آنجا خواهم رسید و شما را سوار کرده

رقعه ۹۰ انتظار سواری حضور که بعد یک لمحه خواهد آمد خواهم برد در رقعه ۹۰ از روزی که گذشت که سفید برای فرزند صاحب بتیار بودم

بودم غرض من نبوده است که این چه کباب و نعمت عظمی است بلکه مقصود من این بود که در یک و نیم آثار گوشت همگی دو دولیه روغن بود با وجود قلت روغن این قدر چرب بود که گویا فی آثار از نیم سیر روغن هم زیاده دارد همین گزارش باید که دو دو دیز نثار علی آمده بود گفت خواجه حسین سه پاو آرد و یک فلوس نقد هر روز میدهند و یک روپیه که هر دو هشتی غلام پدرم ماه بماه میرسانیدند از باعث وصول نشدن تنخواه شان آن هم نمیرسد و سوای این یک آس کر به از جای نمی آید بر احوال بیچاره دلم کباب شد آخر رقعه بمیان اکرام احمد خان صاحب نوشته دادم بیجره و یه داد ند خدا جزای خیر دهد مقدر را چه باید کرد و مادرش خود بخود دختیه بپای خود ز دو الا قبله و کعبه حق در پرورش او مرکوز خاطر داشتند بالجمله دیروز غزل دیگر گفته شد این است

غزل

دو رخ نمونه ز دل پر شرار ماست

بتخانه به ازین اگر این خانه خداست — پیدا نشان ناقه نه واز هزار سال — ربطی میان گوش من و ناله درا نیست

قربان عدل ایزد یا لم که جا بجا — خلق از غمت هلاک شد و منهم قضاست — سوزن برون میار مسیحا که پا بدست

دست غم کسی بگریبانم آشناست — ای تیغ آبدار کسی زود دست — گر فخطاب کوچه او زنخ کربلاست

تا بد ز کوچه خم زلفت گذار گر دها ها — بوی هزار نافه ختن بهره بسا نست — که خون بدره بستر ز که ایجنتل و قتیل

تنگ آمدم ز دست تو آه این چه ماجراست

رقعه ۹۱

معلوم نیست که مسوده گوشت آهوی که نوشته بود بدر برد ز همراه برد بدیا همین جا فراموش کرد بدد جناب قبله و کعبه امروز بخانه نصیر الدوله بهادر رفته بودند بایه هر گاه تشریف آنجا برند عرضی میر منو صاحب باید داد تکفل این مهم تفویض بهمت صاحب است و در مقدمه دعوت خان صاحب اگر دیروز گفتگو طی نشده باشد امروز طی باید کرد و هرچه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد از آن روزی قرار داده آید و من باز سه نهار روز دوای هست که آن را تخصی این نشان داده پیر لی ربح است لعد مالیدن در بدن گزنده نیست استعمال خواهیم نمود و مفرد نا شجرة الامانی هر قدر که خوانده ابتدا از اول تا آخر بطور خود در بیکاری ملاحظه باید کرد و امروز آخر شب که ختم شد این غزل بخاطر رسید

غزل

منم که ناله مرغان گلشن آموزم ✤ بروی خاک به بسمل طپیدن آموزم ✤ زبسکه دشمن جان و دل خودم هر دم ✤ جفای تازه بان چشم پرفن آموزم ✤ عجب مدار ز بیتابی من ای شبنا ✤ که طرز کشتن خود ابرمن آموزم ✤ نخست بلده ملک حجاز را بخرد ✤ نشیخ کعبه اگر دین برهمن آموزم ✤ چنان بنا طلب افتاده ام بوادی عشق ✤ که سوی برق دویدن بخرمن آموزم ✤ اجل بگردم لعبی دا اگر نگرد داگر ✤ باهل تعزیه انداز شیون آموزم ✤ از غم آن نشتر نگاه مدام ✤ گشودن رگ جان را برگ زن آموزم ✤ قتیل

رقعه ۹۲

نوشته اید که این شعر بوستان سعدی لفظ چه دارد

شعر

اگرچه شاطر بود خروس بجنگ ✤ چه زند پیش باز روئین چنگ

صورت این است که این شعر شعر سعدی لیکن در بوستان نیست بلکه در گلستان است زیرا که هر گز بوستان درین وزن نیست بلکه در وزنش این است فعولن فعولن فعولن فعول بنا دلش همین بیت است شعر

بنام جهان دار جان آفرین ✤ حکیم سخن در زبان آفرین ✤ معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در طفولیت نیفتاده اگر این بیت بگوش شما میرسید واین تردد نمی شد که نظم است هر گز این قدر به مطالعه و ممارست در آنکه اینها بای نظم سوای دیوان شاعر که قصیده و رباعی و مخمس و مسدس همه میان داخل است مثنوی می باشد و مثنوی از ابتدا تا انتها در یک بحر واقع می شود و در گلستان اشعار مختلف الوزن می آید بهر صورت این شعر در گلستان است

رقعه ۹۱ قتیل
رقعه ۹۲ قتیل

اول مصرع ثانی آن جیم فارسی مکسور واقع شده که بمعنی استفهام می آید نه چه بر وزن مه معنیش این است که هرچند خروس
در جنگ چالاک است لیکن پیش باز چه طاقت دارد که پنجه بروی من خود تواند زد در جناب قبله و کعبه یکروز پیش من هم معنی
این شعر فرموده بودند لیکن نه در مقام خوبی این معنی بلکه از روی تمسخر ملاهای مکتبی میگفتند که بعضی ملاها این شعر را باین صورت
میخوانند من دیروز این را فراموش کرده بودم بخیال رسید که شاید کدام شعر بوستان مشتمل برین لفظ باشد که من بخاطر ندارم ازین
شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر صحیح و آنچه منظور صاحب است ازین لفظ بر نمی آید بالجمله برای شما چه نقصان وارد
فقره دیگر تحریر نموده بفرستید و برای مقدمه معلوم هرگاه من می آیم تجویز می کنم دیگر آنکه عرضی میر منو صاحب القبله و کعبه نیاز داد
که نزد نصیر الدوله بهادر بهر دو این وقت رقعه میر منو صاحب آمده بود نوشته بودند که عرضی من اگر نزد نواب نصیر الدوله بهادر
رفته باشد که خیر انتظار جواب بکشیم و اگر هنوز همین جا باشد چندی در فرستادن آن توقف باید کرد که من فردا که پیش نور میروم
هرگاه از انجا بر می گردم مصدع خواهم شد بنا بر اطلاع همین وقت نوشته شد ازین اندیشه که مبادا فردا جناب قبله و کعبه سوار
شوند و عرضی بصاحبزاده برسانند و طرف ثانی از اتفاقات بحضور بفرستد و از انجا دستخط شده بیاید و صاحب عرضی حضور
طلب گردد و سطح بار نمودن او خجالتها بکشند و برین عرضی موجب خنک زنی مردم شود **رقعه ۹۳** احوال مشاعره
بر شما معلوم است که چون روزهای موسم زمستان کم عمر است و تا فارغ شدن مردم از طعام و طی کردن مسافت تا باینجا انعقاد
پذیرفتن صحبت سه پهر میرسد ازین جهت صحبت دیروزه بضعف کشید جا بجا در واز باند شده بود حجره میر صاحب خفیف و لطف
خوشگوئی بدستور بوده است تمام جسم مبارک ایشان رعشه داشت و آواز هم کسی نمی شنید لیکن من خدا که غزلها خوب گفته
بودند احوال آن کس دو ماه معلوم شد شما را باین هرزه جا ها چه کار است آمده که بیاید حرف نباید زد و اینها
عادت حرف زدن با اهل بازار دارند این ما در مجمع را اول عموی شما بعد از ان پدر شما باین پایه رسانیدند که حالا پس
کرده می نشینند دیگر اینکه بندگی صاحب بخدمت آقای مهربان رسانیده شد گفتند چه شد و که اگر امشب هم ایشان همین جا
بیایند گفتم باید دید خلاصه وعده درمیان نیست آمدن و نیامدن موقوف بر طبیعت صاحب است دیگر آنکه آغا صاحبان افسانه
زعفران پری که تصنیف شما در فارسی است طلب کرده اند بدست بیچو بفرستید **رقعه ۹۴** دیروز طرف عصر هم رقعه شما
آورده بود چون آن وقت صاحب در استراحت بودند و یکدو کار دیگر متعلق او بوده است حواله کدام زن خدمتگاری کرده
زن مذکوره آن را بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم شد که از انجا کدام بچه برداشته برد و بمطالعه رسید خلاصه تحریر این
بود که بر پرزه رقعه که صاف صاف نوشته بودید عبارتش خیلی چست و درست و نجیب بود و اصلاح جناب بر مسوده معلوم نیز
دیده شد هزار آفرین بر ذهن وقاد و سلامت طبع و استقامت سلیقه شاگردیهای صاحب همه است بود سوای یک گمان
که غلط محض بود یعنی نسبت آن به میر حیدر علی زیرا که میر منو بر باین منصب نمی تواند رسید و اگر برسد هم از قدرت الهی چه بعید
لیکن بالفعل خود از روی او باین مقام نمی تواند رسید حالا مفصل بشنوید که این مسوده را لاله امرت لال درست کرده اصلاح
از من گرفته بودند من بعد صاف نموده برای ملاحظه من فرستادند من بایشان نوشتم که این مسوده صاف شده را پیش خود
نگاه داشته ام صاحب منقول عنه پیش خود دارند بر کاغذ دیگر نقل آن بر دارند من بعد بخاطر رسید که امتحان قوت

رقعه ۹۳

رقعه ۹۴

قوت قلم شما باید کرد پس بی تامل نزد شما فرستادم لب بسطر اینکه باید که وغل حسب شما همه بجا بود تخصیص این فقره که از کلک سحر
نگار شما ریخته چه قدر خوب آمده است هر لب سرپای تهیدستان ازلی گویان برخود چیند و این فقره هم لائق مرحباست و سوم
استعمال مجاز تحریش چشم بی نور سلطنت امور ساخته و بجای لفظ خصوصا لفظ سیما چه قدر خوب نوشته اید این یک لفظ برابر هزار
لفظ بلکه هزار فقره است شما می دانید که من پاس خاطر کسی ملحوظ ندارم عیب آدم را مانند آینه برروی او میگذارم درین مقام صبر و
تحمل ندارم من خود این مسوده را دیده بخدا که شکر ایزدی بجا آوردم شما هم شکر بسیاری ادا بکنید لیکن باین قدر مغرور نباید شد
بلکه خود را نادان محض و طفل مکتب دانسته عرق‌ریزیها باید کرد تا بمقامی برسید امروز خاطرم از طرف شما مطمئن شد و لفظیکه بفهم شما درست
نیامده بود آن لفظ لفظ صباست مسوده نزد شما می رسد ملاحظه باید نمود دیگر فقره‌ها هم که نوشته اید پاکیزه بود مردم لکهارد...
صرف می کنند شما مفت این همه ولتهارا می برید و این شیوه شیوه قطاع الطریق است **رقعه ۹۵** خواجه امامی جعفر صاحب
سلمکم الله تعالی شخصی اصلاح شما بر مسوده معلوم نمود خیلی معتقد شما شده است شما نیز او را بخوبی میشناسید از مخالفان نیست از زمره
خیرخواهان ما و شماست مرد است بسیار قابل و صاحب فهم درست سوای آن شخص اول که مسوده اش را اصلاح کرده اید خلاصه
چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجه صاحب بفرستید که این هم اصلاح بکنند حالا من بشما میگویم که این مسوده
را خوانده بی تامل قلم روان بکنید اندیشه نباید کرد و این مرد را امتحان شما منظور است باجازت من هرچه من بگویم
بکنید و همین شخص امروزی می خواهد که مسوده اصلاح شده را برای نقل بگیرد من برای اینکه مبادا اطراف ثانی شنود
و ملالی در دلش راه یابد ندادم لیکن این عزیز خود خواهش کرده است مضایقه ندارد و صاحب مسوده اول هم از دوستان
صاحب است اگر می بیند خورسند میشود لیکن باین صورت چه ضرور که از نه کار بیخبر باشد و مسوده اصلاح شده با نام
مصلح دفعه بار برسد تمام شد. الیوم لفقت مکتوبکم فی خطی ... ارسلت الی امرت لال فقد ارسله الی المولوی صاحب
و ایضا ارسلت ظرفا صغیرا من الطین لاجل عمکم الخواجه و زید خان صاحب فتاخذ من بهجو ندست الظرف معلوم عند عمکم و
تناوله الیه فان الماء یبرد فی الظرف الطینی و یکون اسم طلحون این دو غوراین مسوده را نوشته است شما در همین طرف مدت
بیجوا از خانه امرت لال برگردد و اصلاح بکنید و جواب بهجو نمایید و مضت ستة ایام لم تصل مسودتکم الی فمجرد تواحد یا من طبعتکم و ارموا
تبلیغ منی آداب الجناب جدکم **رقعه ۹۶** این مسوده را عزیزی پیش من آورده گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم
من فرصت کجا دارم الحاح بسیاری نمود گفت که یکی از شاگردان خود بگویید که درست کرده بدهد لهذا نزد شما فرستاده شد
باید که آنرا بطور خود هرجا هرچه در خاطر بگذرد نوشته درست بکنید من آنرا ملاحظه خواهم کرد هرجا که تحریر صاحب مربع طلب خواهد بود
آنرا نگاه خواهم داشت و هرجا که حق بدست ظرف ثانی خواهد بود جانب او را خواهم شد و شما را اطلاع خواهم کرد **رقعه ۹۷** در
دنیای لطافت میرسد بنوعیکه دیروز نوشته ام میر رضا علی باید داد و آن کاغذ دیروزه را اگر اصلاح کرده باشید
بفرستید که مالک تقاضا خواهد کرد الیوم جاء الیه محمد علی و قال ارسلت النسخة الموسومة بنهر الفصاحة بصحابة خادمی الی الخواجه
امامی و هو طلبنی عنده لامر قلت لای امر قال لا اعلم لم طلبنی الآن اسئل عنکم انتم تقولوا لم طلبتم السید هو یجیء عند
کم الیوم وقت المغرب او غدا و ایضا جاء الیوم مکتوب المولوی منیر علی باسمکم ارسلته الیکم بید السید محمد علی تو دیده نماند

که در اول تحریر این رقعه میر محمد علی ارادهٔ نخاس نکرده بودند این وقت عازم شدند و رقعه را تفویض ایشان نمودم کتاب را آدم من خواهد آورد **رقعه ۹۸** کاغذ غزلهای من که دیروز بدست خواجه رحمت الله خان فرستاده بودم اگر نوشته باشید حوالهٔ آدم من بکنید والا همین وقت نوشته نفرستید و این جزو اشعار میان مهر تجلا و یک تختهٔ کاغذ ساده بندوی هم گرفته پیش خود نگاه دارید که بوقت ضرورت خواهم گرفت و خط والد خود نیز که اسمی من بود گرفته بعد مطالعه بشوئید باید رید یا هر چه بخاطر رسد و عمو صاحب خود را بگوئید که سه غزل از غزلهای قدیم بخواجه رحمت الله خان بدهند که در مشاعره بخوانند لیکن یکبار خود هم از زبان خواجه صاحب موصوف بشنوند **رقعه ۹۹** ازین غزل شما معلوم است که طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعر است لیکن بسیار متوجه این نباید بود چرا که لذت این بی پیر آدمی را از تحصیل علوم شریفه باز میدارد گم گفته باشید مضایقه ندارد و قتیکه قدری عربیت بهم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت ممیزه پیدا خواهد شد آن وقت تعلیم اسرار این فن هم عمل خواهد آمد این هر دو خط را حوالهٔ میان امیر محمد که آن شما را زبانده آمده بود تهیه گاه بیاید باید نمود یقین هست که برای گرفتن قرباشش مرزا مغل خواهند آمد **رقعه ۱۰۰** دو غزل تازه که دیشب اتفاق افتاده در همین کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان باید کرد و این بیت را که یک مصرعه اش این است **مصرعه** شکوه بهر چه از آن شوخ پریزاد کنم + در حاشیهٔ دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید فرمود

غزل اول

سبزه زاری سیر لاله زار آمد — طپیدن دل پر خون ما بکار آمد
نشسته چو کس دم مرگم ز قتیل کوی تو — دل ستم زده نالان ز کوی یار آمد
زآه سرد چو گل شد شگفته خاطر من — مرا گمان که نسیمی از آن دیار آمد
صدای ناله نمی آید بگوش اسیری — دو دیده تا سوی کوی خود آن نگار آمد
دمی که رفتی و آن جان شد روان ز تنم — چگویم این که چه بار تن نزار آمد
بود بگردن این طفل خون من که چنین — ز ملک گریه کنان بر سر مزار آمد
فتاده لرزه بر اندام عاشقان در حشر — بمجمعی که **قتیل** سیاه کار آمد

غزل دوم

بر دل نگاه او وقت می کشد تنها — گرد کار خود چشمش از نهفته دیدنها
تا گلی بدنبالش جا بجا دوم اکنون — همچو نقش پا بجا ها وا رسیدنها
من فدای این تمکین کز ادب نگوید او — نیست هیچ بلبل را رخصت طپیدنها
گر ز بس نغش عنبر بیست از سیری — بهر گشتنم باشد این سپاس چیدنها
میکند نصیب من خنده گل و نیز — از غم گل اندامی پیرهن دریدنها
میجهد دلم بسمل بهر آن مکر دارد — مرغ روح ناکش تا عرش پریدنها
آنکه می قتیل بکن شاد شد **قتیل** امروز — در غمای من وا رد شوق لیک بدنها

رقعه ۱۰۱ فردا خطی بعبارت صاف صاف اسمی مولوی منیر علی صاحب بالتماس روز مراعده بلکه ازین هم کمتر نزد من بفرستید باین مضمون که هر چند آن تحریر که در عرضه سابق بعمل آمد منافی طبع ادب پسند بود لیکن ناوقفی که نا قصان متاع خود را بکاملان نفروشند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند ازین جهت از جادهٔ ادب انحراف گزین بود امیدوار عفو است و فقرهٔ چند که در حق این هیچکاره چکیدهٔ قلم اعجاز رقم بوده است ذخیرهٔ مباهات در مجالس و محافل شد گو بنای آن بر تفریح اطفال باشد این قدر بعبارت دیگر نوشته اشتیاق خود را باید نوشت **رقعه ۱۰۲** شما از پیش خود رفتن آن طالب العلم همراه والد خود و برگشتن از منزل اول همراه پدر رو بکد و مطلب دیگر را شنیده بزبان عربی بنویسید با از جناب قبله و کعبه پیر سید این برای آن است که تا رسیدن من فصل در تحریر واقع نشود **رقعه ۱۰۳** امروز

رقعه ۹۸
رقعه ۹۹
رقعه ۱۰۰
رقعه ۱۰۱
رقعه ۱۰۲
رقعه ۱۰۳

امروز میر محمد علی مسوده خرم بیگ آورده بودند جابجا اصلاح خوب کرده اید دل بسیار خوش شد میر فرا بو ریم خیلی عذب البیان
صاحب هستند و خطا اسمی قاضی صاحب بعید مطالعه صمغ زده ملفوف خط خانگی روانه نمایند لیکن دیگری اگر انه بنید و در
برهان قاطع لفظ خوشنود که بمعنی رضامند است ملاحظه نمایند غرض من این است که درین لفظ بعد خای نقطه دار واو هم نمی نویسند
یا می نویسند پس اول دید خا و واو ببینید اگر برآمد خیر و الا در خا و شین نقطه دار باید دید بجاره عارضی بفضل الهی از سبب یک غذای
یک روزه رخصت شد و برای حرب قیماغ و گلاب البدن امروز شروع کرده ام باید دید خدا این حرب را از اشتها شما دور دارد که چه
چیز است رقعه ۱۰۴ فردا انگریزی با جراکه از اغذیه فضلی هند وستان است برای صاحب خواهد رسید قدری انتظار باید کشید
البته بلباس وزیرامده فرستاده خواهد شد و برقچه گلیم باقی در رشتم بی بر سنگیر و مسوده عربیه اگر نوشته باشید بفرستید رقعه ۱۰۵
سه خط سربسته و یک خط بی لفافه نزد صاحب میر سید خط بی لفافه از طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی ملا زمان شریف در خط
فقیر بود باید خواند و سه خط دیگر را نزد خود گذاشته دو خط که یکی اسمی مولوی صاحب علی صاحب است و دومی اسمی میان علی حسین
است به ایشان باید داد که بدو ان مولوی صاحب ممدوح رسانیده کلای که سر در جانب اطفال را درس میدهد بگویید که یکی برای مولوی
صاحب است و یکی دیگر برای میان علی حسین صاحب میرزا صاحب فرستاده اند و اگر ملا بدروازه نباشد بخادم حسین یا تفضل حسین بگویید
و اگر اینها نیز نباشند صیل را طلبیده بگویید که میرزا قتیل این دو خط داده اند یکی برای میان علی حسین است و یکی برای مولوی صاحب لیکن
حسین بیگ یا رحیم بیگ را نیز با آنجا همراه ایشان باید کرد و فدغن باید کرد که این هر دو خط آنجا رسانیده بازنزد آنصاحب بیاید و نگاه دیباید خط
میر نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان است با او باید داد که رسانیده خود بخانه خودش رفته رخت نو برای پوشیدن من بیارد و دو زیر
دیگر فقیر با اسعاف باید داشت بعد ازین می آیم و تدبیر آوردن خالصاحب بکنیم رقعه ۱۰۶ محمد جمال باورچی بحضور عرض کرده بود
که در ایامی که ملازم نواب ضابطه خان بودم سوای مرغ پلاو هیچ نمی پختیم همین قسم چند باورچی دیگر که بودند یک یک پلاو هر یکی می
پخت و مقدار هر طعام زیاده از یک و نیم آثار برنج نبود حکم شد که فردا همین پلاو بپزند بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که از طعام فقط
خود سا صبحی برای آن قبله خواهیم فرستاد و از فضل الهی امیدوارم که چهار گهری روز بر نیاید که طعام آنجا برسد لیکن با زهم انتظار ضرور
است رقعه ۱۰۷ بیاض آغا صاحب که غزلهای تا امروز در ان نوشته شده بخانه آشنائی سنعقار رفته است لیکن بالای بیاض
از همین دو بند نوشته شده حالا صاحب را می باید که درین هر دو بند نظر بکنید بر هر غزلی که من صاد کرده ام آنرا در دیوان بنا بد نوشت
و به هیچ خالی از علامت مذکوره باشد بی تامل در هر ردیف بنویسید رقعه ۱۰۸ این وقت دفعه بخدمت آغا صاحبان که در غزلها نوشته
تفویض آدم خود نموده ام تا سیره بخدمت تشریف می آرد صاحب زود بر نقل این غزلهای تازه بر دارید و کاغذ مذکور با آدم من پیش
که با آغا صاحبان بگرم برساند و تا وقت نقل کردن غزلها آدم را نباید گذاشت که جائی برود دیگر از سوانح این که وشتیه یا امرت لال
بیچاره مرد و امروز موافق عقیده خود حواله آتش گردید بیچاره خیلی در غم بدیر خاک غم بر سر می کند من این بیچاره را بسیار دوست میدارم که
از اخلاص کیشان صادق الوداد است خدا این را غم صاحب از اده تعزیت دارید اگر اتفاق افتد از همان راه آمده صاحب همراه بگیریم اطلاعاً
نگاشته آمد رقعه ۱۰۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی من این وقت از سبب قال و مقالی که آسمان دارد ردنی توانم آمد وقت نماز ظهر
یا عصری آیم و اگر همین معامله است مجبورم و از دالی دیگر روز که پیش نجو است هفت کیله و چهار بارنگی بصحابت رستم اینجا باید فرستاد

وباقی با طفال باید داد کیله را شما هم بخشید میگویند که کیله کوچک بنگالی الاصل خیلی لذیذ میشود و آینده هر چه ازین قبیل
بیاید و من در خانه نباشم شما مختار صرف کردن آن هستید حاجت باجازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم که اگر چیز مطبوع
خوش طعمی خواهد بود حصهٔ مرا خواهید گذاشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد از و هم برای من خواهید فرستاد یا نگاه خواهید داشت
زیرا که انچه میدانید که مرغوب طبع فقیر است از هر جا که بدست می آید برای من میفرستید و نوید دیگر برای صاحب اینست
که مدتی پیش ازین چهار دیوان فقیر بخانهٔ میرزا جعفر صاحب نقل شده بود ازان جمله دو دیوان برای دوستی فرستاده بودند
و دو تای دیگر نزد ایشان بود ازین دو تای باقی مانده یک دیوان گم شد و یک دیگر در صندوق بوده است که بدست آمدنش از
بعضی موانع پر مشکل بود روز آن دیوان گم شده از جای بدست آمد در میان این دیوان بعضی غزلها هست که شما ندارید انشاء الله العزیز

رقعه ۱۱۰

فردا یا امروز می طلبم در دو سه روز نقل آن باید برداشت یاده خیریت رقعه ۱۱۱ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی اینوقت
آغا صاحب را تکیه و مسند در کار است بحضور قبله و کعبه عرض کرده همین وقت تکیه و مسند حواله آدم آغا صاحب باید نمود که اسباب
خواهد ام اگر چه یکروز اول میبایست که آدم بیاید لیکن بهر طور که باشد همین وقت باید داد رقعه ۱۱۲ امروز از هوای گرم رسیده

رقعه ۱۱۲

دعا خواهد ملت لیکن نخواهد بقایم برهنه نشسته خود چندان دشوار نبود لیکن غسل بعد ازین بلای عظیم است مگر اینکه مغلی چهار کلاه بخشند
آمده بود بندگان اقدس چرا مبلغ اینند که من این چیزها را دوست میدارم از راه لطافت طبع یک کلاه من هم مرحمت فرمودند
من بعنایت حضور بعید از ادب دانسته گرفتم چون خودم نمی پوشم برای شما فرستاده ام اگر چه در حق شما هم روا نمیدارم لیکن بهر صورت
نزد شما میرسد خواه بکار خود آرید خواه بکسی ببخشید بهتر اینست که بکسی ببخشید رقعه ۱۱۳ از رقعه دیروزه احوال ساختن طالعهم
دریافت شد بهمه کم قدر دان روزگار همه سیدان نکته دانی کو بد ریوزه باشد با اولاد خود همین حال دارند اگر چه دولت تعلق
بخت و اتفاق دارد لیکن بظاهر باعث افلاس همین حرکتها میشود دولتمند زاد هایکه با اولاد خود این شیوه پیش بگیرند آنها
نیز داخل همین جماعه هستند چنانچه بی ننگ و عار اند بلکه آنها نیز همین حال دارند که اقربای خود خوبی لحس و چند درخت را که اشته

رقعه ۱۱۳

جای دیگر میبرند و بزعم باطل خود خود را به از شهریان میدانند دیگر آنکه دو روپیه رسم بخدمت می آرد یکی بشاه علی اربابان
باید داد و یک دیگر بآن میر و نان کور باید رسانید و نهر الفصاحه از شاه کوری طلبیده بودم گفت که در دیدهٔ العمر نام نهر الفصاحه شنیده ام
خواجه امامی را هم میشناسم بهر امتحان عظیم گفتم در سخن شناس میباشند گفت خدا داند و جز و دان فقیر که پیش صاحب است هر گاه بهم رسید باید داد
رستم کار دیگر و پیش دارد رقعه ۱۱۴ امروز خط برای میر نصیر الدین محمد صاحب نوشته وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود فرستاد باید تا مستلزم

رقعه ۱۱۴

که فرستاده روانه کرده اید و مسوده عربیه هنوز باصلاح نرسیده بعد مطالعه درست نموده فرستاده خواهد شد معلوم نیست که آن سید حسین خان
دیوان را رسانیدند یا نه امروز دو غزل دیگر بخیال رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال میرزا خرم بیگ و سیف الله
خدمتگار را نوشته آورده اند باز و بخدمت شما برای اصلاح حاضر میشوند یا مصحوب خدمتگار خود خواهند فرستاد باید دید برای
اطلاع نوشته شد بی تامل اصلاح باید کرد اندیشه را بخاطر راه دادن خوب نیست رقعه ۱۱۴ اخوی خواجگان سلمکم الله تعالی
اینوقت لفظ کوز را که با کاف تازی و واو معروف و زای نقطه دار است در برهان قاطع ملاحظه نموده احوال آن باید نوشت
که بمعنی می آید کوز پشت بمعنی خمیده پشت مشهور است و در عوام کوزه پشت میگویند درینصورت یک های هوز زیاده

زیاده میشود معلوم نیست که این های هوز اصل هم صحت دارد یا در عوام چنین شهرت یافته شما نجوبی دریافت کرده باشید
دوریای لطافت رسید عرض من از تحقیق لفظ مذکور همین صحت و غلطی های هوز است که بمعنی خمیده و پشت با های هوز می اید
یا بغیر های هوز بادیگر معنی سروکار ندارم رقعه ۱۱۵ خواجه صاحب بلند مکان سلمکم الله تعالی کاغذ دیروزه بعد نقل
غزل ها به یقین که نزد آغا صاحبان مخدوم فرستاده باشید و دیشب من سپاری کشنیز حصه شما برده بودم و در وقت تقسیم حصص اشخاص
شخص سه های مجلس کرم سازان مرحمت شده بود دیگر فقط هر دو حصه یکجا کرده شد شما با هم بفهمید هر دو حصه علی المتساوی بود وازین مجموع نصف شما
بگیرید و نصف بخواجه اسمعیل خان مرحوم بسیار شاد و دلی هاری چهل حصه شماست معلوم نیست که خط اله آباد امروز روانه شد یا خیر و
فردا که عید است صبحی است برای یکدو ساعت نزد آغا صاحبان باید رفت لیکن اول خبر باید طلبید رقعه ۱۱۶ نگارستان صفت شما
صاحب زنگ ایوان بلاغت سلمکم الله تعالی خط دیروزه که آمیر نصیر الدین صاحب و مطالعه فقیر در آمد آفرین باید دید مادر شما که
بسیار خوب نوشته بود دیده بود و بمقام اول شک واقع شده بود آخر معلوم شد که من در خواندن غلط کرده بودم عبارت شما
صحت کلی داشت و این غلطی که از من اتفاق افتاد از برکات خط رشت آن صاحب است حق این است که خوش خطی بجانه و نعمای
بیشتر خط خوب بجمال الی البصیر ان عیدها بسفر باید و بسیار کم دیده میشود که منشی بلیغ با دیگر صاحب کمالی خط هم درست داشته باشد
لیکن چون شمار اصناعت ملالی مرکوز خاطر است میل آن بطور خود خط متوسط شکسته هم بهم سایند مضایقه ندارد و دیگر آنکه بعو
صاحب خود بعد سلام نیاز از طرف من بگوئید که نزدیک یعنی شبهه در بازار بسیار است جناب اسامی را اگر مربی ساختن مرگوئید
بسازند معلوم نیست که تا به سنگ دیروز سبو آورده بود یا خیر رقعه ۱۱۷ دیروز دلیها از دیگر چیز ها جدا کرده فرستاده شده و
سوای این هرچه بود از خاطر رفت حالا ترتیب قهوه و کشنیز می آرد تمام شد این مدعا بخانه تاج الدین حسین خان صاحب رفتن مضایقه
ندارد لیکن وقت دوپهر باید رفت زیرا که امروز از سبب عید احتمال نبودن ایشان هم بخانه قوی است بهر صورت وقت
دوپهر از وقتهای دیگر بهتر است موافق قاعده هر بنده خدا در چنین روز اول برای دید و وادید میرود تا آخر روز هر جا که
در میان است راحت خود را در ان میجوید مختصر اینکه درین رفتن نرفتن شما مختار آید لیکن رفتن بهتر رفتن می خیر باد اگر
ملاقات شد خوب است والا سیری هست و بهتر این است که یک رقعه کوچکی بدین مضمون برای خان صاحب نوشته و ملفوف نموده
وقت سوار شدن همراه ببرید مضمونش اینکه داعی نیازکیش برای تهنیت عید حاضر شده بود اگرچه دولت ملازمت نصیب نشد
لیکن حاضر شدن بدر دولت هم باعث هزار سرور است حق تعالی این عید و هزار عید دیگر مبارک کناد و اگر صاحب خانه آنجا
یافتید رقعه را بخانه رسیده مرخص و یا به خواهید کرد و اگر نیافتید حوالهٔ میر صاحب یا میان نجیب الله نامی یا آدم دیگر کرده برگردید
و آغا صاحبان هرگاه بخانه باشند خبر دریافته باید رفت دیگر خیریت بجناب قبله و کعبه مخدوم صاحب خود از طرف من مبارکباد
عید عرض باید نمود رقعه ۱۱۸ ازین بند غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل که قافیه آن خروشان و فروشان است
در دیوان بنویسید بعد از آن غزلهای این بند را ملاحظه بکنید بعضی غزلها تمام نوشته شده است و بعضی از سبب سهو
ناتمام مانده چنانچه برای همین جا خالی گذاشته ام پس شما را می باید که همین غزلهای ناتمام در دیوان همراه برده اشعار
غزلهای بند را با آن مقابل بکنید هرچه باقی مانده باشد از روی دیوان بر کاغذ دیگر نقل کرده مصحوب حامل رقعه مع بند بفرستید

این قدر محبت نیست دو شعر از غزل زمین نمی‌توانست چنین نمی‌دانست و یک مصراع از زمین دل خود ناشناخت بسیل خود را
شناخت باید نوشت و در غزل زمین نمی‌دانست مصرع اول یک شعر را تغییر داده‌ام شما هم همین صورت بنویسید حاجت
باظهار نیست عند المقابله معلوم خواهد شد رقعه ۱۱۹ خواجه صاحب من ظاهر لال بیگ را شما طرف گرده اید من از حالات
نامبرده خبر ندارم چرا که احوال آدم عند المعامله معلوم میشود یا در سفر شما بهتر می‌دانید که مدتی در سفر و حضر پیش شما بوده است
البته تقصیری کرده باشد که نوبت باینجا رسید بعقیده من احمق و تکراری بوده باشد لیکن خائن و دزد نیست مردی است
متدین دیندار خواه آقا هم نیست اگر بدانید که همین قدر گناه که بحث و تکرار می‌کنم جواب داده اید و اگر این عادت را بگذارد مورد تقصیر
نیست او را الفهمانم تا بعد از این هیچ‌گونه نخورد و اگر سوای این تقصیر شده است که از دل دور است بهر چه بدتر تنبیهش آدم‌ها
بسیار اند نخواهم اتشس داده، ولیش سیاه باید کرد و دیگری بجای او باید گذاشت و اگر چنین نیست تقصیرش معاف
باید نمود که آدم قدیم است و راز دار و خیرخواه می‌گوید که مرا بی‌قصور جواب داده اند گفتم تو غلط می‌گویی من هرگز باور ندارم
که فلانی بی سبب حسی التقصیر وار قرار داده جواب بدهد مفصل این احوال را بنگارید که چگونه است رقعه ۱۲۰ خواجه امامی سلمکم
الله تعالی چون تب و زر متصل برای دفع حرارت عرق لیمو دیدن جذب شد دیشب آثار بخار برای عیادت حاضر بود لیکن فضل الهی
شامل حال شد امروز در غذا پرهیز خواهم کرد دیروز شخصی چند تا [illegible] بسیاری لطایف هدیه پیش من آورده بود قدری برای
صاحب هم فرستاده شد چرا که مال فتوح تنها نباید خورد رقعه ۱۲۱ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی [illegible]
رفیق و گماشته میباشند که عرضی نشان بخط قاضی صاحب برای حضور پرنور در قلمدان شما است نزد شما می‌آیند و اراده ملازمت
جناب قبله و کعبه دارند لازم که با آئین شایسته تقریب نموده جناب والا [illegible] آماده سازند که ان شاء الله نامبرده قبول فرمایند
و این قدر هم ارشاد شود که مادر متقدمه با بو میا چند بدل سعی خواهم کرد دیگر آنکه مشار الیه می‌گوید که در مذهب هنود این ایام
میمنت ندارد دو روز دیگر در رسانیدن عرضی نزد مرشد زاده توقف مناسب است [illegible] دیر روز بخدمت حاضر
خواهد شد هرگاه که نحوست ایام زوال خواهد پذیرفت خود برای بردن عرضی عرض خواهد کرد رقعه ۱۲۲ پریروز و دیروز
بخانه ان شاء الله خان صاحب بسر بردم امروز باز بحضور آمده ام دو روز دیگر اینجا توقف است باز مائیم و لکهنو جواهر لال دبیر را
[illegible] و روپیه خرج راه داده [illegible] رخصت نموده شد دو خط هم برای دو کس [illegible] است لیکن هیچ نخواهد
شد باید دید چه می‌شود چهار روز خشخاش مالیده بودم امروز دوای دیگر شروع شده این را هم دو روز دیگر سوای امروز
می‌مالم اگر فائده کرد بهتر و الا هرچه تدبیر [illegible] عمل شما خواهم کرد رقعه ۱۲۳ از جزو دان من مسودات فقیر که صاحب
بخط خود نوشته اند برآورده نزد خود نگه دارید و باقی را حواله [illegible] نمائید و میر امجد علی از خانه شان طلبیده باید گفت که فردا
روز جمعه است بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری بدر دولت سلطانی باید فرستاد و نیز خوب خواهد گذشت
رقعه ۱۲۴ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فیل برای سواری میر [illegible] شما و خواجه حاجی و خواجه عبدالله سوار شده
همین وقت بیائید لیکن دستارهای سفید همراه باید آورد اگرچه اینجا احتیاج آدم نیست لیکن باز هم رحیم بیگ را در جلو باید گرفت
شب همین جا بسر باید برد و فردا صبحی هم همراه شما تنها سوار خواهم شد رقعه ۱۲۵ دیروز که [illegible]

رقعه ۱۱۹
رقعه ۱۲۰
رقعه ۱۲۱
رقعه ۱۲۲
رقعه ۱۲۳
رقعه ۱۲۴
رقعه ۱۲۵

در روز پنجشنبه بود نسیم بیگ از شکوه آباد رسید و بعد مطالعه عریضه استفسار کردم و خطا می آید ... هشتم فرمایش کتابهای
امامیه مثل حق الیقین و ترجمه شرایع سرانجام پذیرفتن اندکی دشوار است زیرا که اینگونه نسخ در همین ایام عزیز شده است میسر
کسی نمی رسید و حالا هر کس خریدار این چیزهاست اصل کتاب و هم اینکه گران تر بدست می آید مثل مثنوی ملای روم که در بلاد
ایران عصر دولت صفویه پای جدول طلا بر کاغذ ساده بخط آنمی قیمتش شصت هفتاد و هشتاد بود و در وقت شاه سلطان حسین
شهید که ختم السلاطین صفویه ست به هشت آنه هم کسی نمی خرید و یک روپیه گران میدانستند قدر هر چیز موقوف بر رواج است شنیده
باشید که همایون پادشاه چون بعد هزیمت خوردن از شیرشاه افغان دوباره در اکبرآباد جلوس بر تخت سلطنت کرد موافق
وعده نظام سقا را که وقتی پادشاه را از تلاطم دریا نجات داده بود نصف روز پادشاهی داد و جمیع امرا و اهلکاران را تابع فرمایش
کرد نظام برای اینکه یادگاری در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه و اشرفی از چرم ساخته بیارند وقتیکه ساخته شد وضیع
و شریف آنرا در بازار برده بمصرف در آوردند اهل بازار بلا تکرار بقیمت اجناس گرفتند خلاصه اینکه این کتابها مثل کتب دیگر بازار
بدست نمی آید اگر کسی بطور خود از ناداری یا از راه طمع بشرطیکه دو نسخه پیش خود داشته باشد بفروشد و هر فروشنده نسخه
ساده بر کاغذ سیمی که می آرد بست روپیه یا سی روپیه قیمت آن میکند و میگوید که این نسخه خیلی صحیح و محشی از نظر مرزا کاظم علی
صاحب شاگرد مولوی دلدار علی صاحب گذشته است حال قیمت این طرف ثانی همگی پانزده روپیه فرستاده نسخهاند کوره
مثل گلستان و بوستان و سکندرنامه و یوسف زلیخا خیال کرده فرض کردم که پول دیگر هم خواهد فرستاد لیکن بالفعل از همین مقدار قلیل هم
کار بر می آید به هر کیف من از روزیکه شما نوشته اید بچند کس گفته ام که از این نسخها هر نسخه که بهم رسد باید آورد بعضی از بزرگان دین
اقرار نموده بود که نسخه صحیح محشی از نظر خود و هیچ دیگر بزرگان گذشته را می آرم اینقدر گفته سکوت ورزیده است هرگاه مکرر میگویم و
اشتیاق مشتری بر او ظاهر میشود سی روپیه یا چهل قیمت آن خواهد کرد چون دلال و بایع هر دو صادق و از بزرگان دین اند
و در کمتر از قیمت تکذیب شان لازم نمی آید پس میباید که بلا حجت هر چه طلب نمایند بدهم نه از قیمت آن کم میتوانم کرد و نه وا پس
میتوانم داد زیرا که در هر دو صورت خودم ذلیل و بی اعتبار می شوم درینصورت چه باید کرد سخت مشکل است و قاضی صاحب
هم مجبور اند پیش ایشان یکدو نفر از شهر برای درس می آیند اینها با این کتب معرفتی ندارند لیکن بطرف ثانی هیچ نباید
گفت هرگاه نسخه بقیمت مناسب بدست خواهد آمد اطلاع کرده خواهد شد از زر قلیل فرستادن خریدار دل می ترسد که
مبادا کتابی بپانزده روپیه بگیریم و در نظر شما حال پنج روپیه باشد و تصحیح دیوان انشاالله خان بالفعل بهر دست ممتنع از این سبب
کاتب هر چه نوشته است با اصل مقابله نشد و دیوانیکه نزد مصنف است غلطی پیدا این دیوان ست مگر تصحیح آن در حالی صورت
امکان دارد که مسوده خود را [illegible] مرزا احمد [illegible] میان [illegible] بیرون آید و مرا از نو [illegible] پیدا نماید و این هم
زیرا که خانه مرزا احمد از خانه خاکسار [illegible] مسافت است [illegible] گاهی می آید زیاده از دو روز نمی ماند و سوای این از این جهت که چند روز
نقرس الم کرد [illegible] می آید و [illegible] نقیصه شده است از باعث آن شدید اطبا هم او را از تحریر و مطالعه شدید
مانع میشوند و تصحیح کتب [illegible] نظر [illegible] دیوان بعد درستی [illegible] ارسال [illegible] خواهید
حرکت که شما بجای خود [illegible] دل بسیار خوش شد اگر [illegible] کار [illegible] داد [illegible]

آنوقت البته مانع این عمل میشوم و در عالم بیکاری از خوردن و خوابیدن هزار درجه همین بهتر ست چون مطالعه تعلق بشوق دارد
بقول استاد که میگوید **مصرع** شوق در هر دل که باشد رهبری درکار نیست + حاجت باستاد نیست هرچه هست
خود بخود بر شما منکشف خواهد شد و در عالم بی شوقی اگر صد بار پیش من آمده باشید باز هم فائده نبخشد باالجمله ایطای
جلی همان ست که سوای روی در ان تکرار حروف زائده باشد اگر بعد دور کردن آن حرف از دو مصرع ثانی همان باشد
که در مصرع اول ست قافیه ازین عیب پاک ست مثل شفیقان و رفیقان و الا ایطای جلی دارد چون عزیزان و رفیقان
چه بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد و همچنین خندان و نالان ازین سبب
که درینجا الف و نون صفت فاعلیت ست هرگاه دور کرده شد خند و نال باهم قافیه نمیشود و خندان و پنهان و رفیقان
و پنهان و خندان و رفیقان هیچیک ایطای جلی ندارد زیراکه پنهان یک لفظ ست الف و نون آن زائد نیست و در خندان
الف و نون برای فاعل و در رفیقان برای جمع ست پس هر دو باهم متحد نیستند از هم متغایر اند لیکن اینجا دو مذهب است
بعضے بر انند که خندان و رفیقان نیز ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائد اگر در هر دو مصرع جدا جدا ست لیکن چون
زائد افتاده ست بعد دور کردن حروف زائده از هر دو مصراع هر دو روی از هم جدا میشود درین صورت ازینهم اجتناب ضرور ست
و پاره بران رفته اند که زوائد در هر دو مصراع جدا جدا درکار نیست اگر باهم متحد اند البته ایطای جلی نامیده می شود و اگر باهم
متغایر اند هرگز ایطا نیست من شاگردان نام همین قافیه ست که مشتمل ایطای جلی باشد تمام شد این حکایت هم آقا صاحبان
مکرم سلام و اشتیاق می فرمایند و تاج الدین حسین خان صاحب از چهار ده روز بلکهنو تشریف آورده در دربار حکیم مهدی علیخان
می کنند مشاهره ایشان سه صد روپیه مقرر ست که قسط بیشتر داده بودند که در قرض میر صاحب رفت و دو قسط دیگر که از باعث
نبودن شان درشهر تا حالا در دست نیامده بعد سه چهار روز هر دو یکی گرفته میشود و بعد ازان باهم در ولایت علیخان خان
موصوف چون زمین و زمان هیچ ندارد و از قدیم با دوست و سخی ست از شرم جواب خط شما نمی نویسید لیکن معامله و
تکمیل و مال مرهم خوب نیست خط آمی میرزا ابوالحسن خان فرستاده جواب آن در لف خط خود باید فرستاد **رقعه ۱۲۶**
مخفی نماند که دیروز که سلخ رجب روز یکشنبه بود خط شما که مرقوم بست سوم شهر مذکور بود رسید و هندوی ده روپیه
دیروز که غره شعبان بود بعد وصول رسانده شب میر نیاز علی آمد کدخدا شدند هر دو پیل حضور و پنج اسپ دیگر سپاهیان
و تلنگها و ساز عربی و روشن چوکی ازینجا بخانه میر موصوف رفته بود و از انجا ملباس کدخدایان آسته آسته از راه نخاس
بچهار منی آورده بودیم خواجه عبد الله از باعث بیمزگی مزاج سوار نشدند داعی و میان حاجی و کنکارام بر یک فیل دنبال سپ نوشته
بودیم دیروز از حضور هم خلعت با و مرحمت شد تمام شد این احوال حالا حکایت دیگر این ست که چون جد امجد شما را با اطفال
محبت بسیار است و تمامی بچها با خواجه وزیر صاحب انس گزین و ماندن ایشان ازین سبب تشریف داشتن جناب
والد ماجد شان بچهار منی اتفاق افتاده و آنجا همه اطفال بی آرام و در یاد ایشان بودند و ازینجا این صاحبان از
ندیمان آمده حالت مرغ بسمل داشتند ناچار بنابرین گذاشته شد که محسن محتشم طال عمره هم را همین جا بیارند چون
ممکن نبود که محسن بی ما در خود بماند مادرش را هم آوردند محتشم را نیز که مسکین بی ما در ست و زنی که در پرورش او می باشد

ف تا حال
رقعه ۱۲۶

میباشد همان بجای بدایه و عاشق اوست بامن نمیگوید همین جا آورده‌اند چون نظامی و اسحق هم دربلی مادری شریک هستند اند
آنها نیز بازی‌ها نیکه در کنارشان بزرگ شده‌اند از شهر بهاوی نقل کردند حالا از اطفال سوای محمد میرکه بعد بر سال دیگر تمام
مکانات او نیز همین جا خواهد آمد و در حویلی نخاس کسی نیست زوجه میر عبدالله از روزیکه اینجا برای دیدن والدین خود آمده اند
ولش رخصت نمی‌دهد که در شهر بیاید هر دو دختر عوی او سط شما نیز در شهر از یکروز اینجا هم آمده بودند آنچه از احوال محسن بسید و خود
و اخفای محبت خود با او کرده اید یعنی چه آیا در دنیا کسی هست که محبت با فرزند خود نداشته باشد بر انسان چه موقوف است
که حیوان با وجود بی نصیب بودن از عقل فریفته بچه خود می باشد بالجمله محسن و حسن هر دو برادر بخیریت هستند و دیگر اطفال آنها
که شما گذاشته رفته اید یکیک بفضل الهی در زیر سایه عاطفت جد امجد شما شب را بروز می آرند خاطر شریف از این رهگذر
جمع باید داشت و بر شکوه آباد موقوف نیست اگر آقا بکابل بفرستد باید رفت رحمت خدا بر حوصله و همت شما کار مردم غیور
همین است این عادت عادت پیغمبران است که بی رنج و محنت نان بزرگان خورده در یک مکان میگوزند باید که اگر سوار یا
فیل از پیغمبری بدست آید صد بار پیاده راه رفتن به از آن است نقشه زمین و مکان نو باین صورت است که از دروازه اول
تا بدروازه دوم یک قطعه زمین است که وسعت آن یک و نیم برابر بلکه دو چند صحن بیرون حویلی نخاس است یک حویلی معقول
دران طیار میتواند شد چون در خانه زنها از خواجه جان رو میگیرند شاید برای خواجه موصوف همانجا حویلی تعمیر کرده شود
از دروازه دوم تا کنار چاه قطعه زمین صد ذراع در طول و هفتاد ذراع در عرض خواهد بود عمارتها جدا جدا بر همین زمین ساخته
خواهد شد و از کنار چاه تا دیوار احاطه تمام زمین مذکور قطعه زمینی است اما من نشیب بقدر سه چهار زینه طول آن از صد ذراع
بیشتر و عرض پنجاه ذراع بوده باشد این قطعه تمامش باغی است و دو باغبان هم برای درستی آن نوکر شده اند
بالفعل پانصد درخت گلاب و ششصد درخت بیله و موتیا در آن موجود است انگور هم از قسم حبشی و سفید در عنقریب نشانده
و درخت همچنین درخت چنبیه و مولسری و دیگر نهالهای میوه حالا خریده اند و سوای این ها بقول دریافتی همین بستان
خالیست تمام شد طول و عرض زمین مذکور که پانصد روپیه بر دیوارهای احاطه آن صرف شده و هنوز سوای چپرها
و تتیهای بوریا که برای پرده محل سرا ساخته اند مکانی ندارد بعد برسات البته مکانهای متعدد تعمیر خواهد یافت خدا کند که
روانگی شما به پهپوند صورت بندد لیکن شما را سعی در رضامندی آقا مناسب است هر چه مرضی صاحب والاجاه باشد عمل باید آورد
تا حال آنچه شما با صاحب الاشان گفت و شنید کرده اید همه معقول و مربوط بوده است آینده هم خدا بفضل خواهد کرد
بر کم و بیش مشاهره هیچ موقوف نیست تا قوت در بدن است نوکری باید کرد که نان در بازو عجب لذتی دارد الواقع
ابوالحسن خان مرد خوبی و آدم سیر چشم صاحب نقوی فیقی است دوستی با وضایع نخواهد شد رقعه بنام میرزای موصوف در همین
خط الملفوف است باید رسانید باید دید که خانصاحب کی بحضور می آیند خدا کند که زود بیاید تا مقدمه شما منکشف شود دیگر اکه من از
استقلال شما خیلی تنگ گذاشتم زیاده خیریت **رقعه ۱۲۰** بگلبدن بیگم بنام برادر عزت قهرمان ملک اندعت سلمکم الله تعالی
سلام شوق سوگندی اعتناق و اضح باد که رقیمه الوداد محرره هفدهم شهر حال رافعه مفتاح مخدومی مخدوم مخدوم خواجه محمد امین
انخراسی النسب سمرقندی المولد کنشو و نمای ایشان از خاک فرغانه است متضمن صحت عافیت جمیع احبای

در جواب سطور مرقومه فقیه غالیه سای کاکل بوسه ای گردیده چشم نگران را مایه روشنی گردانید سبحان الله شاد باد فارسی اوستاح

ثانی سلالی الفاظ ترکیبه پیراستن طرفه کاریست الهم زد ول زجالاکی طبیعت شما بسیار خوش شد ودر تمام خط هیچ غلط

نبوده است لا دوجا این غلط را اغلاط نمیگویند بلکه خطا باعتبار کثرت و شهرت است و آن من هست که شما از شمیدس واپلونیوس سا

که حکیم زبردست بوده اند مثل جالینوس بقراط وابوعلی دانسته معالجه را با آنها منسوب ساخته بوده هر چند این هر دو کس مع

طب هم مهارت تام داشته اند لیکن از کثرت مزاولت در فنون ریاضی مشهور بهندسه و هیاتی شده اند واقلیدس نیز همین

حال دارد آینده احتراز ضرورست این ستم ستم عبارت نیست بلکه غلط در تحقیق احوال واقع شده بالجمله درین روزها

اکثر پاچه و دراج و بیلدرچی بحضور پرنور از طرف جناب عالی می آید و کباب و قورمه و آب یخ که خورده میشود یاد می آید

وجای شما سبز دسیر و تماشا هم لطف دیگر دارد که خودم که این گونه کیفیت گاهی گاهی بعد سالها در شهر نصیب من میشود بعد

مسافت روز کوچ زیاده ازین نیست که از حویلی شما تا بلسونیج کشد رفتن و آمدن واگر زیاده ازین اتفاق افتد از خانه خود

بهنومان رفتن و آمدن تصور نمائید و دیقه ابلیس علیه السلام آدمیست افیونی بشیه مثل شیخ محی الدین عربی علیه الرحمه با عالم قرار

سروکار دارد و پنج سفر را طبع رحمت طلبش برنمی تابد بجای خود نشسته ارسطوی زمانه است هر روز تخم تدبیری میپاشد لیکن کا

نوبت بدر و نمیرسد خلاصه که بیچاره است اختلاط خوبی دارد دیگر اینکه پریروز یک خط دیگر آهی عموی شما نوشته در ذاک

رسانیده ام یقین که رسیده باشد باید رسید در همان خط سطری چند برای شما هم هست ملاحظه خواهید کرد حالا از طرف عبارت

شما خاطر فقیر جمعست لیکن اندک خط پیدا باید کرد که رو برای تحصیل همین عمر است و قتیکه خط پیدا شد خط کل و بدانید که بهترین

علوم علم تحصیل معاش و بهم رسانیدن ترفع در امثال واقران است خوشا بخت فرزندی که بر رو ربازو حق والدین وا نماید

از اطوار شما می بارد که چیزی خواهید شد به حال ز فارسی حرف زدن دست بر نخواهید داشت که این دولت نصیب

هر کس نمیشود و دیگر چیزها از کتاب حاصل میتوان کرد و این بغیر صحبت دست نمی دهد هر چند مشکلست برای شما آسان

است زیرا که تسویدات شما همه مطابق روزمره است آنچه در خطوط می نویسید همین در حرف زدن بکار برید حالا هم فارسی

شما قابل مذمت نیست این قدر هست که کم حرف میزنید و در اثنای حرف زدن دم بتو میشوید این خوب نیست روا نی

از همه چیز بهتر است امروز درینجا مقام بود فردا ایم و کوچ پیشتر زیاده خیریت **رقعه ۱۲۸** مسیحای مضامین مرده

و بشاغلی آوره طبائع افسرده حریر قدرت فرزندی بلاغت سلمکم الله تعالی بعد سلام و اشتیاق فارغ از حد و نهایت

واضح باد که رقیمه محبت شمیمه مرقوم بیستم شهر حال متضمن صحت و عافیت بیان دیوانگی و هرزه جائی شخص معلوم و عبارت ترکیبه

حلقه طوق کمر وصول گردید خاطر مشتاق را انشا طی که طول و عرض مسطح تناهی ابعاد باشد ارزانی داشت الله تعالی باین یاد

آوریها طیب اوقات نصیب کناد امر فیلمخال کمشی یوکون لار دو تلمه بولوب و زیرنه کیم قیلور اندیشه سیز قیلور برگون

بو ایش لار بو بالیق دین چیقماتی بی سنبهی بولغانی لارینکا کیم کته کیشی بو کیشی و ین کوب نفور ایرور د عبارات شما

بزبان اتراک همه خوب بود صد آفرین و هزار مرحبا لیکن چون هنوز مشق آن چنانکه باید ندارید و بعضی صیغها

غلط واقع شده بود و این مضایقه ندارد می شود رفته رفته صاف تر خواهد شد حالا هم از میرزا مغل بهتر بود و بنازم

بنازم عرق‌ریزی عموی شمارا که چه قدر زود تر شمارا باین زبان آشنائی داد و بیغاله زیب نهار از تاثیر باطن اشراق مواطن
آن غواص دامای عرفان ست والا مردم استخوانها درین راه شکسته اند و سر منزل مقصود را بلند نگردیده اند بالجمله امروز که بست و
سوم ماه است بملاپور رسیده ایم و فردا به سرکره میرسیم و خط شما دیروز بملاپور نام مکانی رسیده حالا از دو منزل شیر هم نیست
و بعد ازین هم نخواهد بود و شیر اگر بر آید تعجب نیست لیکن بحوم خوردنی از قسم آهو و پاڑهه کجا شاید بلید رجی و دراج بدست آید دیگر
آنکه بخدمت والد ماجد خود از طرف من بعد سلام بگوید که زود تر دو قایع نعمت خان عالی خوض بکار برده قطعه هجو ایرانی که
مصرع اولش این بیت مصرعه ای وای چون کنم که ایرانی شد سقط + و قافیه حساب کتاب ردیف کرده واقع شده برآورده کاغذ
بخط نستعلیق قطع نظر از زشتی و زیبائی آن بنویسند و آنرا به خط خود پیچیده زود تر بداک رسانند که در لشکر من بسیار شیر خم علی بخدمت
ایشان یعنی قاضی صاحب متضمن همین مطلب نوشته ام محتمل که رسیده باشد و ایشان هم جواب آن بقلم سپرده باشند تازه اینکه پیش ازین روز
یک شیر دیگر و شتیاره میرزا مهدی علیخان صاحبزاده اصغر علیخان نمک خوار جناب عالی تنها بدست خود شکار کرده آورده بودند یکی
بست نه شد تمام راه که می آیم بچهای شیر در پنجره‌های چوبین می خروشند یک بچه را جناب عالی بحضرت صاحب عالم نزد وعده
کرده اند بلکهنو که میرسند می دهند ایشان در موسم زمستان محتمل که نزد حضرت خدیو آفاق روانه فرمایند مگر اینکه چون
خط بتمامی رسید سواری جناب عالی از شکار مراجعت بخیمه کرد و یک شیر کلان بر فیل بار بود حالا سی شده و بروایت بعضی
سی و یک لیکن شیر امروزی کلان تر از همه شیرها و سخت ریشخندی بود یعنی هرگاه گلوله فیل خورده از پا در آمد روبروی
فیل حضور نشست و بغیر تمام حمله‌ها می کرد لیکن طاقت حرکت نداشت آخر تکیه‌ها از جا طرف برو بار بردن گرفت در دهن
گرفته آنرا شولیده میساخت و می غلطید و می خروشید خلاصه اگر جناب عالی را مونتم الاشبال بگویند می زیبد زیاده خیریت

رقعه ۱۲۸

رقعه ۱۲۹ مخفی نماند که خط بهجت نمط موافق معمول دیروز که هفدهم رمضان بود یکپاس شب رحویلی تقدیم شما بمطالعه
در آمد آنچه نوشته بودید که غلطی در دو لفظ از باعث تعجیل بعمل آمده نه از بیخبری یقین ست که چنین اتفاق افتاد من هم
اندازه همین نوشته بودم لیکن مرا باین چیزها سروکار نیست اگر شما تمام برهان قاطع و صراح در سینه داشته باشید کمالی
برای صاحب حاصل خواهد شد البته چون میانه من و شما محبت وعالی ست دلم خوش میشود لیکن اگر شما خط خام که نویسندها در
بازارها می نویسند بنویسید باز هم تنگ نمی آیم آنچه من از آن مسرور میشوم اینست که زری و شوکتی و نامی در چشمان پیدا بکنید و اقربای
شما چیزه خوار و محتاج شما باشند و بسا طالب علم و فاضل هستند که بگدائی نان میخورند و از عادات بد مطعون خلق خدا می شود پس
لیاقت و رشادت و بزرگی انسان موقوف بر صفات حمیده اوست که آن رحم و کرم و خلق خوش و مروت و فتوت و جود و احسان
به چشمان کردن و خود ممنون یکی از اقربای خود نگردیدن و دیگر امور غیرت ست شاه پیری مادر قحبه که جهانی را مسخر کرده همین صفات
پسندیده این چنگ و چانه داشت لیکن زن جلب مکر و فریب بسیار میفروخت روزهای ماه مبارک تا امروز که هجده روز شده خوب
گذشته باشد آنچه باقی ست آنهم بآسانی خواهد گذشت بالجمله خدا کند که زود از صاحبان عهده دار نوشته برسد که شما مرا بجا بجا هی روانه شوید
وقت حصول اطمینان هر کتابی که در کار خواهد شد ازینجا خواهد رسید خاطر جمع باید داشت لیکن وقت فرصت از کار سرکار رسیدن کتاب و مشته شدن
آن چیزها مضایقه ندارد و بعد تشریف آوردن بر بگنه یکمه مستور العمل من هم ازینجا خواهم فرستاد هر چند کاغذ آئین سرکار هم بشما خواهد رسید لیکن باید مستور العمل هم

در بعضی جاها و بعضی اجیان بکار خواهد آمد حالا بهمین قدر اکتفا می کنم که خرد و بزرگ در حویلی نو تعمیر و حویلی قدیم بصحت و عافیت اند انچه دیگر نوشتن آن ضروری خواهد بود بعد ازین خواهم نوشت این وقت سخت تشویش دارم سبب تردد این که مزاج آقا صاحب سراپا لطف و احسان آقا محمد صادق خان صاحب سوای این دیگر چه نویسیم که تا آن درجه علیل است که اگر این بار سلامت باشند و جان بر شوند یقین من خواهد شد که صد سال بلکه بیشتر دیگر زندگی خواهند کرد شما هم در دعا باشید انچه بر دلم می گذرد من میدانم چون همدردی نیست این احوال را که گویم پس پریروز عجب روزی بود که با همه مایوس بودیم لیکن باز بهوش آمدند و سوء تنفس هم برطرف گردید امشب زیاده از آن شب بود امروز از طرف شما بندگی که گفتم پرسیدند که کیستند و خود بخود گفتند که میرزا امامی پسر خواجه قاضی خان است و باز گفتند که بیشتر خود بسیار اینجا می آمدند حالا شاید درین شهر نبوده باشند پریشب در حویلی ما آمده بودند لیکن بالا نیامد این قدر که من نوشته ام در چار گهری تمام کرده بودند و آواز ایشان با وجود بردن گوش مقابل دهن شان بگوش من نمی آمد از ده سخن یک سخن بدشواری بگوش می رسید و بدقت فهمیده می شد عمل ظاهر برای ایشان حکیم تجویز کرده بود و قبول نکردند لیکن دو سه ست که خود بخود در عالم غشی آمد تا امروز همان باعث زندگی شد برادر خدا کند که این مرض زود تر چاق شود مرا اینجا لات دیده عجب المی است که ناگفته به لیکن چه باید کرد که این امر باختیار کسی نیست امروز روز مسهل ایشان است دو آدم نشانیده برای ضرورتی در حضور آمده ام اگر مسهل عمل میکند و چند دست اجابت می شود امید صحت است از لاغری و نقاهت چه بگویم هرگز شناخته نمی شوند خطی درین مقدمه زود تر برای آقا ابو الحسن صاحب که از فرط محبت زیاده از ایشان در بلا گرفتار اند باید نوشت احوال مرض ده ملکه تهوقیه که شوند و بهتر زده اند این است بعد ازین هر چه صورت می بندد نوشته خواهد شد امیر صاحب هم ازین سبب با رسغموم اند پریروز امیر صاحب و دیروز قاضی صاحب هم آمده بودند امیر صاحب را گمان میرود که امروز هم برسند در تمام شهر مردم تپ کرده اند لیکن تپ ایشان عجب تپی بود باعث اینهمه فساد همین است که ایشان صفرای محفل واقع شده اند این بنوبت را غور باید کرد که چار چار روز در بیت الخلا می روند ما از همین می ترسیم که مبادا فلوس نهضم شود خدا چنین نکند دیگر حالات که در عالم کرب معاینه کرده ام چه نویسم که تفصیل آن در طومار ها نگنجد بس بدین بس **رقعه ۱۳۱** مخفی نماند که خط بهجت نمط مرقوم ذیقعده از شکوه آباد ملفوف عرضه رسیده مسرور ساخت انچه از عدم قبول نذر قانونگویان و دیگر عمله کچهری و اطلاع تحصن معلوم نوشته بودید باعث طمینان گردید نذر گرفتن نذر باعث مزید اعتبار و ترقی دولت خواهد شد و تحصن سنوی تقریبه معلوم می شود که باشنده شاهجهان آباد است و اگر از جای دیگر هست در آدمیان ترک شرع باشد چون او بمبالغه تمام شما را بر کرسی جا داد خود کشش بر موندها نشسته ست مضایقه ندارد لیکن در صورتیکه زیاده از یک کرسی و یک موندها در آن مکان نبوده باشد اگر دو موندها هم در آن جا بود لازم همان بود که هر دو بر موندها می نشستید لیکن ظن غالب همین است که آن وقت زیاده از یک موندها نخواهد بود و الا شما بر کرسی نمی نشستید بهر حال اگر طرف ثانی برضا و رغبت خاطر کسی را به بهر خود هم نشاند باید که عذر نکنید از خود ترفع بر آدم صاحب عزت منع و معیوب است هر گاه طرف ثانی مجوز شود چه مضایقه از رفتن شما در آن جلسه بسیار خوش شدم در خانه سوای خوردن و خوابیدن حاصلی نیست لیکن در برابر

رقعه ۱۳۰

برای دیدن شما می خواهد و هنوز شاهد مطلوب از مدتی نقاب خفا پرده دار قدر است تازه به کلکته رسیده اید و تا رسیدن
کلکته نو و رق وقت آنجا هاینجا باید بود و بعد حصول طمانیت ازین امور چند روز دیگر هم آنجا بسر باید برد تا ایام فرصت
در رسد و شما رخصت گرفته اینجا بیائید دیگر اینکه کنور رتن سنگه پسر رای بالکرام بانشی معلوم که در سرکار صاحب اختیار
کلی داشت برادرانه مربوط بودند اگر دران ضلع میر سید ندعوف بسیاری در مقدمه شما نمیشد لیکن از انقلاب فلکی آن
بساط برچیده شده یعنی منشی مزبور استعفا داده بوطن مالوف خود که بنگاله است روانه شد هرچند حکیم صاحب آن نور جناب
کلکته بدین مضمون رسیده که فلانی خرابی موجب استعفا نوشته است لیکن نوشدارو پس از مرگ فائده نکرد یعنی تا رسیدن حکم
ناقد طرف ثانی به بنارس رسیده بود من دو کلمه که مشتمل بر ذکر کنور جی نوشتم باعتماد محبت منشی مزبور بود تمام شد این
مطلب جناب مخدومی آقا محمد صادق خان صاحب جلالت العنایت شانی مطلق جاوق تندرست اند املا فالقلم اند

رقعه ۱۳۱

پوشیده نماند که در جواب خط شما که چند روز پیش ازین روانه شده وطن عالی رسیده باشد جواب بعضی سوالها از خاطر
فراموش شده بود حالا می نویسم این است که قافیه معمول را چون بعمل و صنعت حاصل می شود استادان قدیم معیوب
می شمردند و حالا در متاخرین داخل صنعت گردیده و قدغن نموده اند که در غزل زیاده از دو قافیه معمول و در قصیده زیاده
از چهار نباید آورد و لیکن کسی بر این عمل نمیکند در غزل زیاده از پنج بیت می شود و در قصیده زیاده از نهم اما حاصل قافیه
معمول ترکیبی دو لفظ یا دو جزو لفظ حاصل می شود و آن را معمول ترکیبی نامند اما آنچه دو لفظ مستقل هم رسد مثالش درین شعر
موجود است شعر گر دیو مسخر تو گردد ٭ زین هر دو چه حاصل تو گردد ٭ چون در هر دو مصراع لفظ گردد به طریق تجنیس قافیه
شده و گردد در مصرع اول ترکیب دو لفظ حاصل شده و در مصرع ثانی یک لفظ است لهذا معمول ترکیبی خوانند و
شک نیست که گردد در مصرع اول مرکب از دو لفظ کامل است زیرا که بمعنی اگر حرف شرط است و لفظ مستقل و در بمعنی بهایم
وسباع چون اسپ و شیر نیز لفظ کامل و آنچه ترکیب دو جزو حاصل شود مثالش این است شعر یکی در بیابان چلی تشنه یافت
برون از رمق در حیاتش نیافت ٭ ظاهر است که تش جزو لفظ حیاتش هست بر اسه لفظی نیست که معنی داشته باشد
و نون مفتوح که از نیافت گرفته شد آن نیز لفظ مستقل نیست که جداگانه بیاید بلکه جزو این چهار لفظ است که اینها بذات خود
مستقل و لفظ کامل اند و جداگانه می آیند یعنی نه و نه و نی و نی درین صورت قافیه ترکیب پذیرفت به دو جزو لفظ مثالی
مستقل بودن نه شعر چراغ روی ترا شمع گشت پروانه ٭ مرا بجان تو از حال خویش پروانه ٭ نه در مصرع
ثانی بمعنی نیست آمده و آن لفظ کامل است و نون فقط تنها نمی آید همراه فعل ماضی چون نرفت و فعل مضارع چون نیرود
استعمال می یابد چون میم نهی که خصوصیت بنهی دارد مانند مکن و مرو درین مقام شعرا و اهل کتاب همیشه میم آرند
و در روزمره اینجا هم نون می آید نکن و نرو می گویند لیکن و مرو در روزمره زبان کم است لیکن اگر کسی در شعر بیاید
از عجب اوست تمام شد بحث معمول ترکیبی باقی ماند تحلیلی آن بشیر مفصل نوشته شد مگر چه ضرور و مونث بما
گونه است یکی حقیقی مقابل مردش جمیع زنان مانند جاریه و جارت هند دوم تقدیری مانند ارض که نعجا
عرب فرض کرده اند زنانیت آن را کتب از جهت آن آمده است که تصغیر این هر دو لفظ اریضه و دویره بوده است

اگر اریض و دویرمی بودند کر استعمال میکردند پس معلوم شد که اینها مونث تقدیری اند زیرا که در تصغیر مذکر های هوز که آسمانای تانیث گویند نمی آید سوم مونث معنوی و آن منحصرست در لفظیکه آخر آن الف مقصوره یا ممدوده بیاید مانند حمرا الف ممدوده و حمرا الف مقصوره لیکن این تانیث در غیر ذوالعقول منحصرست اگر علم کسی از ذوی العقول باشد یا صفت آن پس مرد را بطور مثال خواهند کرد و زن را بطور مثال مانند موسی علیه السلام که زن وزن است به ضرب موسی درست است نه ضربت موسی و مثل عذرا که نام محبوبه ایست درینجا ضربت عذرا خوب است ضرب عذرا این مثال مثال علم بود مثال صفت مانند حبلی باشد که زن حامله را گویند چهارم مونث سماعی محصور نمیتواند شد لیکن بحسب ظاهر چند لفظ دیده شده و آن اینست که اعضای بدنی آدمی چون چشم و گوش و ابرو و بینی و دست و پا و غیر آن همه مونث باشد و شمس و هرچه بمعنی آمده و فردوس و هرچه مرادف آنست و باقی چیزها موقوف بر دیدن کلام شعرای عرب بالغت است در مونث معنوی اگر کسی ضمیر مذکر هم بیارد غلط نیست چنانچه در کلام الهی الفلک المشحون وارد شده چه فلک معنی یک کشتی و کشتیها آمده و در هر دو صورت مونث است پس صفت آن مشحونه می بایست دیگر هر جمع عربی ورای جمع ذوی العقول حکم مونث دارد مانند قامت الرجال لیکن قام الرجال هم درست است من فرق این مراتب در قانون مجدد بخوبی بیان کرده ام و آنچه متصدیان و امثال شان مینویسند همه غلط و پوچ محض است لیکن اعتراض بر نوشته آنها نمیرسد مگر کسی که با دمحبت مفرط بهم رسد آگاهش باید نمود بلکه خود هم در کچهریها هرگاه قانون نامه یا روبکاری نوشته شود بهمان دستور که مروج انجاست باید نوشت زیرا که اینگونه عبارتها در کچهری صاحبان عالیشان از فارسی و عربی رواج پذیرفته است و در خاطر آنها همین منقوش شده درینصورت کسی را که خلاف آن یعنی صحیح بنویسد بیخبر محض میدانند مجبور اطاعت قوم باید کرد و هرگاه رنگ تحریری برای اصحاب فهم و ذکا و آشنایان کتاب و صاحب قدر دانان تحریر و محققان سخنه شود از الفاظ غلط و مشکوک و سقیم احتراز ضرورست تمام شد این مطلب حالا بشنوید که علم هر کس کم حاصل شده است از فیض مطالعه کتب است در مکتب و مدرسه آنچه خوانده میشود قطع نظر از اینکه یاد باند بفهم کسی درست نمی آید پس صاحب شوق را لازم است که عند الفرصه بامعان نظر کتاب را ملاحظه نماید البته بعد مشاق فائده دست میدهد این نیست که در خت محنت بری ندهد زیاده خیریت

رقعه ۳۲ اسـتند بفصحای صفاهان بیگلربگی دار السلطنه براعت و رجحان سلمکم الله تعالی بعد تزیین صفوف فنون عبارات بدسته قزلباشیه الفاظ رنگین قدمبوس معنی اشتیاق تازه و آرزوهای بی اندازه در میدان قرطاس تفلیس عار اجولانگاه افراس فوج دریاموج بیان میسازم که دیروز که بست و هفتم شهر حال و از چهارروز بیت الشرف آفتاب سعادت یعنی فرودگاه لشکر ظفر منظر جناب عالی دام اقباله ارض مثیاره بود و امروز هم دائره دولت همین جا شرف افزای قرب و جوار آنست فردا باید دید لیکن غلبه برای مقام ست غیرت بیاض فرزدق و حسان و رشک سبعه معلقه شعرای بلاغت نشان مکتوب محبت اسلوب از اول تا آخر مرغوب جاذب القلوب کان کل سطر منه و بیق یجذب قلوب المشتاقین بعد نصف النهار که چاشت کرده دراز کشیده بودم بتوسط چپراسی هندی یعنی هرکاره ڈاک رسیده اوقات را خوش ساخت **مصرعه** ای وقت تو خوش که وقت ما کردی خوش عبارات این صحیفه لیاقت تحسین و آفرین داشت جزاکم الله فی الدارین خیرا و خطوط دیگر که در ان صحیفه بود دیده هم دیده شد جواب خط

خط والد و عموی شما دیروز بتحریر در آمد و جواب خط صاحب موقوف بر امروز بود ازین جهت که یکی از دوستان
صدر الدین محمد خان آشنای والد شما می خواست که خطی از طرف خود بهمی خان مشار الیه نوشته بدهم باین توقع
که راقم حروف از اول بعد خط خودم روانه سازم بالجمله از صبح تا این وقت که دو پهر از روز گذشته انتظارش بردم چون دیدم که دیر آمد
ارسال آن خط را بروز دیگر حواله نمودم دیگر احوال بدین منوال است که امروز هم خبر دیرینه منیاره است دو سه روز حرکت ...
نتیجه محسوب شده بود امروز ده باشند صبحی که جناب عالی سوار شده بجنگل تشریف بردند قریب بلشکر شیر اجل گرفته دو چار شدند که
از فیل بر زمین غلطیده چگونه زنده بماند که مقدار اگله هم قریب نیم پاو است یا کمتر ازین باشد خدا داند و نفر طبیب عمله السلام ...
از رفتن باز داشته بود محتمل که رفته باشند و آنچه نوشته بودم که همیشه فارسی حرف بزنید غرض این بود که هرگاه صحبت با عمو
صاحب خودتان خواجه امیر خان دست دهد آن وقت هر قدر که بگویید فارسی بگویید لود تمام روز یکساعت بیرون بیایند و تمام
روز در خانه باشند و بر خواجه امیر صاحب چه موقوف است با جد امجد خود و عمه صاحب کلان هم همین معامله داشته باشید و باید شما
این نسبت که از راه تفنن با شما حرف نمیزنند بلکه شرم بسیاری که دارند مانع اوست آمدم بر مطلب دیگر مثل منیاره که از بحر و خیمه گاه
پر نور است عجب جای و طرفه آب و هوائی دارد که وصفش بزبان ادا نمی توان کرد مانی قلمی باید که نقشه را کشد حضرت صاحب
عالم بهادر دام اقباله نصر بالیش جناب عالی نقشه این زمین را با سواری نواب صاحب ممدوح بر ورق کشیده اند لیکن هنوز
کرده است در لکهنو بر ورق دیگر درست نموده پیش طرف ثانی خواهند فرستاد دیگر چه نویسد رقعه ۱۲۳ شمع شبستان
روشن بیانی و دری سما نکته دانی النعم الله علیکم بمدارج ابلغها بعد سلام مسنون و اشتیاق روز افزون و انبساط دلا باد که فقیر
یاد ندارم که هیچ خطی از شما درین سفر رسیده و جواب آن تعویق قلم نگشته تا خط امروزه شما که مرقوم بست و دوم شهر حال
بوده تشریح می نمود که جواب خطی رقم زده کلک بلاغت شما بتاریخ چهاردهم ماه مذکور راهی فقیر شده بود بصاحب نرسیده عبارت از آنجا
من صورتش این است که بتاریخ هفدهم و قبلیه خط همی خواجه امیر خان صاحب اتمام کردم و از لفافه فراغت شده از حضور پر نور
رسید که بهره و ستار خوان نشسته منتظر شما هستند زود بیایند گفتم خوب است عرض کن که فلانی برای استنجا رفته است جلدی میشود آنوقت
سوای این چاره ندیدم که فارسی کاغذ از نسخه بریده دو سه سطری که هم او جواب خط شما باشد نوشته توی لفافه خط
خودم که بهمی عموی شما بود گذاشتم شتابان آمدم بدیدن که انشاء الله خان صاحب ... گم کرده نوشتیم ... وقوف اگر من ده بار
خط نویسم و شما از تنگی فرصت جواب یکی نتوانید من دست از تحریر بر نخواهم داشت و همین توقع از شما دارم که اگر من جواب چند
خطها اهمال کنم باید که شما شیوه تحریر را از دست ندهید و یک خط دیروز برای شما که بست و سوم در دوشنبه بود نوشته
طرار ارسال پذیرفت لیکن بر سر نامه از سهو تاریخ بست و دوم نوشته شده بعد فرستادن خط در ڈاک یاد آمد این خط جواب
خط پریروزه شما خوب است و عموی شما خوب شد که از غبار ... رسیده جواب خط نوشتند خط شما با خط والد شما بعد چه خط
البنیان است رحمت در عالم اتحاد کشیدن ... منکه این قدر خطوط شما های نویسم بجناب فیض ... و لعبه همین آداب اقتضا و
همچنین بخدمت عمو صاحب کلان شما گذارش سلام اکتفا کرده ام از همین سبب که خطوط والهی ... شما ...
کعبه ... بخدمت ... صاحب ... جهان افروز لمعه پر نور دارا دو ...

دلخواه صاحب و قبله دریافت نمودم و عیش من تلخ شد وقتیکه انجامی ایام دریافت می شود که چه رو داد و شما بسیار
خوب کردید که فصول اکبری شروع نمودید لیکن این قدر میگویم که حواس را پریشان نباید کرد و دماغ را ضعیف نباید ساخت
و فرموده این استاد را منطبق بر انشا نخواهید گردانید و گاه آنچه یاد گرفته اید همه فراموش شود و از راه راست کج رفته سر کوچه مقصود
را غلط بکنید و دفعةً واحدةً در چاه تنگ و حجت که عادت این فرقه است بغلطید هر چند آدم را همین تقلید کسی نمی کند و هر چه
بخاطرش می خورد آن را می پسندد ترکی را ترک نباید کرد این قدر که شما می نویسید مردم استخوانها شکسته اند و باین
مقام رسیده اند و نیز بعموی خود باید گفت که آدم نزد لیکهراج فرستاده رقعات خود را ازو طلب نماید طرف ثانی هرگاه
رقعه من خواهد دید خواهد داد و احوال لشکر این است که دیروز هم یک شیر کلان شکار شد و امروز منزل ما تیراسه است پس فردا
آن روی نهر جوکا محط الرحال مبارزان نصرت اندیش رکاب جناب عالی خواهد شد انشاء الله العزیز القدیر بروز سه شنبه
داخل لکهنو میشویم و الا ازین دیرتر بروز پنجشنبه خود از دست نمیرود دیگر خیریت **رقعه ۳۴** لوذعی المعی جریر زمان
فرزدق دوران سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق واضح باد که امروز بست و دوم شهر حال روز یکشنبه است یک شیر دیگر
شکار شد و خیمه بجای کلو داست هر چند پیش خیمه از دیروز رفته است خدا داند فردا هم کوچ می شود یا شیر دیگر بر می آید
پس تا امروز شش شیر بشمار رسیده لیکن عند التحقیق معلوم شد که هیچ یک از آنها نر نبوده است تا دیروز میدانستیم که
یکی نر هم بود امروز معلوم شد که همه ماده بوده اند اگر چه اینجا در هر منزل سیر و تماشای تازه است و وا شد خاطر حاصل
میشود لیکن روز بروز آبهای بیمزه مضعف معده نصیب مردم میشود جا بجا بر روی نهر جل ورق استاده است بالجمله خدا حضرت
صاحب عالم و جناب عالی را سلامت دارد که داعی را از دولت ایشان آبهای سرد و نان گرم و لحوم شکاری میسر است و در
مراجعت لشکر اختلاف بسیار است نزد بعضی این است که از اینجا تا میتا دهور یا بهور که سوا نسبش سموم ها و به وا تشش همه
آب حنظل است رفته از آنجا بمحمدی خواهند رفت و از محمدی بخیرآباد رفته از راه سندیله بلکهنو میرسند و بعضی برین که
تا شاه آباد خواهند رفت و نزد بعضی چنین ثابت شده که از میتا دهور برگشته به بهرائچ خواهند رفت خلاصه اگر به بهرائچ برسند
سیر خوبیست دو بار پیشتر هم رفته ام مینا هم موجب فرمایش والد ماجد شما آنجا هم می تواند رسید میر یوسف علی در
خریدن مینا خیلی اهتمام دارد لیکن چه آید زمین سخت آسمان دور تنها چه طور برود دیگر اینکه عرضه بخدمت ملازمان نواب
محمد سعید خان بهادر ملفوف این خط میر سید بخش علی باید داد که رسانیده بیاید بلکه جواب این عرضه و جواب خط
فقیر از میرزا احمد صادق خان هم طلبیده در خط خود ملفوف باید ساخت و احوال میر علی صاحب را اگر ملیش عمو صاحب
یا والد شما بیاید پرسیده باید نوشت که بطرفی میروند و زاد راه سر انجام یافت یا لا تمام شد این خط بخت و دولت
همعنان شما باد **رقعه ۳۵** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق فهما مخفی نماند که دیروز که غرهٔ ربیع الاول سنه ۱۲۰۲
هجری بود و قطعه مکتوب شما یکی در ذات خیالی العالی دوم ملفوف خط غلام حسین خان صاحب سوم تاج الدین حسین
خان صاحب هر دو رقعه فقیر که در آن ملفوف بود رسید لیکن خط میان جهیو در آن نبوده است معلوم شد که از دست آن عزیز
لفافه از خاطر فراموش شد حالا اگر خط مذکور پیش شما باشد در خط دیگر همین نزد غلام حسین خان صاحب بفرستید و اگر گم شده است

است بخواجه محمد صالح بگویید که بمحمد کامل خان بگویید که خط اول صاحب را تلف شد خط دیگر بهمان مضمون مختصر نوشته بدهید
که بدست آدم معتبر روانه کرده شود هرگاه بیایند در خط خود همچنین نزد خانصاحب مقدم الذکر باید فرستاد تمام شد
این مطلب از ینجا میگویم که در خط شما لفظ چپر بمعنی قاصد و هرکاره بود پوشیده نماند که چپر شخصی را میگویند که همراه خود احکام
پادشاه برای امرای برد و جائیکه القاب باشد خواه دام ظلکم خواه دام ظلهم هرچه نویسید درست است و سوای این برای
شخصی مخاطب دام ظلکم و برای غائب دام ظلهم می نوشته باشید ورق ۱۳۶ مخفی نماند که دیروز که بیستم جمادی الاولی
روز چارشنبه بود قاضی صاحب لفافه خواجه امامی ساکن بنارس نزد من فرستادند در لفافه مذکوره عرضه بنام خواجه
پادشاه خانصاحب و خطی نام این حقیر و خط دیگر باسمی آقا صاحبان مخدوم رافت نشان و کرم گستر رام دین بدنیا فروش
بوده است خط خود را بمطالعه در آورده هر دو خط مکتوب الیه جدا جدا داده رسانیده شد جواب از همه بزرگان موقوف
این کاغذ است باید خواند از دریافت احوال میرزا هیبکا صاحب سخت الم بدل رسید لیکن چون مرد جواد است
مشکل او زود تر آسان خواهد شد زیرا که اکثر اوقات دیده میشود که آدم سخی و جوان مرد با فلاس رسیده است و دفعه
بیرون از وهم مردم بدر رزق برای او چنان وا می شود که صدها از ماند او زیاده بانی میکنند صاحب نوشته ام محبت نهانی یا وارد
فکری برای او کرده باشند یا خواهد کرد و نیز از حصول علم بحقیقت حال اقضی القضاة قاضی نجم الدین علیخان صاحب ال برد
آمد حق این است که این گونه آدم خجسته سیرت کجا پیدا می شود نقل دیوان انشاء الله خان که نزد والد شماست هنوز در نظر
بصحت نرسیده مصنف آن روزی برای دیدن من در حویلی جهاولی یعنی بخانه جد امجد شما آمده بود و از عنصر یا بیرتبا نشست
من و قاضی صاحب گفتیم که برای چند روز دیوان بدهید که با نقل آن مقابل کنیم گفت چه فائده که این دیوان که من پیش خود
دارم غلط تر از دست و تصحیح این نسخه موقوف بر همت و سعی میرزا احمد بنیاست تمام شد این گفتگو احوال خان مزبور
این است که از دو ماه بر طرف شده و سبحان قلی بیگ عف که آشنای چهل ساله اش بود او را در تمام شهر رسوا نموده
یعنی چند هجو برایش گفته که جا بجا نقل آن برداشته شده داد سوای این کار دیگر این کرد که هجو بعضی اعزه شهر گفته نزد
خان موصوف فرستاد این عزیز بی تامل آن هجوها را نزد طرف ثانی ها باین خیال فرستاد که گوینده را شلاق بکشند آنها چون
برین معنی مطلع شدند سبحان قلی بیگ را طلبیده پرسیدند که ای عزیز تو خود را چه فهمیده بودی که این راه رفتی
حالا بتوجه سلوک نو زیر بیم سبحان قلی بیگ گفت که میانه من و صاحب کدام معامله دنیا بود که بر سر آن هجو می کردم ابتدا
گفتن قرآن را بسر گذاشت که اگر من یک مصرع در هجو صاحب گفته باشم قرآن مجید مرا بزند چون من در این روزها هجو انشاء الله
خان کرده ام و او نمی تواند که بشتم مرا بکند لهذا از راه جبن این بنا را گذاشته است که هجو اعزه خود گفته بتخلص من داخل نموده
است تا بزرگان و بزرگزادگان در پی آزار من شوند چون خان موصوف هجو بعضی بیگناهان گوشه نشین و دیگر اجله و اهالی
کرده بود همه با مبالغه سبحان قلی بیگ یقین حاصل شد که این هجوها گفته خان مزبور است و دفعه مستعد آن شدند که بلای
بر سر خان موصوف نازل بکنند این مرد از بن چیره دست و یا چه شده داماد و پسر خود و دیگر آشنایان خود پیش ها
نزد طرف ثانی تنها فرستاده بالحاح و زاری پیش آمده با یمان موکده و احلاف عرضیه از بن بلیه محفوظ ماند اگر دور

آصف الدوله می بود کتابها کتک زده بود مد از خوف جناب عالی دام اقباله احدی مجال آن ندارد که بخانه کسی آمده ها قرض
او را بعزت بکند آمدم بر نقل کتابهای فرمایشی باشد که بحیدر تس لغت نام الی یو سنا هذا احدی نیاورده است روزی شخصی جهت النفیز
بخط ما نیقرا آورده بود دسی روپیه قیمت می کرد نهایت بیست و پنج می فروخت چون ما مردم را نتهای قیمتش هفت و هشت
در نظر است و این را هم گران میدانیم زیرا که پنج یا شش بدست آید از ارزان است واپس کردیم دیگر خیریت وضیع و شریف

رقعه ۱۳۷

در حویلی صاحب خوش و خرم بسر می برند خاطر جمع دارند رقعه ۱۳۷ نقاب کنوز براعت و حافظ آثار نباعت سلمکم الله تعالی
مفاوضه محبت طراز مرقوم پانزدهم شهر حال در لف نمیقه انیقه متمنا از نوع بشر رسید قایم سنه عشر جناب خواجه محمد
امین احراری دام مجده متضمن صحت و عافیت جمیع بزرگان و جات عذر غلطی که در خط سابق بود بتاریخ هجدهم ماه مزبور
روز پنجشنبه بوقت سه پهر رقعه خفا از عذار البنای وصول مسرت شمول بر گشاد و مطالعه آن غنچه دل را بباد شگفتگی جاوید در کنار نهاد
بغایت بیب منبلوبیم که عبارت مشتمله بر قرمه که تمامی نوسیده برهمه می جرید بالجمله عذر یکه در خصوص وقوع غلط طراز تحریر بر تو رفته بود مسموع
و مقبول است چون داعی را آگاه کردن شما از صحت و سقم الفاظ و عبارات مرکوز خاطر است و در هر چیز با صلاح بر می خیزم لهذا می نویسم
که در آخر خط امروزه هم دو غلط بود عبارت مذکوره این است لکن اتفاقی انیکه باعث ذلت یا زیاده ازین سبب است که قلم بر داشته
می نویسم مخفی نماند که غلط اول در املا واقع شد و آن تحریر لفظ ذلت با ذال معجمه است که با زای معجمه صحت دارد این لفظ را با تصور
نوشته باشید این غلط مخصوص شما نیست شعرای ایران و علمای یورپ هم شریک حال صاحبید اند لیکن آنها معلوم اند و
شما پاک ... ستید زیرا که اگر بینا در چاه افتد ملوم است و نابینا نیست اگر از شما غلطی سر زند مضایقه ندارد از علما و شعرا وقوع
چنین خطای فاحش خیلی مستبعد مینماید و غلط دیگر این است که باعث زلت یا زیاده ازین سبب است ظاهر است که لفظ باعث
درین مقام گنجایش ندارد همین قدر کافی است که زلت یا زیاده ازین سبب است و اگر لفظ باعث داخل عبارت باشد آخر عبارت
چنین خوب است که باعث زلت یا زیاده همین است این غلط غلطیست که این را صاحب طبعان فصیح بیان می فهمند کار هر جلنبر بزه
جانمیست زیاده خیریت انا لکبیر یعنی عموئیت العبد را سلام بگوئید که دیروز که هفدهم بود خطی متضمن احوال لشکر گنه گیتی اسمی

رقعه ۱۳۸

آنصاحب در ڈاک روانه نموده شد رقعه ۱۳۸ خواجه فرزند دستگاه افصح الفصحا و ابلغ البلغا سلمکم الله تعالی
بعد اشتیاق حالی یاد که رقیمه بلاغت طراز مشتمل از صحت و عافیت در لف خط امیر صاحب و بیت آشنای والی مشتاق
گردیده نسویدش خیلی محظوظ ساخت آفرین صد آفرین بر یروز یک خط دیگر اسمی شما نوشته روانه نموده شد خواهد رسید
آنچه از افلاس و بیفکر طبیبی حلیم مرقوم بود مقرون بصدق است بیچاره چه کند اختیاری ندارد من نیز مجبورم لیکن بهر صورت
رفتن او مناسب است اگر اینجا خواهد ماند تباه تر خواهد شد عموئی که خدایش سلامت دارد در خط خود دستش که اسمی
راقم بود نوشته بود که خطی متضمن سفارش این مرد بنام میرزا مغل نوشته خواهم داد خدایش جزای خیر دهد که رحم بسیار
بر مساکین دارد این بار در خط شما لفظ سیم بود از وی بعد طبین با دل گرفته اید صفاهانیان درین مقام لت و دستک ولاته
و شیرازیان بیاج استعمال میکنند سیم هم بدلکیت آخر زبان اهل خراسان است زبان توران نیست و احوال لشکر
همین قدر است که در خط فقیر که اسمی والد شما است تحریر پذیر رفته است دوباره در خط صاحب اعاده آن نمودن تحصیل حاصل است

بیش نبود از همان خط دریافت خواهید کرد و این که اکثر اوقات فارسی حرف میزنید خوب می‌کنید فارسی روزمره عجیب دولتیست
مردم در هندوستان استخوانها شکسته اند و گوهر مقصود در الماس نکرده اند هنوز شما از خانه بر نیامده اید و فقط کمی خوب حرف
زدو فارسی یاران خواهید شنید قدر این نعمت خواهید شناخت یقین بدانید که شاعر یا منشی شدن امکان دارد لیکن فارسی
زدن خیلی مشکل است اگر باز خط را ملاحظه خواهید کرد این عبارت که شما می نویسید هیچ غلطی نخواهید یافت اگر این الفاظ گوش
زد کسی نیست زیاده خیریت اگر سیدی علیخان برای درس گرفتن بخدمت والد شما بیایند از طرف من بعد سلام شوق بگویند
که پیشتر خطی برای سیدی حسین خان ملفوف خط اسمی حکیم سیف الدین احمد خان فرستاده بودم تخیل که رسیده باشد در همان
خط سلام و اشتیاق بخدمت شما هم بوده و همه خطوط که برای استاد شما میرسد همه را برای خود بدانید و بالا لاله امرت لال ... در
اثنای راه اتفاق برخورد افتاده روزی می گفتند که فردا من برای دستخط بحضور رفته است حالا معلوم نیست که دستخط شد
یا خیر رقعه ۱۲۹ دیروز که سیزدهم شعبان روز یکشنبه بود خط مسرت نمط مع عرضه که امی جد امجد خود نوشته بود رسید بازگشت
که جد امجد ایشان در هندوستان بود بمطالعه در آمد حالا غزلی که من طلبیده بودم نباید فرستاد انشاءالله العزیز روزی که می آئید همراه خواهید
آورد لیکن یک عذر آنکه نباید ساخت و می خواهم که نقل غزلهای حال با سر در حاشیه دیوان بخط خود در شما نوشانیده شود تا شما صحت
تنقید غزلهای مشاعره حال هم بوالد ماجد شما رسانیده شد جناب ممدوح در حاشیه دیوان نوشته باشند برداشته فرستادن
ضرور نیست زیرا که اگر دیوان آنجا می بود مضایقه نداشت حالا چه فائده این بار صحبت مشاعره از ضیق فرصت صاحب مشاعره منعقد
نشد و بعد از این هم نخواهد شد و من هم درین روزها آنچه می گفتم برای مشاعره می گفتم و رفتن در مشاعره بپاس خاطر صاحب مشاعره
بود حالا اگر ... هم مشاعره منعقد شد اراده ندارم که بروم الحمد برای احوال دیگر بدانید که سعادت علی خان در توقف برادر
و پدر خود می چربید بلکه سوای نظام الملک آصف جاه احدی از امرای عصر محمد شاه هم در شعور با او نسبت نداشت لیکن
حالا این نواب خیلی غنیمت است روزی که بر مسند نشست از این رحم بعید دو روز آن پیاده های ناگاه حکم کرد که هر چیز بدهند پس از
زن و مرد به هر طرف که خواهد برود و هر چه از نقد و جنس بر دیر دستی مزاحم نشده باشد و سوای اهل معامله مردم بسیاری ...
تنبر باشند جد امجد شما هم خلعت شش پارچه کارچوبی مع سرپیچ و جیغه و مالای مروارید یافتند و هر روز در دربار ...
و بار باب دیوان خاص می شوند و از قراین و آثار چنین معلوم می شود که مشاهره برای وزیر صاحب و امیر
صاحب و قاضی صاحب هم معین شود درین عرض مدت که هنوز یکماه نگذشته نواب عالی هزارها خلعت بمردم
بخشیده باشند و نقل چهار روز است یا بیشتر که بدرگاه حضرت عباس سواری جناب عالی با این جبروت
رفته بود که تمام بازارها رنگین کرده بطور آذین بندی اجناس فاخره در هر دکان چیده شده بود و چند جا در راه بالا
بام نوبت میزدند بر سر هر بام ... رقص ... می کردند و سامان سواری چه بگویم که در تقریر نمی آید از هودج
زرین جواهرنگار و زین های مرصع کار و دیگر حشم و خدم که چشم فلک ندیده است همراه بود و از کثرت خلق
دو قدم راه طی کردن برابر دو کروه مسافت بود مردم بسیاری در کوچها زمین غلطیدند و ضربها خوردند
الحاصل جناب عالی در تمام راه زر نقد به دو دست بر سر ایشان نثار می انداختند و بدرگاه رسیده ... اشرفی و یکنان طلا ...

یک سیر در وزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت هم تا شام انبوه مردم کم نبود آمدم بر احوال میرزا حاجی صاحب ایشان
علاقه که خود در سرکار زیلی صاحب داشتند خلعت آن بمنشی امیر حیدر ارشاد شد و خود ایشان در حضور جناب عالی می باشند
جناب عالی را بر ایشان خیلی نظر عنایت است چنانچه خلعت هفت پارچه مع جیغه و سرپیچ و مالای مروارید و پالکی لنگردار
بایشان مرحمت شده شما را درین عرصه دو سه بار پرسیدند رقعه که شما نوشته اید حالا بایشان نمودن مناسب است بطور دیگر
از طرف شما نوشته خواهم داد و بر رقعه چه موقوف است من برابر هزار رقعه هستم به روزگار شما درین سرکار معرفت امی معروف
مرکوز خاطر دارم مطمئن باشید و منتظر لطیفه غیبی نشینید **رقعه ۱۴۰** پوشیده نماند که پریروز که چهارشنبه و سلخ جمادی الاولی
بود خانصاحب مکرم تاج الدین حسین خان صاحب داخل شهر شدند و بپایهای صاحب کلان در مکانی از عمارات انگریزی
نزدیک کوتهی صاحب ممدوح فرود آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب بهادر مصروف مهمانداری و دیگر مهمات است لیکن
مصرف طعام از سرکار بمنشی موصوف خواهد رسید و دیروز که غرهٔ جمادی الآخره بود در حویلی مولوی حسین علیخان صاحب با فقیر
هم ملاقات شد تا دیر گفتگو ماند طعام هم آنجا خوردیم شاید اطعمه دیروزه از طرف مولوی صاحب باشد جدا می شما اراده کرده بودند که
طعامی برای خانصاحب بفرستند منع کردم برای اینکه زیاده از سه روز نهایت چهار روز مکث نمی توانند کرد و سوای طعام صاحب
کلان از جاهای دیگر هم طعام می آید درین صورت ارسال اطعمه بربادی زر خود است فائده طعام این است که مهمان از ان لذتی بردارد
و اینکه نصیب اهد شود و هر گاه باراده اقامت چندین روزه اینجا خواهند آمد مضایقه ندارد و سوای این میانه شما و خانصاحب هم
تکلف در کار نیست اگر از اول معمول و مرسوم شده بود که هر وقت خانصاحب وارد شهر شوند طعام برای ایشان باید فرستاد
حالا هم مناسب بود چون پیش ازین در محرم اتفاق نیفتاده بود حالا بی جهت غیر از تکلف محض صورتی ندارد نقل امروزه
این است که از صبح باران شدید باریدن گرفت تمام راهها خصوصا راه کوچها گل شد خانصاحب بهمین علت و نیز از جهت
رفتن بملاقات بعض احبای آرزومند که دو دو بار برای دیدن ایشان آمدند و در خانه نیافته مایوس برگشتند بخانه
مولوی حسین علی خان صاحب نتوانستند رسید آقا صاحبان مخدوم برای بازدید که دیروز خانصاحب نزد ایشان
رفته بودند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب آمده سه ساعت کامل که یک پاس هندوستانی باشد نشستند چون دیدند
که خانصاحب نمی آیند و چیزی هم نخورده بودند مرخص شدند حالا وقت عصر اگر خانصاحب اینجا وارد شدند مشار الیهما خانصاحب را
دیده نزد میان آفرین خواهند رفت یا فردا صبح آمده رخصت خواهند کرد خبر روانگی خانصاحب فردا اگر هست لیکن باید دید
شوق غالب همین است که فردا روانه شوند چون خانصاحب سراپا عنایت عظمت و جبروت شما که درین روزها نام خدا
بهم رسانیده اید و کیفیت جمع شدن مردم ذی اعتبار در خیمه شما و دیگر حکایت جانه بیان کردند من هم اندر راه خوش آمد
و زمانه سازی که شاید بروزی بحسن سلوک پیش آیند قدری بسته که نیم استار و کسری باشد در یک خریطه
برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که دلیها نفرستم چون دیدم که جد شما سوای دلیها که برای دیوانصاحب
طلبیده اید دلیهای دیگر هم از قسم رسمی برای شما فرستاده اند بهمین بسته اکتفا کردم حلوای سوهان خوب بود لیکن
باین خیال که مبادا بار سنگینی داشته باشد از ان هم دست بردار شدم تحفه محقر مساکین و اعیان قبول باید فرمود

رقعه نمبر ۱۳۹

ف

جمادی الآخر

ف

فرمود با قربیک در تنهائی بجای خود از طرف من باید فهمانید که قمار را کم ببازد و آینده امیدوار اضافه باشد صاحب والا مناقب حق خدمت کسی بر باد نمیفرمایند و زبانی خانصاحب که صاحب الاجاره خواجه امامی را بفرخ آباد طلب خواهند کرد و عهده منشی گری بوی بنام ایشان مقرر خواهد شد تمام شد تقریر خانصاحب حالا اشنود که هر گونه تعلق نجیب و اتفاق دارد الحمد لله که آقای شما و عمله کچهری از شما ناخوش نیستند بالفعل که سه ماه آقا هم در همین ملک است بعد رفتن او هر چه خواهد شد خواهد شد آنچه نوشته ام در دل نگاه دارید و خوب کردید که کهاران را نگذاشتید مال عاریت جای ناز زندگی نیست خدا شما را لایق آن بکند که دوستان کهر کهریه و اسپ بلکه فیل از شما بعاریت برده باشند دیگر با جرای تازه سوای خیریت وضع و تشریف نبوده است که تحریر در آید پس فرد امشاعره است غزلهای تازه بعد ازین خواهد رسید من هم از دیروز بنجاس آمده ام دیگر این که دیروز جد شما بحویلی نوتعمیر میرفتند در اثنای راه با خانصاحب ملاقات شد لیکن این ملاقات داخل ملاقات نیست اگر فرصت میشود خانصاحب دجد شما می آیند زیاده خیریت

رقعه ۱۴۱ مخفی نماند که خط شما مرقومه دوازدهم صفر ۱۲۳۹ هجری رسیده مسرور ساخت روز رسیدنش شنبه بنجد هم شهر صفر بود در چند خط رقعه آقا صاحبان ذکر و کهتا کر حواله بقام نکردید این قدر تساهل هم خوب نیست بعد یکد و خط چیزی می نوشته باشید و بسیار خوب شد هنڈوی صد روپیه فرستادید این معنی موجب برکت در رزق و سبب خوشنودی خدا است فرستادن این هنڈوی در عین ضرورت اتفاق افتاد من امروز در حویلی نو تعمیر آمده والد و عموی شما را همین جا طلبیده گرم اختلاط بودیم که هرکاره ڈاک این خط را آورد و این وقت که دو پهر زده اند عموی شما کاغذ هنڈوی گرفته بنارخه رفت آتش دادن دوای کیمیا مرخص شده بنجاس رفتند انجا رفته کاغذ بیجون داده مبلغ از مهاجن طلب خواهند کرد و از کسانیکه هنڈوی بنام ایشانست یکهیک یا وپیره کولی یا هتیتی رام در عوض این مژده خواهند گرفت این زر را که شما می فرستید همه شاد می شوند از ینجا معلوم شد که در دنیا هر چه هست زر است وای بر حال کسی که زر ندارد کمالات روی زمین اگر در کسی جمع باشد در دنیا هیچ عزت ندارد و زن و فرزند و پدر و مادر و برادر همه شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند از مختاری مرزا ابو الحسن خان ایدیان دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و خوش همت و دوست است هر قدر که ترقی برای او متصور بند دلم شاد می شود لیکن از باعث برخاستگی خاطر خانصاحب کرم فرما تاج الدین حسین خان دل بر آتش غم و غصه کباب گردیده باید دید که ایشان بر کینه می مانند یا استعفا داخل سرکار میکنند بهر کیف اگر نمانند شما هم بمانید و الا بنوعیکه صورت بندد حیله پیش کرده ترک نوکری نموده اینجا بیایند خدا رزاق است آدم سخن مردانه وار سازد دست لیکن اول بخانصاحب موصوف باید نوشت که من در ترک علاقه رفاقت جناب از دست نخواهم داد درین نوکری چه موقوفست اگر مداخل هزارها متصور باشد یکساعت آب در بیجائی خرم گیاهای این سرزمین مثل عقرب میگزد و بعد ازان با بو الحسن خان دیوان بهانه دیگر پیش آورده ترک علاقه باید کرد و الا آئین انگریزی نیست که کسی بی خاطر کسی ترک نوکری نماید بلکه با خود میشود و ضرورت تحریر خط برای خانصاحب ازین سبب که مبادا شما در رد و بدل

رقعه ۱۴۲

ایشان نوکری بگذارد بد مردم گمان برند که از هم صاحب کلکتر نوکری را گذاشتند با صاحب موصوف خود تمرش ایشان را

طفل و نادان هماد انسته جواب داد هر چند میرزا ابو الحسن خان زیاده از خانصاحب با شما بذل محبت و شفقت خواهند کرد

تی هم سعی خان مغزی الیه منصور لیکن حق احسان خانصاحب که بسفر با زیاده از این است امور دنیا اتفاقی است بران نازان

نباید شد شما هم بران باید گردید که زبان مردم و انشود از زبان مردم باید ترسید دیگر آنکه در القاب کسانی که در سن از خود

بزرگتر باشند یا محبت و شفقت بیش بایند لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته منبع عنایت و احسان یا مخدوم امیدگاه

باید نوشت زیاده خیریت

رقعه ۱۴۳ رقعه تشریف در لف عرضی آمی جناب قبله و کعبه الشکر ظفر اقوم دهم ربیع الاول

سنه ۱۲۶۷ هجری در اسعد از منه بتاریخ چهار دهم تقویمی و سنه دهم روبیتی بروز شنبه که عبارت از دیروز باشد رسیده مسرور

ساخت حق تعالی در همه اوقات درین سفر همراه باد از خط دیروزه چنین ترشح می نماید که هنوز دو سه ماه تشریف داشتن ملازمان

والای صاحب الامناقب عالی شان درهمین ضلع اتفاق افتد خدا کند که درهمین لیالی و ایام نوکری بدست شما بیاید تا از کسیکه

قرض گرفته مصرفی آید امین شوید و آنچه باقی ماند اینجا الله رسید و لهذا زود اشدی دست دهد من درین مقام تعجیل و اضطراب

ندارم لیکن شما نام اهل زمانه ... و ... رستادن باورچی هر چند چیز مانع شد که بدست آوردن باورچی

جوان خوش ظاهر ... پیشاعت ... بای خود انصاف کنید که شخص صاحب ... معیت کجا پیدا می شود و اگر هم

بدست لکهنو ... است که آدم را لازم نیست که بخانه آقا یا امیر اعظم الشان سوا

آن باورچی باری ... سرفت خود بیار در این امور ... باورچیخانه باید ... زیرا که بیشتر این گونه آدمیان

متوهم و متلون الطبع ... رفقای شان دشمن یکدیگر گاه باشد که بعد طعام خوردن وجعی در معده

... بهمان ... داد و باورچی و ... هر دو بدنام یا مقید شدند یا معرض تلف

... عالی دام اقباله یا دیگر امرای بدطبع متوهم است صاحب والامناقب

... مسامله باشد پس باید که در دنیا کسی سبب نوکری کسی

... خود ... نسبت دوستان برای دوستان هدایا از قسم

حلویات وغیره آن ... داشته باشند ممکن نیست که کسی چیزی از دست کسی یا فرستاده

کسی بخورد دیگر با اینهمه انضباط این راهی خواهد که برای اعاظم امرا ... و مفید نمودن آدمی قادر باشند باورچی نباید برد

... از خوردنیها ... نباید آورد ... در دعوت چنین کسان زر نقد برای مصرف باورچیخانه مقرر است که بهمان

پخته شود نان ... این ... نیست که جوان و خوش ظاهر و صناع از کجا بیاید و اگر باشد هم ... روپیه لکهنو که از دست

می دهد سوای این ... دو عهده ... خود ... هر چند روز است که پیربخش نام شخصی که عمرش

زیاده از بیست و پنج نباشد و صورتش هم صورت آدمی است پیش من امیدوار نوکری صاحب والامناقب آمده بود

من هم راضی شده بودم می خواستم که او را بیست روپیه خرسند ساخته بفرستم چون در همان ایام خط شما متضمن کوچ

صاحب عالیجاه رسید و این اندیشه هم بخاطر راه یافت که مبادا ایشان پسند نکنند اگر باز هم نزدی داد هر گونه ...

مضایقه ندارد و الا سخت خرابی است اگر چه بیشتر نکرده‌ام که از طرف من رفته اند بلی یافته برگشته اند دل اجازت نداد
برای اینکه مبادا بخاطر طرف ثانی بگذرد که این مرد از کلکته آدمهای ناکاره را باین تصور که زری بدست آرند در
حق من دعای خیر کنند بی‌صرفه روانه این طرف می‌کند بالجمله اگر شما بنویسید بخرج [illegible] را مشاهره هفت روپیه ماهی نمود
بلکه بهفت روپیه [illegible] والا فلا

رقعه ۱۴۳

مخفی نماند که بتاریخ هجدهم رجب خط فرحت نمط من رسید و مطالب مرقومه مفهوم در
اما آنچه نوشته بودید که تا باید جواب بعضی سوالهای من از نسخه چهار شربت وقت تحریر خط در خاطر شما نمانده باشد صورتش
این است که من هنگام تحریر جواب خط شما با وجود این که آن خط را برای همین مسلم گذاشته بودم که آنچه استفسار نموده اید
با حسن وجوه خاطر نشان شما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر جواب چنین بخیال رسید که آن خط را پاره کرده ام زیرا که معمولا
و مرسوم همین است که هر خطی که از طرف شما میرسد بعد مطالعه برای میمنت پاره می کنم تا زود زود سیاه [illegible] الا خطی که متعلق مطلبی
می باشد اگر بعد تحریر جواب درین بلا گرفتاری می سازم چنانچه این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود نگاه داشته بودم از اتفاقات
آن وقت چنین در دل گذشت که شاید حواله فوت (؟) کرده‌ام ازین سبب بعضی سوالات را جواب نوشته‌ام و بعضی را ملتوی ماند
بعد روانگی جواب روزی خط مذکور را جائی گذاشته بودم از آنجا پیدا شد و آن را دیده خیلی متاسف شدم من بعد قلم را برداشتم و جواب
سوالها را در آن درج نموده حواله کردم که بدال (؟) رساند چون رسیدن خط در دال [illegible] از یقینیات است لهذا الحال
اعاده آن نمی‌کنم اگر بعد این خط صاحب آمده و شماره از خط من که سوای لفافه خانگی شماست نخواهد بود تکرار آن چیزها خواهم کرد و الا
محنت بیجا چه ضرور لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خط رسیده باشد خیر و الا باز در خط خود اعاده آن سوالها نمایید زیرا که بعد تحریر
این خط خط شما را معدوم محض ساختم و تمامی سوالها بخاطر نمانده است لیکن در آن خط هم ذکر لفظ [illegible] هیچ نکرده بودم زیرا که تا در لغت
احوال لفظ دیده نشود خاطر جمعی نمی‌گردد و در صراح احوال لغت بکمال اختصار می‌نویسد همچنین در لغات دیگر الا در قاموس
ازین جهت چند روز صبر کردم تا قاموس از خانه شما طلبیده دیدم لفظ تامی با تاء مثلثه باین صورت تامی هیچ جا بر نیامد و غلط
محض است لفظی است که منصه بیان ساخته اند و سامی با سین بی نقطه و فتح الف بر وزن جمع الجمع اسم است لیکن در واسی
بر یک کس هم اطلاق آن جائز است و توقف دو سه روزه در جواب خط از جهت اهمال آمد که تاج الدین حسین خان صاحب را درد شقیقه
عارض بود خط جناب ممدوح هم ملفوف این خط است ملاحظه باید نمود این بار در خط من بندگی مرزا حاجی صاحب نوشته اید که اگر
اوقات ازین منتقله حال شما می‌باشند دیگر و صبیع و تبریع خانه بعافیت هستند مرزا رین روزها برای دیدن [illegible] تماشا [illegible] بوده‌ام و
چهار ساعت [illegible] آنجا بودم اگر چه تنها این مکان هوای خوب دارد و در وانه نظر را از دیدن سبزی درختان سیرابی حاصل لیکن آن
حججه و بهجت شهر کجا از بسیار زیاده [illegible]

رقعه ۱۴۴

لوذعی المعی [illegible] سلمه الله تعالی بعد اشتیاق زیاده از تحریر [illegible] واضح باد که دیروز
که دوازدهم ربیع الاول سنه [illegible] هجری بود مکتوب دلنواز در لف جناب عمومی والاقدر شما که مرقوم شهر ذی‌قعده بوده است رسید [illegible]
غازه طراز رخسار [illegible] وصول مسرت شمول [illegible] گردید روانی عبارت شما [illegible] لیکن بعد این دو لفظ که [illegible]
یاران مستعمل است و شما از عدم تتبع لغت مجبور احتراز ضرور است بلی اینکه نوشته بودید که [illegible] اخیار صاحب من چنانچه
جمع خیر است بتشدید یا و این لفظ صفت ذوی العقول است صفت غیر ذوی العقول و خیر هرگز داخل ذوی العقول نمی‌باشد

دوم اینکه مقارن همین عبارت از کلک بلاغت سلک شما ترشح نموده بود که شرف صدور بخشیده ریش افکار دل را
آشنای مرهم اطمینان گردانید این فقره لایق تحسین و آفرین است لیکن همین لفظ افکار که صفت ریش واقع شده
خرابی کرد پوشیده نماند که ریش دو معنی دارد یکی زخم دوم صاحب زخم را گویند و لفظ ریش بمعنی دل زخم دار است دل موصوف
و ریش صفت آن و ریش دل بمعنی زخم دل می آید و ریش افکار هیچ معنی ندارد ظاهر است که اگر ریش را مضاف و افکار را
مضاف الیه قرار دهیم شبد معنی نمی افتد و اگر افکار را صفت ریش بدانیم باز هم همین حال دارد این غلطها مخصوص شما
نیست اکثری از منشیان صاحب دعوی درین مقام لغزش پا می نمایند خصوصاً در لفظ اختیار اختیار که در رقائم کسانی دیده
می شود که بغرور همه دانی جانشینی فرعون و نمرود را سزاوار اند لیکن چون شما ذهن خوبی دارید و مشتاق صحت الفاظ
می باشید و پدر شما بیگلربیگی ملک تحقیق است صدور این اغلاط از مثل شما قدری مستکره و موجب ملال از تمام اعتنا است
دیگر آنکه سوای خط میان کلیشر و سید محمد خان که جواب هر دو فرستاده شد هیچ خطی ملفوف خط صاحب نه داد که جواب
آن ازین طرف برسد امیر صاحب نوشته اند که جواب خط غلام علیخان نفرستادید خدا شاهد است که نه خط میر سعد الله خان
بمن رسید و نه خط غلام علیخان شاید از سهو در خط پیچیده باشند بالجمله این قصص حکایت است حالا سر رشته مطلب دیگر بدست
می آیم این است که اراده جناب عالی دام اقباله این بود که از سیسه تا نام بی است بر کنار نهر جو که سوای این رسم مشهور
که [illegible] است بلکه هویدا گردد لیکن باظهار جواب این هم موافق عرض حکیم مهدی علیخان بسمع مبارک رسید که جنگل
[illegible] شد بسیار است چون دولت عاشق شیر و شیر زند ازین طرف نوشته شد
در تعویق در وقوع شد لیکن اتفاق و غلو میکردیم ... در میدان لطفی داشت کیفیت آن امر
آمد و جدانی بجز برد و تقریر را دامنی توان کرد شما باید تمام سیر و شکار نور وشن دیده بود دیگر شکار
ست یکجا می دیگر ... حالا هیچ جده ناست ... بیحالت است بعد ازین باید بجمله عوام است که
کار اقبال از که با آن عبور خواهند کرد لیکن ... خبر بیار

رقعهٔ ۴۵ بمیان امامی صاحب سلمه الله تعالی

السلام شوق واضح باد که دیروز که چهارم ربیع الاول سنه ۱۲۴۲ هجری بود از رتنا بهر بلوچ سه کروه یا چهار کروه
بکنار نهر آهنی رسیدیم اینجا جهونده نام جانور کوچک پیدا است که نیش آن در یک ساعت آدم را فنا می سازد و علاج شر
ورای پیر دراج نیست باین طریق که آن را بر سر قلیان بگذارند قلیان را بقوت تمام بکشند تا زهر آن از بدن
بیرون آید بسیار است لیکن الحمد لله که یک کس را هنوز نگزیده قاعده این بی پیر است که خود بخود نیش نمی زند تا وقتیکه
زیر دست کسی نیاید خلاصه امروز درینجا مقام است و فردا هم بقرینه مقام دریافت می شود دیروز مزاج دشمنان
جناب عالی دام اقباله قدری حرارت بهم رسانیده بود ازین جهت تمام راه بسواری پالکی داخل سرادق دولت
گردیدند لیکن امروز بفضل الهی است صبح سوار شده در دوازده ضرب تفنگ انداختن دوازده بلدرچین شکار کردند
پریروز حضرت صاحب عالم بهادر چند دو پیازه و بهرته بادنجان و لوز پسته و حلوای خوبانی پخته برای جناب
عالی فرستاده بودند امروز برنج اشرفی نذر گوشت در سواری گذرانیدند خلاصه صحبت بسیار خوب است اگر

و اقبال

اگر آسمان چشم نکند امیدها بست دیگر آنکه شما را و والد ماجد و عموی شما را درین سفر بسیار یاد می کنم لی شاء الله اتفاق می گویم
که این سفر نسبت عجب سیریست که روح را تازه می کند خدا نواب وزیر الممالک بهادر را زنده دارد که روادار آزار کسی
نمی شوند شخصی عرض کرده بود که امروز خیمه بعلان طرف روان باید کرد ارشاد شد که آنجا آب بسیار کم است طرف ثانی بار بعرض
رسانید که سقاها رفته آبها می آرند ارشاد شد که من برای حظ نفس خود نمی خواهم که خلق خدا متصدع شود والله بالله که این
رعیت پروری که در مزاج جناب عالی یافته میشود شاید در امرای سلف باشد والا امرای این وقت را هیچ نسبت
با ایشان نیست و نبوده و از عنایت جناب مرشد زاده چه عرض نمایم که رستم اسواری رتبه عنایت می شود
و بهیجو در کاری می آید برای فقیر خود چه یاله معین است دو سه روز پیش ازین هم که خیمه بکنار آب اتفاق می افتاد جای
شما خالی کیفیتی داشت آن روی آب چه تلمهای خوب مشتبه بود بسطی بود لیکن که برود و بیارد و سوای این ما مردم را
با خطاطی چه سر و کار و قلم خوب برای خوشنویس است بیمار ابخطی که خوانا شود سر و کار است بالجمله ازین قطعه زمین چهار
طرف راه است از انجمله راهی که همه گامی رود [illegible] بقول بایده از عوام خبر مراجعت تو کرم است باید دید دیگر آنکه خطی بنام منوچهر
لیسه لاله فقیر چند مهاجن بفوفت است بخشش علی باید گفت که [illegible] که دکانهای قصابان در انجاست رقعه خواند
لاله فقیر چند خزانچی حیدر بیک خان تحقیق نموده این خط را نزد منوچهر برسانند زیاده خیریت

رقعه ۱۴۶

خواجه امامی طال عمره [illegible] خط شما که بهتر کی زبان احوال آن زن ضارب شوهر خود دشمن مرقوم بود دیگی دیروز که است
[illegible] فائده [illegible] شرح رقعه می نوشتم اگر بجای خود آن رقعه را
[illegible] عبارتها [illegible] خواهد شد باین صورت که لفظ اول رقعه را با لفظ اول
شرح [illegible] لفظ دوم را با لفظ دوم همچنین سوم را با سوم [illegible] چهارم را با چهارم و جای که مطلب از آن الفاظ خوب
[illegible] بیان کرده شد حالا پس [illegible] ترجمه هر لفظ زیر آن [illegible] شده لیکن در تعبیرات معنی
عبارت و بعضی جاها خوب فهمیده نخواهد شد [illegible] شما بجای خود [illegible] البته اگر معلوم خواهد شد بر فقیر
معلوم نمیشود خود آمده یا در خواهم داد یا باز در خط خود بنویسید که شرح آن نوشته آید و احوال لشکر این است که [illegible] کوچ
[illegible] گهاث [illegible] آنجا [illegible] شده رسیده بود یک مقام در منزل [illegible] و یک در منزل اول بن اتفاق افتاد
[illegible] که آنجا آمده هم خبر بود که برای آسانی گذاره [illegible] دو مقام خواهد [illegible] دیروز وقت دو پهر [illegible]
بسیار [illegible] آب [illegible] بود امروز کوچ گرم بود لیکن دیروز وقت دو پهر [illegible] از شکار همین که [illegible]
کلان جای [illegible] اتفاق شد و بعد از آن سه گهری کامل خلوت ماند از انجا که [illegible] آفرین [illegible] بیش [illegible]
و فیلان و دیگر اسباب [illegible] رفته است [illegible] بطرف لکهنو [illegible] حکم [illegible] رفتند [illegible]
اسباب زیاد می آمد ازین جهت امروز مقام شد فردا کوچ است [illegible] اول اولوع [illegible]
[illegible]
[illegible]

بار بلغا بان و دربار قالکوجی لاراسیا ر لارکیم آصف الدوله‌نی اناقیض آباد ده منزیی بولوب در تردیک بارکیم اولوب ایرنه
با تولوکون تا تعلاا لوسون تو انجون جناب عالی و صاحب کلان انگلاسی بند و بست انجون کتغابلازر **رقعه ۱۴۷** نوشته بود
نماند که والد شما از تاریخ بستم بالاتفاق امیر صاحب در حویلی تو تعمیر آمده اند امروز که روز شنبه و بیست و سوم است نجاس و فتنه بهر
خواهند رفت بهمین حساب در بیرون عرضه شما آخر روز رسید رحیم بیک عرضه مذکوره را این وقت که دو پهر هنوز نزده اند آورد
عرضه و خطهای خودم را بمطالعه در آوردم رفتن شما بملیه بیشتر سبیل از تحریر شما در خیال من بود این هیر اشند همان هیر اشند است
که میر فرهاد بیشتر شس را درس میداد و گر دلکشا رام جی در نقل طلبیدن امیر بخش احوال نام آدمی برند آنچه از حالات منشی نوشته بود به
معلوم شد هرگاه صاحب اینجا می آید او استعفا نوشته است فهمیده می شود و بقول شما بهر صورت آدمی را تابع بخت
و اتفاق باید بود اصل این است که امور دنیوی همه متعلق اتفاق است عقل فی تدبیر درین مقام دخل ندارد لیکن عقل هم چیزی
است که آدم بآن مطعون نمی شود یعنی دانا را باید که کاری بکند که عقلا او را ذلیل دانند با عوام سروکار نداشته باشند
هزار شکر می کنم که شما اینجا نمی آیند اگر بطریق رخصت بعد چندی اتفاق افتد مضایقه نیست والا بر کمی و بیشی علاقه نظر انداخته
نباید آمد همین کم و زیاده می شود و فی الواقع دانایان سبب را هیچ دانسته اند و میدانند درین عرصه سوای این عبارت که منافع
آنها تعلق از ان وارد غلطی نبود زیرا که تعلق بآن دارد می باقیست حالا محض بفضل الهی چاق است خاطر شریف جمع باشد
عند الفرصت گاه گاهی رسم تحریر با آقا صاحبان مخدوم هم جاری باید داشت اگر ایشان در بند رسمیات نیستند لیکن باز
هم تقاضای صحبت همین را میخواهد و دلکشا رام جی خود را فدای شما می دانند آقا صاحب کلان نام خدا حالا تندرست و از بیماری یکباره کم
اند از قسم طعام و شیرینی و میوه فصل هر چه بدست می آید میخورند دیگر خیریت **رقعه ۱۴۸** شام دیروز رحیم بیک سه کیسه در
نعل و خط میر نصیر الدین محمد در دست همراه بهلبانی که زر نقد مهاجنان از بریلی آورده بود اینجا آمد من چون سر نامه را خواندم
و نگاه برحیم بیک کردم دانستم که شما با میر موصوف این توپ را برای من فرستاده اند بخاطر این بود که همراه همین بهلبان
مسترد سازم زیرا که من عادی این چیز نانشستیم لیکن چون خط مطالعه در آوردم معلوم شد که دو جفت کیسه که چهار عدد باشد
برای نامبر سنگه فرستاده اند آن وقت خود حالی گفتگو باقی نماند چون از بهلبان پرسیدم که این خودت نا سنچ چهار شر
کجاست گفت بعلت محصول بر بست که در عمل انگریز بهادر جاریست بر کنار دریای گنگا بر مهدی گهاٹ گذاشته آمده ام سه روپیه
میدهند که فردا بگذرند گور فته اند آنهم بار بار بقرار نوکر نقیر آغا صاحب گفتم ملازمان آغا صاحب نزد گور باز داده کیسه ها را از وی گرفتند معلوم شد که کیسه ها را
در روپیه ها گذاشته بود که جا بجا داغ از شروع شو عیبکه لعینه نشستن داغهای مذکور دور نمی تواند شد پس همین قرینه معلوم شد
که میر موصوف کیسه ها بمهاجنی داده باشد و آن مهاجن در بریلی خود گذاشته اینجا روانه نموده بهلبان حرامزاده این حیله
پیش گرفت تا زری بدست آید والا محصول چهار کیسه سه روپیه نمی تواند شد خوب از ماجه میرود با لطرف ثانی این احوال خواهیم
نوشت امروز نامبر سنگه هم آمده اند هر سه کیسه تفویض ایشان نموده شد هر وقت که کیسه چهارم می آید آن هم سپرد
ایشان خواهد شد سه روپیه اینجوه برآورده با آغا صاحب می دادند که این را بگیرید دو روپیه باقی از خانه خواهیم فرستاد
آغا صاحب نگرفتند بجان شما که نامبر سنگه هرگز مرد طماع نیست گاهی اشاره درین باب بطرف ثانی نکرده بلکه این قدر

این قدر بی پروایست که خط اسم نمی‌نویسد میر صاحب از طرف خود عمل می آرند خلاصه خط میر صاحب برای ملاحظه می رسد
بعد مطالعه پاره باید کرد و از خط مولوی منیر علی نقل نسخه در دکستان نوشته حواله رستم بکنید و اگر نوشته گذاشته
باشید دوباره چرا نمی‌نویسید من یاد دارم که شما پریروز نوشته بودید **رقعه ۱۴۹** بر ضمیر خورشید تنویر مخفی نماند که درین
رومال که چه بخدمت می آرد هشت ورق که بگنجفه کامل باشند پر از اشعار منشی محمد صادق است و شش ورق دیگر از اشعار شیخ
احمد علی هر دو را بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار غزل تازه و پنج بیت و دیگر چار دیگر از ردیف الف در ستایش دیوان باید نوشت
من این وقت بباغ مرزا حاجی میروم شام که برمیگردم نزد شما میرسم این اشعار باین صورت اتفاق افتاده پس پریروز
غزل اول گفته بودم و پریروز دو غزل که بعد از غزل اول نوشته شده و غزل ردیف ندانست و پنج شعر در ردیف سی دو هزره
دیروز اتفاق افتاد باعث بعض موانع از آن جمله مهمان سخانه میان آفرین و اختلاط آن شد که فرمایش نسخه نوکرده بود
این غزل تمام نشد تنها همین پنج اشعار بنویسید من ابیات باقی گفته خواهم نوشت باید و هر چه دیگر دست می دهد آن هم نوشته
خواهد شد **رقعه ۱۵۰** منشی طلیق اللسان خواجه امام الدین سمرقندی که رشک صفاهانیان در محاوره زبان اند
دریافت نمایند که خطی بنام مرزا صادق خان صفاهانی در لف خودم که اسمی والد ماجد شماست فرستاده ام لازم که بخشش علی
را طلبیده بگویید که این خط متصل حویلی میان آفرین جاییکه روز مرزا قتیل نزا طلبیده بودند رسانیده بیایی که نام مرزا صادق
هم نشان باید داد و اگر بحسب اتفاق جایی رفته باشند باید گفت که خط را حواله پیرمردی که بابو نام دارد و در دم دروازه حویلی
خانه می باشد نموده بگوید که این خط خط مرزا قتیل است هرگاه آغا صاحب بیایند بخواهی داد دیگر آنکه پریروز جناب عام مرزا عباس
پسر اشرف علی خان را که لباس انگریزی می پوشد برای دریافت خبر مزاج بجناب حضرت صاحب عالم فرستاده بودند این
امر روز اتفاق افتاد و آخر روز مرزا اشرف علی داروغه دیوانخانه را که نایب رمضان علیخان الیتیک آغاسی است با دو نفر
گلزاری گل گلاب و چنبیلی و ده نره و دو چهکره آرد و دال ماش و پنج کوزه روغن لطیف و خوشبو و پنج سبوی رساول فرستاده
بودند خلعت مشار الیه میداد ند از ترس حضور نگرفت و اصلش این است که امام علی خان راجه این ضلع
پنج چهکره غله و پنجاه نره و بست و پنج کوزه روغن و همین قدر رساول و ده گاو میراز برنج ضیافت بحضور جناب
عالی آورده بود جناب عالی این قدر اینجا فرستادند لیکن دو گاو پنج شترا فراموش کرده بودم
این هم آمده بود و همین قدر برای صاحب کلان آمده بود دیروز هم که سواری از پیش سرادق
دولت حضرت مرشدزاده گذشته بود آداب بدست خواص عرض کرده بودند لیکن هنوز ملاقات
نشده در شکار خواهد شد **رقعه ۱۵۱** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز بپاس خاطر
شما در نقد مه شیخ محمد حسین عرضی بجای معلوم فرستاده بودم آنچه دستخط شده است راقم را از اول همین
گمان بود لیکن بپاس خاطر شما نوشته شد نوکری در سرکار انگلستان خیلی مشکل است کسانیکه این سرکار
را ندیده اند هوس دارند و آنها اگر نوکر اند و از فکر ترک بسر می برند لیکن توقعی که در ترک نوکری رو میدهد انسب بر
نیلدن تنخواه هست در انتظار رسیدن تنخواه اول تنخواه دیگر جمع میشود بیچارها این قدر پول بخانه ندارند که آن تنخواه دست دارند

رقعه ۱۴۹

رقعه ۱۵۰

رقعه ۱۵۱

رقعه ۱۵۲ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی افسانه ترکی را که خود بنفس تحریر فرموده اید بمیر نصیر الدین برای
مطالعه بدهید جناب ممدوح درین روزها لغات چارتری را بتصحیح رسانیده یاد می گیرند و عبارت هم کم کم بطور خود
می نویسند می خواهند که از تصنیف صاحب هم حظی بردارند لیکن اگر آدم جناب ممدوح بیاید آدم خود همراه آن آدم کرده باید
فرستاد این از برای آن است که شما آدم ایشان را خوب نمی شناسید والا این قدر سعی مصروف نداشتند و این رقعه هم
برای همین نوشته شد والا اگر جناب ممدوح خود دو چار شده می طلبیدند حاجت برقعه هم نبود زیاده خیریت

رقعه ۱۵۳ خواجه امام الدین سمرقندی الاصل سلمکم الله تعالی مسوده افسانه تازه رسید دل بسیار خوش شد صد آفرین بلکه هزار
مرحبا بخشی و خوب بخشی باید لیکن بعضی مقامهای شما اندکی نخشیده است این هم از سبب عدم مواظبت است این قدر بخاطر
داشته باشید که تعریف کسی که در کتاب ضرور افتد نام آن شخص را بعد فقرات مشتمل بر مدح او ذکر می کنند اگرچه مطلب در تقدیم
تام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر این است که اسم ممدوح بعد فقرات مدح مذکور نمایند این چیزها داخل غلط نیست
بلکه از عدم معرفت تجربه دست می دهد زیاده زیاده

رقعه ۱۵۴ بمیان امامی بعد سلام شوق واضح باد که خط شما از قوم
چاردهم شهر حال امروز که هفدهم ماه مذکور است رسیده مسرور ساخت عبارت خط قابل تحسین و آفرین بود الا دو لفظ
غلط واقع شده یکی کان توقماق یعنی خون ریختن بجای قان توکماق هرچند در ترکی قاف و کاف یک است
لیکن توقماق بمعنی زائیدن است و توکماق بمعنی ریختن دوم در مدح امیر صاحب این فقره در احوال و تمیقر امیر
نوشته اید امیر صاحب کوچک دل هم که خدا خاک ایشان را برای رحم بر حال غریبان سرشته است و احد دستش داده اند
چنین می بایست که خدا خاک ایشان را با آب رحم بر حال غریبان سرشته است و آنچه انگلیسی مرد معلوم مرقوم بود آن مرد
را شما نشناخته اید بد تخم است من زیاده روپیه برای خرج راه با و داده بودم شنیدن یکبار و پنج یکبار لیکن چون طبع فقیر
مراعات حال بنی آدم است حرامزاده باشد یا حلال زاده احوال او را نیز خواه راست خواه دروغ شنیده رحم
می کردم بهمین طریق مردم صدها گرفته اند و هیچ یکی از اینها آشنای من نبوده است لیکن بیری تولان از این حسن
سلوک می دانند که فلانی از راه دوستی بما سلوک می ورزد و نمی دانند که من آشنای صاحب عبرتم در دین
گدا می شناسم

رقعه ۱۵۵ هر دو کاغذ مرزا حاجی صاحب تفویض رستم خان باید نمود و من فیما بین که بعد چاشت اینجا
خواهم آمد آخر روز شما را همراه گرفته باز اینجا می آیم و کاغذی غیر از کاغذ مرزا حاجی صاحب نیست آن در خریطه دان شما گذاشته
من خود آمده دریافت می کنم

رقعه ۱۵۶ پوشیده نماند که میر عبدالله بیچاره بتاریخ بیست و نهم جمادی الاولی
سنه ۱۲۴۸ روز دوشنبه در حویلی نو تعمیر بمرض سل و دق برحمت الهی پیوست از نه ماه این عارضه داشت و بد پرهیزیها
کرد لیکن خوب کرد اگر پرهیز هم میکرد چه میشد باتفاق اطباء کسی ازین بیماریها جان نبرده است خلاصه دو ماه در حویلی نو
بسر برد و میگفت که آب و هوای اینجا بسیار با مزاج من موافقت کرده روز بروز بکه مرد از یکپاس شب مانده سر رشته
نفس کم کرده بود و فواق شروع شد یک و نیم پاس روز باقی مانده جان بجان آفرین سپرد و پیش روی دروازه
همین حویلی بخانه فقیر است آن چهل سال فقیر مذکور درین تکیه مهجور و سالگذشته قضا گرد و حالا گوجل بدال و [illegible]

است پنجروپیه یا وعاده آن مرحوم را برای قرب ذرتکیه مذکور دفن کردند اگرچه غم مردن او نظر بجوانی او همه را محزون ساخته
لیکن یا در پیش تا دیر بعد مردن بار الجپید ه روپش می پوسید و خود را آنقدر بیجا کرد که خود بقالب ناک شده بود
طبیعت محسن هم چند روز ناساز بود و شفا یافت لیکن باز در غذا چیزی بد پرهیزی شد و بیماری عود نمود حالا بفضل الهی
معالجه تمام خانه بدست میرزا فتح علی برادرزاده حکیم شفائی خان است این بود احوال تازه که نوشته شد من هم درین طرف
مدت سوای درد شانه رنجها کشیدم لیکن از یک هفته صحت کلی حاصل است خربوزه هم که خوردم بخوبی هضم شد از بعضی
چیزها هنوز پرهیز میکنم مثل بادنجان و شلغم و دال ارهر و لال مرچ انشاء الله العزیز بعد چندی این را هم می خورم
حالا عمارات چهاونی هم قابل دیدن است صبح و شام اگر کسی بالای بام خانه که مشرف بران عمارات باشد
و نگاه تا آن جا برسد ایستاده شود مرقع مانی و نگارستان چین در نظر جلوه میدهد با وجود عدم رضای مردم باز
آبادی درینجا بسیار شده است روزی حضرت صاحب عالم بهادر با یمای حیا العالی دوباره بتماشای کوهی دلکشا رفته بودند
من هم در رکاب بودم بعد مراجعت باشاره حضور پرنور چند فقره در وصف آن تحریر در آمد نقل آن پیش والد شما سنت
حق تعالی شما را بکام دل رساند اینجا باران در خانه همه آدمها چاق اند **رقعه ۱۵۷** نسرین نونهال انشاپردازی
و عندلیب شاخسار بدله طرازی حفظکم الله تعالی یقین کلی است که بعد آمدن فقیر باین طرف هم شغل فارسی بطور خود
با عموی شفیق داشته باشید من هم درد و سه روز میرسم لیکن خدا کند که باران باستند گرد و غبار سهل است والا
در کوههای لکهنؤ راه رفتن خیلی دشوار خواهد بود آمدم بر مطلب چهار انار و یک ناشپاتی و یک بهی و چند دانه انگور
و چند تا خوبانی و فندق پسته و کشمش از حضور برای من آمده بود بجنسه نزد شما فرستاده شد باید که بطور مناسب
میانه خود ها حصه کرده بخورید زیاده خیریت مگر اینکه بعد تمام شدن رقعه یک کابلی که سیزده کیله دارد هم عنایت شده
این هم میرسد **رقعه ۱۵۸** خواجه امامی صاحب طال عمر کم امروز بیست و یکم شهر حال روز شنبه است شهر
مشهور نکاندر کا تا لا کوچ پنج گروهی از منزل دیروزه رسیدیم بروز پنجشنبه یا جمعه که زود تر می آید داخل
شهر می شویم اگرچه دیروز هم این احوال نگارش پذیرفته و سوای مراجعت لشکر چیزی نیست که بر کسی ظاهر
نشود لیکن هر کس از حال خود بخصوصان خودش خبر میدهد زیاده خیریت **رقعه ۱۵۹** خواجه امامی صاحب
سلمه الله تعالی اشتیاق سوکرا معلوم اولسون کیم خواجه رحمت الله خان منی تنک تاپیب ایدی فرخ آبادیغه روانه
اولوربین لیکن حال اوزیم سواری میسر بولقدر دیر الزادن ورت بادام بیش اقچه سن منی بیارسنگ توب بخششی باز
خلاصه موافق ایمای خواجه صاحب موصوف لاله دیبی پرشاد چهار ده روپیه بخدمت شریف خواهند رسانید
الصاحب از ایشان گرفته بخواجه صاحب موصوف بدهند و رسید مبلغ مذکور دوم حواله لاله دیبی پرشاد نمایند
و حال لشکر این است که دیروز که بیست و هشتم صفر بود از فیض آباد شش کروه این طرف رسیدیم امروز
مقام است فردا داخل فیض آباد می شویم باید دید چند مقام در انجا می شود دیگر خیریت **رقعه ۱۶۰** شنیدم این
کتاب برای فروختن آورده بود لیکن قیمتش زیاده از حد میگوید پنجاه روپیه میخواهد میگوید که نزد کاتب فی جزو پنج روپیه داده اجرا

انصاف بدست شماست هر چه بگویید قبول می کنم خدا داند طرف ثانی چه فهمیده است که این خط از تست رالخط آقا
رشید و میر عماد دانسته پنجاه روپیه قیمت کتاب بر زبان دارد اگر سید صاحب باشد مضایقه ندارد میان علی حسین
امروز روانه جونپور شدند سلام بخدمت شریف گفته عذر حاضر نشدن از کم فرصتیها کرده اند دیروز و پریروز که جواهر دست
بود سه غزل تازه گفته شد شما همین وقت نقل آن گرفته همین کاغذ را که غزلها بر او نوشته شده از رقعه بر بدیع تا رستم خان
خواهید داد که نزد آقا صاحبان خواهد برد و من امروز از دوا مالیدن فارغ شدم فردا محمدی را طلبیده سر تراشی می کنم

رقعه ۱۶۱ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی خط اسمی والد شما میرسد بعد مطالعه اگر ممکن شود همین لفافه را قدری
تراش داده و صمغ بسته ملفوف عرضه خود در دانه سازید و خط قاضی صاحب که اسمی آغا صاحبان است رستم امروز می برد
اگر پیش از عصر آدم جواب شان رسانید آن را هم ملفوف باید نمود والا خطوط امروز در ڈاک نرسید خط آغا صاحبان
در خط دیگر خواهید فرستاد دیروز خط سرد معلوم رسید مردکه چلبی سند لاکهی چند خورده است چلیکم که میر انشاء الله خان
صاحب خط اندگور را باین علت که غزلهای هندی نوشته بود در بردند والا ملاحظه شما میرسید

رقعه ۱۶۲ خواجه امامی صاحب
سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که از دیروز در عجب ریگستانی افتاده ایم که هیچ نمی رسید امروز مقام است
فردا کوچ لیکن مقام امروز در این ارض ذات الرمال بر من ناگوار است صبحی بار برادره بود دیپ یاد داشتند دیگر آنکه پنجروپیه
بدست همین آدم میرسد گرفته پیش خود نگاه دارید هر گاه مهوس معلوم بیاید باید داد که بیچاره مصرف خود دارد

رقعه ۱۶۳ خواجه صاحب این خط محمد شفیع که اسمی فقیر آمده بود برای مطالعه میرسد و رقعه دیگر که نام سیاروست نیز
فرستاده شد بعد مطالعه خط بش رقعه را برستم باید داد که بخانه مشار الیه برساند و آقا صاحبان مخدوم وقت شام آدم
خود را نزد من فرستاده بودند چون من عادت ندارم که در این چیزها نام خود داخل بکنم یا نوشته پیش خود نگه دارم از رسیدن
رقعه بسیار خجالت کشیدم لیکن بطور خود ابیات مذکوره را یاد می کنم اگر یاد می آید فهو المطلوب والا امر فرا بطور دیگر
درست می کنم

رقعه ۱۶۴ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی راقم داعی تا این وقت مهمان مرزا حاجی صاحب
بود حالا بحوالی آقا صاحبان تلطف نشان رسیده چون خبر تشریف آوری این صاحبان تا شام گرم است
لهذا موافق وعده دیشبی امشب نمی توانم رسید فردا بعد چاشت باتفاق میر صاحب ازین مخدومان رخصت
خواهم شد

رقعه ۱۶۵ خواجه صاحب سلمکم الله تعالی هر گاه خط بوالد خود نویسید برای ملاحظه داعی هم خواهید فرستاد
من یاد دارم که نقل آن تاریخها پیش شما هم بود شاید از خاطر شریف رفته است و میر امجد علی هم نقل آن برداشته بودند
من هرگز بخاطر ندارم دیشب یکساله ده بدست آمده بود و قطعه آن نیز درست شد لیکن چون عدد مصرع بشمار درآورد دو دم
ده عدد کم بود مجبور متوجه ماده دیگر شده بعد زبانی این ماده بدست آمد **نظم** زنقره ساخت بی شاه دین چو
صندوقی * وزیر اعظم میدان سپهر جلال * وسید جان تبسم هاتفی از این تاریخ * نشان مجد و کمال و سعادت
اقبال * دیگر آنکه امروز یا فردا در عالم فرصت این چهار غزل تازه فقیر را بر کاغذی نقل کرده بدست
آدم خود نزد آقا صاحبان مخدوم باید فرستاد فردا تکلیف مرزا حاجی صاحب گرامی روم و از آن جا به حضور می

رقعه ۱۶۱
رقعه ۱۶۲
رقعه ۱۶۳
رقعه ۱۶۴
رقعه ۱۶۵

رقعه ۱۶۶

رقعه ۱۶۷

رقعه ۱۶۸

می ایم زیاده خیریت **رقعه ۱۶۶** خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که معلوم نیست که دیروز یا امروز مرزا بهچو بیگ
پهلوان و آن مرد جوگندم ریش که وقت آمدن این جا شما را بالای بام طلبیده سفارش او کرده بودم آمده بود یا خیر
و صاحب در مقدمه هر دو کس بطوری که گفته بودم بجناب قبله و کعبه عرض کردید یا وقت مناسب نبود بهر حال اگر گفته باشید
مفصل بنویسید و الا بگویید و فردا جواب بنویسید **رقعه ۱۶۷** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی یکصد روپیه بدست
رستم خان فرستاده شد باید گرفت و نزد والده میان بکور رفته باید گفت که مرزا قتیل پیشتر که دو سه کس تحصیلدار پرگنات در
ملک انگریز بودند سفارش اکثر مردم با نامهای نوشت و بهمه تقدیر مقسوم خود کامیاب می شدند در ینولا که آشنایانش همه
معزول شده اند سفارش یکروپیه یا آنها روا نمی دارد و سابق هم خط نوشته با اهل حاجت می داد این نبینکه زر برای کسی طلبید
مگر دو سه بار از بعضی دوستان راسخ این هم بعمل آورده بود و گاهی یک کسی همین جا او جا از پیش خود داده است این هم
گفته بار بگویند که این یکصد روپیه یکمشت شما از پیش خود برای آن زنگه فرستاده اند با و بدهند زیاده خیریت **رقعه ۱۶۸** مخفی
نماند که عرضی شما اسمی جناب خانصاحب قبله و کعبه پرپرور که پنجم ماه مبارک بود در رسید چون من اینجا نبوده ام و والد شما هم
از باعث صوم فرستادن آن نزد من فراموش نمودند امروز که از خانه آقا صاحبان اینجا آمدم بمطالعه من در آمد تحصیلداری
و هرچه غیر ازین داخل مناصب عزت درجه کار کمپنی انگریز بهادر است همه وابسته بلطف و عنایت آقای عالی جناب است
اگر صاحبان بورد این تجویز را پسندیدند بسم الله تحصیلداری شما از زبانی و الا جای اندیشه نیست خدا آقا را سلامت
دارد اگر او را پرداخت شما منظور است بطریق دیگر کامیاب خواهید شد نزد من این همه در اصل از سبب مهربانی اوست
گو بظاهر حاضر باشی و خدمت شما باعث آن باشد در ینولا آشنای از ین پوری خطی بمن نوشته بود خط مذکور بمعرفت
آقا صاحب مختار بمن رسید شخص مذکور نوشته بود که چهار عامل برای پرگنات حضور تحصیل تجویز شده رپوت شان
بفرخ آباد رفته است یا نزد صاحبان بورد هر جا که باشند درست بخاطر نمانده است و صاحب والامناقب منتظر جواب
هرگاه این التماس پذیرا خواهد شد عمال مذکور که یکی از آن شما باشید بر سر پرگنه خواهند رفت تمام شد مضمون خط
آشنای مذکور بیچاره همین قدر نوشته بود اگر فضل الهی شامل حال شما شود این شخص را رفیق خود خواهید
کرد مسکین در ان جا حالی ندارد بعد مدتی ده روپیه سکه برای پسر خود فرستاده بود بخانه او رسانیده شد و حسینی
حسن خان خطی ببرادر خود میان سید علی نوشته بود که تحصیلداری بنام خواجه امامی صاحب مقرر شده چون
هندوستانیان از طریق انگریزان بکلی خبر ندارند وضیع و شریف اینجا گمان برند که شما از ین پوری رفتید و این قدر ندانستند که کار
انگریز آنچه تدبیر می شود پیش از آنکه شخصی بکلی منصوب نموده آید جا بجا همین شهرت بگیرد که فلان خدمت فلانی فراز یافت
بهر حال فال نیک اثری دارد و آنچه در افواه داشته عام رفته است قریبی در همین زمانه بظهور می آید لیکن با دعاگویان را هر وقت
ترقی یاد باید داشت از اینجا چنین و صبح یا دکه رقعه تو چلی اسامی من درین عرضه بود بمطالعه در آوردم من بعد خطی اسمی آقا
صاحبان مخدوم نزد شان فرستادم هر وقت که جواب میرسد نزد خود نگاه می دارم در خط دیگر ملفوف کرده خواهیم فرستاد
و آنچه در خط سابق نوشته بودم که در جا در خط شما غلطی دیده شد تفصیلش این است که این تحریر در عالم تعجیل فرزند خط لامعه

شما هم میدانند که محو با جای خطی نوشته میشود مهمل باهای هوز مینویسند لیکن از سبب سرعت یا متعلق بودن خاطر بکار
دیگر یا لعکس از قلم شما ترشح می‌نمود انشاء الله العزیز وقتیکه مطلوب ظفر می یابید و اطمینانی هم میرسد آنوقت برهان قاطع
و دیگر مجلد و کتاب لغت نزد صاحب فرستاده خواهد شد صاحب من من ازین خوشی ندارم که شما بو علی سینا شوید طاهر خود
را درست بکنید من ترقی شما در دنیا می‌خواهم اگر خدا علم و دولت هر دو دهد سبحان الله گو رچه می‌خواهد دو چشم بینا
و اگر علم نعید بضرورت عطا فرماید دولت زیاده از حد لیکن لعزت تمام نه بذلت زهی طالع و خهی عنایت خداوند
این بار خطی برای نامه رسنگه نبود چون او بذات خود مشتاق خبر فرحت اثر شماست و میداند که محبت او در دل
شماست از راه اختلاط کلمه بر زبان می‌آرد لیکن از دل نیست اگر جواب صد خط نخواهید نوشت او خط صد و یکم خواهد
نوشت امروز که از دو پهر اینجا دارد ست شام خواهد رفت خطش ملفوف است و دو کاغذ دیگر یکی عنایت نامه حاجی سمنگل
نامی و دوم کاغذ غزلهای مشاعره حال

رقعه ۱۶۹

سلکم الله تعالی پوشیده نماند که لفافه اسمی آغا صاحب مختار
حضور پر نور مرقومه بست و یکم شهر حال بمن رسید و احدی بران مطلع نشده ورنه حال این است که من پیروز که بست
و سوم شهر حال بود خبر روانگی امیر صاحب بتاریخ بست و ششم شنیده برای خبر بعض ملازمان جناب ممدوح نخاس آمدم و فتن
ایشان بریم زدم حالا در شروع ایام برشکال روانه خواهند شد و دیروز که بست و چهارم و روز شنبه بود آدم
آغا صاحب دام مجده آن لفافه را مخفی آورده رستم را بیرون دروازه برده بدو سپرده در رفت رستم نیز با خفای
تمام بمن رسانید خط مرزا ابو الحسن خان دیوان هم در لف آن بود همه بخوبی خوانده شد و کسی ندانست چون من در ینجا هستم
و آغا صاحب آنجا جواب از طرف ایشان بعد ازین خواهد رسید و بر جواب چه موقوف است ایشان شب و روز دیده
شما هستند بخبر خطوط در مقام داعی شدن ضرورت احوال تازه می‌شود و باقی همین یک خط برای همه دوستان
کفایت میکند صد آفرین بر شما که بر سر نامه نام آغا صاحب نوشته بودید و الا احتمال آن بود که چوبداران و پیاده
ها به هرکاره ڈاک می‌گفتند که مرزا قتیل نخاس رفته است و هرکاره مجبور در دریافت حال انجا می‌آمد اگر من تنها اینجا خط
را می‌گرفتم باز هم قباحتی نداشت و اگر جای می‌رفتم صاحبان خانه خط را گرفته از راه بی‌تکلفی می‌خواندند لیکن این
احتمال هم خیلی ضعیف است زیرا که من وقت آمدن خود همه آدمها را چه چوبدار و چه پیاده طلبیده تقید کرده
آمده بودم که هرگاه خطی بنام من آید شما آن خط و هرکاره را پیش آغا صاحب بیارید هرگز نخاس یا جای دیگر نخواهید
فرستاد اگر خلاف این عمل آورید از نوکری برطرف خواهید شد آغا صاحب هم قدغن کردند و تهدید نمودند درین صورت
آمدن خط نخاس احتمالی نداشت لیکن بسیار دانائی کار کردید رحمت خدا بر شما دیروز وقت شام در خطوط ڈاک کی
خطی بنام صاحب ڈاک فرستاده شد در خط مذکور چند لفظ تعزیت حادثه جان گداز همشیره است اعاده آن
چه ضرور حالا بعد ازین که عرضه برای جد امجد خود بنویسید آمدن مولوی کلیم الدین مفتی عدالت و دیگر ارباب عزت
و متاسف شدن صاحب والا قدر از دریافت این سانحه حواله قلم باید نمود تا در نظر این مردم عزت شما جا گیرد
و رقعه من که در منفذ مهر روانگی خانصاحب از لکهنو بحضور نموده بسیار بجا شدند زیرا که نمودن رقعه وقت استفسار

استفسار صاحب والاجاه از احوال حاجی صاحب نیاز بود از طرف خود چه تحفگی داشت صاحب من بعد این انچه بنویسیم
آن را حکم قطعی ندانید مشوره خیال کنید هرچه مناسب وقت و در رای شما پسندیده نماید بعمل آورده باشید نام خدا
رای شما صائب و نزد من پسندیده است رقعه ۱۷۰ خواجه صاحب عالی قدر سلمه الله تعالی پریروز خط عجب نمط
رسید موجب مسرت فراوان گردید نوشته بودید که تاج الدین حسین خان باز بتحصیلداری بهیوند مامور شدند لیکن
این لفظ را معمور بعین مهمله نوشته بودید پوشیده نماند که مامور صیغه مفعول از امر بامر آمده است و درین مقام
همین مناسبت می نماید و معمور بمعنی آباد ان تعریف شهرست درینجا چه گنجایش دارد و معنی شعر مرزا رفیع شعر

هوا جب کفر ثابت هی به تمغای مسلمانی　　نه چهوٹی شیخ سی زنار تسبیح سلیمانی

این ست که تمغا با تای قرشت مفتوح و میم ساکن یعنی زریکه گذربانان و راهداران بحکم حاکم از تاجران و دیگر رهگذاران گیرند این معنی معنی لغویست
و در استعمال بمعنی سود و نفع است و سلیمانی سنگی است برنگ کبود که درمیان آن رگ سفیدی می باشد که آنرا زنار
میگویند غرض شاعر این است که کفر و اسلام هر دو در اصل یک است و فرق ظاهری نزد اهل تحقیق نامعتبر هرگاه
کفر ثابت شد همان ثبوت کفر سود مسلمانیست یعنی اسلام عین کفر و کفر عین اسلام است هر دو از هم جدا نمی شوند چنانکه
زنار از تسبیح سلیمانی منفک نمی تواند شد همین صورت کفر از اسلام و اسلام از کفر جدا نمیشود و شیخ با انهمه تقوی نتوانست
که زنار را از تسبیح سلیمانی جدا سازد تمام شد این هم دیگر اینکه حال الحمد لله بفضل شافی مطلق از سابق بهترست اگرچه هنوز
بحالت اصلی عود ننموده لیکن کم کم بطور سابق اختلاط میکنند و میخندند و این دلیل تام بر صحت است کو پیاده را نمیتوانند
اکثر که میل طبع بلعبت گلی می شود یا دل رغبت بشیرینی میکند با آدم خود می گویند که مرا پیش مرزا صاحب بسان
وقتیکه می آید سوال هر دو چیز میکند من البته لعبت گلی مطلبم لیکن چون طبیب از شیرینی خوردن منع کرده است بطور
کرمی شود از سر لوا گیم اگر گاهی اتفاق می شود یک نبات ریزه باو میدهم با نیته بی بهمه لیکن چون نزد حکیم این هم
مضرست کم قدر نمیدهم در مقدمه معامله دیو انچه جناب قبله و کعبه شما بنویسند بران عمل نماید نیک و بد را انجام
کار در نظر داشته باشید دیروز مشاعره بود از باعث آمدن بعضی احباب خاطرداری آنها و ورود شاهزاده مرزا
جهانگیر بهادر زیاده از پنج غزل هر غزل هفت بیتی اتفاق نشد در خط آینده فرستاده خواهد شد مرزا جهانگیر شاهزاده
روز پنجشنبه بیست و چهارم محرم داخل لکهنو شدند جناب عالی باحشم تمام که شاید آصف الدوله باین نحوست استقبال
مرزا جوان بخت شاهزاده نکرده باشند پذیره شده بودند شاهزاده موصوف باوصف غرور سلطنت و بدمزاجی جناب
عالی را در یک هودج پهلوی خود نشانیدند شاهزاده موصوف رخت انگریزی می پوشند و بر جانوری ارغوانی رنگ سر برهنه
چهار کس دیگر از رفیقانش همین هیئت دارند فقیر را هم یک روز اتفاق صحبت با وشان شد همین بسلام کردم کرسی طلب
کرده و فقیر را نشانید و چیزی هم همراه خود خورانید دیگر خیریت رقعه ۱۷۱ بعد اشتیاق واضح باد که دیروز که دهم شهر حال
بود لفافه خطوط شما رسید و رقعه مختصر که بنام من بود آن هم مطالعه در آمد تاج الدین حسین خان صاحب به بهیوند رسیده
کاغذ دیگر برای کاتب خواهند فرستاد و امروز آقا صاحبان خط دیگر که برای من در زبان اردو نوشته بودید فرستادند

واحوال دریافت گردید و خطی بنشیر هم نزد صاحب فرستاده شد یکی حسین بیگ خواهد آورد و یکی بطور خود در ڈاک
انگریزی مرسلست بعد ازین اگر خط قابل اخفا باشد درین لفافه فرستادن مصلحت نیست بید دولت حضرت صاحب
عالم فرستادن مناسبت من با آغا صاحب مختار فرمانیده ام که اگر بعد ازین خط خواجه الهامی اینجا بیاید اگر آن وقت من اینجا باشم
بهتر والا پیش خود نگاه داشته بتوسط آدم خود در گوش من اطلاع بکنید هر جا که مناسب خواهد بود خواهم طلبید یا نزد خود نگاه باید
داشت آمدم بر احوال دیروز چه امجد شما بعد مطالعهٔ خط خیلی بی حواس شده اند امروز رقعهٔ بمن نوشتند که خواجه الهامی مفت از دست
رفت خدا داند حالا در چه بلا گرفتار خواهد شد صلاحی به ازین نیست که خواجه قاضی آنجا رفته او را همراه خود بیاورد
و تاج الدین حسین خان صاحب بعد مطالعهٔ خط شما بر منغص شده اند و بمن نوشتند که شما بجناب خالصاحب قبله
قبله عرض بکنید که خطی بنام من متضمن نفرت خود از کار شکوه آباد و اطاعت عامل آنجا و عنایت خواجه الهامی باین کار بطلبید
لطف و عنایت صاحب والاحباب و باین حکم حضور بنویسند و این قدر مضمون دیگر هم باشد که برخوردار با تفعل
از حکم آقای خود چاره ندارد لیکن آینده وقت روانگی صاحب عالیشان او را آنجا نخواهیم گذاشت و بعد از انفصالات خداوند نعمت
اسم کار او را وقت روانگی یاد فرمایند تمام شد مضمون تاج الدین حسین خان صاحب این وقت پیش نزد تاج الدین حسین خان
برای نمودن رقعهٔ قبله و کعبه و نزد قاضی صاحب رفتیم تو بسیار تاکید رقعهٔ قبله و کعبه بنام خالصاحب نوشته است بینیم چه جواب می
آرد هر چه قرار می یابد در خط فردا که ملفوف خطوط خاکی خواهد بود نوشته خواهد شد و خالصاحب هم زود نمی رسند اگر حضور از روانگی
عالیشان بپرسند شما همین قدر عرض بکنید که بروز پنجشنبه پانزدهم شهر حال یقین که روانه شد حالا من بنابر احتیاط رقعهٔ دیگر بی نقاب
اسمی شما درین خط پیچیده ام احیاناً اگر صاحب والامناقب بپرسد که خط مرزا قتیل متضمن این مضمون پیش شما کجاست
باید که همین رقعه را بنمائید دیگر خیریت

رقعه ۲۷

خطوط مرقومهٔ بیست دوم شهر حال رسیده موضح مطلب گردید
آنچه از احوال همشیره زادهٔ دیوان ابوالحسن خان نوشته اید دریافت شد معلوم نیست که این مرد عزیز پسر میر باقر علی
مرحوم است یا پسر کدام کس دیگر اگر پسر میر باقر علی است پس دوست قدیم این است پدرش با من محبت بسیار داشت
پیش از کدخدا شدن در لشکر نواب نجف خان مرحوم سی و چار سال تا پنج سال پیش ازین بودن میر مرحوم در
خیمهٔ سید مرجان اتفاق می افتاد من هم در همان ایام از شاهجهان آباد وارد لشکر بودم و سید موصوف از
محبان من بود و اکثر اوقات او از وناق خود برخاسته در اوتاق او میرسیدم میر باقر را هم آنجا می دیدم گاهی از صبح
تا وقت چاشت و گاهی از سر شام تا نصف شب با هم اختلاط می کردیم در همان روز ها هفت [illegible] نسخهٔ بدیع المیزان
که در علم منطق است پیش من می دید چون از لشکر کوچ بسته شد من بنابر ضرورتی باله آباد رفته شدم بعد از آنکه
بار دیگر بلشکر رسیدم شنیدم که میر بسیر شاهجهان آباد روانه شد حالا دانستم که ایشان خیلی [illegible] الستان
در کشمیر ملقب بسادات [illegible] اند میر مرتضی نامی فاضل زبردست صاحب اجتهاد در مذهب امامیه گذشته اند که
خواجه محمد علی با اینهمه کمال شاگرد ایشان بود میر موصوف عموی میر باقر علی می شوند میر باقر مرحوم پسری بود در
کمال رشادت و اهلیت و وجاهت و تقوی در شانزده سالگی قطبی یا [illegible] می خواند بیچاره ملفوق شده

شده فرزندگی را خیرباد کرد شاید برادر کلان همین آشنای شما باشد این نقل طرفه نقلی است که میر باقر بعضی اجناس را از قسم
کتاب وغیره پیش اکرام الله خان فروخته بود چون دو سه بار خان موصوف بر وعده وفا نکرد میر مزبور روزی
تقاضای شدید نمود خان موصوف گفت که خدا هیچ آدم شریف را معامله با کشمیری نصیب نکند که عجب مردم عجیبی
دهن دریده می باشند میر باقر گفت که شما هم زنا هستید یعنی کشمیری تمام شد این داستان و آنچه از احوال آن کوت
برکوچی حواله قلم کرده اید طشت از بام افتاده است او را هم این قدر اخفا منظور نیست سبب این است که چون شائبه
حیا درین قوم باقی نمانده خود را داناترین خلائق میگیرند این عمل را بزعم خود بد نمیدانند و علاوه آن دیوثی را داخل
عیش می شمارند یعنی زن خود را روبروی خود بگائیدن می دهند و همچنین خواهر و دختر را هر چند در جنب زن که
حرمت خود است خواهر و دختر کیستند چون زن کوت برکوچی را دیگران می گایند اولادش هم مشغول است درین صورت
نه آن زن زن اوست نه دختر دختر او این قدر که از ذکر این عمل بد می زنند با اگر کسی بگوید که شما کوت برکوچی هستید بسیار
غضب می آید سبب این است که در نظر مردم صاحب این عمل ذلیل و خوار است [illegible] ایشان درین صناعت
بمرتبه کمال رسیده اند گر نه بند تشخص ظاهری یعنی درباری و تجمل ظاهری هستند اگر این قید درمیان نباشد [illegible] زنان
می پوشند در میان زنانه و این قوم چه فرق است ایشان هم بالطبع راغب باین می باشند که لباس زنانه بپوشند
وچه عجب که در خلوت همین عمل را می کرده باشند لیکن این در کوت برکوچی بحسب ظاهر خیلی عقلمند و [illegible] هم دارد
و تحمل حرف نا ملایم هم ندارد ازهمین جهت عزتش باقی است لیکن لعنت خدا بر حال **شعر** چه توان کرد که زمان
این اند ✤ با همین مردمان بباید ساخت ✤ اگر خود چه می رود هر کسی که بتواضع پیش آید با و ملاقات باید داشت میر
نصیر الدین در بنارس و مولوی منیر علی در مرشدآباد اند اگر خطوط این صاحبان می آید میر موصوف و همه خود
مستفسر احوال صاحب و متأسف بر [illegible] مشاهره می باشند من هم خیلی خون جگر می خورم لیکن امور اختیاری
اتفاقی است بسبیل رتبه همین است [illegible] میر نصیر الدین صدر دیوانی از [illegible]
اند آن بلگی بچه [illegible] پیش منشی بود [illegible] می خورد حالا سررشته [illegible] نوکر [illegible]
لیکن این را یاد داشته باشید که این نوکری زیاده از دو ماه نیست چون منشی دو سه بار [illegible] آمد [illegible]
دیوانخانه عمویش فرود آمده بود بهانه [illegible] که وبال گردن او شده بود برای رفع بدنامی [illegible] آورده است [illegible]
عداوت [illegible] این مرد که هم مثل عوام است [illegible] از زبان تمام [illegible] کارش خارجی بوده [illegible] خالی شده
است و الا ننگ آدم بود که با اینگونه خرزه ماحرف زند این بلگی بچه سخت حرامست [illegible] در توقف [illegible] حیرت هر دو که این
[illegible] بنام آن [illegible] شاه پیر جان میدید گویا [illegible] است مرد که پیش مردم اظهار [illegible] خود را [illegible] می داند که من [illegible]
او بسیار خوش خواهم شد و جای خود [illegible] من گفتند خطوط مرسله [illegible] رسانیده شد لیکن [illegible] در جواب نوشته [illegible] همین خط کرده اند و
[illegible] صاحبان هنوز [illegible] حالا آدم می [illegible] جواب بعد ازین خواهد رسید **رقعه ۱۷۲** هر چند [illegible]
نویسنده مکتوب بمقابل شخص مساوی و بزرگ و خرد درکار باشد [illegible] لیکن بعضی چیزها تعلق [illegible] دارد که [illegible]

ودر کتاب مذکور پیرایهٔ تحریر نپذیرفته در اینجا نوشته می آید و اینها را طرق و سنن و آداب نامند که بعضی از اینها سوای
قلم و زبان تعلق بجوارح نیز دارند یعنی با اعضای بدنی انسانی مخفی نماند که در مقابل شخص مساوی خود را بنده و مقابل
خود را قبله و قبلهٔ حاجات هم گفتن درست آمد صاحب قبله و کعبه نیز و استاد و مرشد را هم باید گفت و به پدر زن نیز
مضایقه ندارد و بشرطیکه آقا نباشد لیکن پدر را نباید گفت و لفظ پیر و مرشد سوای استاد و مرشد بدیگری نباید
گفت لیکن استادیکه علوم کتابی بیاموزد این کس را بهتر نه استاد در فنون دیگر مثل کشتی و غیره صناعات کم رتبه در مقام
دادن را عنایت کردن نامند و به پدر سوای بدهید عنایت نباید گفت و در خطاب آنجناب باید گفت یا جناب والا
یا جناب و حضرت هم مضایقه نیست لیکن مثل تو را اینها حضرت یعنی پدر استعمال نباید کرد و در غایبانه پدر را والد یا قبله گاهی
باید گفت اگر همین اشخاص مقابل باشند رو برو آقا هیچ و پسر خود را در مقابل این صاحبان سوای شخص مساوی غلام زاده گفتن
مضایقه ندارد و رو بروی شخص مساوی صاحب شخص بنده زاده باید گفت و رو بروی پدر نام او باید برد و همچنین رو بروی
بزرگانی که از پدر در مرتبه زیاده باشند مثل عم بزرگ و خال بزرگ لیکن اینجا غلام زاده گفتن نیز درست باشد چرا که سوای
شخص مساوی که آنجا خود را بنده گفتن سزاوار است و پسر خود را بنده زاده در مقابل اینها خود را غلام و فدوی باید گفت نام پدر
رو بروی بزرگان با لفظ صاحب اضافه نباید کرد یعنی اگر کسی از بزرگان سوال کند که پدر شما چه نام دارد باید گفت که زید
یا عمر و زید صاحب و عمر صاحب نباید گفت و رو بروی اینهمه صاحبان پدر و برادر کلان ایستاده شده سلام باید کرد
و در مکتوبیکه برای بزرگی بنویسند پسر خود را برخوردار فقط یا برخوردار کامگار نباید نوشت غلام زاده زید یا عمر یا فدوی زاده
و برای آشنای همسر بنده زاده باید نوشت آدم بر آداب آقا آقا بر چند قسم می باشند یکی اینکه این کس از سبب او کامیاب مطلب
گردیده یا اینکه از پیش خود دستگیری ورزد لیکن او را نیز آقا [illegible] مثل رساله دار یا عامل پرگنه یا دیوان امیر پس
چنین آقا را امیری و محسن و نوکر را رفیق و همدم و مصاحب نامند در مقام عنایت کردن بجای دادن و پدر خود را
رو بروی او قبله گاهی و قبله گاهی صاحب و والد گفتن مضایقه ندارد و سلام هم بر بزرگ خود باید کرد و او را قبله و کعبه
و قبلهٔ حاجات باید گفت و در عالم اخلاص خداوند هم گفتن مضایقه ندارد و تعظیم دوستان هم باید کرد و تشریف بیارید
و چه میفرمایید هم دوستان و بزرگان گفتن معیوب نیست اما برای او عرضی باید نوشت برای بعضی بی مدد و برای بعضی
با مدد و پسران او را نام بکمال عزت باید برد و رو بروی او تعظیم هر یکی باید کرد آدم بر آقائی ذی جبروت مالک الملک که
در ملک او دیگری شریک نباشد آدابش این است که رو بروی او خود را غلام و پسر خود را خانزاد باید گفت.
غلام زاده نباید گفت و پدر خود را نیز غلام و برادر کلان را بنام یاد باید کرد بی اضافت نمودن صاحب و دادن
او را مرحمت کردن یا دادن باید گفت عنایت کردن نباید گفت و رو بروی او تعظیم هیچ بزرگی نباید کرد و عند الذکر
هم الفاظ بزرگی امیر در حق کسی بر زبان نباید آورد و او را بدر بار جناب عالی یا حضور باید گفت و عند الخطاب پیر و مرشد
خداوند و اولادش را مرشد زاده و رو بروی او لفظ بهادر بر پسرانش زیاده باید کرد و آمدن آنها تشریف آوردن
نباید گفت الا بزرگان دین را و حضور او بزرگی تمام نام باید برد و بزرگان او را نیز یعنی پدرش اعلی حضرت جنت آرامگاه

اما مگاه باید گفت و دیر کلانش تا جنت آرامگاه کلان تا خود نرسد سخنی آغاز نباید کرد و اگر مطلبی ضروری الذکر باشد
حضور کرده ادا باید کرد و اگر برای کاری رفتن حکم کند تسلیم کرده باید رفت و وقت باز آمدن و ادا کردن مطلب نیز تسلیم باید کرد و
وقت مقابله او یک سلام و بعد از آن تسلیم کرده استاده باید شد یا باید نشست و اگر در روز سه بار بلکه ده بار روبرو شدن کسی را
اتفاق افتد در هر مقابله سلام و تسلیم باید کرد و شاهزاده را پیر و مرشد نباید گفت و عند الخطاب لفظ کرامات بر زبان
آورده عرض مطلب باید کرد و بندگان عالی و جناب عالی غائبانه ایشان را نباید گفت بلکه صاحب عالم اولی بود در قطعه ۱۰۴
پوشیده نماند که طبیعت قوتی ست خالی از شعور که در سنگ و درخت و حیوان و آدمی امانت نهاده دست قدرت است
مثلا سنگ را که از پایین به بالا می اندازند مجبور است که از بالا به پایین آید اگر مانعی نباشد مثل سقف یا درخت یا چیز دیگر پس حرکت
سنگ که از پایین به بالا رفته قسری نامند یعنی باختیار آدمیست باختیار سنگ نیست و از بالا به پایین آمدن را حرکت طبعی نامند
یعنی طبع سنگ چنین اقتضا نموده که از بالا به پایین آید و میل آهن به مقناطیس هم ازین قبیل است و بالیدن درختان و سبز شدن
برگ نزدیک رسیدن باران و وزیدن باد مراد نیز خصوصیت به طبیعت دارد و همچنین گریختن بز از گرگ ظاهر است که اگر گرگ را
بزنجیر بسته مقابل آن بز را بندند یا استاده کنند از بیم خواهد گریخت یا خواهد رمید یا خواهد مرد و پس ترسیدن آن
از گرگ امریست طبعی یعنی در اصل خلقت از گرگ میترسد و میل نمودن اطفال شیرخوار به پستان بطرف مادران و زنان و پرنده
و ترسیدن جوان و پیر در مکان تنها وقت شب یا در جنگل نیز امریست طبعی پس آنچه امر طبعی است هرگز زوال پذیر نیست
و ترک آن محال و قوت دیگر ست که در سنگ و درخت نباشد خصوصیت بحیوان و آدمی دارد که آنرا عادت نامند و
این قوتی بود که از تعلیم و فیض صحبت دیگری حاصل میشود مثل گربه ولایتی که چون در ابتدا با کبوتران بزرگ شود حمله
بر کبوتری نکند یا فیل که تا دو سه بار او را مالک گشته باشد حمله بر آدمی نکند یا بوزینه که هر کس او را بچوب یا چیز دیگر ازین قبیل سربا
سلام بکند و عادت آدمی از قبیل وظیفه بسیار و عبادات و مثل نان حرف زدن و رقصیدن و خود و ازل
دانستن و قمار باختن و شراب خوردن بسیار باشد و این امور طبعی نیست اگر صحبت قماربازان بهم نرسد هرگز
قمارباز نخواهد شد و همچنین صحبت بی هنران لیکن بعضی کسان که صاحب قوت قدسیه اند حسن و قبح هر چیز را در یافت
می نمایند و صحبت اصحاب رذیلت را ترک کنند و ترک عادت هم چون ترک طبیعت بسیار مشکل است لیکن ممکن است
که بعد مدتی ترک عادت صورت بندد بخلاف ترک طبیعت که ممتنع باشد و موجودات دو گونه بود یا آنچه بقدرت
الهی از وقتیکه موجود گشته بحال خود است مثال عقول و افلاک و ماه و مهر و دیگر ستارگان یا آنکه یکی بصورت
دیگری نشود چون آب و آتش و باد و خاک یعنی باد بصورت آتش و آتش بصورت باد و همچنین خاک آب و آب خاک نشود
یا فنا پذیر شود و بدیر چون درختان میوه دار و بی میوه مثل درخت انار و سرو و یا زودتر چون درختان غله و بعضی گیاهها
خودرو که سال بسال از زمین سر برکشند و قلب ماهیت آنست که هیئت چیزی متغیر شود و این نیز ممتنع است مانند گندم شدن
نخود یا بالعکس یا طلا شدن مس که در مذهب اهل جنون حقیقتی دارد اما قلب ماهیت بی سعی آدمی بقدرت الهی خود بخود
ممکن است چون بعضی جانوران کوچک که بعضی جانوران را بصورت خود سازند اگر شخصی بکمال باطن قلب ماهیت چیزی نماید

اگرچه دانایان قبول ندارند لیکن موافق عقیدهٔ خلق خدا این است که این حرکت اگر از پیغمبری بظهور آید آن را معجزه نامند و اگر از ولی کرامات و خرق عادت و اگر از فاسق سحر و اگر از کافر استدراج گویند چون خرق بمعنی دریدن است و عادت بمعنی خو کرامت را نیز خرق عادت نامند باین جهت که این کس عادت خود را پاره کرده یعنی از عادت بشری بیرون آمده این کار کرده شاید عادت درین مقام بمعنی طاقت بشری باشد و لفظ علیحده در اصل علی حده بوده است لیکن در فارسی علیحده نوشته می شود و در عربی علی حدة و فرق در عقل و عادت این است که این عبارت که فلانی این همه صاحب همت است که گوشت فرزند خود در وقت ضرورت بمهمان می خوراند خلاف عادت باشد ظاهر است که این حرکت خلاف حرکت انسانست خلاف عقل نیست یعنی ممکن است که شخصی از راه جنون یا کم عقلی در عالم فقدان لحم فرزندان خود را کشته بمهمانان بخوراند و خلاف عقل آنست که ممتنع باشد مثل پیچیدن آسمان در کاغذ بادی و طلبیدن آفتاب از آسمان بزمین مثل شمس تبریز برای پختن گوشت که در عوام مشهور است این خلاف عقل باشد قلیب ماهیت هم ازین قبیل است رقعه خواجه امامی سلمه الله تعالی رقعه آقا صاحبان متضمن طلب امیر صاحب بمجلس دعوت که فردا قرار داده اند بخدمت ملازمان ممدوح رفته بود معلوم شد که شما آنجا بوده اید و الا چند سطری اسمی شما بخط من بوده است خلاصه اینکه امیر صاحب عذر معقولی تحریر برداورند و سوای این فی الواقع مناسب آن بود که طعامی برای این صاحبان که از سفر آمده اند از آن طرف میرسید هرگاه در عدم ارسال طعام ضیافت حسبه تعزیت رافع اعتراض باشد آمدن بخانه ایشان نیز در گرد همین عذر است هرچند این بیچارها از تکلفات رسمیه مبرای محض اند لیکن چون عیال داران را ضرور است که پابند رسمیات باشند عذر امیر صاحب مسموع و معقول است آمدم بر احوال شما دیروز خود در عالم بیخبری وعده کرده بودند امروز از رقعهٔ امیر صاحب آمدن شما تیز ترشح نموده بهر حال از جناب قبله و کعبه پرسید اگر آمدن شما قباحتی نداشته باشد فردا باتفاق میرزا محمد صاحب بیائید و اگر از جناب ممنوع شوید همین عذر از طرف صاحب مسموع و معقول است لیکن میرزا محمد صاحب باید گفت که آمدن بشما طفیلی بوده است داعی خود گفته بود و سوای این از نوکران هم نیستند که در رکاب آقامی آمده باشند همراه آدم من بیائید رقعه صاحب لطف نامه تنها نموده ام در معذرت دعوت معیوب است زیاده خیریت رقعه ۱۷۶ واضح باد که انشای دیروزه شما را دیدم خوب نوشته اید لیکن عرض من ازین فرمایش چیز دیگر است و آن این است که از اول در براعت استهلال مناسبات باغ و چاه و برج و حمام و نهر را بیان بکنید ذکر موسم ضرور نیست و در اثنای تعریف این چیزها مدح نواب نصیر الدوله و آصف الملک محمد علی خان بهادر رسید از جنگ بسر جناب عالی ضرور است زیرا که بانی این چیزها ایشان اند تمام شد این عمل دیگر باید شنید که این وقت تر در جناب قبله و کعبه رفته تحقیق باید کرد که دختر شمس الدوله بهادر

[illegible]

که فردا میر اکبر علی را نزد جناب عالی بفرستند و بروز دوشنبه خود نزد طرف ثانی بروند و در ابیات شما که درین ایام موزون کرده اید
دو لفظ غلط بود یکی طبع و دیگر مدح که هر دو بر وزن عقل اند بسکون حرف دوم و شما بر وزن کرم بمعنی بخشش بحرکت حرف
دوم آورده اید خود در یک مصرع طبع صحیح بسته اید مصرع مذکور هم در همین قطعه است اگر اینجا صحیح است آنجا غلط چرا گفتید و اگر آنجا صحت دارد
اینجا چرا غلط بستید خیال این غلطی ها پر ضرور است از دشمنان خرده گیر باید ترسید سبیلش این است که هر چه مسوده بکنید آنرا خوب ملاحظه
نموده صاف بکنید بعد صاف کردن از یک یک لفظ ببینید که در معنی چه طور است و وزنش چه بیت و املائش چه صورت دارد
هر چند بدانند و لفظ فارسی باشد حقیقت آن در برهان قاطع دریافت میشود و اگر لفظ عربی باشد و شما از حقیقت آن
آگاه نباشید در شعر موزون مکنید در نثر مضایقه ندارد و در حاشیه مسوده بنویسید که من از حقیقت این لفظ آگاه نیستم رقعه ۱۷۷
میرزای مهربانی من سلمه الله تعالی امروز بخانه خانصاحب رفتم فردا بخانه میرزا سید حسین صاحب و از آنجا عزم دولتخانه شما دارم بهتر
این است که امروز وقتی لال بیگ بدکان کولی رفته خبر بیارد که برفی شیر کوچک کوچک ورق نقره بر آن چسپیده طیار است یا کهنه
شده از مزه افتاده اگر نو ساخته باشد فردا چار تنگه را برفی و سه فلوس را شیرینی و یک فلوس لڈوی مونگ بیارد یا لڈوی موتی چور
بیارد خدا کند که برفی تازه بدست آید هر گاه احوال برفی تحقیق شود فردا طلبیده منتظر من باید بود امروز وقت سه پهر بعد برگشتن
لال بیگ از بازار خبر برفی کهنه و نو باید نوشت شیرینی پنیهه و چیز دیگر اگر کهنه هم باشد بیارد یا شش تنگه را همین برفی بیارد که اطفال
هم خواهند خورد من اگر بسیار بخورم یکپاو و یک کمتر خواهم خورد چار آنه را نیم سیر خواهد داد بلا تکرار بیارد و اگر دیروز هم طیار شده باشد
تا فردا کهنه نخواهد شد ملک بمجبوری ساخته پریروز هم تا فردا از لذت نمی افتد قربان بر اگری پریروزه رقعه ۱۷۸ حال من امروز
بروز حالا بهتر است تازه اینکه چون مالش آرد ار هر بروز مها مفید افتاد امروز بطور خود در یک خریطه آرد مذکور پر کرده سر
ابو العیاش را دادن گذاشتم بعد یک پاس که به بیت الخلا رفتم چه می بینم که وزنش از بست حصه یک حصه مانده است و دیشب بجای
برنج یک پهلکه با شوربای چوچه مرغ خورده خوابیدم و غذای روزانه آثار ولایتی میشود و زن پهلکه مع تری سه فلوس که دو ساعت بخدمت
عمو صاحب کلان خود از طرف من باید گفت که روز یکه چاق شده پیر سیر خواهم شکست اول بخدمت سامی حاضر شده یک نان دیا و
پخته مسکه بالای آن خواهم ریخت و قند خوب طلبید با ماست خواهم خورد و یک آبخوره کلان آش مانده بحلق فرو خواهم برد زیاده خیر
رقعه ۱۷۹ امروز دو پهر بخدمت شما حاضر خواهم شد چای نخواهم خورد آب را گرم نباید کرد و لیکن قدری نبات کالپی بقدر
یک پیاله کوفته باید گذاشت که من همراه خود خواهم برد امروز برفی دکان کولی و قند در برنج شیره خشکه داخل کرده ام و برای آقا
صاحبان مخدوم میفرستم و این مقدار کم است بعد چهار روز مضاعف آن بخدمت شریف خواهد رسید رقعه ۱۸۰ شما از
احوال مزاج خود دو کلمه بنویسید یا زبانی تعویض سامعه ادم بکنید امروز اول صبح هم برای دیدن میرزا ابو طالب خان بهادر که از درد
کمر ده بیتاب بودند رفته بودم از شفقت ایشان چه بگویم که مرا دیده درد خود فراموش کردند و از دو روز دیدند و مولوی حسین علیخان
صاحب باز بهمین عارضه گرفتار شده اند و دیشب چند بار قی کردند و امروز شاید مسهل گرفته اند خدا جمیع بزرگان شفیقان را
از آلام جسمانی نجات دهد زیاده خیریت رقعه ۱۸۱ لال بیگ رقعه را در حویلی نو تعمیر من که از دو سه روز برای عمر و بعضی
دوستان بهم انجامی شده رسانید آن وقت شیخ امام بخش ناسخ و میر سعادت علی رفیق میرزا حاجی صاحب و آقا صاحبان مخدوم

نشسته بودند و قلم و دوات هم درین حجره قدیم مقفل بود جواب نوشته نشد الحال می نویسم که رفتن نزد تشخیص معلوم بیجا بود و بعد یکدو روز باز بروید تا بر سر مهربانی آمده بعد خوب شدن معامله شما را یکسو نماید و بعمو صاحب کلان خود از طرف من باید گفت که حلوای معمولی بحضور باید رسانید که این خصوصیت از دست نرود و تامل و توقف خوب نیست و از امیر صاحب بپرسید که خطوط کابلی روانه شد یا نه و دیروز رقعهٔ مرد عزیزی آمده بود و از آن سخت خست و تیمی می بارید لیکن چون غور کردم حق بجانب آن بیچاره بود و زیاده خیریت رقعه ۱۸۲ خواجه امامی صاحب دریافت نمایید که امشب آمدن متعذر است شما بآرام در خانه بخوابید و اگر کسی از شما احوال من بپرسد بگویید ما خبر نداریم هرگز اینجانه را نشان نباید داد اگر فرشته هم باشد نباید گفت دیگر آنکه پارچه مینی پاک من زیر پلنگ زیر صاحب باتونی و الآن افتاده است حواله این آدم باید کرد فردا بشرط اندرون ۱۲

خیریت می ایم

تمام شد رقعات

غزل ریختهٔ کلک جواهر سلک عمدهٔ شاعران عدیم العدیل مرزا محمد حسن متخلص بقتیل

غم عشق تو پایانی ندارد | چه درد است اینکه درمانی ندارد
جنون را گو که سوی ما نیاید | کسی اینجا گریبانی ندارد
چه داند رتبهٔ خار مغیلان | سیه روزی که دامانی ندارد
اثر در گریهٔ مجنون مجویید | که لیلی چشم گریانی ندارد
ز نعش کشتهٔ ناز تو پیداست | چه حیرتها که پایانی ندارد
سوال بوسه شاید داشت از تو | لبش می جنبد و جانی ندارد
مسلمانان مسلمانش مگویید | قتیل کافر ایمانی ندارد

قطعهٔ تاریخ وفات آن الاصفات که مادهٔ آن از نتایج افکار سر دفتر موزونان و زبگار شاه بیت دیوان نکته دانی سرلوح بیاض سخندانی مولوی کرامت علی اظهر مغفور از مصرعهٔ ثانیهٔ مقطع غزل مرقوم است مصارع لطافت منابع او بصنعت تضمین از مصرعهٔ ثانیه مترشحهٔ قلم جادو رقم یکه تاز میدان فصاحت نیزه افراز معرکهٔ بلاغت کاشف نکات خفی و جلی استادی میرزا ناصر علی

نورالله تربته

قتیل نخبهٔ پیر مرد افسوس | چه در دست اینکه درمانی ندارد
ز دست ماتم و حزنش مسلم | کسی اینجا گریبانی ندارد
نماید دامن جان حزین چاک | سیه روزی که دامانی ندارد
که گوید در غمم آن قیس معنی | که لیلی چشم گریانی ندارد
بتو تا سینه از روی همه خلق | چه حیرتها که پایانی ندارد
بفکر سال او دیدم بخوابش | لبش می جنبد و جانی ندارد
ز روی کثرت عشقش گویان | قتیل کافر ایمانی ندارد

رقعه ۱۸۲

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس خارج از دائره مقیاس صانعی را ارزد که نقصان بدر و کمال هلال ادنی صنعتی است از صنایع کمال او ؛
و حمد فراوان و منت بیکران قادری را سزد که در ظهور عجائب قدرتش از برآمدن هلال و گرفته شدن ماه قواعد
فلاسفه و ضوابط اهل تنجیم را درهم تر و لغو تر از اصول واهیه زن پیر زال همه مخلوقات بر عظمتش گواه است و از تمامی
مصنوعات بوحدانیتش انتباه ؛ اگر هلال است ایما به بی مثالی او می نماید ؛ و اگر بدر است کلف ریب از آیینه دلها
می زداید اگر ماه است به مهر شمائل است ؛ و اگر مهر است اشارت بجبروت و جلال ؛ بعثت همچو سرور انبیا علیه
الف الف تحیة و ثنا از صنایع سنیه اوست ؛ و ظهور معجزه شق القمر از بدایع بدیعه او ؛ و به خرق عادات آن باعث خلق
مخلوقات در تمام کائنات مثل ماه چهاردهم هویدا و آشکار ؛ و معجزات آن مهر سپهر رسالت کالشمس فی نصف النهار
شرع تعیش سراسر حکمت است ؛ و اقتدا ایش تمامه هدایت ؛ و از اینجاست که هر گاه منجمین خلاف شرع تعیش گفتند بدولت
دروغگوئی نقد اعتبار یکدست از دست دادند ؛ و حکمای چون راهی از خود در نهفتند سرنگون بچاه ضلالت در افتادند
مومنی که یک لحظه بشرف خدمتش رسید مستحق نعم جنت نعیم گردید فسبحان خا وصف مردمانی که با وصف محبت
و الکتاب پیامبر خاصت باهر کیش بخطاب انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا سرفراز گشتند ؛
و خوشا حال کسانیکه با وجود یگانگت قرابت و اتباع کما حقه و ادامت صحبت بخلعت اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم
اهتدیتم معزز و ممتاز علما و فقها که این همه دیانت دین و مصاحبان ختم المرسلین اتباع و اقتدا گزیدند پیشوایان طریقت
و ائمه امت گردیدند رهرو راه راست پرورده ایشان را خطری نیست و حافظ ضوابط منضبطه ایشان را

خوبی نتایج قواعد اہل تنجیم را بسپشت انداخته ابتدای ماه بر رویت ہلال مبنی گردانید پیروان شریعت را از صدها خصومت و ہزاران
نزاع وار ہانید ند شکرا و تعالی شانہ که این ذره حقیر سراسر خطا و تقصیر متوقع رحمت رب غفور **عبد الرحمن ولد حاجی محمد روشن خان**
مبرور نیز قوانین مستنبطه فقها را از یقینیات می شمارد و احکام حکما و منجمین مخالفه شریعت را اکذب از قرابادین اطبا می پندارد چه
ہر چه از اصول ایشان کلیت آن بفہم می آید از اکثریت قطع نظر جزئیت آن ہم نمی براید مگر حکم این ضابطه دریافت روز سلخ که از
سنه یکہزار و دو صد و چہل و نه ہجری تا حال که سنه یکہزار و دو صد و شصت و پنج ہجری است ہر گاه مراعاتش نموده شد خطا نیفتاد
لہذا اگر بر این ضابطه حکم با کثریت نموده شود زیبا است و ہمین جہت این ضابطه را ضابطه گفتن رواست و لیکن مستخرجین را باید که بر حکم خارج
این ضابطه اگر چه ہر بار مطابق افتد یقین ننمایند بلکه در صورت تطابق از حکم احکم الحاکمین بپندارند که قادر مطلق بر خلاف عادت ہم توانا است
و آنچه مطابق عادت باشد قدرت آن بطریق اولی تفصیل این اجمال آنکه مثلا ازین ضابطه دریافت شد که روز سلخ تاریخ بست و نہم
است اگر تاریخ سی ام سلخ گردید استبعادی ندارد و ہمچنین بالعکس این خلاف عادت نیست ملخص آنکه چون اکثر احکام این ضابطه در صورت
مراعات غلط نشد بنا بر علیه این ضابطه را بنا بر تفریح ناظرین در عبارت صاف بسلک تحریر در کشید و **بضابطه ہلالیه** موسوم گردانید
مقدمه چون درین ضابطه حاجت بدریافت اعداد بعضی از حروف تہجی می افتد لہذا اولا در یافت اعداد آن ضرورت و آن این نہج است

آحاد	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
عشرات	ی	ک	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰
مئات	ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ
	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰
الوف	غ ۱۰۰۰								

تنبیه چون خواہند که روز سلخ ماہی از مراعات ضابطه که مرقوم میشود بدانند حروف شہور و حروف
ہر سال را مع اعداد آن در ذہن محفوظ دارند

بیان حروف شہور

ز ۷	ب ۲	ج ۳	ه ۵	و ۶	ا ۱
ہفت است برای محرم بر سالیکه باشد قرار یافته که عدد و یست	دو است برای شہر صفر مظفر گشته که عدد و یست	سه است برای ربیع الاول پیغمبر رفته که عدد و یست	پنج است برای ربیع الثانی که عدد و یست پنج	شش است برای جمادی الاولی که عدد و یست	یک است برای جمادی الآخره که عدد و یست
ب ۲	د ۴	ه ۵	ز ۷	ا ۱	ج ۳
دو است برای رجب المرجب که عدد و یست	چہار است برای شعبان المعظم که عدد و یست	پنج است برای رمضان المبارک که عدد و یست	ہفت است برای شوال المکرم که عدد و یست	یک است برای ذیقعدة الحرام که عدد و یست	سه است برای ذی الحجه که عدد و یست

و مجموعه این حروف مشهور زبج هوابدهٔ ذاج است و این حروف مشهور از تبدیل سال [illegible] بلکه همیشه [illegible]
خود بر جا باشند مثلاً برای محرم قرار یافته خواه محرم سنه ۱۲۶۵ باشد و خواه سنه ۱۲۶۴ و خواه سنه [illegible] است
و دیگر بخلاف حروف سنین که از تبدیل سال مبدل شوند چنانکه عنقریب ذکر [illegible] می آید [illegible]

ه	ه	ح	۳	۴	[illegible]
که عددش یک است برای سنه هجری مقرر گشته	هجری تعیین [illegible]	[illegible]	که عددش سه است برای سنه ۱۲۶۷ هجری معین گردید		که عددش [illegible] است برای سنه هجری قرار یافته
د ۴	ب ۲		و ۶		د ۴
که عددش چهار است برای سنه ۱۲۶۹ هجری مقرر شده	که عددش دو است برای سنه ۱۲۷۰ هجری تعیین گرفته		که عددش شش است برای سنه ۱۲۷۱ هجری معین گشته		که عددش چهار است برای سنه هجری [illegible]

و مجموعه این حروف ابجز د بود باشد و چون سنه ۱۲۷۲ هجری آید باید که باز از الف شروع نمایند

ا	ه	ح	ز	د	ب	و	د
الف برای سنه ۱۲۷۳ هجری معین سازند	[illegible]	برای سنه ۱۲۷۵ هجری تعیین کنند	برای سنه ۱۲۷۶ هجری تقرر سازند	برای سنه ۱۲۷۷ هجری تعیین فرمایند	برای سنه [illegible] مقرر سازند	برای سنه [illegible] قرار دهند	برای [illegible]

همچنین تا آخر حاصل آنکه بعد گذشتن هشت سال این حروف را بترتیب از سر برای هر سال [illegible] [illegible]
در ذهن محفوظ دارند و همین قیاس است در سنین ماضیه یعنی هرگاه عازم دریافت این معنی شوند که این حروف [illegible]
برای کدام سال از سالهای گذشته تعیین پذیرفته باید که راه عکس ترتیب پیش گیرند یعنی شروع از [illegible]

د	و	ب	د	ز	ج	ه	ا
برای سنه ۱۲۶۴ هجری معین سازند	برای سنه ۱۲۶۳ هجری قرار دهند	برای سنه ۱۲۶۲ هجری مقرر کنند	برای سنه ۱۲۶۱ هجری تعیین سازند	برای سنه ۱۲۶۰ هجری معین فرمایند	برای سنه [illegible] هجری مقرر نمایند	برای سنه ۱۲۵[illegible] هجری تقرر دهند	برای سنه [illegible] معین شد

باز از دال برای سنه ۱۲۵۶ هجری بنا ابتدا نهند و بر الف برای سنه ۱۲۴۹ هجری ختم کنند و همچنین تا آخر ضابطه هرگاه این نوع حروف
مع اعداد معلوم شد پس لازم که عدد حرف ماهی که دریافت طلوع هلال آن منظور است با عدد حرف سال [illegible] جمع نمایند
و یک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزایند و از مجموع هفتگان طرح دهند اگر قابل طرح باشد یعنی اگر از هفت زیاده باشد
و آن مجموع تا پانزده خواهد رسید نه زاید از آن چون از پانزده هفتگان طرح سازند یک عدد باقی خواهد بود و حاصل آنکه بعد طرح و [illegible]
تفطن کنند اگر یک ماند بدان که هلال روز یکشنبه خواهد بود و اگر دو ماند روز دوشنبه و اگر سه ماند روز سه شنبه و اگر چهار ماند روز
چهارشنبه و اگر پنج ماند روز پنجشنبه و اگر شش ماند روز جمعه و اگر هفت ماند روز شنبه مثلاً چون خواهیم که روز طلوع هلال محرم
الحرام سنه ۱۲۶۵ هجری است دریافت نمائیم باید که هفت را که عدد حرف معین ماه محرم است یعنی ز را با یک که عدد حرف سنه
۱۲۶۵ هجری است یعنی ا جمع کنیم و یک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزائیم مجموع نه گردید هفتگان را از آن [illegible]

دو هم وازباقی ماندن دو حکم کنیم که اگر خواسته ایزدی است بروز دوشنبه ابروی هلال ماه محرم سنه ۱۲۶۴ هجری بماتم اوران جناب خامس آل عبا
علیهم التحیة والثنا اشارتی است حجت خواهد فرمود و همچنین اگر قصد کنیم که دریابیم که روز طلوع هلال صفر سنه مذکوره کدام روز است باید که دو را
که عدد حروف شهر صفر است یعنی ب با یک که عدد حرف سنه ۱۲۶۴ هجری است یعنی ا جمع کنیم و بر حاصل جمع یک عدد از جانب
خود بیفزاییم مجموع چهار شدند و آن قابل طرح نیست گویا همین چهار باقی ماندند پس از باقی ماندن چهار حکم کنیم که اگر مشیت خالق
لیل و نهار مدد گار است بروز چهارشنبه بروز هلال صفر خالی از خوف و خطر خواهد بود و بر همین قیاس است استخراج حکم
طلوع هلال ماههای آینده و گذشته **فائده** هرگاه خواهند که روز سلخ شهر ذیحجه سنه ۱۲۶۴ هجری دریافت کنند باید که سه را که
عدد حرف شهر ذیحجه است یعنی ج با چهار که عدد حرف سنه ۱۲۶۴ هجری است یعنی د جمع کنند و بر حاصل جمع یک عدد از جانب خود
بیفزایند و از مجموع که هشت شدند هفتگان طرح دهند و از باقی ماندن یک حکم کنند که طلوع هلال ذیحجه سنه ۱۲۶۴ هجری بروز یک
شنبه بوده و همچنین هرگاه دریافت روز برآمدن هلال ماه مبارک رمضان سنه ۱۲۶۴ هجری قصد کنند باید که پنج را که عدد حرف
شهر موصوف است یعنی ه با چهار که عدد حرف سنه ۱۲۶۴ هجری است یعنی د جمع کنند و بر حاصل جمع یک عدد دیگر بیفزایند
و از مجموع که ده حاصل شدند هفتگان طرح دهند و از باقی ماندن سه حکم کنند که بروز سه شنبه هلال ماه مبارک رمضان بطلوع
برای استهلال بشارت فتح ابواب جنان بکلید صیام داران بشارت فرموده و همین قیاس است تا آخر **نصیحت** اینقدر
بعلم الیقین فرایاد خاطر دارند که ظهور صنائع صانع بیچون بر حسب قواعد مستخرجه قول ما مشتی ناقص عقول لازم نیست بلکه
اگر حکم لنفسه مقرر هم مطابقت بطلوع هلال بندرت شود لا یزال زیر ید از بخت و اتفاق پندارند بل این مفهوم هم از صنائع صانع
بی همتا انگارند **خاتمه** حال این خاکپای بدین منوال است که قطعه قرطاسی بوسیده بر آن سطری چند از عبارت فارسی بخط
مابقراهتی مرقوم که خالی بودن مطالب عالی از دشواری نبود و اعلم علمای زمان افضل کملای دوران جامع معقول بحر پر مدفق
واقف نکات خفی و جلی مولوی **احمد علی** جرپاکولی برای شاگردی که استاد اساتذه روزگار اند یعنی عالم با عمل اکمل
بی بدل المعی عصر اوذعی اوان شیخ وقت سرآید اقران جناب مولوی **خادم حسین خان** بعد تصدر رتبه کانپور
بن ذالعز والجلال صاحب الفضل والکمال تذکره مورخان سلف سند تواریخ دانان خلف جناب مولوی **عبد القادر خان**
افاض علیه سجال العفو والغفران به نیج هدیه ورد آورده بودند از انجا بذریعه ارکان ریاست عمده مقوف امارت
ماهران علوم عجیبه و اتقان فنون غریبه مخترع نکات و لطائف لطیفه مولوی **علی اشرف و ولی اشرف**
مابرحت اقمار افادتهما ساطعة ولازالت شموس افاضاتهما بازغة یعنی بوساطت هر دو صاحبزاده جناب خانصاحب معلی
بالقابه باین هیچمدان رسید والحال که سنه ۱۲۶۹ هجری است بحلیه عبارت صاف بتوضیح مناسب است انسب محلی گشته

آویزه گوش اختتام گردید امید از عاملین آنکه ابتدای عمل بتسمیه نمایند
و بدعای خاتمه بخیر این سر دفتر گنهگاران
ختم فرمایند

تمت